

(be)leefbaar

Zwolle

Natuurwaardenkaart

Bijlage bij Groen- en recreatiebeleidsplan

april 2024

Inhoudsopgave

Aa-landen - Bebouwde kom 4
Agnietenberg en Brinkhoek - Groene vinger 7
Assendorp en Kamperpoort - Bebouwde kom 10
Berkum - Bebouwde kom 13
Binnenstad- Bebouwde kom 16
Diezerpoort- Bebouwde kom 19
Dijklanden en Westerveldse bos - Groene vinger 22
Haersterbroek - Landbouw 25
Hanzeland - Bebouwde kom 28
Hessenpoort- Bedrijventerrein 31
Holtenbroek - Bebouwde kom 34
Ittersum - Bebouwde kom 37
Katerveer en Engelse Werk - Groene vinger 40
Maatgraven en Marshoek - Landbouw 43
Marslanden - Bedrijventerrein 46
Mastenbroek en Stadsbroek - Landbouw 49
Oeverwallen Vecht - Groene vinger 52
Park Wezenlanden & Nooterhof - Groene vinger 55
Parklandschap Herfte - Wijthmen - Groene vinger 58
Ruiten en Veenekampen - Landbouw 61
Schelle - Bebouwde kom 64
Schelle-Oldeneel en Windesheim - Landbouw 67
Spoolde en Zalkerveerweg - Landbouw 70
Stadshagen - Bebouwde kom 73
Tolhuislanden - Landbouw 76
Veerallee - Bebouwde kom 79
Voorst - Bedrijventerrein 82
Vrolijkheid en Oosterenk - Bedrijventerrein 85
Westenholte - Bebouwde kom 88
Weteringen-gebied - Landbouw 91
Landgoed Windesheim - Landgoed 94
Wipstrik - Bebouwde kom 97
Zandhove Bikkenrade - Groene vinger 100

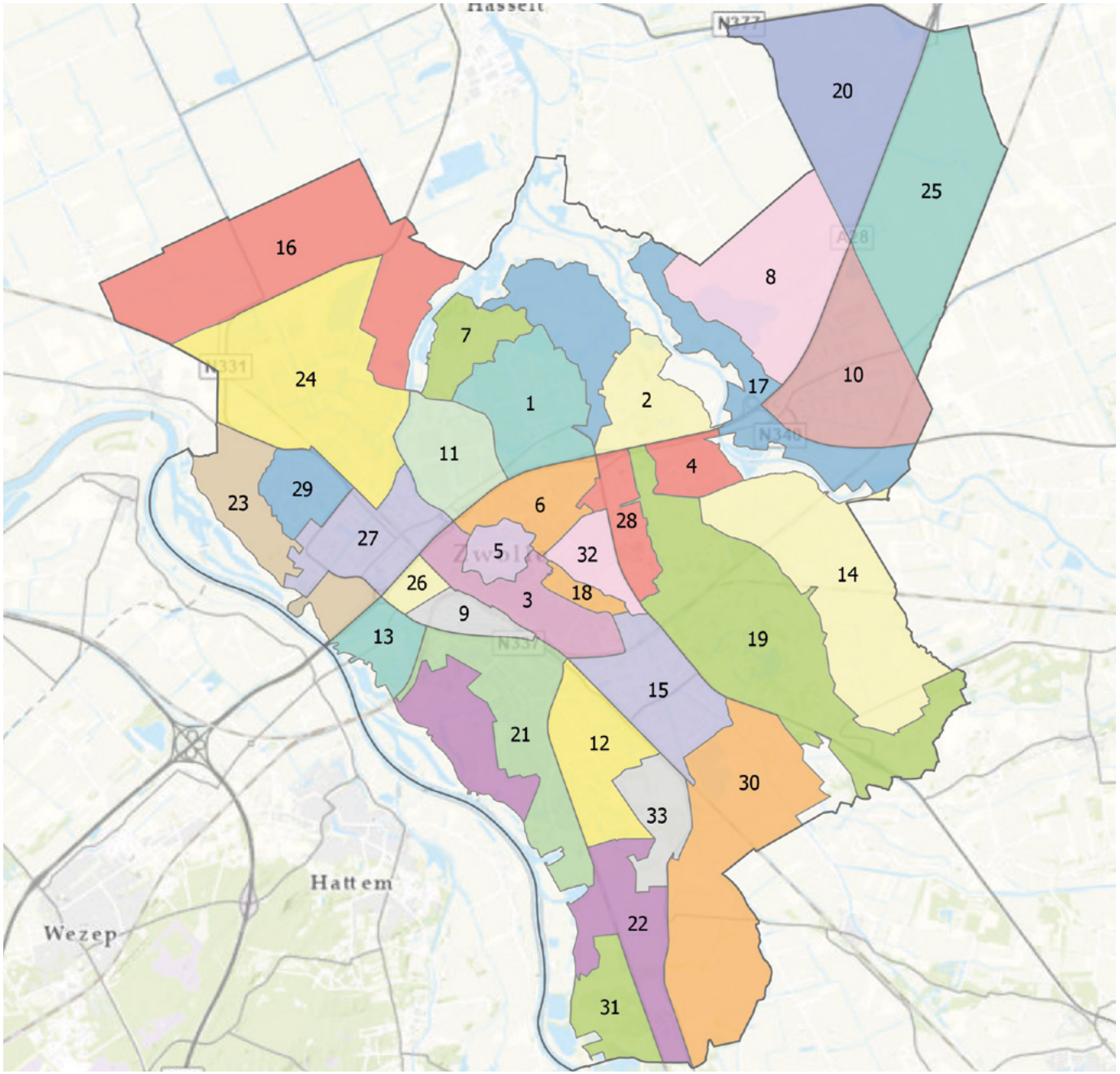

Legenda

Deelgebieden

1 Aalanden
2 Agnietenberg en Brinkhoek
3 Assendorp en Kamperpoort
4 Berkum
5 Binnenstad
6 Diezerpoort
7 Dijklanden en Westerveldse Bos
8 Haersterbroek
9 Hanzeland
10 Hessenpoort
11 Holtenbroek
12 Ittersum
13 Katerveer en Engelse Werk
14 Maatgraven en Marshoek
15 Marslanden
16 Mastenbroek en Stadsbroek
17 Oeverwallen Vecht
18 Park Wezenlanden
19 Parklandschap Herfte - Wijthem
20 Ruiten en Veenekampen
21 Schelle
22 Schelle/Oldeneel en Windesheim
23 Spoolde en Zalkerveerweg
24 Stadshagen
25 Tolhuislanden
26 Veerallee
27 Voorst
28 Vrolijkheid en Oosterenk
29 Westenholte
30 Weteringen
31 Windesheim
32 Wipstrik
33 Zandhove Bikkenrade

Indeling natuurwaardenkaart

Gemeente Zwolle

Status: Definitief

Datum: 10-01-2024

Afdeling Informatievoorziening
geoloket@zwolle.nl

0 830 1.660 2.490 3.320 m.

Zwolle

Afbeelding 1: Huidige situatie van Zwolse buurten ten aanzien van de norm van 75 m² groen / woning. (NB alhoewel er op het terrein Floresstraat ook een woonbuurt is, is het hier nog gerekend tot de bedrijventerreinen.)

Aa-landen
Bebouwde kom

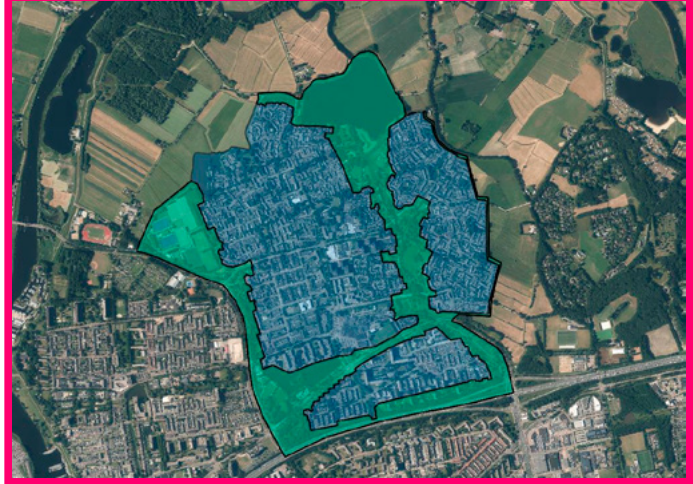

De groene vinger

De Aa-landen is één van de groenste wijken van de gemeente Zwolle. Aa-landen wordt gekenmerkt door de groene dooradering, ook wel de “groene vinger” genoemd. De “groene vinger” is niet alleen groen, maar had ook de blauw groene vinger genoemd kunnen worden. In de Aa-landen zijn namelijk diverse wateren aanwezig, zoals de Westerveldse Aa. Die mondt uit in de waterplas Wijde Aa en het gebied van noord tot zuid doorkruist. Daarnaast bevindt zich aan de westzijde een waterpartij die eveneens is aangesloten op de Wijde Aa en in het zuiden is de waterplas de Dobbe.

Langs de Westerveldse Aa bevinden zich Park Aa-landen en een grote groenstrook. Deze strook vertakt zich middels lanen, bomenrijen en groene speelvelden door de gehele woonwijk. Een deel van deze grote strook kent zelfs eigenschappen van trilveen met unieke en vaak zeldzame blauwgraslandsoorten, waardoor dit parkdeel niet meer valt onder ‘gewoon stedelijk groen’ en het beheer is gericht op het behoud van deze natuurwaarden. Door het vele groen in het gebied komen er zowel huis- en tuinsoorten voor, zoals de huismus, merel en groenling, maar ook bossoorten als de grote bonte specht en zwartkop. Daarbij leven er langs de randen ook soorten die voornamelijk in het buitengebied voorkomen, zoals de ransuil, boomvalk en sperwer.

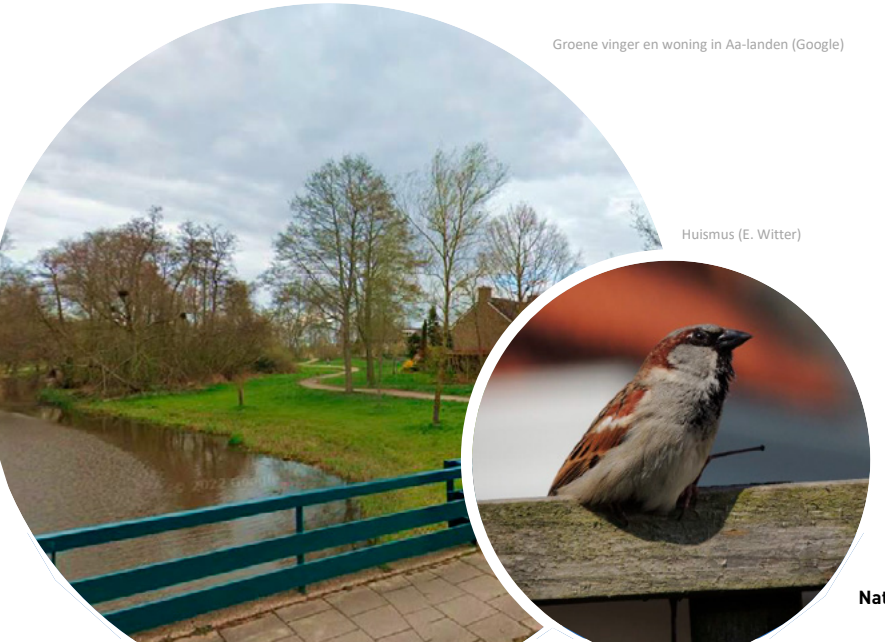

Groene vinger en woning in Aa-landen (Google)

Huismus (E. Witter)

De huismus nestelt hier in woningen waarbij voornamelijk ruimten onder de dakpannen gebruikt worden. Een soort als de grote bonte specht gebruikt zachte boomsoorten om een nestholte uit te hakken, terwijl de grotere bomen in het gebied vervolgens nestlocaties zijn voor sperwers.

De lanen en bomenrijen vormen naast broedgelegenheden voor boombroeders ook voor de groep vleermuizen een essentiële rol. Soorten als de rosse vleermuis en ruige dwergvleermuis hebben hun verblijfplaats in boomholten en tussen loshangend schors. Daarnaast vormen bomenrijen belangrijke landschappelijke elementen die fungeren als vliegroute.

De waterpartijen vormen ook belangrijke voedselplekken voor soorten als de boerenzwaluw die op diverse insecten jaagt. Ook watervogels als de smient en aalscholver maken gebruik van de wateren. Meerdere soorten ganzen rusten op het water en gebruiken het korte gras als foerageerlocatie.

In het water zelf leven vissensoorten als de baars, blankvoorn en brasem. Ook libellen zijn watergebonden en spenderen een groot deel van hun leven als larven in het water. Eenmaal volgroeit, kruipen de larven via waterplanten uit het water om zich vervolgens te ontpoppen tot libelle. Algemene libellen-soorten als de azuurwaterjuffer en het lantaarntje komen hier voor, maar ook zeldzamere soorten als de gevlekte witsnuitlibel en de beekrombout.

Langs de randen van het water groeien door de vochtige omstandigheden planten als de rietorchis en de zeldzamere gevlekte rietorchis. Planten in en langs het water zijn trek-pleisters voor insecten. Zo worden de inheemse soorten als gele lis, pijlkruid en zwanenbloem door de libellen gebruikt om eitjes af te zetten en vervolgens door de larven om te verschuilen.

De variatie aan omstandigheden binnen de “groene vinger” zorgt ook voor de aanwezigheid van verscheidende hommels en bijen. Wie goed oplet kan soorten als de akkerhommel, boomhommel, grote koekoekshommel, breedbandgroefbij en grote wolbij in dit gebied zien.

Gebiedskenmerken

Oppervlakte	52,3 ha
Functie	wonen
Bodem	zand en klei
Overige	

Het Landschap

Aa-landen is een woonwijk die wordt dooraderd met een groenverbinding, die ook wel de “Groene Vinger” wordt genoemd. Deze “Groene Vinger” representeert de blauwgroene verbinding door het gebied, want ook aan de ‘blauwe verbindingen’ is geen gebrek in de Aa-landen. Aan de randen van de woonwijk bevinden zich waterpartijen en langs de oostzijde stroomt de Westerveldse Aa, die uitmondt in de Wijde Aa. De wijde Aa is een voormalige zandwinplan, waarvan het zand is gebruikt om de Aa-landen in zijn geheel op te hogen (m.u.v. het Aa-dal). In het zuiden bevindt zich daarnaast nog de plas ‘De Dobbe’.

Waar voor 1975 het gebied voornamelijk bestond uit boerengronden, begint zich vanaf de jaren ‘75 een woonwijk te vormen. Vanaf de late jaren ‘80 ontstaat het gebied zoals we het nu kennen.

De woonwijk bestaat uit verscheidene soorten bebouwing, waaronder appartementen, rijtjeswoningen en vrijstaande woningen. Daarnaast bevindt zich ook een winkelcentrum te midden van het gebied. Aan de noordwestzijde zijn sportvelden aanwezig.

Meervleermuis (E. Witter)

Dagpauwoog (G.J. Assink)

Egel (iStock)

Een zeldzame huisgenoot

In het noordwesten van de Aa-landen bevindt zich in een woning een kraamkolonie van de zeldzame meervleermuis. De meervleermuis staat bekend om de lange afstanden die deze soort aflegt. Hierbij worden grote rivieren zoals het Zwarte Water en de IJssel gebruikt als vliegroute tussen de verblijfplaats en de plek waar naar voedsel wordt gezocht, of tussen het zomer- en winterverblijf.

De meervleermuizen die zich hier in enkele woningen gevestigd hebben, zoeken hun voedsel in het buitengebied en natuurgebieden als de Weerribben-Wieden. De mannetjes en vrouwtjes leven grotendeels een gescheiden leven, waarbij mannetjes vaak alleen verblijven en vrouwtjes veelal in grote groepen met hun jongen verblijven, genaamd een kraamkolonie. Beide typen verblijven zijn in de Aa-landen aangetroffen, langs de grote rivieren en tevens hun migratieroutes.

Groene initiatieven

De gemeente Zwolle ondersteunt diverse initiatieven in de woonwijken: ‘Klimaat actief’, ‘Boomtuintje’, ‘Geveltuintje’ en ‘Adoptie groen’ zijn enkele voorbeelden van zulke initiatieven. De Bernisse en kleine Alm zijn in dit gebied al voorzien van een opknapbeurt waarbij de woonstraten klimaatbestendig zijn ingericht. Het verdwijnen van stenen en het toepassen van meer groen in het stedelijk gebied is niet alleen gunstig om weerstand te bieden aan klimaatverandering, maar het heeft ook een positief effect op de flora en fauna.

Van veel van deze initiatieven zorgen er zo voor dat er meer algemene vlindersoorten als de atalanta, dagpauwoog en de citroenvlinder te zien zijn in de wijk. Ook bijen profiteren van een gevarieerd aanbod aan bloemen en kruiden.

De nabijheid van de “groene vinger” zorgt er voor dat zeldzamere soorten in dit gebied voorkomen. Hierbij kan gedacht worden aan het bruinblauwtje. Deze vlinder maakt een opmars richting het noordoosten van het land. Iedere vlindersoort heeft specifieke planten waar de eitjes op worden afgezet. Dit wordt ook wel de waardplant genoemd. Het bruinblauwtje gebruikt bijvoorbeeld de donkere ooievaarsbek, die eveneens in dit gebied voorkomt.

De Aa-landen bevindt zich duidelijk in het uiterwaardengebied. Dit is terug te zien in de plantensoorten! De Rode Lijst-soorten als wilde kievitsbloem, steenanjer, beemdkroon en waterdrieblad zijn hier terug te vinden. Tussen al het openbaar groen en de tuinen scharrelt ’s nachts de egel op zoek naar voedsel. Maar overdag en in de winter zoekt deze soort rust en beschutting op om te rusten.

1.293 WAARGENOMEN SOORTEN (zoals bekend in Nationale Databank Flora en Fauna)

0 — 1.293 — beste deelgebied 2.905

Vogels (159 waargenomen)		Vleermuizen (7 waargenomen)		Zoogdieren (18 waargenomen)	
Aalscholver	Merel	Franjestaart	Ruige dwergvleermuis	Bosmuis	Huismuis
Boerenzwaluw	Ransuil	Laatvlieger	Gewone dwergvleermuis	Bunzing	Mol
Groenling	Smient	Meervleermuis		Eekhoorn	Rosse woelmuis
Grote bonte specht	Sperwer	Rosse vleermuis		Egel	Steenmarter
Huismus	Zwartkop	Watervleermuis		Haas	Wezel

Reptielen, Amfibieën & Vissen (20 waargenomen)		Dagvlinders (27 waargenomen)		Libellen (37 waargenomen)	
Baars	Kleine modderkruiper	Atalanta	Dagpauwoog	Azuurwaterjuffer	Gevlekte witsnuitlibel
Blankvoorn	Kleine water salamander	Bont zandoogje	Distelvlinder	Beekrombout	Gewone oeverlibel
Brasem	Snoek	Boomblauwtje	Eikenpage	Blauwe glazenmaker	Glassnijder
Bruine kikker	Groene kikker	Bruinblauwtje	Oranje tipje	Bruine korenbout	Grote keizerlibel
Gewone pad		Citroenvlinder	Sleedoornpage	Bruine winterjuffer	Lantaarntje

Overige Ongewervelden (436 waargenomen)		Vaatplanten (477 waargenomen)		Overige (112 waargenomen)	
Akkerhommel	Honingbij	Beemdkroon	Tripmadam	Groot dooiermos	Stoeprandvingermos
Boomhommel	Ratelaar	Donkere ooievaarsbek	Vogelmuur	Grote stinkzwam	Uiterwaardmos
Breedbandgroefbij	Struiksprinkhaan	Gewone orchis	Waterdrieblad	Hanenkam	Vliegenzwam
Gewone tuinslak	Witte reus	Rietorchis	Wilde kievitsbloem	Helmroestmos	Witte bultzwam
Grote wolbij	Grote koekoekshommel	Steenanjer	Zomerklokje	Muurschotelkorst	Zilvermos

Wat zijn de natuurwaarden?

- De “groene vinger” is van grote waarde voor de natuur in Aa-landen. Door de diversiteit aan groen komen er soorten voor die typerend zijn voor bosrijke gebieden. Waterpartijen vormen leefgebieden voor veel verschillende soorten en dragen daardoor bij aan de biodiversiteit.
- De bomenrijen en -lanen die vanuit de “groene vinger” de woonwijk in komen, vormen habitats voor veel verschillende soorten en hebben essentiële functies voor vogels en vleermuizen.
- De woningen die geschikt zijn voor vogelsoorten als de huismus en gierzwaluw om te nestelen. Maar ook voor gebouwgebonden vleermuizen zijn zulke woningen van groot belang, zoals is te zien aan de kraamkolonie van meervleermuizen.

Wat zijn de kansen?

- Door de dikke ophoog-zandlaag groeien bomen slecht en zijn ze gevoelig voor verdroging. Hier liggen kansen voor groeiplaatsverbetering van bomen en het groen.
- Verbetering van de ecologische onderdoorgang van de Westerveldse Aa waar deze de Zwartewaterallee kruist.
- Verbetering van de waterkwaliteit Dobbe en Wijde Aa en het aanleggen van natuurvriendelijke oevers ten behoeve van de ecologie.
- Natuurinclusieve nieuwbouw voor gebouwbewonende soorten.
- Meer open water creëren om relatie wateren te versterken.
- Behoud en eventueel versterken van de structuur van de laanbomen.

Thema	Vermenigvuldigingsfactor
Bebouwing	3
Tuinen en erven	3
Natte omgeving	2
Groene buitenruimte	2
Verharding	1

“Ambassadeur” van dit deelgebied: de meervleermuis

Meervleermuis (E. Witter)

Rivieren vormen de migratieroute (Google Maps)

Basisvoorwaarden ambassadeur	Verbetermaatregel voor de ambassadeur
Voedsel: insecten, voornamelijk de insecten die op het wateroppervlakte zitten of daar net boven vliegen.	Het behoud van donkere watergangen (dus geen kunstmatige verlichting tussen zonsondergang en -opkomst)
Veiligheid: overdag slapen deze soorten in de spouwmuren en onder de dakpannen, waar na-isolatie een grote bedreiging vormt.	Na-isolatie zorgt voor veel dode meervleermuizen. Door natuurvriendelijk te werk te gaan bij verduurzaming van de woning, kunnen veel meervleermuizen worden gered.
Voortplanting: meervleermuizen brengen gezamenlijk in één grote groep de jongen groot.	Meervleermuizen verblijven in spouwmuren, onder dakpannen en op kerkzolders. Maar ook vleermuiskasten worden door deze soort gebruikt. Help ze een handje door een zo groot mogelijke vleermuiskast zo hoog mogelijk aan een warme kant van het huis te plaatsen, zonder obstakels of licht voor de opening.

De “ambassadeur” van het gebied is de meervleermuis. Deze soort is gekozen als vertegenwoordiger omdat dit deelgebied het optimale leefgebied vormt. Net als alle anders soorten heeft de meervleermuis behoefte aan voedsel, voorplantingsplekken, veilige plekken om te rusten, vocht en verbindingen tussen de verschillende delen van het leefgebied. Als het goed gaat met de ambassadeur kunnen veel andere soorten meeliften op zijn succes.

Agnietenberg en Brinkhoek

Groene vinger

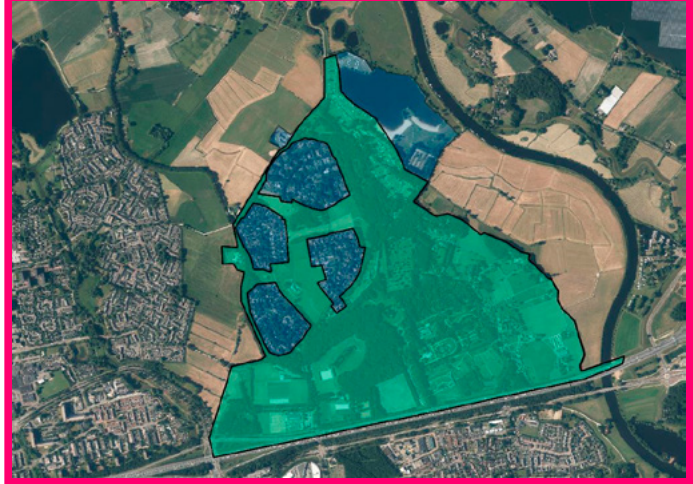

Tot rust komen op de Agnietenberg

Vanwege de rijke geschiedenis en de vele invullingen die de Zwollenaar het deelgebied Agnietenberg en Brinkhoek heeft gegeven, is dit een deel van Zwolle met een zeer gevarieerd landschap en daarmee hoge soortenrijkdom. Het gebied is gelegen in het buitengebied van Zwolle, ten oosten van de stad. In de 14e eeuw werd er een klooster gevestigd op de Agnietenberg, een oude rivierduin langs de Vecht. Alhoewel het klooster de tand des tijds niet heeft overleefd, is 'begraafplaats Bergklooster' nog een zichtbaar restant. Iets ten zuiden van het klooster is sinds de 15e eeuw het landgoed Kranenburg aanwezig. Het landgoed is tegenwoordig in gebruik als begraafplaats en als park. Doordat het gehele complex gekenmerkt wordt door rust en al eeuwen in gebruik is, hebben bijzondere soorten zich hier weten te vestigen.

Alhoewel het misschien niet het eerste zal zijn waar je aan denkt bij het bezoeken van een begraafplaats, komen er op de vele grafstenen een bijzondere soortgroep voor: korstmossen. Er zijn alleen hier al 139 soorten te vinden, waaronder Rode Lijst-soorten zoals het typische zwarte grafkost, bolletje-geleimos en gewoon leermos.

Overzichtsfoto (Google Maps)

Zwarte grafkorst (V. Jeronimus)

Alhoewel de bossen rond het voormalige landgoed vroeger vooral werden gebruikt als hakhout voor bouwmateriaal en brandhout, heeft nu de natuur de soms wel eeuwenoude bomen opgeëist. Tijdens een wandeling langs de beukenlaan zal een overstekende eekhoorn of het 'gelach' van de groene specht je niet ontgaan.

Door de afwisseling tussen oude bossen, open grasvelden en overgangen, zijn er veel verschillende micro-habitats met daarbij kenmerkende soorten. Hoog in de boom bouwen roofvogels zoals de buizerd hun horst, terwijl iets lager in de oude eiken spechten hun holen maken die op hun beurt weer gebruikt worden door andere soorten als de koolmees, boomklever en boommarter. In het struikgewas zoekt de koperwiek naar bessen en in de strooisellaag groeien diverse soorten paddenstoelen zoals de kostgangerboleet en vindt de groene specht zijn hoofdmaaltje: de rode bosmier.

Een bijzondere soortroep die ook veelvuldig aanwezig is, zijn de vleermuizen. De holtes in oude bomen worden gebruikt door de rosse vleermuis om hun jongen in groot te brengen en de watervleermuis jaagt boven de waterpartijen naar muggen. De vele bomenrijen worden daarnaast ook gebruikt door de gewone dwergvleermuis om te navigeren en hun weg te vinden van hun verblijfplaats onder de dakpannen naar de open plekken in het bos om te foerageren. Met 11 soorten die zijn waargenomen is Agnietenberg en Brinkhoek een belangrijk gebied voor vleermuizen.

Door het gras- en maaibeheer van de gemeente Zwolle op en rond de begraafplaatsen krijgen zeldzame soorten als de steenanjer, ook wel Zwolse anjer genoemd, de kans om hier te groeien. Door maximaal twee keer per jaar te maaien en het maaisel af te voeren, krijgen soorten die van een schralere bodem afhankelijk zijn een kans. Duifkruid, beemdkroon, rietorchis en voorjaarsganzerik zijn de kers op de taart van dit beheer.

Gebiedskenmerken

Oppervlakte	201,4 ha
Functie	wonen, natuur, recreatie
Bodem	zand
Overige	

Het Landschap

Agnietenberg en Brinkhoek zijn gelegen op een oude rivierduin langs de Vecht. Op het hoogste punt van deze duin, de Agnietenberg, is al sinds de middeleeuwen menselijke activiteit. Dit is goed terug te zien in de landschapsstructuren zoals houtwallen, begraafplaatsen, hakhoutbossen en bomenlanen. Doordat de activiteit in de loop der jaren min of meer gelijk is gebleven, zijn veel van dit soort kenmerken zoals bossen met oude bomen bewaard gebleven. Mede hierdoor is het grootste gedeelte van het gebied onderdeel van de 'Hoofdgroenstructuur' van Zwolle. De bossen en bomenlanen zijn hiermee belangrijke verbindingen en leefgebieden voor tal van diersoorten.

Naast het uitbundige groen, spelen de waterpartijen in het gebied een belangrijke rol in het landschap. Aan het begin van de 20ste eeuw zijn er diverse poelen en vijvers aangelegd in het bosrijke kerngebied. Daarnaast is ten noorden een recreatieplas aanwezig, die voorheen voor zandwinning werd gebruikt.

In het westelijke deel ligt de groene wijk Brinkhoek. De wijk wordt gekenmerkt door de vrijstaande woningen met grote tuinen. Langs de oostelijke grens van het gebied, langs de uiterwaarden van de Vecht, zijn diverse woonerven aanwezig en een camping.

Groene specht (iSotck)

Knoflookpad (iStock)

Kostgangerboleet (E. Witter)

Drukte in de tuin

Ten westen ligt de woonwijk Brinkhoek, gekenmerkt door de vrijstaande woningen en groene tuinen. Onder de dakpannen kunnen huismussen een geschikte nestplek vinden en op de gemaaide gazons en onder de hagen ligt genoeg voedsel voor deze vogels. Naast de huismus weten tal van andere soorten de woonwijk te vinden. Een typische vogel van groene tuinen zoals de groenling, maar ook soorten als de goudhaan en grote lijster worden vaak aangetroffen. Egels scharrelen 's nachts van tuin naar tuin, op zoek naar insecten en andere ongewervelden en overdag slaapt de ransuil in de hoge bomen langs de weg.

Het eindsignaal klinkt! Maar wanneer iedereen gedoucht heeft en de lichtmasten op de sportvelden ten zuiden van Brinkhoek uitgaan, zoeken de roeken en kauwen hun slaapplek op in de bomen rond deze velden. Tot wel 300 roeken en 500 kauwen zijn hier geteld!

Bijzondere waterliefhebbers

In de vele vijvers rond het voormalige landgoed en de woonwijk Brinkhoek, komt misschien wel de meest bijzondere soort van dit deelgebied voor: de knoflookpad. Deze pad, tegenwoordig een zeldzaamheid in Nederland, dankt zijn naam aan de knoflooklucht die door de pad wordt uitgescheiden bij gevaar. Ondanks zijn opvallende verschijning, met uitpuilende ogen en oranje vlekken, leeft de knoflookpad een verborgen bestaan en graaft zich overdag in onder het zand. In het voorjaar trekken de padden naar diepe, vegetatierijke poelen voor de voortplanting. De knoflookpadden worden al 20 jaar gemonitord door lokale vrijwilligers waardoor er een goed beeld is van de lokale populatie. Daarnaast worden de vijvers voor de knoflookpad optimaal beheerd om zo de lokale populatie in stand te houden.

Van dit beheer profiteren ook weer andere soorten die afhankelijk zijn van water voor hun voortplanting, zoals de groene kikker, kleine watersalamander en azuurwaterjuffer. Deze soorten zijn ook afhankelijk van ontwikkelde oever- en watervegetaties.

In het uiterste noorden van het deelgebied ligt de Agnietenplas. Deze voormalige zandafgraving langs de Vecht is nu in gebruik als recreatieplas. Net als de verderop gelegen vijvers biedt deze plas een onderkomen aan verschillende soortgroepen. De plas biedt voedsel en veiligheid voor verschillende watervogels zoals de smient, fuut en dodaars. Onder het wateroppervlak zwemmen de blankvoorn en tiendoornige stekelbaars en tussen het riet leggen de gewone oeverlibel en groene kikker hun eieren en dril.

1.512 WAARGENOMEN SOORTEN (zoals bekend in Nationale Databank Flora en Fauna)

0 — 1.512 — beste deelgebied 2.905

Vogels (144 waargenomen)		Vleermuizen (7 waargenomen)		Zoogdieren (18 waargenomen)	
Dodaars	Groenling	Rosse vleermuis	Meervleermuis	Eekhoorn	Haas
Havik	Goudhaan	Gewone dwergvleermuis	Ruige dwergvleermuis	Boommarter	Konijn
Gekraagde roodstaart	Groene specht	Gewone grootoorvleermuis	Watervleermuis	Bosmuis	Mol
Grote lijster	Ransuil	Laatvlieger		Bunzing	Ree
	Roek			Egel	Steenmarter

Reptielen, Amfibieën & Vissen (19 waargenomen)		Dagvlinders (27 waargenomen)		Libellen (29 waargenomen)	
Knoflookpad	Groene kikker	Bruin blauwtje	Gehakkelde aurelia	Azuurwaterjuffer	Gewone oeverlibel
Baars	Kleine watersalamander	Atalanta	Kleine vuurvlinder	Beekrombout	Grote keizerlibel
Bastaardkikker	Rietvoorn	Citroenvlinder	Landkaartje	Bloedrode heidelibel	Viervlek
Bruine kikker	Tiendoornige stekelbaars	Dagpauwoog	Oranjetipje	Bruine korenbout	Vroege glazenmaker
Gewone pad		Eikenpage			

Overige Ongewervelden (519 waargenomen)		Vaatplanten (492 waargenomen)		Overige (257 waargenomen)	
Bosmier	Moerassprinkhaan	Duifkruid	Rietorchis	Bolletje-geleimos	Rond dambordje
Bosbesuil	Sint Jacobsvlinder	Beemdkroon	Steenanjer	Gewoon haakmos	Sneeuwzwammetje
Gewone meikever	Voorjaarsboomspanner	Betonie	Voorjaarsganzerik	Groot leermos	Vliegenzwam
Grote voorjaarsspanner	Vuurwants	Bevertjes	Wilde kievitsbloem	Kostgangerboleet	Wrattig schildmos
		Lathyruswikke	Zacht vetkruid	Muurschotelkorst	Zwarte grafkorst

Wat zijn de natuurwaarden?

- Door de landschapselementen die al langere tijd aanwezig zijn in dit deelgebied, zoals de soms eeuwenoude bomen en oude grafstenen, is een grote diversiteit aan soorten aanwezig in de kern van dit gebied. Dit is vooral een grote waarde voor soorten die afhankelijk zijn zulke oude elementen, zoals holenbroeders, planten, korstmossen en vleermuizen.
- De diepe, vegetatierijke vijvers zijn van grote waarde als voortplantings-plaatsen en leefgebied voor zeldzame en unieke soorten waaronder de knoflookpad.
- De extensief gemaaide graslanden rond de begraafplaatsen en vijvers zorgen voor een hoge biodiversiteit. Naast de groeiplaatsen van zeldzame vaatplanten profiteren meerdere soorten fauna hiervan, waaronder dagvlinders en andere insecten, broedvogels en zoogdieren.
- Enkele huizen in Brinkhoek zijn van belang voor gebouwbewonende soorten als de huismus en vleermuizen. Vleermuizen profiteren hier van de ligging van bebouwing in bosrijk gebied. Daarnaast bieden de tuinen beschutting en voedsel voor tal van (tuin)vogels en verbindingen voor grondgebonden zoogdieren, doordat de erfafscheidingen vooral uit heggen en struiken bestaan.

“Ambassadeur” van dit deelgebied: de knoflookpad

Knoflookpad (iStock)

Poel (Google Maps)

Wat zijn de kansen?

- Omvormen van strakke tuinen in Brinkhoek naar natuur-vriendelijkere tuinen, om zo de stapstenen te behouden en uit te breiden.
- Optimaliseren van bestaand water ten oosten van Sportpark de Pelikaan naar voortplantingswater voor de knoflookpad.
- Extensivering van het recreatief gebruik van de Agnietenplas (vooral de Vechtzone en noordelijke zijde).
- Binnendijks verhogen van recreatieve mogelijkheden.
- Weilanden tussen de Brinken en maïsland ten westen van de Kranenburg begraafplaats omvormen van agrarische grond naar natuur.
- Optimaliseren beheer en uitbreiding van Kievitsbloem-hooiland ter hoogte van de Hoevebrink.
- Het ontwikkelen van bos ten westen van de HTC-voetbalvelden.

Thema	Vermenigvuldigingsfactor
Bebouwing	1
Tuinen en erven	2
Natte omgeving	3
Groene buitenruimte	3
Verharding	1

Basisvoorwaarden ambassadeur	Verbetermaatregel voor de ambassadeur
Voedsel: bodemdieren zoals kevers, mieren, duizendpoten, insectenlarven en wormen.	Gezond bodemleven zorgt voor veel bodemdieren. De grond gezond houden doe je door het zoveel mogelijk bedekt te houden met blaadjes, takjes, compost etc. Laat de bodem daarnaast zoveel mogelijk met rust, door minder te schoffelen en spitten. Verder is een niet al te strakke/nette bodem of tuin het beste, laat die tuin maar groeien!
Vocht: net als elke amfibie is de knoflookpad afhankelijk van water. Visvrije poelen en watergangen vormen het leefgebied.	Het behoud van een netwerk van geschikte poelen is essentieel voor deze soort. Ook rust rond deze poelen is belangrijk: niet te veel honden, lichten en recreatie in de buurt.
Veiligheid: overdag en in de winter graven de knoflookpadden zich in.	Behoud van open, mulle, zandige delen in de omgeving van de poelen en watergangen in dit gebied, zorgen voor veilige plekken voor de knoflookpad om zich overdag en ’s winters in te graven. Rommelige hoekjes, struiken, hagen en bladhopen in de tuin zijn ook nuttige ‘stapstenen’ voor de soort om zich door het gebied te verplaatsen.

De “ambassadeur” van het gebied is de knoflookpad. Deze soort is gekozen als vertegenwoordiger omdat dit deelgebied het optimale leefgebied vormt. Net als alle anders soorten heeft de knoflookpad behoefte aan voedsel, voorplantingsplekken, veilige plekken om te rusten, vocht en verbindingen tussen de verschillende delen van het leefgebied. Als het goed gaat met de ambassadeur kunnen veel andere soorten meeliften op zijn succes.

Assendorp en Kamperpoort
Bebouwde kom

Waardevol stenig landschap…

Assendorp en Kamperpoort behoren tot de oudere buurtschappen van Zwolle. De arbeiderswoningen werden begin de 19e eeuw compact en dicht bebouwd en vormen samen een stenig landschap. In de leg- en voegmortels van vooral oudere bebouwing werd vaak kalk als bindmiddel gebruikt. Kalkmortels nemen veel vocht op en geven dat ook gemakkelijk weer af. Dit kalkrijke en stenig landschap vormt aantrekkelijk habitat voor veel soorten. Zo groeien er diverse vaatplanten op muren zoals muursla, een soort die vrij zeldzaam is in het midden van Nederland maar is waargenomen in de Stationsbuurt. Andere soorten die ook vertoeven op de oudere muren zijn muurleeuwenbek, tongvaren, klein glaskruid en gele helmbloem.

Op de muren en dakpannen komt een verscheidenheid aan korstmossen voor, die als indicator kunnen dienen voor luchtkwaliteit. Vooral in de oudere delen van de wijken zijn veel soorten waargenomen. Zoals de donkerbruine schotelkorst, gewoon muursterretje, grijsgroene steenkorst, groot dooiermos, kleine geelkorst, muurachterlichtmos, muurdubbeltandmos en muurschotelkorst. Het groot dooiermos is tevens een indicator voor voedselrijkdom. Het stenige landschap biedt ook aantrekkelijk habitat aan stadse vogelsoorten. Uit een telling (2014) van Stichting Avifauna Zwolle bleek dat Assendorp een uitstekende vesting vormt voor de standvastige gierzwaluw. De gierzwaluw is afhankelijk van de stad voor het leggen van broedsels, voor de rest doen zij alles in de lucht: jagen, paren en zelfs slapen! Maar andere typische soorten van de stad als huismus, ekster, zwarte roodstaart, merel, roodborst, koolmees en pimpelmees worden ook veelvuldig waargenomen. Kamperpoort kent nog enkele oudere woningen, waar ook veel huismussen en gierzwaluwen worden aangetroffen. In de nieuwe parkeergarage Katwolderplein zijn neststenen voor de gierzwaluw ingebouwd, maar het is nog niet bekend of hier ondertussen gierzwaluwen nestelen.

Er zijn (oudere) bomen aanwezig in Assendorp die verschillende functies voor vogels hebben. Zo hebben kauwen en spreeuwen een slaapplaats aan de Groeneweg en zijn ransuilen broedend en roestend in bomen waargenomen. Zeldzame vlinders als de grote vos laten zich steeds meer zien bij iepen en zoete kersen in deze wijk. Ook vliegen er boombewoners als de rosse vleermuizen en ruige dwergvleermuizen rond. Het nieuwere Kamperpoort heeft minder groen binnen de wijk, maar de strook langs de A28 biedt leefgebied aan soorten als de buizerd, ekster, merel en grote bonte specht. De oude gebouwen in Assendorp zoals de Oude ambachtsschool, het Dominicanenklooster en de St. Jozefkerk vormen belangrijke verblijfplaatsen voor vleermuizen, zoals gewone- en ruige dwergvleermuis en laatvlieger. De nieuwbouwwoningen in Kamperpoort hebben veelal strakke daken en afwerkingen, maar de open stootvoegen bieden alsnog verblijfmogelijkheden aan de gewone dwergvleermuis. Tussen de gebouwen en onder de auto's spot je mogelijk een rennende steenmarter die ook verblijfplaatsen in gebouwen heeft.

De waarde van de wijken blijkt ook uit een aantal fanatieke waarnemers en werkgroepen. De werkgroep BLWG (vereniging voor mossen- en korstmossenonderzoek in Nederland) is actief in de wijk en heeft veel bijgedragen aan de waarnemingen. Zo hebben fanatieke waarnemers veel stadse bijen en vlinders waargenomen, zoals de blauwe en rosse metselbij, de citroenvlinder, de atalanta, het groot koolwitje en de kleine vos.

Knusse straatjes (S. Fidom)

Muursla (Istock)

Gebiedskenmerken

Oppervlakte	222,9 ha
Functie	wonen
Bodem	zand
Overige	

Het Landschap

Van origine had Assendorp waarschijnlijk het karakter van een esdorp. De es is in de Middeleeuwen aangelegd op een hoger gelegen natuurlijke dekzandrug. Assendorp en Kamperpoort zijn ontstaan vanaf het begin van de 19e eeuw en behoren tot één van de oudere buurtschappen van Zwolle. Kamperpoort was van oorsprong een volksbuurt met arbeiderswoningen en bedrijfspanden. De wijk is de laatste decennia sterk veranderd en wordt nu gekenmerkt door nieuwe woningen en bedrijvigheid van de bioscoop en de IJsselhallen.

Assendorp werd dicht en compact bebouwd met arbeiderswoningen waar met name spoorwegarbeiders en werknemers van de centrale Werkplaats zich konden vestigden. Het bestaat uit meerdere buurten: Stationsbuurt, Oud-Assendorp, Nieuw-Assendorp, Pierik, Stationsbuurt en Hanzeland. Nieuw-Assendorp is grotendeels gebouwd in de jaren '20 en '30 van de twintigste eeuw. Het hart van Oud-Assendorp vormt het Assendorperplein. Een deel valt in de Spoorzone waar de afgelopen jaren veel aan is veranderd.

Met name in het noordwestelijke van Assendorp bevinden zich grote villa's en herenhuizen. Naast woningen bevinden zich ook bijvoorbeeld kerkgebouwen, scholen en winkelwoonhuizen. Verder is er in het oosten van het deelgebied een sportpark en zijn er twee stadsparken: Park Eekhout en Azaleapark. Tot slot bevindt zich aan de oostzijde van de wijk het sportpark Marslanden.

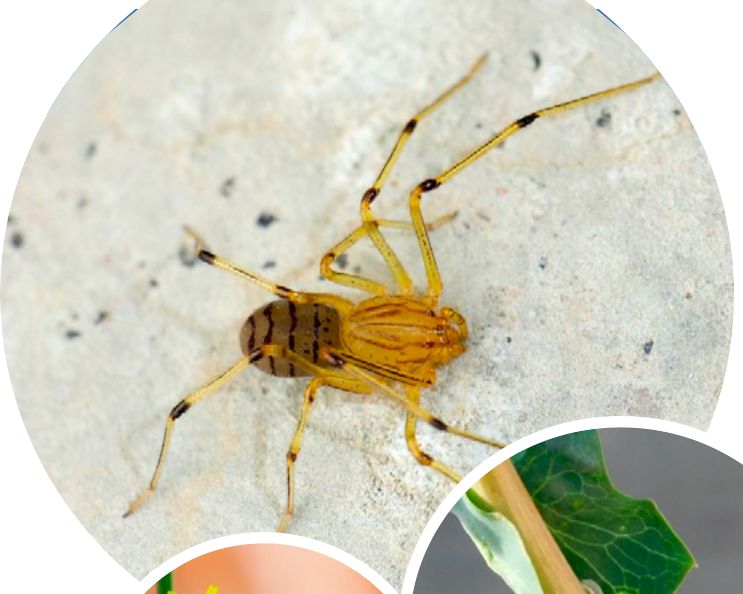

Getijgerde lijmspuiter (Istock)

Kompassla-uil op kompassla (S. Fidom)

Akkergeelster (Istock)

Een tijger in huis?

Iedereen denkt bij ‘biodiversiteit’ aan het levens buitenshuis, maar ook binnenshuis zijn er veel diersoorten te vinden. Een typische binnenspin bijvoorbeeld is de getijgerde lijmspuiter. De spin heeft misschien niet het formaat van een tijger, maar dankzij zijn gelige kleur en patroon van lijnen en vlekken doet de spin aan een tijger denken. De getijgerde lijmspuiter maakt geen web zoals de meeste spinnen, maar heeft een andere jachttactiek. Met zijn gifklauw spuwt de spin een kleverige en giftige substantie in een zigzagpatroon over zijn prooi. Op deze wijze wordt de prooi op een afstand overmeesterd en kan hij deze nuttigen.

Ook diersoorten als huisspringspin, huisuil en huismoeder zijn binnenshuis in de wijk waargenomen. Ondanks de naam komen de huisuil en huismoeder ook buitenshuis voor.

50 tinten groen…

Tussen de stoeptegels door groeit er van alles: zeldzame donzig klaproos, glad vingergras, straatliefdegras en stinkende gouwe bijvoorbeeld. Deze stoepplantjes en braakliggende stukjes met beplanting als kompassla, kransmuur en zeldzame riempjes (Rode Lijst) vormen ‘stapstenen’. Deze soorten functioneren als waardplanten voor insecten zoals de vrij zeldzame kompassla-uil die als rups op de kompassla gevonden kan worden. Stapstenen die een groene verbindingszone kunnen vormen in het stedelijk landschap zijn niet alleen belangrijk voor insecten, maar voor allerlei diersoorten zoals bruine kikker, gewone pad en de relatief veel waargenomen egel die graag gebruikt maakt van laaggroei. Er zijn bomenlanen aanwezig in de wijk, maar niet zoveel laaggroei zoals inheemse struiken. Ook door schuttingen kunnen de egel en amfibieën zich minder veilig en makkelijk verplaatsen in de wijk.

De stichting ‘50 tinten groen Assendorp’ neemt samen met bewoners maatregelen om meer groen aan te brengen in de wijk. Maatregelen zijn bijvoorbeeld het maken van groene daken, buurtmoestuinen, geveltuintjes, biodiverse insectenparadijzen in achtertuinen en insectenhotels.

Park Eekhout is een slag groter in deze ecologische verbinding en vormt daarmee het belangrijkste onderdeel van de ‘Hoofdgroenstructuur’ binnen dit deelgebied. Zeldzame soorten als akkergeelster en weidegeelster groeien in dit park, maar ook gele anemoon, gewone vogelmelk en gewoon sneeuwklokje. Tussen het groen door vliegen er vinken en appelvinken. Ook een koppeltje waterhoenen broeden al meerdere jaren graag in de kleine sloten van dit park. Dat de Hoofdgroenstructuur en de stapstenen belangrijk zijn voor biodiversiteit, blijkt ook uit de veel diverse soorten libellen die verspreid waargenomen zijn door het gebied, zoals de bruine korenbout, steenrode heidelibel en de unieke bandheidelibel.

909 WAARGENOMEN SOORTEN (zoals bekend in Nationale Databank Flora en Fauna)

0 — 696 — beste deelgebied 2.905

Vogels (14 waargenomen)		Vleermuizen (7 waargenomen)	Zoogdieren (16 waargenomen)	
Appelvink	Ransuil	Gewone dwergvleermuis	Bosmuis	Huisspitsmuis
Ekster	Roek	Laatvlieger	Bruine rat	Konijn
Gierzwaluw	Roodborst	Meervleermuis	Bunzing	Mol
Huismus	Spreeuw	Rosse vleermuis	Egel	Steenmarter
Kauw	Zwarte roodstaart	Ruige dwergvleermuis	Huismuis	Veldmuis

Reptielen, Amfibieën & Vissen (9 waargenomen)		Dagvlinders (23 waargenomen)		Libellen (21 waargenomen)	
Bruine kikker	Marmergrondel	Atalanta	Groot koolwitje	Azuurwaterjuffer	Bruine winterjuffer
Driedoornige stekelbaars	Snoek	Boomblauwtje	Kleine vos	Bandheidelibel	Gewone oeverlibel
Gewone pad	Tiendoornige stekelbaars	Citroenvlinder	Grote vos	Blauwe breedscheenjuffer	Houtpantserjuffer
Kleine watersalamander		Dagpauwoog	Scheefbloemwitje	Blauwe glazenmaker	Lantaarntje
		Klein koolwitje	Sleedoornpage	Bruine korenbout	

Overige Ongewervelden (378 waargenomen)		Vaatplanten (347 waargenomen)		Overige (94 waargenomen)	
Akkerhommel	Gamma-uil	Akkergeelster	Muursla	Donkerbruine schotelkorst	Kleine geelkorst
Blauwe metselbij	Getijgerde lijmspuiter	Muurleeuwenbek	Stinkende gouwe	Gewoon muursterretje	Muurachterlichtmos
Rosse metselbij	Kompassla-uil	Glad vingergras	Riempjes	Grijsgroene steenkorst	Muurdubbeltandmos
Boomhommel	Kuifvlinder	Liggende vetmuur	Tongvaren	Groot dooiermos	Grijze slank amaniet
Donkergroene korstmosuil	Muntvlindertje	Donzige klaproos	Weidegeelster		Gewone morielje

Wat zijn de natuurwaarden?

- De (oude) bomen in tuinen en in de straatbeelden van de wijken zijn waardevol. Bomen worden door gebruikt voor veel diverse functies als slaapplek, broedplek, waardplant, maar ook als verbindingselement.
- De groenstrook tussen de A28 en Kamperpoort vormt een belangrijke verbinding voor marterachtigen, vogels en insecten.
- Braakliggende terreinen zijn een onderdeel van de groene verbinding in het stenige landschap. Insecten en andere diersoorten gebruiken dit als ‘stapstenen’ om zich te kunnen verplaatsen tussen habitats. Daarnaast zijn braakliggende terreinen een vorm van tijdelijke natuur waar vaak bijzondere soorten kunnen voorkomen zoals in dit geval de kompassla-uil. Daarom zijn ook braakliggende terreinen van waarde en kunnen deze terreinen het best worden beheerd als ‘tijdelijke natuur’.
- In Assendorp zijn er veel oude gebouwen die verblijfplaatsen bieden aan soorten als gewone dwergvleermuis, laatvlieger, huismus, gierzwaluw en steenmarters.
- Het grote stadspark van Assendorp: Park Eekhout is een belangrijk onderdeel van de Hoofdgroenstructuur en heeft al een verscheidenheid aan allerlei dier- en plantensoorten.

Wat zijn de kansen?

- Natuurinclusieve nieuwbouw/renovatie voor het behoud van verblijfplaatsen voor gebouwbewonende soorten en (zeldzame) muurvegetatie, zoals muursla.
- Realisatie van nieuwe doorgaande groen/blauwstructuur langs het spoor (ter hoogte van Deventerstraatweg, Oosterlaan, Westerlaan en Rieteweg) voor het verbeteren van het ecologisch functioneren van het gebied.
- (Ecologisch) herstel van de Willemsvaart.
- Realisatie van ecologische verbinding van het groen vanuit Kamperpoort naar de Veerallee.
- De aanleg van natuurvriendelijke oevers in park Eekhout zou de biodiversiteit in het park kunnen laten toenemen.

Thema	Vermenigvuldigingsfactor
Bebouwing	3
Tuinen en erven	3
Natte omgeving	3
Groene buitenruimte	2
Verharding	1

“Ambassadeur” van dit deelgebied: de huismus

Huismus (iStock)

(Besdragende) struiken geven voedsel en beschutting (E. Witter)

Basisvoorwaarden ambassadeur	Verbetermaatregel voor de ambassadeur
Voedsel: de huismus eet vooral zaden en vruchten, maar voor de jongen bestaat het voedsel uit insecten	Voor insecten is het belangrijk dat er bloeiende planten in de tuin zijn, maar laat ook planten na het bloeien staan om zaad te kunnen zetten. Maai niet al het gras weg maar laat het op plekken staan, ook tussen tegels.
Veiligheid: roofvogels en huiskatten vormen gevaar. Huismussen hebben daarom vluchtplekken nodig.	Zorg voor een dichte struik waar huismussen in weg kunnen kruipen. Een beukenhaag is een mogelijkheid, liguster, hondsroos of taxus zijn nog beter, want leveren ook nog voedsel.
Voortplanting: het wordt steeds heter onder de pannen, de traditionele broedplaats van de huismus.	Huismussen broeden graag bij elkaar in de buurt. Als je een nestkast ophangt zorg dan dat er meerdere bij elkaar komen te hangen. Hang ze zo hoog mogelijk, zoals onder de dakgoot.

De “ambassadeur” van het gebied is de huismus. Deze soort is gekozen als vertegenwoordiger omdat dit deelgebied het optimale leefgebied vormt. Net als alle anders soorten heeft de huismus behoefte aan voedsel, voorplantingsplekken, veilige plekken om te rusten, vocht en verbindingen tussen de verschillende delen van het leefgebied. Als het goed gaat met de ambassadeur kunnen veel andere soorten meeliften op zijn succes.

Berkum
Bebouwde kom

Onderdak in Berkum

Berkum ligt aan de oostkant van Zwolle grenzend aan de uiterwaarden van de Vecht. Het grootste deel van de wijk bestaat uit woningen uit de jaren ’70, maar de buitenranden van de wijk zijn nieuwer. De woningen in de oudere delen van de wijk vormen een goed onderkomen voor soorten die afhankelijk zijn van bebouwing. De huismus broedt bijvoorbeeld graag onder de pannen van deze woningen. Huismussen maken rommelige nesten van takjes en strootjes, in de winter gebruiken ze dit nest ook om te overnachten. Besdragende struiken en nectarbloemen trekken insecten aan waar de huismus op jaagt en zijn te vinden in de tuinen.

De kans is groot dat ook de gierzwaluw onderdak vindt in Berkum. Overhangende kantpannen boven de zijgevels vormen goede plaatsen om een nest onder te bouwen. Ook vleermuizen maken dankbaar gebruik van bebouwing. De gewone dwergvleermuis verblijft bijvoorbeeld graag in spouwmuren. Deze vleermuis heeft maar een hele kleine opening in de muur nodig om een spouwruimte te gebruiken als zomerverblijf of zelfs als kraamverblijf. Op deze manier geven de woningen in Berkum niet alleen onderdak aan de bewoners, maar ook aan een heel aantal diersoorten.

Overzichtsfoto (Google streetview)

Gewone dwergvleermuis (iStock)

Naast de soorten die te verwachten zijn in de bebouwing van Berkum leeft er ook van alles in de groene zones van de wijk. Hoewel het centrale deel van de wijk geen deel uit maakt van de hoofdgroenstructuur, wordt de wijk wel omgeven door deze groene dooradering van Zwolle. De groenstrook langs de Kranenburgweg en de beplanting langs de A28 zijn onderdeel van de hoofdgroenstructuur en langs alle zijden van de wijk bevindt zich hoofdgroenstructuur of Natura 2000-gebied. Het groen in Berkum bestaat hoofdzakelijk uit gazon en enkele (eiken)lanen. Daarnaast hebben de meeste woningen in Berkum redelijk grote tuinen. Struiken en kruidachtige planten zijn voornamelijk te vinden in deze tuinen. Soorten die je tegen kunt komen in Berkum zijn dan ook typische tuinsoorten. Wanneer je voldoende groen in je tuin hebt, kun je al gauw een bezoek verwachten van bijvoorbeeld de merel. De merel broedt graag in hagen of dichte struiken. Ook de roodborst en de heggenmus kun je in de tuin aantreffen. Een paar grote struiken of hagen in de tuin kunnen voor deze soorten al het verschil maken, waaronder door de heggenmus wordt gezocht naar insecten.

De lanen in de wijk zorgen ervoor dat je ook de grote bonte specht kunt horen roffelen in Berkum. Spechten zoeken naar insecten onder de schors van grote bomen. Daarnaast hakken ze boomholtes uit om in te broeden. Wanneer de jonge spechten het nest verlaten kunnen deze holtes ook gebruikt worden door tal van andere soorten. Holenbroeders zoals koolmezen maken graag gebruik van deze gaten om in te broeden. Maar ook sommige vleermuizen verblijven graag in deze boomholtes.

Bloeiende planten trekken vlinders naar je tuin. Soorten als dagpauwoog, atalanta en kleine vos zijn typerend voor een stedelijke omgeving als deze. De rupsen van deze kleurrijke soorten eten uitsluitend van brandnetels. Het is voor deze vlinders dan ook belangrijk dat er rommelige hoekjes zoals composthopen aanwezig zijn waar brandnetels en distels de ruimte krijgen. Dagpauwogen en atalanta’s kun je overigens ook in de winter tegenkomen: overwinterend op droge plekjes, zoals in schuurtjes of zelfs binnenshuis.

Gebiedskenmerken

Oppervlakte	103,5 ha
Functie	wonen
Bodem	zand
Overige	

Het Landschap

Voordat de huidige woonwijk gebouwd werd aan het einde van de jaren ‘60, lag op deze locatie het gehucht Berkum omgeven door landbouwgronden. Van de oude dorpskern zijn nog maar enkele gebouwen bewaard gebleven aan de Campherbeeklaan.

Berkum bestaat hoofdzakelijk uit woningen die gebouwd zijn in de jaren ’70 al zijn er ook nieuwere delen aan de buitenkant van de wijk.

De noordkant van Berkum grenst aan de A28. Langs de oostkant stroomt de Vecht en ten zuiden van de wijk ligt de oude Vecht. Ten westen van de wijk ligt het Vegtlusterbos. Daarmee is Berkum omgeven door groene zones die elk deel uit maken van de hoofdgroenstructuur. De bebouwing van Berkum zelf maakt geen deel uit van de groenstructuur. De groenvoorzieningen in de wijk zijn beperkt en bestaan vooral uit gazon en een aantal eikenlanen.

Weidegeelster (iStock)

Klein avondrood (iStock)

Wapendrager (G.J. Sieperda)

Invloeden van de Vecht

Berkum ligt aan de uiterwaarden van de Vecht, daarnaast loopt aan de zuidkant van de wijk de oude Vecht. De invloeden van de Vecht zijn goed zichtbaar voor wie er oog voor heeft. Zo groeit bijvoorbeeld de weidegeelster in veel van de openbare groenstroken van de wijk. Deze zeldzame lelieachtige plant wordt voornamelijk gevonden in het stroomgebied van de IJssel en Vecht. De weidegeelster bloeit vroeg in het voorjaar, vaak tegelijk met het speenkruid. Door deze combinatie van soorten zal Berkum in het vroege voorjaar prachtig geel kleuren. Op de dijk langs de uiterwaarden van de Vecht komen onder andere steenanjer en gulden sleutelbloem voor. Ook deze (Rode Lijst-)soorten zijn kenmerkend voor het Vechtdal.

Invloeden van de Vecht komen ook naar voren uit diverse waarnemingen van watergebonden insecten. Zo zijn er meerdere waarnemingen van het krabbescheerwatermotje en het bleek watermotje. De rupsen van deze soorten eten van waterplanten als aardvederkruid en waterpest.

Verborgen diversiteit

Hoewel Berkum op het eerste oog niet het meest soortenrijke deel van Zwolle lijkt, zijn er toch veel soorten waar te nemen als je goed zoekt. Dit bewijst dat er een fanatieke waarnemer in de wijk is. Deze waarnemer voerde vanaf zijn balkon honderden soorten in van vooral veel vogels en insecten. Een belangrijk deel van deze waarnemingen bestaat uit nachtvlindersoorten.

Nachtvlinders zijn een goed voorbeeld van verborgen diversiteit. Soortenrijkdom die je niet gauw op zal merken maar toch echt wel aanwezig blijkt wanneer je er naar op zoek gaat. Nachtvlinders zijn niet alleen bruine, donkere motten, want er is een enorme verscheidenheid aan soorten in prachtige kleuren en vormen. Zo is er het zeer opvallende klein avondrood, met een prachtige roze kleur. Voor andere soorten moet je wel weer heel goed zoeken.

De wapendrager vertrouwt bijvoorbeeld volledig op zijn camouflage. Deze vlinder lijkt namelijk zo sterk op een afgebroken berkentwijgje, dat je nauwelijks gelooft dat het hier om een vlinder gaat. De rupsen van de wapendrager doen het goed op verschillende boomsoorten en zullen dus zeker ook op de laanbomen in Berkum te vinden zijn.

Nachtvlinders zijn een ontzettend diverse groep met maar liefst 2.400 verschillende soorten in Nederland. Onder deze soorten is er veel variatie in grootte, vorm en kleur. Een groot deel van deze soorten kun je zomaar in je eigen tuin aantreffen. Je hoeft alleen maar even goed te zoeken!

539 WAARGENOMEN SOORTEN (zoals bekend in Nationale Databank Flora en Fauna)

0 — 539 — beste deelgebied 2.905

Vogels (114 waargenomen)		Vleermuizen (6 waargenomen)	Zoogdieren (8 waargenomen)	
Merel	Roodborst	Gewone dwergvleermuis	Egel	Mol
Huismus	Spreeuw	Laatvlieger	Steenmarter	Vos
Gierzwaluw	Ekster	Rosse vleermuis	Huisspitsmuis	
Heggenmus	Grote bonte specht	Ruige dwergvleermuis	Eekhoorn	
Koolmees	Boomkruiper	Gewone grootoorvleermuis	Bunzing	

Reptielen, Amfibieën & Vissen (1 waargenomen)	Dagvlinders (20 waargenomen)		Libellen (12 waargenomen)	
Bruine kikker	Dagpauwoog	Bont zandoogje	Steenrode heidelibel	Vuurjuffer
	Atalanta	Landkaartje	Bruine glazenmaker	Platbuik
	Kleine vos	Koninginnepage	Blauwe glazenmaker	Bruine winterjuffer
	Citroenvlinder	Klein koolwitje	Paardenbijter	Houtpantserjuffer
	Distelvlinder	Hooibeestje	Lantaarntje	Bruine korenbout

Overige Ongewervelden (256 waargenomen)		Vaatplanten (110 waargenomen)		Overige (12 waargenomen)	
Klein avondrood	Haarbos	Weidegeelster	Grote brandnetel	Stoeprandvingermos	Kastanjebruine schotkorst
Wapendrager	Hagedoornvlinder	Wilde kievietsbloem	Knoopkruid	Geschubde inktzwam	Melig takmos
Witte tijger	Krabbescheerwatermot	Muurleeuwenbek	Fluitenkruid	Grote parasolzwam	Rond dambordje
Groot avondrood	Kolibrievlinder	Gulden sleutelbloem	Daslook	Gewoon puntmos	Zwavelzwam
Eikentandvlinder	Steenhommel	Gewoon speenkruid	Vogelkers	Muurschotelkorst	

Wat zijn de natuurwaarden?

- Berkum heeft op dit moment weinig natuurwaarden. De natuurwaarde in een woonwijk als Berkum is vooral afhankelijk van de inrichting van de groenstructuren en de tuinen van de huizen. In Berkum zijn de openbare groenstroken van lage kwaliteit, deze bestaan hoofdzakelijk uit kortgemaaid gras en enkele lanen. Groene tuinen zijn daardoor momenteel de belangrijkste natuurwaarden in de wijk.
- De huizen in Berkum zijn geschikte broedplaatsen voor huismus en gierzwaluw. Ook zijn gebouwbewonende vleermuizen te verwachten in de wijk.
- Door de ligging van de wijk aan de Vecht is er in Berkum potentie voor bijzondere soorten. De aanwezigheid van de weidegeelster is hier een goed voorbeeld van.

Wat zijn de kansen?

- Groenvoorziening in de wijk is arm aan gelaagdheid. Er is vrijwel geen struweel aanwezig in de groenstroken. Struweel in de vorm van struiken, hagen en kruidachtige planten bieden nestgelegenheid aan vogels en kansen voor tal van insecten. Ook zoogdieren zoals de egel kunnen profiteren van dergelijke structuren.
- Inzetten op meer ecologisch maaibeleid. Momenteel is er weinig aanbod van bloemen en kruiden. Door ecologisch te gaan maaien, wordt dit aanbod vergroot en zo ook de biodiversiteit.
- Verminderen van de verstening van tuinen in Berkum. Door vergroening van tuinen wordt de afwatering en biodiversiteit verbeterd.
- Natuurinclusieve bouw en renovatie voor het behoud van gebouwbewonende soorten.

Thema	Vermenigvuldigingsfactor
Bebouwing	2
Tuinen en erven	3
Natte omgeving	2
Groene buitenruimte	2
Verharding	1

“Ambassadeur” van dit deelgebied: de heggenmus

Heggenmus (H. Looman)

Struiken, hagen en bomen voor de heggenmus (A. Wolma)

Basisvoorwaarden ambassadeur	Verbetermaatregel voor de ambassadeur
Voedsel: de heggenmus scharrelt zijn kostje als een muis op de grond bij elkaar.	Kleine insectjes, spinnetjes en pissebedden zijn alleen op plekken te vinden waar bladeren en takjes blijven liggen. Laat onder de struiken de grond bedekt en haal daar geen bladeren weg.
Voorplanting: vroeg in het voorjaar zingt het mannetje in de top van een boom of struik	Struiken zijn van groot belang voor de heggenmus (voor voedsel en nestbouw). Hoge struiken of een boom mogen echter ook niet ontbreken. Het zingen vanaf een hoog punt is een essentieel onderdeel van de voortplanting.
Veiligheid: de heggenmus houdt van beschutting en komt niet graag in open tuinen.	Dichte struiken, takkenhopen, ruigtes met brandnetels of bramen; dit zijn allemaal elementen waar de heggenmus zich thuis voelt.

De “ambassadeur” van het gebied is de heggenmus. Deze soort is gekozen als vertegenwoordiger omdat dit deelgebied het optimale leefgebied vormt. Net als alle anders soorten heeft de heggenmus behoefte aan voedsel, voorplantingsplekken, veilige plekken om te rusten, vocht en verbindingen tussen de verschillende delen van het leefgebied. Als het goed gaat met de ambassadeur kunnen veel andere soorten meeliften op zijn succes.

Binnenstad
Bebouwde kom

Gebiedskenmerken

Oppervlakte	77,4 ha
Functie	wonen, winkelcentrum
Bodem	
Overige	

Het Landschap

Het oerlandschap van Zwolle is een gebied waar de belangrijkste reliëfeenheden werden gevormd door het ijs van de gletsjers en door de wind veroorzaakte zandverhogingen in de laatste IJstijd. Op deze natuurlijke verhoging ontstond duizenden jaren later de stad Zwolle. De zandrug is nog altijd herkenbaar in Zwolle's oudste straat, de Sassenstraat, waar een duidelijk niveauverschil merkbaar is ten opzichte van de aangrenzende straten.

Van oudsher heeft Zwolle haar bloei te danken aan een strategische ligging nabij de monding van de Vecht aan het Zwarte Water.

In de Middeleeuwen heeft zich een nederzetting gevormd langs de rivier de Aa. Op 31 augustus 1230 werd aan de bewoners van die nederzetting stadsrechten verleend. Hiermee mochten de inwoners van de nieuwe stad voortaan hun eigen bestuurders kiezen en aanstellen volgens eigen recht. Nu mocht de nederzetting omwald worden en voorzien van een gracht ter verdediging.

Tot circa 1800 blijft de stadsontwikkeling van geringe betekenis en voornamelijk binnen de omwalling uit het eind van de 17e eeuw. In 1790 wordt de vestingfunctie van Zwolle opgeheven, waarna de verdedigingswerken afgebroken kunnen worden. Hierdoor ontstaat de mogelijkheid voor stadsuitbreiding op en buiten de stadswallen.

Vandaag de dag is nog steeds sprake van een stadsgracht die verbonden is met het Zwarte Water en het Almelose Kanaal. De lus aan de noordzijde wordt ook wel de 'Achtergracht' genoemd.

Omgeven door water

De binnenstad van Zwolle begrensd door singels en doorsneden door de stadsgracht, gevoed door het Almelose Kanaal en uitmondend in het Zwarte Water. De grachten en het groen hieromheen behoren tot de 'hoofdgroenstructuur' van Zwolle. Het groen bestaat met name uit (oude) bomen en aangelegde parken en tuinen. Wat gelijk opvalt, is dat in de historische kern veel waarnemingen bekend zijn van zowel boom- als gebouwbewonende vleermuizen. Met name de gewone dwergvleermuis, de in Nederland meest voorkomende soort, is een veel geziene gast. Deze en andere vleermuizen jagen langs de bomenlanen en boven de grachten naar insecten.

Verder maken boombewonende vleermuizen gebruik van de oude bomen met holten of loshangend schors, als verblijfplaats. De rosse vleermuis gebruikt één van de holle bomen zelfs als kraamverblijfplaats. In een holte in een tak zijn minimaal 6 uitvliegende rosse vleermuizen gezien. Een bijzonderheid voor een soort die normaal gesproken vooral in bossen voorkomen. Het belang van oude bomen is ook voor andere soorten aan de orde. Zo maken vogels als boomklever en boomkruiper gebruik van (spechten)holen, klimop aan bomen en loszittend schors om in te broeden. Op en nabij de bomen zijn schimmels en mossen als echte honingzwam, gewoon schildmos en eikenweerschijnzwam te vinden.

Indruk van gebied (Google Maps)

Eikenweerschijnzwam (iSotck)

De grachten trekken soorten aan die afhankelijk zijn van water. Zo zijn verschillende libellen aanwezig, als de blauwe breedscheenjuffer, gewone oeverlibel en weidebeekjuffer. Deze soorten hebben verschillende habitateisen. Zo heeft de gewone oeverlibel een voorkeur voor plaatsen met kale oevers, en de blauwe breedscheenjuffer juist voor plaatsen met een ruige oevervegetatie. Voor beide soorten zijn langs de grachten geschikte plekken voorhanden.

Visetende vogels zoeken ook graag de randen van de binnenstad op om aan de waterkant te foerageren. Denk bijvoorbeeld aan de aalscholver, een veelvoorkomende soort in waterrijke gebieden. Ook wel te herkennen aan zijn zitplaats aan het water op bijvoorbeeld palen, met de vleugels gespreid om deze te laten drogen. De kokmeeuw is ook een viseter, al is deze soort een echte opportunist die ook met regelmaat menselijk voedsel consumeert.

Twee bijzondere soorten die ook geregeld komen jagen boven het water zijn de ijsvogel en grote gele kwikstaart. Met name in de winter verlaat de ijsvogel zijn (broed)territorium om ook in meer open water naar kleine visjes, waterinsecten en dergelijke te zoeken in ijsvrij water. In tegenstelling tot wat zijn naam doet vermoeden is de ijsvogel namelijk niet goed bestand tegen koude temperaturen vanwege het dichtvriezen van wateren en daarmee de onbereikbaarheid van hun voedselbron.

Een viseter uit een andere categorie die zich ook weleens laat zien in de grachten, is de otter! De otter is in de jaren '80 uitgestorven in Nederland en vervolgens in 2002 geherintroduceerd. Wildcamerabeelden door Landschap Overijssel laten zien dat vier otters tegelijk in de Zwolse stadsgracht hebben rondgezwommen. Verder zijn vanaf 2016 in verschillende jaren prenten en uitwerpselen van otters gevonden. Normaal gesproken leeft de otter in oeverzones met voldoende dekking en rust, dus dat de soort de stadsgrachten van Zwolle opzoekt om naar vissen te foerageren, is best bijzonder.

Gierzwaluw (IStock)

Weidebeekjuffer (IStock)

Tripmadam (E. Schreurs)

Bijzondere vaatplanten

Voor een stadskern zijn redelijk wat bijzondere planten aanwezig. Zo zijn veel waarnemingen bekend van de zeldzame akkergeelster, een soort van vrij open plaatsen. Voor het zien van deze plant in bloei kun je het beste in het vroege voorjaar een bezoekje brengen aan het park aan het Van Nahuysplein. Een andere redelijk zeldzame vaatplant die zich weet te handhaven in de stadskern is de gele helmbloem. Het is bij uitstek een stadsplant die met name groeit op oude vochtige en beschaduwde muren. De bloeitijd is van mei tot in de herfst.

De Rode Lijst biedt een overzicht van soorten die in Nederland zijn verdwenen of dreigen te verdwijnen. De stadskern van Zwolle biedt voor een aantal van deze soorten ook groeiplaatsen, zoals de gulden boterbloem en tripmadam. De gulden boterbloem kun je vinden in het grasland aan beide waterkanten van de gracht ten oosten van de stadskern. Tripmadam is net als gele helmbloem een soort van stenige plaatsen – verschillende gebouwen en de stadsgracht bieden dan ook geschikte groeiplaatsen aan de soort, bijvoorbeeld het Maagjesbolwerk.

Het bruisende centrum

Misschien tegen de verwachtingen in, maar ook in het centrum van het gebied zelf 'bruist' het van de soorten. Aangezien hier weinig groen is, en veel gebouwen staan, is het wel aanpassen geblazen voor soorten. Veel van de soorten die hier voorkomen maken van oorsprong gebruik van kliffen, grotten, steengroeven en bergwanden als habitat. Neem de steenmarter, waarvan de naam de voorkeur qua habitat al aangeeft. Hij maakt gebruik van open spouwmuren en ruimtes onder het dak om in te verblijven.

Een andere soort die in grote getalen in de kern voorkomt, is de gierzwaluw. Uit tellingen door Zwollenaren blijkt zelfs dat in de Zwolse binnenstad een bolwerk aan broedplaatsen van gierzwaluw aanwezig is. De gierzwaluw is afhankelijk van gebouwen met geschikte openingen, bijvoorbeeld ruimte onder dakgoten of dakranden.

Veel (historische) gebouwen in het centrum voldoen aan deze criteria, zoals de Wijndragerstoren en de panden aan de Nieuwe Markt. Het toegankelijk houden van deze gebouwen is van groot belang voor het broedsucces van de gierzwaluw.

Een aantal veelvoorkomende plantensoorten waarvan de naam al de groeiplek verraadt, zijn muurleeuwenbek (o.a. Maagjesbolwerk), muurfijnstraal (o.a. omgeving Broerenkerk), muurvaren (o.a. Onze Lieve Vrouwentoren) en muursla. Ook deze soorten groeien van oorsprong vaak op rotsen. Muursla groeit langs gevels, op oude muren, in vochtige steegjes en in stadsparken en komt dan ook verspreid door het centrum voor.

De houtduif en stadsduif zijn ook dergelijke opportunisten. Als afstammeling van de rotsduif heeft de stadsduif in stenige gebieden een alternatief habitat gevonden. Ze schuwen mensen niet en komen dan ook graag even kijken of er eten bij je te halen valt...

879 WAARGENOMEN SOORTEN (zoals bekend in Nationale Databank Flora en Fauna)

0 — 879 — beste deelgebied 2.905

Vogels (110 waargenomen)		Vleermuizen (11 waargenomen)		Zoogdieren (7 waargenomen)	
Aalscholver	Huismus	Bosvleermuis	Watervleermuis	Bosmuis	Muskusrat
Boomklever	Kokmeeuw	Laatvlieger	Gewone dwergvleermuis	Bruine rat	Otter
Boomkruiper	Sperwer	Meervleermuis		Egel	Steenmarter
Gierzwaluw	Turkse tortel	Rosse vleermuis	Gewone grootoorvleermuis	Huismuis (soort onbekend)	
Grote gele kwikstaart	Zwarte roodstaart	Ruige dwergvleermuis			

Reptielen, Amfibieën & Vissen (7 waargenomen)		Dagvlinders (16 waargenomen)		Libellen (13 waargenomen)	
Baars	Roodwangschildpad	Atalanta	Klein koolwitje	Blauwe breedscheenjuffer	Grote keizerlibel
Brasem	Snoekbaars	Boomblauwtje	Kleine vos	Bruine glazenmaker	Platbuik
Graskarper		Citroenvlinder	Kleine vuurvlinder	Bruine korenbout	Lantaarntje
Lettersierschildpad		Dagpauwoog	Koninginnenpage	Gewone oeverlibel	Watersnuffel
Rietvoorn		Distelvlinder	Oranjetipje	Grote roodoogjuffer	Weidebeekjuffer

Overige Ongewervelden (88 waargenomen)		Vaatplanten (568 waargenomen)		Overige (59 waargenomen)	
Akkerhommel	Stadsreus	Akkergeelster	Hemelboom	Gewoon schildmos	Oranje dooiermos
Blauwe metselbij	Steenhommel	Armbloemig look	Muurfijnstraal	Groot dooiermos	Reuzenchampignon
Huismoeder	Tuinhommel	Straatgras	Muurleeuwenbek	Parapluutjesmos	Steenpurperschaaltje
Kolibrievlinder	Vuurwants	Muurvaren	Gehoornde klaverzuring	Kopjes-bekermos	Gewoon muursterretje
Rosse metselbij	Zevenstippelig lieveheersbeestje	Gele helmbloem	Bleekgele droogbloem	Rond schaduwmos	Kastanjebruine schotelkorst

Wat zijn de natuurwaarden?

- De hoofdgroenstructuur met grachten, bomen, groenstroken en parken biedt verbinding tussen de binnenstad en andere delen van Zwolle, met positieve effecten voor de biodiversiteit. Op deze manier ontstaat habitat voor bijzondere soorten die de groenstroken en/of grachten gebruiken om langs te migreren en foerageren.
- De oude bomen, met name aan de stadsrand, zijn van hoge ecologische waarde, zowel als verbindend element als zijnde gelegenheid voor soorten om te broeden of verblijven. Ook hebben deze bomen een koelende werking op hun omgeving. Met het oog op klimaatverandering en bijkomende hittegolven kunnen temperaturen voor bewoners, het winkelend publiek en toeristen op deze manier draaglijk gehouden worden. Bij voorkeur wordt hierbij zoveel mogelijk voor inheemse bomen gekozen, aangezien deze de hoogste waarde hebben voor insecten.
- De oude gebouwen en de stadsgrachten, doordat deze mogelijkheden bieden aan soorten die een stenige (rotsachtige) omgeving prefereren. Zowel algemene als een aantal bijzondere, beschermde en Rode Lijst-soorten komen dan ook (in grote getalen) in de stadskern van Zwolle voor.

Wat zijn de kansen?

- Vergroten en verbeteren stadsgroen (boomspiegels, bermen/perken). Kansen voor muurflora door toepassen van kalkrijk mortel.
- Weinig (ecologisch waardevolle) groenvoorziening aanwezig op de pleinen in het centrum, zoals de Grote Markt en de Oude Vismarkt.
- Vergroening van de singelstructuur en daarbij inzetten op herstel van laanstructuren ter begeleiding van verbindingen en vliegroutes van o.a. vleermuizen.
- Natuurinclusieve renovaties voor het behoud van gebouwbewonende soorten.
- Het aanlichten van gebouwen in de avond- en nachturen vormt een bedreiging voor nachtactieve dieren, zoals vleermuizen en nachtvlinders.

Thema	Vermenigvuldigingsfactor
Bebouwing	3
Tuinen en erven	2
Natte omgeving	2
Groene buitenruimte	3
Verharding	1

“Ambassadeur” van dit deelgebied: de gierzwaluw

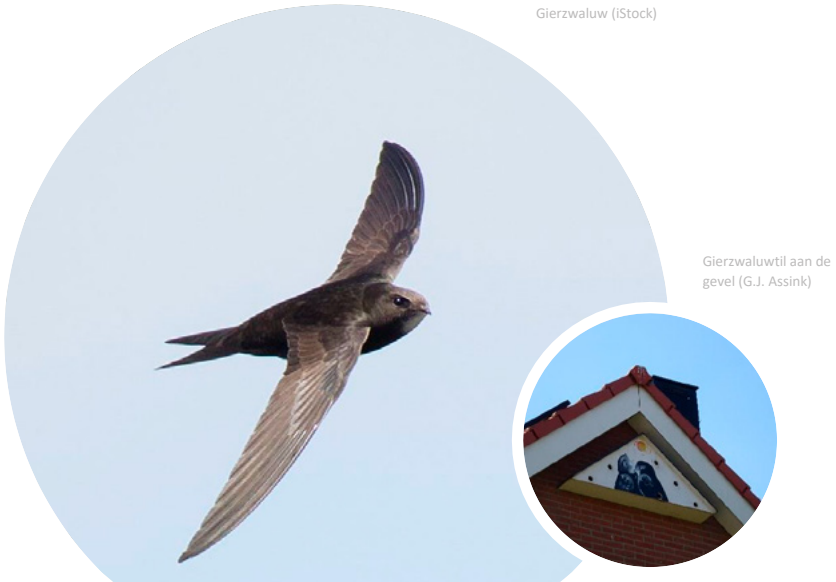

Gierzwaluw (iStock)

Gierzwaluwtil aan de gevel (G.J. Assink)

Basisvoorwaarden ambassadeur	Verbetermaatregel voor de ambassadeur
Voedsel: vliegende insecten worden in de lucht gevangen.	Door het aanbrengen van meer groen en water aan de gevels, tuinen, balkons en straten zullen er meer insecten in de binnenstad komen. Dit vergroot het voedselaanbod voor de gierzwaluwen. Ook insectenhotels kunnen hieraan bijdragen.
Veiligheid: onder de dakpannen en in de kasten zijn gierzwaluwen gevoelig voor predatie.	Huiskatten zijn een bedreiging voor de gierzwaluw. Broedende gierzwaluwen en gierzwaluwjongen zijn makkelijke prooien. Door huiskatten (in de zomer) binnen te houden, aan te lijnen of een belletje te laten dragen, vallen minder gierzwaluwen ten prooi.
Voortplanting: gierzwaluwen broeden onder de dakpannen of in nestkasten.	Het plaatsen van nestkasten of -stenen te plaatsen aan de gevels biedt nestgelegenheid. Plaats deze in groepen, bij voorkeur onder goten en op minimaal 4 meter hoogte. De kast mag niet de hele dag in de zon staan en de invliegopening liever niet op het zuid/westen. Er mogen geen obstakels voor de kasten zijn, anders kunnen ze niet invliegen.

De “ambassadeur” van het gebied is de gierzwaluw. Deze soort is gekozen als vertegenwoordiger omdat dit deelgebied het optimale leefgebied vormt. Net als alle anders soorten heeft de gierzwaluw behoefte aan voedsel, voorplantingsplekken, veilige plekken om te rusten, vocht en verbindingen tussen de verschillende delen van het leefgebied. Als het goed gaat met de ambassadeur kunnen veel andere soorten meeliften op zijn succes.

Diezerpoort
Bebouwde kom

Iedere kier benutten

Doordat de wijk Diezerpoort een van de oudste wijken van Zwolle is, varieert de bebouwing enorm. De oudere delen van de wijk, direct rond de binnenstad gelegen, kenmerken zich met een hoge dichtheid aan oude arbeiders- en rijtjeswoningen. In de tijd dat deze buurten zich ontwikkelden, was er nog weinig aandacht voor de groene omgeving in een wijk, wat heeft geresulteerd tot veel 'steen' in de wijk. Daarnaast bestaan de in omvang geringe tuintjes veelal uit verharding. Maar ondanks dit rotsachtige landschap weten veel plant- en diersoorten ieder gaatje en kiertje te benutten.

Een veelgehoord geluid in het voorjaar komt van de 'tjilpende' huismussen. De openingen onder de dakpannen zijn geschikt voor de huismus om te nestelen. Daarnaast zijn her en der een dichte hagen en gemaaid gazons in de wijk, die een ideaal leefgebied voor deze veel geziene stadsvogel bieden. Alhoewel de huismus graag zijn hoofd droog houdt, geven andere vogels de voorkeur aan de platte daken van de portiekflats en bedrijfspanden in de oostelijke helft van Diezerpoort. De van oudsher aan het strand verblijvende scholekster heeft in de afgelopen decennia de Wadpiertjes omgeruild voor regenwormen en bij gebrek aan strand en duinen, haar ei gelegd op de kiezels van onze hoogbouw. Een andere soort die de kiezeldaken in de wijk benut, is de grote gele kwikstaart. Deze zeldzame vogel broedt langs stromend water onder bruggen, maar zoekt in de winter graag de platte daken in stedelijk gebied op, waar het microklimaat gunstig is om de laatste insecten te vinden.

Doordat in de spouwmuren en onder de dakpannen een relatief stabiel klimaat aanwezig is, weet een andere soortgroep ook dankbaar gebruik te maken van onze bebouwing: vleermuizen. Van een enkele laatvlieger die zijn zomer doorbrengt onder de dakpannen tot een zwermende groep van 18 gewone dwergvleermuizen die een portiekflat inspecteert om er de winter in door te brengen. Deze vleermuissoorten verblijven in bebouwing, maar foerageren elders; in parken, boven de grachten of in het buitengebied.

Wanneer we onze nekspieren even rust geven en kijken wat er zich rond onze voeten begeeft, zien we dat tussen de 'rotsen' iedere kier wordt benut. De naam verraadt dan ook al waar je moet kijken bij de muurleeuwenbek, muurvaren of de wegmier. Maar ook als we wat verder kijken op het gazon, zien we dat sommige tuinplanten zoals de donkere ooievaarsbek, kleine sneeuwroem en vingerhelmbloem zich ook prima staande weten te houden tussen het openbaar groen.

Een andere kunstmatige rots waar we een onverwachte biodiversiteit aantreffen, vinden we op de Rooms-Katholieke begraafplaats. De eerste grafsteen is hier in 1841 in de grond geplaatst en de pionierende korstmossen zullen deze niet veel later gevonden hebben. Elke soort korstmos heeft een voorkeur voor een bepaalde groeiplaats. De een is schaduwminnend zoals het groot dooiermos, de ander houdt juist van de volle zon. Sommige groeien het liefst op kalksteen en andere komen bijna uitsluitend voor op begraafplaatsen, zoals het zeldzame zwarte grafkorst.

Overzichtsfoto (Google)

Grote gele kwikstaart (G.J. Assink)

Gebiedskenmerken

Oppervlakte	169,7 ha
Functie	wonen
Bodem	zand
Overige	

Het Landschap

Ten noordoosten van de Zwolse binnenstad ligt de wijk Diezerpoort. De wijk is gelegen op een zandrug die in de laatste ijstijd is gevormd. Het gebied is sinds de 10e eeuw bewoond en is, doordat het sinds 1384 bij Zwolle is gevoegd, een van de oudste wijken van de stad.

De wijk kenmerkt zich door de brede mix aan woningen, van voor-oorlogse arbeiderswoningen tot portiekflats die in de tweede helft van de 20ste eeuw zijn gebouwd. De huidige structuur en het stratenpatroon is te herleiden uit de verschillende wegen vanuit Berkum en Meppel, die uitkwamen bij de gelijknamige stadspoort. Langs deze wegen heeft de wijk zich in de loop van de eeuwen ontwikkeld.

Naast de hoge dichtheid aan bebouwing is er rekening gehouden met voldoende ruimte voor groen, om zo de 'leefbaarheid' van de wijk hoog te houden. Vooral in het deel 'Dieze-oost' is tussen de portiekflats ruimte gereserveerd voor parken en plantsoen. Onmiskenbare groenstructuren centraal in de wijk zijn park de Hogenkamp en de Algemene Begraafplaats Meppelerstraatweg, die tevens een belangrijk onderdeel zijn van de Hoofdgroenstructuur.

Langs de gehele noordzijde van Diezerpoort is de wijk begrensd door de Rijksweg A28.

Egel (iStock)

Duifkruid met Sint Jansvlinder (iStock)

Appelvink(iStock)

Een spitsstrook voor dieren

Net als de mens, die zich dagelijks massaal van huis naar werk verplaatst, moeten dieren zich in hun leefgebied verplaatsen van hun nest- of verblijfplaats naar de geschikte foerageergebieden. Waar de mens een geasfalteerde rode loper voor zichzelf heeft uitgelegd, zullen dieren het veelal moeten doen met de loze hoekjes in de wijk waar ze ons niet tegenkomen. Een van de meest typische, maar ook kansrijke, voorbeelden is de groenstrook langs de A28. Een strook van aangeplante bomen om herrie en fijnstof te verminderen met daaronder een verwilderde ondergroei. Deze barrière wordt verder niet zozeer door de bewoners benut, maar juist van deze verwilderde landschapstypes maken veel diersoorten dankbaar gebruik. Vrijwel ongehinderd verplaatsen zoogdieren zoals de egel en steenmarter zich in de ondergroei en gebruiken kleine zangvogels juist de boomtoppen. Vleermuizen gebruiken deze groenstrook ook om zich te verplaatsen, maar niet zozeer voor de beschutting maar vooral voor de oriëntatie die de lange strook biedt.

Het belang van groen

Ondanks dat sommige soorten zich prima weten staande te houden in versteende habitats, zien we de hoogste soortenrijkdom in Diezerpoort toch echt in de groenere delen.

Dwars door de wijk is een brede strook van de Hoofdgroenstructuur aanwezig. Het betreft hier het park Hogenkamp en de Rooms-Katholiek begraafplaats. De inrichting van het park is vooral gericht op recreatie, met grasvelden en speeltoestellen. Ondanks dat de inrichting vooral op de mens is gericht, biedt het park een verscheidenheid aan habitats voor verschillende soortgroepen. De grasvelden bieden foerageermogelijkheden voor soorten als de merel en egel, die snel de veiligheid kunnen opzoeken van de nabijgelegen bomen en struiken. Aan de zuidwestzijde van het park zijn enkele vijvers aanwezig. Verschillende soortgroepen zijn voor hun voortplanting afhankelijk van zulke wateren, waaronder libellensoorten als de houtpantserjuffer en viervlek maar ook amfibieën zoals de kleine watersalamander. Verder vinden tussen de begroeide oevervegetatie de kleine karekiet en waterhoen beschutting.

Tevens biedt het park en de begraafplaats groeiplaatsen voor enkele zeldzame (Rode Lijst-) vaatplanten, zoals duifkruid, gulden sleutelbloem en zomerklokje. Het duifkruid is een nectarplant die veel insecten trekt, zoals de distelvlinder en koninginnepage. Duifkruid is succesvol geherintroduceerd in Diezerpoort, waardoor de soort nu niet alleen in natuurgebieden groeit, maar zelfs tussen de stoeptegels van Zwolle!

In de Hoofdgroenstructuur staan grote bomen, waardoor er naast de algemene tuinvogels ook zeldzamere bos- en parkvogels te vinden zijn in de wijk. Zo zijn de appelvink, bonte vliegenvanger, goudvink en vuurgoudhaan veel geziene gasten in de woonwijk.

933 WAARGENOMEN SOORTEN (zoals bekend in Nationale Databank Flora en Fauna)

0 — 933 — beste deelgebied 2.905

Vogels (87 waargenomen)		Vleermuizen (6 waargenomen)		Zoogdieren (9 waargenomen)	
Appelvink	Huiszwaluw	Gewone dwergvleermuis	Ruige dwergvleermuis	Egel	Mol
Bonte vliegenvanger	Merel	Laatvlieger	Watervleermuis	Bosmuis	Otter
Groenling	Roek	Meervleermuis		Eekhoorn	Steenmarter
Grote gele kwikstaart	Scholekster	Rosse vleermuis		Huismuis	Veldmuis
	Vuurgoudhaan			Konijn	

Reptielen, Amfibieën & Vissen (2 waargenomen)		Dagvlinders (20 waargenomen)		Libellen (22 waargenomen)	
Gewone pad		Atalanta	Distelvlinder	Azuurwaterjuffer	Houtpantserjuffer
Kleine watersalamander		Bont zandoogje	Gehakkelde aurelia	Bloedrode heidelibel	Lantaarntje
		Boomblauwtje	Groot koolwitje	Bruine glazenmaker	Steenrode heidelibel
		Citroenvlinder	Kleine vos	Gewone oeverlibel	Viervlek
		Dagpauwoog	Koninginnepage		

Overige Ongewervelden (238 waargenomen)		Vaatplanten (412 waargenomen)		Overige (137 waargenomen)	
Gamma-uil	Stadsreus	Duifkruid	Muurleeuwenbek	Donkere schotelkorst	Groot dooiermos
Genaveld tonnetje	Struiksprinkhaan	Donkere ooievaarsbek	Muurvaren	Bruin bekermos	Muurschotelkorst
Grote groene sabelsprinkhaan	Tijgerslak	Gulden sleutelbloem	Zomerklokje	Gewoon geleimos	Plooivoetstuifzwam
Groene schildwants	Vuurwants	Maretak	Vingerhelmbloem	Kastanjebruine schotelkorst	Rond dambordje
	Wegmier		Voorjaarshelmkruid		Zwarte grafkorst

Wat zijn de natuurwaarden?

- De diversiteit aan soorten bebouwing biedt voor verschillende vogel- en vleermuissoorten mogelijkheden als nest- en verblijfplaatsen. In de wijk zijn dakpannen, (open) spouwmuren, hoge gebouwen en kiezeldaken aanwezig.
- De houtwallen langs de A28 bieden een veilige migratieroute voor grondgebonden zoogdieren, vogels en vleermuizen.
- De diversiteit aan micro-habitats binnen de Hoofdgroenstructuur, in het bijzonder het park Hogenkamp en de Algemene Begraafplaats Meppeler-straatweg, bieden groeimogelijkheden voor bijzondere vaatplanten en korstmossen. Daarnaast bieden de hoge bomen een veilig onderkomen voor algemene tuinvogels en zeldzamere bosvogels.

Wat zijn de kansen?

- Het Ontwikkelkader Stadshart biedt veel kansen voor de natuur zoals het vergroenen van de Burg. Drijbersingel en het vergroenen van de Turfmarkt
- Het versterken van verscheidene groenstructuren waardoor leefgebieden en verbindingen van vele soorten wordt verbeterd. Hieronder vallen bijvoorbeeld de groenstructuur langs de A28 richting het Zwarte Water en de structuur langs de oevers van het Zwarte Water en de stadsgracht.
- Verstening van tuinen vormt voor het stedelijk gebied een bedreiging. Door het verstenen van tuinen verdwijnen potentiële leefgebieden. Daarnaast zorgt het voor meer warmte en een slechte waterberging.
- Aanbrengen van bulten gravel als eilandjes van biodiversiteit.

Thema	Vermenigvuldigingsfactor
Bebouwing	3
Tuinen en erven	3
Natte omgeving	1
Groene buitenruimte	3
Verharding	1

“Ambassadeur” van dit deelgebied: de egel

Egel (G. Assink)

Bladhopen voor de winterslaap (iStock)

Basisvoorwaarden ambassadeur	Verbetermaatregel voor de ambassadeur
Veiligheid: de winterslaap is een kritische periode voor de egel.	Maak in een hoekje van de tuin een plek waar bladeren en takken op een hoop liggen. Een egel kan er in de winter onder kruipen. Een egelkast bouwen of kopen is ook een optie, bladeren (lees dekens) blijven nodig.
Verbinding: een egel scharrelt langs tuinen en groenstroken op zoek naar slakken en wormen.	Er zijn veel obstakels in de stad die er voor zorgen dat de egel veel tijd verliest tijdens het zoeken naar voedsel. Maak je tuin toegankelijk door een opening onderaan de schutting te laten, of te maken.
Vocht: in droge zomers hebben egels het moeilijk, er is in droge grond weinig voedsel te vinden	Je kunt een drinkbakje voor egels plaatsen, maar geef ze geen melk. Als je egels wil bijvoeren tijdens warme periodes, koop dan speciaal voer.

De “ambassadeur” van het gebied is de egel Deze soort is gekozen als vertegenwoordiger omdat dit deelgebied het optimale leefgebied vormt. Net als alle anders soorten heeft de egel behoefte aan voedsel, voorplantingsplekken, veilige plekken om te rusten, vocht en verbindingen tussen de verschillende delen van het leefgebied. Als het goed gaat met de ambassadeur kunnen veel andere soorten meeliften op zijn succes.

Dijklanden en Westerveldse bos

Groene vinger

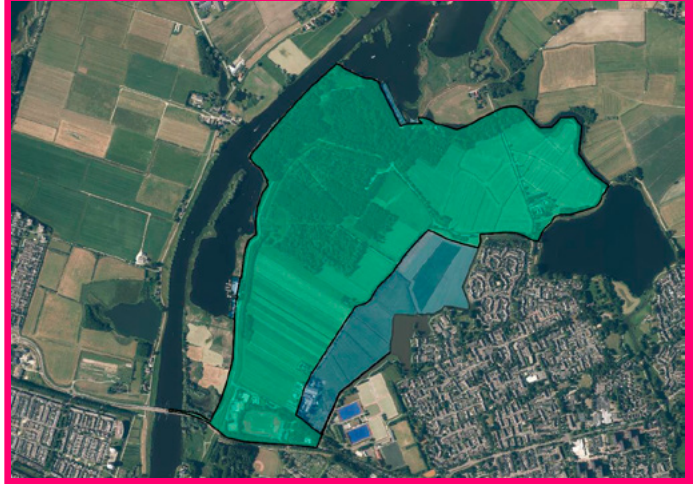

Daar boven op de berg

Hoewel er geen sprake is van een echte berg, is er wel degelijk een hoger gelegen deel in het gebied. Het bijzondere aan het Westerveldse bos is dat het deels gelegen is op een voormalig vuilnisbelt. In dit gehele deelgebied zijn maar liefst 2.904 soorten ingevoerd in de landelijke soortendatabase ! Hiervan zijn verreweg de meeste soorten waargenomen in het Westerveldse bos. De hoeveelheid waarnemingen laat zien dat het gebied veel bezocht wordt, door zowel mens als dier.

In de oostelijke bosschages langs de Brinkhoekweg bevindt zich een broedkolonie van de blauwe reiger. De nesten worden vaak meerdere jaren gebruikt en de blauwe reiger is zeer honkvast. Het gebied wordt omringd door plekken waar de blauwe reiger voedsel kan vinden. Langs het Zwarte Water wordt gezocht naar vissen, amfibieën en kreeftjes en in de velden van Dijklanden staan muizen en mollen op het menu.

Bossen als deze, die door de rivier begeleid worden, vormen leefgebied voor de wielewaal. Hoewel het een opvallende vogel is vanwege zijn gele kleur, is hij niet snel te zien. De wielewaal verblijft namelijk vooral in de toppen van de bomen. Door het vochtige karakter van het bos zijn er insecten waar wielewalen van profiteren. Onder andere staan er rupsen, nachtvlinders en sprinkhanen op het menu.

Gebiedsfoto (Google)

Wielewaal iSstock)

In dit gebied komen meerdere soorten nachtvlinders voor als de dwergstipspanner, donsvlinder en de bruine snuituil. Deze soorten zijn afhankelijk van verschillende landschapselementen die het gebied te bieden heeft. Zo is de donsvlinder een bossoort waarvan de rupsen voornamelijk de bladeren van loofbomen eten en gaan de rupsen van de dwergstipspanner juist opzoek naar de afgevallen bladeren en de mossen op de vochtige bosbodem. Wat betreft sprinkhanen zijn hier ook meerdere soorten aan te treffen zoals de ratelaar, struik-sprinkhaan en zuidelijke boomsprinkhaan.

In dit soort cultuurlandschappen, met een afwisseling tussen bosschages en open landschap, voelt de koekoek zich thuis. Deze soort is goed te horen doordat de vogel zijn eigen naam roept, ook wel een ‘onomatopee’ genaamd. Een andere bijzondere eigenschap van de koekoek is dat de vogel haar eieren in een nest van een andere vogel legt. Deze zogenaamde waardvogels zijn dan ook aanwezig in dit deelgebied, waaronder heggenmussen, rietzangers en karekieten.

In het Westerveldse bos zijn een tal van zeldzame paddenstoelen aangetroffen. Enkele van deze soorten zijn de anemonenbekerzwam en de lilabruine schorsmycena. Verschillende paddenstoelsoorten hebben verschillende groeiplaatsen. De anemonenbekerzwam groeit op de strooisellaag en parasiteert op de wortelstokken van de bosanemoon. De lilabruine schorsmycena groeit op de stammen van levende bomen, op vochtige plekken en tussen de mossen.

Voor bijen en hommels is het gebied ook zeer geschikt en dit laten een aantal bedreigde zeldzaamheden zien. Er zijn meerdere waarnemingen van de bonte wespbij, roodspriet-wespbij, weidebij en de grote koekoekshommel. De weidebij is een soort die voornamelijk in Zuid-Limburg voorkomt en langs het rivierengebied, waar die nestelt in kleinschalige, bloemrijke graslanden onder hellingen. De bonte wespbij is vervolgens weer afhankelijk van de weidebij, omdat hij zijn eitjes ook in het nest van de weidebij legt.

Gebiedskenmerken

Oppervlakte	146,6 ha
Functie	groene vinger
Bodem	klei
Overige	

Het Landschap

Dit deelgebied bestaat uit een gevarieerd landschap in het uiterwaardengebied van het Zwarte Water. Het “Westerveldse bos” is een bos dat deels gelegen is op een voormalige vuilnisbelt. Van 1930 tot aan 1978 werd het gebied gebruikt als stort van al het afval vanuit de stad. Het vuil ligt nog steeds onder het gebied verscholen en om te voorkomen dat afval als batterijen en ander chemisch afval vrij komt, is er een afdeklaag aanwezig. Hierop is eind jaren ’80 bos aangelegd en ook op de aansluitende, laaggegelen weilanden. In totaal is het Westerveldse bos daarmee zo’n 50 hectare. Tegenwoordig wordt het gebied gekenmerkt door natuur en gebruikt om te wandelen.

De Dijklanden bestaan uit landbouwgronden met elementen als bomenrijen en greppels. In het zuiden van dit deelgebied bevinden zich sportcomplexen met onder andere tennisbanen en een atletiekbaan. Door de ligging van het gebied vlak naast de uiterwaarden heeft het een vochtig karakter. In het kader van ‘Ruimte voor de Vecht’ zijn hier moerasstroken en struinpaden aangelegd.

Haas (G.J. Assink)

Draadgentiaan (E. Witter)

Papegaaizwammetje (iStock.)

.. en landbouwgronden

Overdag zullen ze voornamelijk in het Westerveldse bos verscholen zitten, maar wanneer de schemering begint zijn de reeën hier te aanschouwen. Het bemeste gras is eiwitrijk en vormt een voedselrijke maaltijd. Deze combinatie van dichtere beschutting (het bos) en open landschap met een groot voedselaanbod (de graslanden), is geschikt leefgebied voor deze soort.

Een kleiner zoogdier dat zich hier ook te goed doet aan het gras, is de haas. De haas heeft met zijn grazen veel invloed op de vegetatie in een gebied en wordt daarvoor vaak tot de kleine grazers gerekend.

Weilanden kunnen ook interessant zijn voor weidevogels om te nestelen, maar de Dijklanden bestaan uit weiden met te kort gras, waardoor het niet geschikt is voor deze vogels. Daarnaast wordt het gebied veel gebruikt door recreanten en lopen er mensen met de hond. Deze verstoringen zijn nadelig voor (broedende) weidevogels.

Vochtige graslanden ..

In het gebied bevinden zich enkele vochtige graslanden met als hoofdbestemming natuur. Door het vochtige karakter van de graslanden zijn er een tal van soorten aanwezig die specifiek onder deze omstandigheden groeien. De hooiland-wasplaat en het papegaaienzwammetje zijn dergelijke soorten. Deze zeldzame paddenstoelen groeien in vochtige graslanden, met name op graslanden op een kleigrond.

Enkele Rode-Lijst plantensoorten die hier groeien zijn moeraskartelblad, Spaanse ruiter, blauwe knoop, parnassia, rietorchis, blonde zegge en draadgentiaan. Zoals de namen al verklappen, worden deze voornamelijk aangetroffen in vochtigere delen. Veel van deze planten zijn nectarplanten voor aanwezige vlindersoorten als de argusvlinder, het bruin zandoogje en het bont zandoogje. Het 'parnassia-landje', een klein grasland binnen het bos, is een ware hotspot voor biodiversiteit in het gebied! Naast zeldzaamheden als de eikenpage, sleedoornpage en gele luzernevlinder zijn alle algemene dagvlinders hier aan te treffen.

De greppels in het landschap zorgen ervoor dat een rover als de bunzing zich hier thuis voelt. De bunzing is niet bang voor natte voeten en verplaatst zich via greppels en stroken met beschutting en ruigte. Vervolgens wordt er gejaagd op de aanwezige muizensoorten als de bosmuis, dwergmuis en rosse woelmuis.

Het gehele gebied is geschikt voor vleermuizen om te foerageren. De grote hoeveelheid en diversiteit aan ongewervelden vormt een gevarieerd menu voor deze nachtdieren. Sommige soorten foerageren voornamelijk langs de boomkronen, terwijl andere boven het vochtige grasland of de IJssel foerageren. Ook de zeldzame meervleermuis, waarvan zich in Zwolle kraamkolonies bevinden, leeft zich hier uit.

2.904 WAARGENOMEN SOORTEN (zoals bekend in Nationale Databank Flora en Fauna)

0 — beste deelgebied 2.904 — 2.904

Vogels (170 waargenomen)

Blauwe reiger
Fitis
Putter
Grote bonte specht
Koekoek
Koperwiek
Matkop
Nachtegaal
Watersnip
Wielewaal

Vleermuizen (4 waargenomen)

Gewone dwergvleermuis
Laatvlieger
Meervleermuis
Rosse vleermuis

Zoogdieren (22 waargenomen)

Bosmuis
Bunzing
Dwergmuis
Eekhoorn
Haas
Hermelijn
Mol
Ree
Rosse woelmuis
Wezel

Reptielen, Amfibieën & Vissen (22 waargenomen)

Baars
Bruine kikker
Gewone pad
Groene kikker
Kolblei
Kleine modderkruiper
Kleine watersalamander
Rietvoorn
Snoek
Zeelt

Dagvlinders (31 waargenomen)

Argusvlinder
Atalanta
Bont zandoogje
Bruin zandoogje
Bruinblauwtje
Eikenpage
Gele luzernevlinder
Grote vos
Oranje tipje
Sleedoornpage

Libellen (46 waargenomen)

Azuurwaterjuffer
Beekrombout
Bruine korenbout
Bloedrode heidelibel
Blauwe breedscheenjuffer
Gevlekte glanslibel
Gevlekte witsnuitlibel
Noordse winterjuffer
Sierlijke witsnuitlibel

Overige Ongewervelden (1288 waargenomen)

Bonte wespbij
Bruine snuituil
Donsvlinder
Dwergstipspanner
Grote koekoekshommel
Ratelaar
Roodspietwespbij
Struiksprinkhaan
Weidebij

Vaatplanten (608 waargenomen)

Akkerdistel
Akkerwinde
Blauwe knoop
Blonde zegge
Parnassia
Draadgentiaan
Moeraskartelblad
Rietorchis
Spaanse ruiter
Armbloemige waterbies

Overige (713 waargenomen)

Anemonenbekerzwam
Blauwe korstzwam
Bonte berkenrussula
Flesjesmos
Fraaie knotszwam
Glanzend veenmos
Hooilandwasplaat
Lilabruine schorsmycena
Papegaaizwammetje

Wat zijn de natuurwaarden?

- Het Westerveldse bos vormt een habitat voor een veel verschillende soorten. Dit is terug te zien in het aantal waarnemingen. Het bos heeft een rijke ondergroei waar meerdere zeldzame paddenstoelen groeien.
- De vochtige graslanden verrijken de biodiversiteit en bieden veel nectarplanten voor dagvlinders, bijen, hommels en andere insecten. Dit soort landschappen nemen op landelijk niveau af en zijn daardoor waardevol.
- In het gebied bevinden zich greppels, bomenrijen en lanen die als coördinatie van belang zijn. Een soort als de meervleermuis maakt gebruik van dergelijke elementen om te navigeren en te foerageren.
- De afwisselende landschapstypen vlak bij elkaar; bos, open plekken in het bos, graslanden, bomenlanen en greppels. Dit zorgt voor veel verschillende habitats, waardoor veel verschillende soorten hier kunnen gedijen.

Wat zijn de kansen?

- Het doortrekken en realiseren van kievitsbloemhooiland langs de Urksteeg en Kolksteeg.
- Extensiever gebruik van de gemeentelijke agrarische percelen (door Stadslanderijen) zou kunnen worden omgezet naar een permanente vorm, met een combinatie van stadslandbouw en agrarisch natuurbeheer, natuurbeleving en lokale voedselproductie.
- Onderzoek naar geothermie in de weilanden ten noorden van het atletiekcomplex. Als dit een nuttige functie blijkt, moet worden gezocht naar een synergy met natuurontwikkeling binnen dit gebied.

Thema	Vermenigvuldigingsfactor
Bebouwing	1
Tuinen en erven	2
Natte omgeving	3
Groene buitenruimte	3
Verharding	1

“Ambassadeur” van dit deelgebied: de bunzing

Bunzing (Econsultancy)

Verbindende elementen (Google Maps)

Basisvoorwaarden ambassadeur	Verbetermaatregel voor de ambassadeur
Voedsel: hazen, mollen, muizen, vogels, vogeleieren, amfibieën, insecten en fruit.	Natuurvriendelijke landbouw vergroot het voedselaanbod van de bunzing, omdat dit beheer leidt tot meer planten en dat dan weer leidt tot meer insecten en andere dieren. Op de erven kunnen composthopen worden gemaakt van snoei- en tuinafval, dit trekt muizen aan. Behoud ‘rommelige’ hoekjes en tolereer bramen en brandnetels.
Veiligheid: ‘opruimwoede’ vermindert het aantal schuilplaatsen van de bunzing.	Het behouden of aanbrengen van schuilplaatsen van de bunzing: holle bomen, overhoekjes en andere kleinschalige landschapselementen maar ook laten liggen/maken van takkenhopen, hooibalen en steenstapels, draagt hieraan bij.
Verbinding: de bunzing verplaatst zich via greppels, houtwallen en sloten met overhangende vegetatie.	Het behoud van de ‘oer-Hollandse’ landschapselementen als greppels, ruige sloten en houtwallen is essentieel voor de bunzing om beschutting in te vinden, zich te veilig te verplaatsen en hieruit te jagen.

De “ambassadeur” van het gebied is de bunzing. Deze soort is gekozen als vertegenwoordiger omdat dit deelgebied het optimale leefgebied vormt. Net als alle anders soorten heeft de bunzing behoefte aan voedsel, voorplantingsplekken, veilige plekken om te rusten, vocht en verbindingen tussen de verschillende delen van het leefgebied. Als het goed gaat met de ambassadeur kunnen veel andere soorten meeliften op zijn succes.

Haersterbroek
Landbouw

Multifunctionele plas

In het zuidwesten van gebied Haersterbroek ligt de Bomhofsplas. Deze plas is in 1975 ontstaan door zandwinning. Sinds 2020 ligt er op de plas ook een drijvend zonnepark. De plas wordt niet alleen door mensen gebruikt, ook veel soorten dieren maken gebruik van de plas.

Door de grote oppervlakte, meer dan 62 hectare, trekt de plas veel ganzen, eenden, meeuwen en andere watervogels aan. Zo zijn er op en naast de plas honderden smienten, kolganzen en kokmeeuwen waargenomen. Deze vogels gebruiken de plas voornamelijk als slaap- en pleisterplaats. Een pleisterplaats is een plek waar vogels kunnen rusten, foerageren en bijkomen van een lange vliegreis.

Aan de noordwestzijde van de plas, waar een moerasachtig gebied is ontstaan, komen veel plevieren, strandlopers en steltlopers voor. De grutto, kievit, wulp, kemphaan, scholekster en watersnip zijn steltlopers die veel zijn waargenomen aan de westkant van de plas. In het natte moerasgebied kunnen de steltlopers, plevieren strandlopers hun voedsel vinden, dat bestaat uit insecten, wormen en slakken.

Zandverwerking Bomhofsplas (Google)

Kleine plevier (iStock)

Naast vogels zijn er ook veel andere dieren waargenomen aan de noordwestkant van de Bomhofsplas. Zandafgravingen bieden leefgebied voor soorten die goed gedijen op zandige grond met nog weinig vegetatie; zogenoemde pioniersoorten. Het zanddoorntje, de naam zegt het al, is zo'n soort die voorkomt op open, zandige plekken. Het zanddoorntje is een insect die behoort tot de sprinkhanenfamilie. De kleur van dit kleine diertje kan variëren van bruin tot groen.

Een ander voorbeeld van een echte pioniersoort is de zwervende heidelibel, die vaak is waargenomen in Haersterbroek. Het mannetje van deze libel heeft een dieprood achterlijf, terwijl de vrouwtjes een donkergeel tot strokleurig achterlijf hebben. Ook de ernstig bedreigde Kempense heidelibel is in het gebied waargenomen. In 2013 is van deze soort een populatie ontdekt in de Weerribben. De Kempense heidelibel die in Haersterbroek zijn gezien zijn vermoedelijk rondzwervende exemplaren afkomstig van de Weerribben.

Voor planten is de noordwestkant van de Bomhofsplas het belangrijkste deel van het gebied Haersterbroek. Hier kunnen zowel soorten voorkomen die houden van droge, zandige grond, als soorten die houden van nattere grond. Zandblauwtje is een plant met blauwpaarse bloemen, die houdt van open plekken met zandige, droge grond. Wolfspoot is een voorbeeld van een plant die groeit op open plekken met natte, voedselrijke grond. Kleine leeuwentand is een plant die juist voorkomt op de overgang tussen droge en natte delen. Zo zie je dat de aanwezigheid van de plas zorgt voor verschillende omstandigheden, waardoor er veel verschillende soorten planten en dieren kunnen voorkomen.

Gebiedskenmerken

Oppervlakte	469,5 ha
Functie	landbouw, energiewinning
Bodem	zand
Overige	

Het Landschap

Haersterbroek is een gebied dat bestaat uit agrarische percelen en de Bomhofsplas. Het gebied ligt op de overgang tussen de zandgronden naar de veen- en kleigronden. Op de agrarische percelen wordt gras en maïs verbouwd. De Bomhofsplas is ontstaan doordat er in 1975 is begonnen met zandwinning. Jaarlijks wordt rond de 400.000 ton zand uit het gebied weggehaald ten behoeve van allerlei projecten. Inmiddels is de plas circa 62 hectare en heeft een diepte van ongeveer 35 meter. Aan de Bomhofsweg vindt ook de verwerking van het zand plaats. Sinds 2020 liggen in de plas ook 72.000 zonnepanelen, goed voor de energievoorziening van 7.000 huishoudens. Het drijvende zonnepark heeft een oppervlakte van circa 20 hectare.

In de loop van het Holoceen ontstonden in Haersterbroek broekbossen, aan de randen van veengebieden. Uit de vondst van fossielen blijkt dat het gebied 74.000 jaar geleden al gebruikt werd door Neanderthalers. Pas vanaf 1850 zijn de eerste landbouwontginningen in Haersterbroek.

Veldleeuwerik (iStock)

Roek (iStock)

Haas (H. Looman)

Langs de snelweg

Helaas is de das niet alleen levend waargenomen op de agrarische percelen, maar ook als verkeersslachtoffer langs de A28. Het verkeer is één van de grootste bedreigingen voor de das; jaarlijks sterven er 700 dassen door aanrijdingen.

Een snelweg zorgt gelukkig niet alleen voor slachtoffers, maar kan juist ook leefgebied creëren voor planten en dieren. Zo is er langs de A28, ter hoogte van een tankstation, een roekenkolonie gevestigd. De roek lijkt op de zwarte kraai, maar heeft in tegenstelling tot de zwarte kraai een lichtgrijze snavelbasis. De slordige nesten van deze koloniebroeders worden in de toppen van hoge bomen gebouwd. Een roekenkolonie kan soms wel uit 1.000 nesten bestaan, maar bestaan momenteel meestal uit minder exemplaren, omdat veel kolonies verstoord zijn door bomenkap of verjaagd vanwege overlast.

Ook veel planten vinden hun thuis langs de snelweg. Het voordeel van zo'n plek is dat er weinig gelopen, gemaaid of gegraasd wordt en dat er veel stikstof (en dus voedsel) aanwezig is. Zo is de kamferalant frequent waargenomen langs de A28. Dit is een pioniersoort die goed kan groeien op zonnige, voedselrijke plekken.

Op het boerenland

Naast de Bomhofsplas bestaat Haersterbroek volledig uit agrarische percelen. De percelen bestaan voornamelijk uit grasland, met daarnaast een aantal maïsvelden. Op de graslanden zijn soorten waargenomen die typerend zijn voor het boerenland, zoals de ree en de haas. Deze soorten zijn met name in de schemering en 's nachts actief, dan maken ze gebruik van de akker- en graslanden om te eten.

De sloten die tussen de agrarische percelen lopen zijn ook van belang voor veel planten en dieren. Amfibieën en vissen kunnen hier een thuis vinden. Zo is in 2012 zelfs een Rode-Lijst vissensoort aangetroffen middels eDNA-onderzoek. De grote modderkruiper wordt vooral aangetroffen in verlande wateren, zoals overstromingsvlakten en moerassen. Of de soort nog steeds in de sloten van Haersterbroek leeft, is onbekend.

Ook vogels komen op de graslanden voor. De blauwe reiger en grote zilverreiger gebruiken het boerenland om te jagen op kikkers, vis, muizen en jonge hazen. Van de weidevogels die in Haersterbroek zijn waargenomen komen alleen de kievit, scholekster, wulp en de Rode Lijst-soort de veldleeuwerik nog veelvuldig voor in de graslanden. De andere weidevogels, zoals de kemphaan en de watersnip, komen met name in de trektijd aan de noordwestkant van de plas voor. In dit natte stuk is meer voedsel te vinden is dan op de agrarische percelen, die doorgaans een lage waterstand hebben en daardoor weinig insecten.

Opvallend is dat de das een aantal keer is waargenomen op de agrarische percelen. De das komt doorgaans voor in bos(jes), houtwallen of heggen, waar ze hun burcht maken. 's Nachts bezoeken dassen weilanden waar ze met name wormen eten. De das verblijft waarschijnlijk in de nabijgelegen Vechtoeverzone.

465 WAARGENOMEN SOORTEN (zoals bekend in Nationale Databank Flora en Fauna)

0 — 465 — beste deelgebied 2.905

Vogels (181 waargenomen)		Vleermuizen (2 waargenomen)	Zoogdieren (13 waargenomen)	
Bonte strandloper	Kolgans	Gewone dwergvleermuis	Das	Otter
Grote zilverreiger	Roek	Laatvlieger	Egel	Ree
Grutto	Smient		Haas	Rosse woelmuis
Kemphaan	Watersnip		Hermelijn	Steenmarter
Kievit	Veldleeuwerik		Muskusrat	Woelrat

Reptielen, Amfibieën & Vissen (9 waargenomen)		Dagvlinders (14 waargenomen)		Libellen (23 waargenomen)	
Brasem	Tiendoornige stekelbaars	Atalanta	Icarusblauwtje	Bandheidelibel	Steenrode heidelibel
Europese aal	Zeelt	Bruin zandoogje	Klein geaderd witje	Gewone oeverlibel	Viervlek
Groene kikker		Dagpauwoog	Kleine vos	Kempense heidelibel	Vuurjuffer
Grote modderkruiper		Distelvlinder	Kleine vuurvlinder	Lantaarntje	Zwarte heidelibel
snoek		Groot koolwitje	Oranje luzernevlinder	Platbuik	Zwervende heidelibel

Overige Ongewervelden (22 waargenomen)		Vaatplanten (194 waargenomen)		Overige (7 waargenomen)	
Bruine sprinkhaan	Vierlijneendagsvlieg	Akkerdistel	Kleine leeuwentand	Blauwgroen trechtertje	Zandhaarmos
Gewoon doorntje	Zanddoorntje	Bijvoet	Moeraszuring	Gewone oesterzwam	Zilvermos
Hoornaar	Zeggedoorntje	Dagkoekoeksbloem	Muizenoor	Haarmos	
Koperuil	Zuringuil	Gewone waterbies	Wolfspoot	Oranjerood trechtertje	
Moerassprinkhaan		Grote waterweegbree	Zandblauwtje	Parapluutjesmos	

Wat zijn de natuurwaarden?

- De noordwestkant van de Bomhofsplas is overduidelijk de meest biodiverse plek van Haersterbroek. Deze oever biedt een thuis voor veel planten, vogels en insecten. De dieren kunnen hier rusten en hun voedsel vinden. De afwisseling tussen natte en zandige delen zorgt ervoor dat er veel verschillende plantensoorten kunnen voorkomen.
- In het agrarisch gebied komen een aantal bijzondere soorten voor, zoals Rode Lijst-soorten als veldleeuwerik en graspieper. Dit gebied heeft echter veel potentie om nog veel meer soorten te kunnen huisvesten, doordat het nu nog monotoon en intensief onderhouden wordt.

Wat zijn de kansen?

- Mogelijkheid voor faunapassages bij de A28 onderzoeken, zodat zoogdieren als de das veilig kunnen passeren. De wegbermen van de A28 zijn daarnaast aantrekkelijk gebied voor muizen en trekken daarom uilen en roofvogels aan. Door stroken langs de agrarische percelen ecologisch te beheren en zo muizenrijker te maken, kunnen kerkuilen en buizerds veilig voedsel zoeken.
- Ecologisch berm- en oeverbeheer rondom de agrarische percelen kan onder andere de insectenaantallen en -diversiteit vergroten.
- Bij de Bomhofplas kan worden ingezet op het behoud van leefgebied voor watervogels, otter en andere soorten.

Thema	Vermenigvuldigingsfactor
Bebouwing	1
Tuinen en erven	1
Natte omgeving	3
Groene buitenruimte	3
Verharding	2

“Ambassadeur” van dit deelgebied: de haas

Haas (G.J. Assink)

Weiland (Google Maps)

Basisvoorwaarden ambassadeur	Verbetermaatregel voor de ambassadeur
Voedsel: in de winter grassen en in de zomer kruiden en akkerbouwproducten als graan, maïs en klaver.	Milieuvriendelijke landbouw zorgt voor een groter voedselaanbod. Door overhoekjes te laten staan en het gras niet te kort te maaien, komen er meer kruiden op. Deze landbouwtechniek gebruikt daarnaast geen pesticiden, waardoor het voedsel veilig is voor de haas.
Veiligheid: hazen maken geen holen, maar verblijven in ‘legers’. Dit zijn platte, ondiepe uithollingen in het gras of onder struiken.	Grote landbouwmachines zijn gevaarlijk voor hazen, omdat ze niet de tijd hebben om op tijd weg te komen. Door te werken met een wildredder worden de dieren op tijd gewaarschuwd.
Voortplanting: tussen januari en augustus worden meerdere nestjes van hazen geboren in het leger.	Jonge hazen zijn relatief kwetsbaar in het open leger en kunnen zich nog niet snel en goed verplaatsen. Door minder te maaien en door minder machinegebruik in de periode februari – augustus, wordt het doden van jongen verminderd.

De “ambassadeur” van het gebied is de haas. Deze soort is gekozen als vertegenwoordiger omdat dit deelgebied het optimale leefgebied vormt. Net als alle anders soorten heeft de haas behoefte aan voedsel, voorplantingsplekken, veilige plekken om te rusten, vocht en verbindingen tussen de verschillende delen van het leefgebied. Als het goed gaat met de ambassadeur kunnen veel andere soorten meeliften op zijn succes.

Hanzeland
Bebouwde kom

Mediterrane gasten

Het gebied in de spoorzone van station Zwolle, genaamd Hanzeland, wordt gekenmerkt door de vele bebouwing en het aanwezige asfalt. Hierdoor kan het op warme dagen fors warmer zijn dan in andere gebieden van Zwolle. Dit valt dan ook terug te zien in de 'warmteminnende' soorten die hier worden waargenomen. Door de steeds warmer en droger wordende zomers spreken klimaatwetenschappers van een 'Mediterranisering' van onze flora en fauna. Hanzeland biedt zo een warm welkom aan soorten die van oorsprong in het zuiden gedijen.

Een van de soorten die het hier prima vertoeven vindt is de zuidelijke boomsprinkhaan. Tot voor kort werd deze soorten alleen gevonden in het Middellandse Zeegebied, maar sinds de jaren '90 wordt deze groene sprinkhaan ook in Nederland waargenomen. De eerste waarnemingen kwamen vooral uit het zuiden van Nederland, maar in deze eeuw heeft de soort zich over alle stedelijke gebieden van het land verspreid. De warme omstandigheden in het stedelijk gebied zijn optimaal voor deze sprinkhaansoort en de Nederlandse bomen bieden de sprinkhaan beschutting en voedsel door de aanwezige insecten als bladluizen.

Overzichtsfoto (Google)

Zuidelijke boomsprinkhaan (Dreamstime)

En ander typisch voorbeeld van een soort die goed gedijt in de op de stenen bebouwing, is de zwarte roodstaart. Een bescheiden zwart vogeltje met een roestrode staart, die vanaf hoge dakranden zijn knarsende liedje zingt. Oorspronkelijk broedt deze soort in gebergtes, maar vindt in de talloze holtes en kieren in onze hoogbouw genoeg alternatieve nestlocaties. De zwarte roodstaart is zelfs zo gebonden aan een stenige omgeving dat hij weer vertrekt wanneer het om hem heen te groen wordt.

Naast de zwarte roodstaart zijn er tal van andere vogelsoorten die hun weg weten te vinden in Hanzeland. Kauwen, huismussen en stadsduiven scharrelen alles op wat de treinreizigers achterlaten, de gierzwaluw giert in de zomer hoog boven de gebouwen rond en de visdief vangt zijn maaltje in de watergangen, en broedt mogelijk zelfs op een van de platte daken.

Vaatplanten zijn een andere soortgroep die het in deze stenige omgeving goed doen. Plantensoorten die normaal op rotsen groeien hebben zich hier geschikt naar muur- of stoepplant. Deze soorten groeien tussen de voegen, die voor andere soorten te droog of onbereikbaar is. Muursla en muurleeuwenbek komen voor op stikstofrijke, warme en zonnige plaatsen. Terwijl de muurvaren en steenbreekvaren opvallend goed gedijen op de kalkhoudende en schaduwrijke kades langs de Koggelaan en het Lübeckplein. Wanneer je tijdens het wachten op de bus even de tijd neemt en om je heen kijkt, kun je soms wel 10 soorten planten tegenkomen op een stukje straat. Waar de een vooral 'onkruid' ziet, ziet de ander honderden soorten planten die ondanks de extreme omstandigheden een plek heeft weten te bemachtigen in de 'stenen jungle'.

Gebiedskenmerken

Oppervlakte	83,1 ha
Functie	wonen en bedrijventerrein
Bodem	zand en klei
Overige	

Het Landschap

Hanzeland is het gebied in de 'spoorzone' van Zwolle, grofweg gelegen tussen het treinstation en de IJsselallee. Toen het station in 1864 werd gebouwd, bestond het gebied voornamelijk uit agrarische percelen. Toen het station enkele jaren in gebruik was zijn er werkplaatsen voor het onderhoud van locomotieven en rijtuigen gebouwd, ten zuiden van het station. Eind jaren '90 is het overige gebied grondig ontwikkeld en zijn er diverse kantoorgebouwen, appartementencomplexen en het centraal gelegen Lübeckplein gerealiseerd.

Hanzeland is een sterk versteend gebied en kenmerkt zich door, voor Zwolse begrippen, relatief veel hoogbouw. Het treinspoor, dat langs de gehele noordzijde loopt en ten westen van het station afbuigt naar het zuiden, beslaat een groot deel van het oppervlakte.

Het groen in Hanzeland bestaat voornamelijk uit strakke bomenlanen langs de rijbaan, enkele braakliggende terreinen en grasvelden. Tussen de bebouwing zijn enkele waterwegen aanwezig, deze beschikken voornamelijk over harde kades.

Zwarte roodstaart (iStock)

Konijnen (iStock)

Steenbreekvaren (H. Looman)

Groene en blauwe aders

Ondanks het vele steen en asfalt zijn er ook groene en blauwe plekken te vinden in Hanzeland. De speeltuin van Dinoland; de grasvelden aan de voet van de Hoge Spoorbrug en de tuinen van de woningen in het zuidelijke deel van het gebied, vormen ‘groene eilanden’ waar verschillende soorten dankbaar gebruik van maken. Op de kruidenrijke grasveldjes groeien belangrijke waardplanten van verschillende dagvlinders, zoals de atalanta (brandnetel), distelvlinder (akkerdistel) en icarus-blauwtje (klaver). Opvallend veel konijnen worden op de grasvelden en braakliggende terreinen rond het spoor gezien, misschien een paar ontsnapte exemplaren uit het Zone College?

De ‘groene eilandjes’ worden met elkaar verbonden door strakke bomenlanen en watergangen, die door de stenige omgeving heen snijden. Veel dieren maken hier dankbaar gebruik van. De bomenlanen worden gebruikt als vliegroute door de gewone dwergvleermuis en de groenling. Onder het wateroppervlak zwemmen snoeken en baarzen, en vangt de ijsvogel zijn dagelijkse kostje bij elkaar.

”Life finds a way”

Charles Darwin schreef ooit in een van zijn publicaties dat evolutie een langzaam proces was, die niet in een mensenleven kon worden waargenomen. Alhoewel Darwin voor zijn tijd baanbrekende ideeën had, valt bij deze opmerking toch een kanttekening te plaatsen. Wanneer we kijken naar een van de bewoners van Hanzeland valt namelijk iets bijzonders op. De bruine sprinkhaan, een relatief grote en vrij algemene veldsprinkhaan, weet zich moeiteloos staande te houden in de stedelijke omgeving. Uit onderzoek is gebleken dat de ‘stadssprinkhanen’ langere vleugels en achterpoten hebben en een lichter achterlijf, dan de sprinkhanen in het buitengebied. Op deze manier kunnen de sprinkhanen in de stad zich sneller verplaatsen van perk naar perk en de tegemoetkomende fietsers en auto’s ontwijken. Een mooi voorbeeld hoe diersoorten omgaan met de, door toedoen van de mens, veranderende omgeving.

Hun weg vinden in en naar Hanzeland doen soorten ook, net als wij, via het spoor. Een spoorlijn klinkt voor ons als een gevaarlijke plek, maar is voor veel planten en diersoorten een aantrekkelijk biotoop. Onder de spoorstaven liggen kalkrijke ballaststenen; het spoor is gelegen op een voedselarme zandige dijk. Hierdoor kunnen soorten die normaal in duinen of droge graslanden voorkomen prima gedijen langs het spoor. Zo zijn de duinroos, cipreswolfsmelk en de Rode Lijstsoort welriekende agrimonie waargenomen langs het spoor in Hanzeland. Doordat het spoorwegstelsel kriskras door Nederland loopt, is het niet alleen een belangrijk woongebied, het is ook een belangrijke corridor voor dieren en planten.

611 WAARGENOMEN SOORTEN (zoals bekend in Nationale Databank Flora en Fauna)

0 — 611 — beste deelgebied 2.905

Vogels (99 waargenomen)

Huismus	Kleine karekiet
Groenling	Meerkoet
Heggenmus	Putter
IJsvogel	Witte kwikstaart
Kauw	Zwarte roodstaart

Vleermuizen (2 waargenomen)

- Gewone dwergvleermuis
- Rosse vleermuis

Zoogdieren (15 waargenomen)

Konijn	Bosmuis
Bruine rat	Huisspitsmuis
Bunzing	Mol
Egel	Rosse woelmuis
Haas	Steenmarter

Reptielen, Amfibieën & Vissen (6 waargenomen)

Baars	Rietvoorn
Brasem	Snoek
Gewone pad	
Kleine watersalamander	

Dagvlinders (24 waargenomen)

Atalanta	Gehakkelde aurelia
Bruin zandoogje	Klein koolwitje
Citroenvlinder	Kleine vos
Dagpauwoog	Sleedoornpage
Distelvlinder	

Libellen (11 waargenomen)

Azuurwaterjuffer	Grote roodoogjuffer
Blauwe breedscheenjuffer	Platbuik
Bruine korenbout	Vuurjuffer
Bruine winterjuffer	Weidebeekjuffer

Overige Ongewervelden (121 waargenomen)

Bruine sprinkhaan	Steenhommel
Gamma-uil	Vuurwants
Grauwe schildwants	Zuidelijk spitskopje
Stadsreus	Zuidelijke boomsprinkhaan

Vaatplanten (295 waargenomen)

Bezemskruid	Muurleeuwenbek
Cipreswolfsmelk	Muurvaren
Duinroos	Steenbreekvaren
Geel walstro	Welriekende agrimonie
Muursla	

Overige (38 waargenomen)

Gewoon kransblad	Muurschotelkorst
Gewone krulzoom	Muurzonnejte
Grauw rijpmos	Schoorsteenjte
Groot dooiermos	Stoeprandvingermos
Kauwgommos	Straatchampignon

Wat zijn de natuurwaarden?

- De stenige omgeving in Hanzeland zorgt voor de aanwezigheid van dier- en plantensoorten die zijn aangepast op warme en droge omstandigheden. Vogels als de zwarte roodstaart nestelen in de hoge bebouwing; diverse vaatplanten groeien tussen de voegen van de bestrating en kades, en door het relatief warme microklimaat komen er unieke insecten en andere ongewervelden voor.
- De symmetrische bomenlanen en watergangen dienen als verbindings-zones voor verschillende diergroepen, zoals vleermuizen, vogels, amfibieën en vissen.
- Op en rond het treinspoor is de groeiplaats van soms zeldzame plantensoorten vanwege de zandige en kalkrijke bodem. Tevens fungeert het spoor, naast leefgebied, ook als verbinding voor tal van plant- en diersoorten.

Wat zijn de kansen?

- Herontwikkeling van het gebied biedt kansen voor natuurinclusief ontwerp waar verblijfplaatsen en leefgebied voor gebouwbewonende soorten wordt gecreëerd.
- De reeds aanwezige groenblauwe structuren doortrekken en verbinden, zoals bomen langs het Koggepark die kunnen fungeren als vliegroute en jaaggebied voor vleermuizen.
- Aanbrengen van drijvend groen en watervegetatie langs de harde oevers van de Koggelaan. Hierbij kan ook kalkrijk mortel worden gebruikt om muurflora te bevorderen.
- Het aanbrengen een Spoorpark met hagen om leefgebied voor sleedoornpage en zangvogels te realiseren.
- Vergroening van het gebied zal noodzakelijk zijn gezien de voorgenomen nieuwbouwwoningen in dit gebied.

Thema	Vermenigvuldigingsfactor
Bebouwing	3
Tuinen en erven	1
Natte omgeving	3
Groene buitenruimte	3
Verharding	2

“Ambassadeur” van dit deelgebied: de klimplant

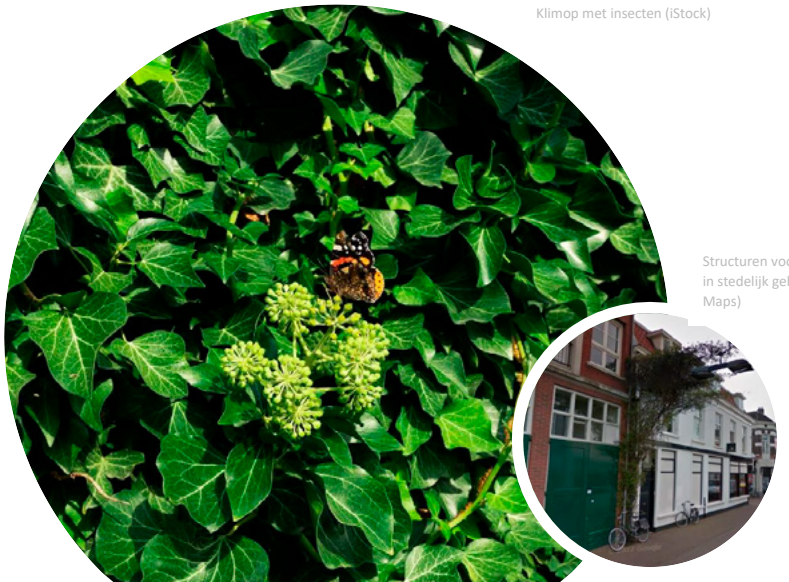

Klimop met insecten (iStock)

Structuren voor klimplanten in stedelijk gebied (Google Maps)

Basisvoorwaarden ambassadeur	Verbetermaatregel voor de ambassadeur
Vocht/voedsel:	Klimop is een makkelijke plant die weinig eisen stelt aan de bodem, maar houdt van een goed doorlatende, humeuze grond. De plant vormt vervolgens zelf leefgebied en een voedselbron voor heel veel verschillende soorten!
Veiligheid: pas in de volle zon op voor uitdroging en in de schaduw voor te natte omstandigheden.	Halfschaduw is de makkelijkste groeiplaats voor klimplanten als klimop. Maar deze makkelijke planten kunnen ook in de zon of juist in de schaduw staan, zolang ze daar maar niet te droog of te nat worden.
Verbinding: klimplanten kunnen (snel) grote stukken begroeien en groeien makkelijk tegen objecten aan.	Klimplanten als klimop kunnen snel veel groenbedekking opleveren. Door ze te begeleiden langs structuren waar ze gewenst zijn (bijvoorbeeld met hekwerk, speciale palen of zelfs over de weg) kunnen ze snel de goede richting uit groeien.

De “ambassadeur” van het gebied is de klimplant. Deze soort is gekozen als vertegenwoordiger omdat dit deelgebied het optimale leefgebied vormt. Net als alle anders soorten heeft de klimplant behoefte aan voedsel, voorplantingsmogelijkheden, veiligheid, vocht en verbindingen tussen de verschillende delen van het leefgebied. Als het goed gaat met de ambassadeur kunnen veel andere soorten meeliften op zijn succes.

Hessenpoort Bedrijventerrein

Tussen de bloemen

Wanneer je het woord bedrijventerrein hoort, denk je niet snel aan natuur. Toch is dat waar naar wordt gestreefd door de initiatiefgroep ‘Hessenpoort, Natuurlijk!’. De wens is minder beton en asfalt en meer bloemen, planten en dieren. Op het bedrijventerrein is dan ook een groot project gaande om de inrichting zo groen mogelijk te maken en de biodiversiteit te verhogen. Omdat het bedrijventerrein relatief nieuw is, is er nog veel braakliggend terrein. Een van de doelen van dit project is om de braakliggende terreinen van onverkochte kavels een tijdelijke invulling te geven, die bijdraagt aan het groene karakter van het terrein. Een voorbeeld van zo’n tijdelijke inrichting is de bijentuin die in 2018 werd aangelegd. Om te voorkomen dat bij de uiteindelijke verkoop van de kavel problemen ontstonden door aanwezigheid van beschermde planten- en dierensoorten, was de ‘ontheffing tijdelijke natuur’ geldig.

Honingbijen halen de nectar voor de honing onder andere uit de gebiedseigen kruidenvegetaties die over het bedrijventerrein zijn ingezaaid. Daarmee zijn het concurrenten van de wilde bijensoorten geworden. Veel van onze wilde bijensoorten hebben moeite om voldoende voedsel te vinden. We zouden daarom voorzicht moeten zijn met het plaatsen van kasten met honingbijen. Het kenniscentrum van insecten (EIS) heeft op basis van onderzoeken naar voedselconcurrentie adviezen over het maximum aantal bijenkasten dat in een gebied geplaatst kan worden.

Impressie van Hessenpoort (P. Sluiter)

Icarusblauwtje (G.J. Assink)

Inmiddels is de vegetatie in de kruidenrijke bloemstroken enkele groeiseizoenen verder en heeft deze zich ontwikkeld met planten als akkerdistel, duizendblad, margriet, knoopkruid en verschillende gras- en zeggesoorten. Ook zijn teunisbloem en wilgenroosje te vinden op Hessenpoort. Beide soorten zijn waardplanten voor de zeldzame teunisbloempijlstaart en bieden kansen voor deze snel oprukkende nachtvlinder om zich te vestigen. Algemene vlindersoorten als atalanta, bruin zandoogje, dagpauwoog, icarusblauwtje en verschillende soorten witjes komen voor in het gebied. Een interessante vlindersoort die is aangetroffen, is de volgens de Rode lijst bedreigde gele luzernevlinder. Deze trekvlinder vliegt ieder voorjaar vanuit Midden-Europa richting het noorden en bereikt in sommige jaren Nederland. Ook zijn er veel andere insecten die afkomen op de bloemstroken, van kevers en wantsen, tot sprinkhanen en (zweef)vliegen. De bloemstroken zijn aantrekkelijk voor wilde bijen en hommels. Voor deze insecten zijn er voorzieningen gecreëerd in de vorm van insectenhotels.

Tussen de bloemen bevinden zich ook enkele algemene zoogdiersoorten, zoals haas, konijn, mol en ree. Ree komt normaliter voor is bosachtige gebieden, maar past zich gemakkelijk aan cultuurlandschap aan, zolang er voldoende voedsel, dekking en rust aanwezig is. Maar als het terrein in een latere fase meer bebouwd is, zal er voor deze soorten helaas weinig tot geen ruimte overblijven en zullen deze verdwijnen.

Als onderdeel van de groenstructuur die door het bedrijventerrein loopt, is er een grote natuurlijke waterpartij aanwezig in de noordelijke punt van Hessenpoort, genaamd ‘De Markte’. Dit is een groen omzoomde plas met rietkragen en boomwortelformaties langs de oevers. Deze plas heeft een diepte van 10 tot 13 meter en wordt onder andere gebruikt om te vissen. Overig waterpartijen behorend tot de groenstructuur zijn de vele weteringen die verspreid over het terrein te vinden zijn.

Gebiedskenmerken

Oppervlakte	427,7 ha
Functie	bedrijventerrein
Bodem	zand
Overige	

Het Landschap

Hessenpoort vestigt verschillende bedrijven. Voorheen bestond dit gebied uit hoogveen. Het natte gebied pas in het begin van de twintigste eeuw ontgonnen. Hessenpoort is het eerste bedrijventerrein dat in 2017 het NL Greenlabel Gebiedslabel heeft ontvangen.

Het bedrijventerrein kenmerkt zich verder door mogelijkheden om te wandelen en te lunchen, een fietsnetwerk dat aan elkaar gekoppeld is om duurzame mobiliteit te stimuleren en het toepassen van laagdrempelige initiatieven om het bedrijventerrein te vergroenen.

Bij de aanleg van het gebied staat aandacht voor biodiversiteit centraal. Zo zijn er kruidenvegetaties die er van nature thuis horen ingezaaid. Ook zijn extra elementen toegevoegd om de biodiversiteit te bevorderen, zoals een insectenhotel en een natuurlijke waterpartij.

Er is een forse, 70 tot 100 m brede Ecozone langs de gehele noordgrens van het bedrijventerrein aangelegd als begrenzing en overgang naar het agrarisch landschap.

Hessenpoort is een regionaal bedrijventerrein met een goede groenstructuur, waar ook draagvlak en initiatieven zijn om op particulier terrein natuur toe te voegen.

Snoek (iSotck)

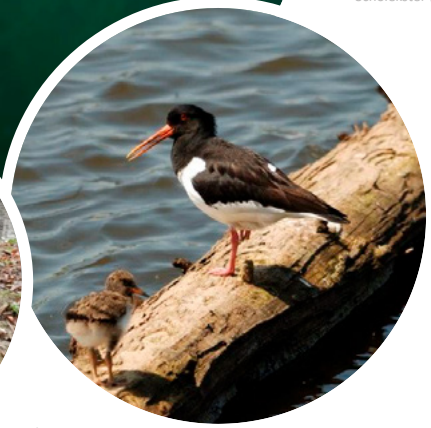

Scholekster (H. Looman)

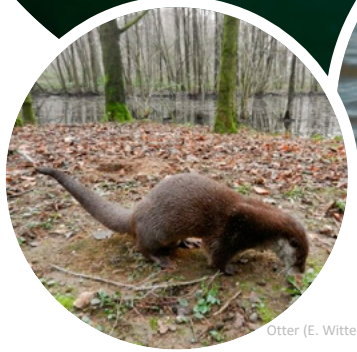

Otter (E. Witter)

De wateren herbergen verschillende biotopen en bieden daarmee ruimte aan een tiental vissensoorten, waaronder baars, grote en kleine modderkruiper, rietvoorn, snoek en tiendoornige stekelbaars. Verder vormen de wateren aantrekkelijk habitat voor libellen en juffers. Deze gebruiken het water als voortplantingsplaats en jagen hier op kleinere insecten. Wat opvalt is dat er vrij veel soorten heidelibellen te vinden zijn in het gebied. Vooral de bandheidelibel, steenrode heidelibel en zwarte heidelibel worden veel waargenomen. Terwijl de bandheidelibel gezien kan worden als pioniersoort als het aankomt op de voortplantingsplaatsen, komt de steenrode heidelibel juist vooral voor op plaatsen met een goed ontwikkelde oevervegetatie. Dit is een indicatie dat er voor verschillende soorten geschikt habitat te vinden is binnen Hessenpoort.

Natuurlijk bevinden zich ook enkele amfibieënsoorten in het water, zoals de poelkikker en de kleine watersalamander. De poelkikker is een kritische soort wat betreft habitat en komt voor op goed begroeide oevers van stilstaande, zwak zure wateren. Het water nabij de plas 'De Markte' voldoet aan deze eisen. De kleine watersalamander, de enige salamandersoort die is aangetroffen in het gebied, is daarentegen een minder kritische soort met een brede keuze aan habitats.

Een watergebonden soort van de categorie zoogdieren is ook terug te vinden op het terrein, namelijk de otter. Nadat deze in de tachtiger jaren is uitgestorven, werd vanaf 2002 gestart met de herintroductie van het dier. De otter leeft in oeverzones met voldoende dekking en rust, bij schoon en zoet water. Daar jaagt hij op (kleine) vissen als de in de omgeving voorkomende baars en snoek. Maar hij eet ook amfibieën, watervogels, ratten, wormen en grotere insecten, soorten die allemaal in de wateren van het bedrijventerrein te vinden zijn.

Hoewel er nog geen waarnemingen bekend zijn van de bever in het gebied, zou 'De Markte' wel een mogelijk geschikt leefgebied voor deze soort kunnen zijn. Bevers komen namelijk voor in overgangsgebied tussen land en water en hebben een voorkeur voor rivieren en meren die omzoomd zijn door bossen en bosschages.

Gevederde vrienden

De kruidenrijke vegetatie en wateren zijn ook belangrijk voor roofvogels, weidevogels en andere broedvogels. De vegetatie biedt bescherming en er is voldoende voedsel te vinden in de vorm van de vele aanwezige insecten en kleine knaagdieren. Binnen het gebied van Hessenpoort zijn vele waarnemingen van soorten als (grote) gele kwikstaart, graspieper, witte kwikstaart, scholekster en zwarte roodstaart. Vooral deze laatste drie zijn vogels die veel op bedrijventerreinen worden gezien. Ook voor andere broedvogels zijn speciale voorzieningen aangelegd. Zo is er een oeverzwaluwwand en een ijsvogelwand aangelegd die inmiddels veel gebruikt wordt om te nestelen. Een andere soort die veelvuldig op het terrein wordt waargenomen is de roek, met name rond de A28 ter hoogte van 'De Markte'. De roekenkolonie bevindt zich in de bomen op het terrein van het tankstation langs de A28. Deze roekenkolonie kan samen met het kleine broertje, de kauw, grote groepen vormen.

848 WAARGENOMEN SOORTEN (zoals bekend in Nationale Databank Flora en Fauna)

0 — 848 — beste deelgebied 2.905

Vogels (162 waargenomen)		Vleermuizen (3 waargenomen)	Zoogdieren (13 waargenomen)	
Aalscholver	Rietgors	Gewone dwergvleermuis	Bunzing	Konijn
Buizerd	Roek	Laatvlieger	Das	Mol
(Grote) gele kwikstaart	Scholekster	Rosse vleermuis	Egel	Otter
Fitis	Torenvalk		Haas	Ree
Oeverzwaluw	Zwarte roodstaart		Hermelijn	Steenmarter

Reptielen, Amfibieën & Vissen (20 waargenomen)		Dagvlinders (27 waargenomen)		Libellen (37 waargenomen)	
Baars	Grote modderkruiper	Atalanta	Kleine vos	Bandheidelibel	Steenrode heidelibel
Bastaardkikker	Kleine modderkruiper	Bruin zandoogje	Kleine vuurvlinder	Bruinrode heidelibel	Viervlek
Bruine kikker	Rietvoorn	Dagpauwoog	Landkaartje	Gewone oeverlibel	Vuurlibel
Gewone pad	Snoek	Hooibeestje	Oranjetipje	Grote keizerlibel	Watersnuffel
Poelkikker	Tiendoornige stekelbaars	Icarusblauwtje	Zwartsprietdikkopje	Lantaarntje	Zwarte heidelibel

Overige Ongewervelden (192 waargenomen)		Vaatplanten (357 waargenomen)		Overige (37 waargenomen)	
Elzenhaantje	Sint-jacobsvlinder	Akkerdistel	Geelgroene zegge	Geschubde inktzwam	Parapluutjesmos
Gamma-uil	Sint-jansvlinder	Bezemkruiskruid	Gevleugeld hertshooi	Gewone oesterzwam	Plooivoetstuifzwam
Grote groene sabelsprinkhaan	Wespspin	Dagkoekoeksbloem	Knoopkruid	Gewoon donsvoetje	Soredium leermos
Kolibrievlinder	Zevenstippelig lieveheersbeestje	Duizendblad	Tweerijige zegge	Groot dooiermos	Weidekringzwam
Moerassprinkhaan	Zuringspanner	Egelboterbloem	Wilgenroosje	Klein leermos	Zandhaarmos

Wat zijn de natuurwaarden?

- De kruidenrijke bloemstroken zorgen voor meer biodiversiteit in de omgeving. De vegetatie trekt namelijk meerdere soorten fauna aan, waaronder dagvlinders en andere insecten, broedvogels en zoogdieren.
  Er is op deze manier een relatief divers ecosysteem aanwezig, zeker voor een bedrijventerrein.
- De hoofdgroenstructuur met grachten, bomen, en groenstroken biedt verbinding tussen het bedrijventerrein, overige delen van de stad en natuur in de omgeving. Op deze manier ontstaat er een meer aaneengesloten habitat dat door veel soorten gebruikt kan worden als foerageergebied, verblijfplaats en migratieroute.
- In de wateren op het bedrijventerrein zijn verschillende biotopen te vinden die geschikt zijn voor meerdere vissen- en amfibieënsoorten. Verder bieden de wateren voorplantingsplaatsen aan de vele soorten libellen en juffers die aanwezig zijn in het gebied. Dit maakt het gebied dan weer interessant voor meerdere broedvogelsoorten en voor de otter.
- De aanwezigheid van faunavoorzieningen zoals de oeverzwaluwwand en insectenhotels biedt meer mogelijkheden tot nestelen en zorgt ervoor dat meer soorten zich (permanent) kunnen vestigen binnen Hessenpoort.

Wat zijn de kansen?

- De nog te ontwikkelen percelen natuurinclusief in te richten, met ingebouwde verblijfplaatsen, groene gevels of daken en het aanplanten van hagen en kruidenrijke zomen.
- Voorkomen van verkeersslachtoffers rond de A28 door het aanleggen van rasters en faunapassages.
- Het aanplanten van bomenrijen en bossen. Ook zijn er nog weinig hagen en struwelen aanwezig die met elkaar verbonden zijn. Dergelijke vegetatie zorgt voor meer verbinding en beschutting voor dieren. Bijvoorbeeld het aanplanten van bos in de ‘oksels’ van de N340-afritten.
- Het doortrekken van de blauwgroene zone naar de Vecht bij de ontwikkeling van het Energiecluster.
- Het creëren van ruige rustige stukjes aan de oever en doorgaande routes voor de otter. Voor deze soort is een verbinding tussen de Weerribben en het centrum van Zwolle van belang.

Thema	Vermenigvuldigingsfactor
Bebouwing	2
Tuinen en erven	1
Natte omgeving	2
Groene buitenruimte	3
Verharding	3

“Ambassadeur” van dit deelgebied: de moerassprinkhaan

Moerassprinkhaan (iStock)

Ruigtevegetatie (iStock)

Basisvoorwaarden ambassadeur	Verbetermaatregel voor de ambassadeur
Voedsel: veel verschillende grassoorten.	Door het beheer van (bepaalde) in te zetten op grassen en cypergrassen, waaronder riet en pijpenstrootje, wordt het voedselaanbod vergroot.
Veiligheid: veel insecten gaan dood bij het maaien van bermen.	Ecologisch maaibeleid van de bermen en groenstroken in het gebied zal de sterfte onder insecten en daarmee de moerassprinkhaan doen afnemen. Door zo laat mogelijk (augustus/september) te maaien, worden de nimfen niet gedood.
Verbinding: moerassprinkhaan verplaatst zich graag door beschutte, ruige delen.	De soort is vrij mobiel en kan zich ook door korte vegetatie verplaatsen. Maar de grootste overlevingskansen heeft de soort in ruigere structuren, waardoor die zich makkelijk en veilig over het gebied kan verspreiden.

De “ambassadeur” van het gebied is de moerassprinkhaan. Deze soort is gekozen als vertegenwoordiger omdat dit deelgebied het optimale leefgebied vormt. Net als alle anders soorten heeft de moerassprinkhaan behoefte aan voedsel, voorplantingsplekken, veilige plekken om te rusten, vocht en verbindingen tussen de verschillende delen van het leefgebied. Als het goed gaat met de ambassadeur kunnen veel andere soorten meeliften op zijn succes.

Holtenbroek
Bebouwde kom

Huisgenoten

Holtenbroek is een grote woonwijk in het noorden van Zwolle. De wijk bestaat voornamelijk uit rijtjeshuizen en flats waarvan het grootste gedeelte rond de jaren ’60 gebouwd is. Tussen de bebouwing ligt veel ruimte. Hier vind je grasvelden met speeltuinen, plantsoenen, waterpartijen en lanen.

De bebouwing in Holtenbroek biedt ruimte aan soorten zoals de huismus en gierzwaluw. Deze soorten bouwen een nest onder dakpannen en in kieren van gebouwen. Gierzwaluwen leggen grotere afstanden af om te zoeken naar voedsel, maar huismussen blijven dicht bij huis. In de woonwijk zoeken zij naar zaden, bloemknoppen en voornamelijk insecten. De hagen en schuttingen met klimop in de wijk zijn hiervoor van groot belang. Ook de laatvlieger voelt zich thuis onder de pannendaken in de wijk. Deze relatief grote vleermuizen hebben vaak meerdere verblijfplaatsen dicht bij elkaar in de buurt, waar ze in kleine groepen verblijven. In Holtenbroek is ook een kraamverblijf van de gewone dwergvleermuis aangetroffen. In deze kraamverblijven komen vrouwelijke vleermuizen samen in groepen van soms wel 200 dieren om de jonge vleermuizen groot te brengen. Hierbij zorgen de volwassen dieren voor elkaars jongen, het is dan ook erg handig om zoveel huisgenoten te hebben.

Overzichtsfoto (Streetview)

Huismus (E. Witter)

Holtenbroek wordt omgeven door de hoofdgroenstructuur. Dit is goed te merken in de spreiding van de soorten. Middenin de wijk tref je veelal soorten aan die zich thuis voelen in een groene stedelijke omgeving. Behalve de huismus en de gierzwaluw kun je hier in de groene tuinen ook de heggenmus en merel verwachten. Groenlingen en appelvinken zoeken voornamelijk de plekken met bomen op, zoals de bomenlanen door de wijk. Wanneer er genoeg bloeiende planten aanwezig zijn, worden ook de nodige vlinders aangetrokken. Zo worden de dagpauwoog en de atalanta veel waargenomen in de wijk.

Aan de buitenranden van Holtenbroek vind je soorten die afhankelijk zijn van ruigte en struweel. Tijdens een wandeling in het park Holtenbroekbos naast de sportvoorzieningen kun je de zangkwaliteiten van de nachtegaal bewonderen. Je zal deze kleine vogel misschien niet zo snel te zien krijgen, met zijn bruine schutkleur maakt hij handig gebruik van de dichte begroeiing. In ditzelfde park kun je ook de zeldzame sleedoornpage aantreffen. De rupsen van deze vlinder eten van de sleedoornstruwelen die langs de sportvelden te vinden zijn. Behalve dat de sleedoorn prachtig wit bloeit in het vroege voorjaar, zijn deze struwelen dus ook erg belangrijk voor bijzondere soorten.

De ligging van de wijk aan de oever van het Zwarte Water heeft ook effect op de soorten die je in Holtenbroek kunt tegenkomen. Zo leidt de Cetti’s zanger een verborgen bestaan in de dichte struwelen aan de noordzijde van de wijk. Deze soort kwam voorheen nog weinig in Nederland en regio Zwolle voor, maar maakt een snelle opmars. De Cetti’s zanger broedt altijd in de directe omgeving van water. De struwelen en dichte begroeiing aan het Zwarte Water vormen dus een perfecte plek om een nest te bouwen.

Deze oevers zijn daarnaast zeer rijk aan libellen en juffers. Wanneer je even zoekt, vind je zomaar één van de vijf soorten heidelibellen die in de wijk worden waargenomen. Grote kans dat je ook de grote keizerlibel tegenkomt tijdens je zoektocht.

Gebiedskenmerken

Oppervlakte	220 ha
Functie	wonen
Bodem	
Overige	

Het Landschap

Holtenbroek is een woonwijk die grotendeels gebouwd is in de jaren ’60. De wijk bestaat voornamelijk uit rijtjeshuizen en flats. Tussen de flats liggen grote grasvelden en waterpartijen. Ook staan er relatief veel grote bomen. Deze structuren geven Holtenbroek een groene uitstraling.

Holtenbroek ligt aan het Zwarte water en aan dit water zijn verschillende kleine havens te vinden. Aan de noord- en oostzijde wordt de wijk begrensd door de Middelweg. Aan de middelweg liggen diverse sportvoorzieningen en een groot volkstuinen-complex.

Tussen de sportvelden is ruimte voor struweel en ruige groenstroken. In het zuiden van de wijk vind je een aantal grote schoolgebouwen gelegen aan de A28. Deze buitenranden van de wijk zijn onderdeel van de Zwolse hoofdgroenstructuur.

Oranjetipje (Istock)

Nachtegaal (Dreamstime)

Ransuil (G.J. Assink)

Even een uiltje knappen..

In de bomen bij de jachthaven aan het Zwarte water worden opvallend vaak ransuilen waargenomen. Het gaat hier namelijk om een roestplaats, een plek waar ransuilen uit de wijde omgeving in het najaar samenkomen om te overwinteren. Vanaf september tot en met het vroege voorjaar kun je hier een groepje slapende ransuilen aantreffen. Je moet wel even goed zoeken, ransuilen zijn ontzettend goed gecamoufleerd. Vaak worden dan ook bomen uitgekozen die geen blad verliezen in de winter, maar ook met klimop begroeide loofbomen voldoen. De ransuil is één van de weinige soorten uilen die op deze manier samenleeft met soortgenoten. Zo'n roestplaats is overigens ook heel handig om alvast een partner te vinden voor het nieuwe broedseizoen. In het vroege voorjaar verlaten de uilen hun vaste roestplaats en trekken ze naar de broedterritoria.

Woonwijk met een groen randje

Planten staan aan de basis van een ecosysteem. Rijkdom aan plantsoorten levert ook soortenrijkdom op in andere groepen. In Holtenbroek zijn vooral de randen van de wijk rijk aan plantensoorten. Deze stroken worden minder gemaaid en er is daardoor ruimte voor struweel en ruigte.

Op plekken met een dergelijk aangepast maaibeleid krijgen kruiden en bloemen een kans. Zo groeit er knoopkruid en veldlathyrus in de bermen en vind je dagkoekoeksbloem en look-zonder-look aan de rand van struwelen. Allerlei bestuivende insecten profiteren hiervan en worden aangetrokken door de rijke bloei. Daarnaast zijn veel insecten afhankelijk van de aanwezigheid van specifieke waardplanten. Waar look-zonder-look groeit, zal bijvoorbeeld al snel het oranjetipje verschijnen.

De volkstuinencomplexen in Holtenbroek vormen kleinschalige structuren van heggen, bomen, struiken en gewassen. Deze structuren vormen geschikt habitat voor kleine zoogdieren zoals de egel en verschillende soorten muizen. Op deze manier kunnen ook volkstuinen bijdragen aan het vergroenen van een woonwijk. De bewoners van Holtenbroek zijn daarnaast ook actief betrokken bij het vergroenen van hun wijk. Doormiddel van wijkplatform Groen Holtenbroek worden diverse initiatieven ondersteund om natuur de ruimte te geven in de wijk. Ook werd met veel enthousiasme meegedaan aan het NK tegelwippen. Tegels worden hierbij ingeruild voor groen waardoor de wijk groener en duurzamer wordt. Daardoor kent Holtenwijk een relatief grote diversiteit aan soorten en krijgen dieren de kans veilig door te trekken.

804 WAARGENOMEN SOORTEN (zoals bekend in Nationale Databank Flora en Fauna)

0 — 804 — beste deelgebied 2.905

Vogels (121 waargenomen)		Vleermuizen (4 waargenomen)	Zoogdieren (16 waargenomen)	
Ransuil	IJsvogel	Gewone dwergvleermuis	Bunzing	Konijn
Nachtegaal	Huismus	Laatvlieger	Dwergmuis	Mol
Cetti's zanger	Groenling	Rosse vleermuis	Egel	Otter
Appelvink	Heggenmus	Ruige dwergvleermuis	Haas	Steenmarter
Braamsluiper	Boomkruiper		Huisspitsmuis	Veldmuis

Reptielen, Amfibieën & Vissen (23 waargenomen)		Dagvlinders (24 waargenomen)		Libellen (29 waargenomen)	
Kleine modderkruiper	Bittervoorn	Atalanta	Kleine vuurvlinder	Steenrode heidelibel	Vroege glazenmaker
Kleine watersalamander	Bruine kikker	Bont zandoogje	Kleine vos	Gewone oeverlibel	Grote keizerlibel
Baars	Zeelt	Bruin zandoogje	Sleedoornpage	Lantaarntje	Weidebeekjuffer
Snoek	Europese aal	Dagpauwoog	Oranjetipje	Bruine korenbout	Vuurjuffer
Gewone pad	Tiendoornige stekelbaars	Klein koolwitje	Icarusblauwtje	Bruine glazenmaker	Viervlek

Overige Ongewervelden (168 waargenomen)		Vaatplanten (385 waargenomen)		Overige (33 waargenomen)	
Blinde bij	Muntvlindertje	Dagkoekoeksbloem	Bijvoet	Gewoon purperschaaltje	Reuzenbovist
Grote wintervlinder	Stadsreus	Gewone dotterbloem	Akkerhoornbloem	Gele trilzwam	Kauwgommos
Karmozijnrood weeskind	Vuurwants	Veldlathyrus	Pinksterbloem	Geschubde inktzwam	Goudhoed
Kolibrievlinder	Elzenhaantje	Donker kaasjeskruid	Knoopkruid	Gewoon schildmos	Parelamaniet
Kraamwebspin	Geel soldaatje	Duizendblad	Jacobskruiskruid	Groot dooiermos	Kastanjeboleet

Wat zijn de natuurwaarden?

- Holtenbroek is zeer goed verbonden met de hoofdgroenstructuur. Door de ligging van de groenstructuur rondom de wijk komen veel soorten van ruigte, struweel en kruidenrijk grasland voor in de wijk.
- Door de ligging aan de oever van het Zwarte Water is er in Holtenbroek ruimte voor soorten die afhankelijk zijn van water. Ook in de wijk zijn relatief grote waterpartijen te vinden.
- Groene bewonersinitiatieven zorgen ervoor dat het groen in Holtenbroek beleefd wordt. Deze initiatieven vormen een belangrijke kans voor groene ontwikkeling in de wijk.

Wat zijn de kansen?

- Ecologisch maaibeleid van de groenstroken in de wijk. Dit maaibeleid is gunstig voor inheemse planten en dieren en vergroten de biodiversiteit en natuurwaarden in de wijk.
- Aanleg van oeverzones langs de watergangen. Door de beschoeiing aan te passen, ontstaat er meer ruimte voor oevervegetatie waar watergebonden vogels, zoogdieren en insecten als libellen van profiteren.
- De huidige kadewanden langs het Zwarte Water (tussen de A28 en Holtenbroekerbrug) kunnen ecologisch versterkt worden door drijvende oevers te introduceren.
- De groenstrook ten noorden van de A28 ecologisch versterken bij de gebiedsontwikkeling van de Zwartewaterallee.
- Natuurinclusief bouwen bij nieuwbouw in de Zwartewater-zone en aan de Zwartewaterallee.

Thema	Vermenigvuldigingsfactor
Bebouwing	3
Tuinen en erven	3
Natte omgeving	2
Groene buitenruimte	2
Verharding	1

“Ambassadeur” van dit deelgebied: de ransuil

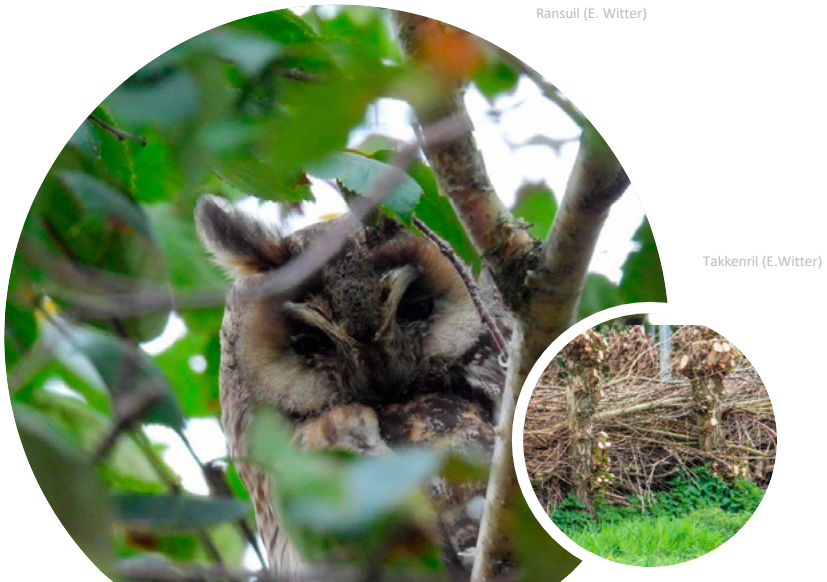

Ransuil (E. Witter)

Takkenril (E.Witter)

Basisvoorwaarden ambassadeur	Verbetermaatregel voor de ambassadeur
Voedsel: vooral muizen, maar ook kleine vogels.	Ransuilen jagen vooral op (woel)muizen. Door een takkenril of composthoop in de tuin te plaatsen, worden muizen aangetrokken. Een composthoop kan je zelf maken van snoei- en tuinafval. Na het knotten van de wilgen, kunnen de takken worden gebruikt voor het maken van takkenrillen.
Veiligheid: rustende ransuilen zijn makkelijk te spotten en worden snel verstoord.	Ransuilen roesten (rusten) in de winter veelal op vaste plekken: roestbomen genaamd. Deze soort doet dat in groepen, waardoor er vele uilen in één boom kunnen zitten. Een leuk tafereel om te aanschouwen! Maar de ransuilen zijn snel verstoord, dus kom niet te dichtbij en laat geen honden/katten in de buurt komen.
Voortplanting: veelal in oude ekster- of kraaiennesten, maar ook in kunstnesten.	Ransuilen kraken vaak oude nesten van andere soorten. Maar ze kunnen ook een handje geholpen worden, door het plaatsen van kunstnesten. Deze manden moeten op 10-15 meter hoogte in een boom worden geplaatst, het liefst dichtbij de roestbomen.

De “ambassadeur” van het gebied is de ransuil. Deze soort is gekozen als vertegenwoordiger omdat dit deelgebied het optimale leefgebied vormt. Net als alle anders soorten heeft de ransuil behoefte aan voedsel, voorplantingsplekken, veilige plekken om te rusten, vocht en verbindingen tussen de verschillende delen van het leefgebied. Als het goed gaat met de ambassadeur kunnen veel andere soorten meeliften op zijn succes.

Ittersum
Bebouwde kom

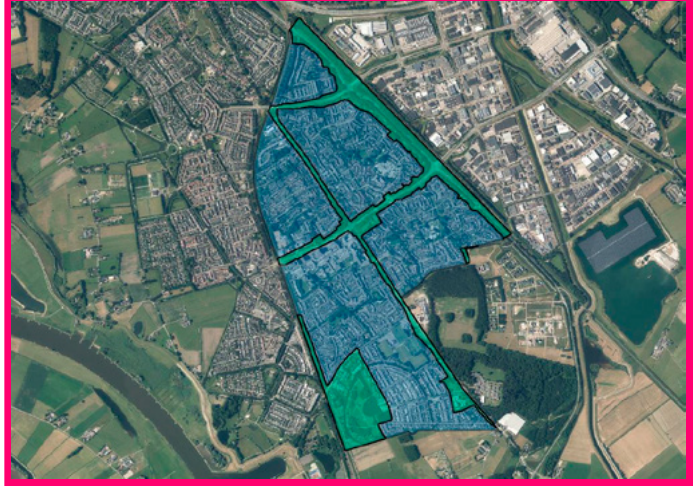

Van de woonwijken…

Het deelgebied Ittersum bestaat voornamelijk uit woonwijken, die grotendeels worden gekenmerkt door rijtjeshuizen en enkele losstaande woningen. Deze woningen zijn voornamelijk gebouwd in de jaren ’80 en gebouwbewonende soorten hebben hier veel baat bij. Zo is in een gebouw in de buurt van Park Geerenbroek een kraamkolonie aangetroffen van de gewone dwergvleermuis met welgeteld 98 individuen! Ook zitten op verscheidene plekken inbouwvoorzieningen en inbouwstenen voor de gierzwaluwen. Dit zorgt voor nog meer ‘gegier’ in de wijk tussen april en augustus.

Het openbaar groen in het gebied is veelal eentonig en is vooral aanwezig in de vorm van gazonnetjes en boomspiegels. Langs sommige wegen, bijvoorbeeld langs de Oldeneelallee en de Nieuwe Deventerweg, staan oudere bomen aan weerszijden van de weg. Een soort die van deze bomen gebruik maakt voor het bouwen van een nest is de ekster, die vaak is gezien in Ittersum.

Wat verder opvalt binnen Ittersum is de aanwezigheid van typische stadsvogels. De merel en de koolmees zijn het meest waargenomen, maar ook veel Turkse tortels, pimpelmezen, roodborstjes, kauwen, huismussen en gierzwaluwen. Ook gaaien zijn met enig regelmaat te vinden in de wijk. Deze soort was vroeger een uitgesproken bosvogel, maar is tegenwoordig steeds vaker in de stad te vinden. Groenlingen worden veel gezien in de wijk. Daaraan is af te lezen dat Ittersum een groene wijk is. Dit is ook te merken door de aanwezigheid van roofvogels, zoals de sperwer en de ransuil. Heb je wel is een sperwer gezien in de tuin? Dan betekent het dat je een tuin een plek is waar alle vogels terecht kunnen, vogelvriendelijker kan je het niet maken! De ransuil wordt alleen aangetroffen in Ittersumerbroek, waar ze broedlocaties en slaaplocaties hebben. Broeden en slapen doet de ransuil alleen op plekken waar zij genoeg voedsel kunnen vinden en waar het rustig is.

Bij de woningen in de wijk zijn de voortuinen afwisselend verhard of beplant. De groenere tuinen in het deelgebied zorgen voor een lokaal verhoogde biodiversiteit, maar deze biodiversiteit kan uitgebreid worden door rondom het gehele deelgebied heen natuur meer ruimte te geven. De waarde van groene tuinen is duidelijk zichtbaar bij enkele fanatieke waarnemers aan de Gruitmeesterslaan, Luzacware, Ulgerkamp en Boddemate. De fanatiekste waarnemer heeft meer dan 100 verschillende soorten planten, meer dan 200 soorten ongewervelden, 45 vogelsoorten en 20 vlindersoorten waargenomen in eigen tuin en de directe omgeving. Zoveel verschillende soorten planten zorgt dus duidelijk voor een flinke verrijking aan leven. Verschillende vlinders en overige ongewervelden (o.a. bijen, zweefvliegen, wantsen en kevers) komen op de verschillende planten af. Ook de vogels komen hier op af. Enerzijds voor de insecten die op de planten afkomen en anderzijds voor de besdragende planten. Veel verschillende plantensoorten creëren dus als het ware een positief domino-effect naar een hogere biodiversiteit.

Ittersum (Google)

Groenling (E. Witter)

Gebiedskenmerken

Oppervlakte	268, ha
Functie	wonen
Bodem	klei
Overige	

Het Landschap

Ittersum is een voormalig dorp dat vroeger behorende tot de gemeente Zwollerkerspel, dat in 1967 is opgeheven. Sindsdien is Ittersum steeds meer opgeslokt door Zwolle en is tegenwoordig een wijk in Zwolle-Zuid. Binnen wijk Ittersum liggen de buurten Ittersumerbroek, Ittersumerlanden, Gerenbroek, Gerenland en Geren.

De wijk is voornamelijk in de jaren ’80 ontwikkeld en is gelegen in het stedelijke gebied van Zwolle. Opvallend is de rij losstaande woningen aan de Nieuwe Deventerweg, deze woningen zijn in de jaren ’30 al ontwikkeld.

Het openbaar groen binnen Ittersum bestaat voornamelijk uit gazons, bomenspiegels en bomen langs de weg. De voortuinen binnen het gebied zijn afwisselend groen en verhard. Verder zijn drie parkjes te vinden binnen de wijk. Het Ittersumerpark in de buurt Ittersumerbroek, Park Geerenlanden in buurt Gerenlanden en Park Geerenbroek in buurt Gerenbroek. Verspreid door de wijk zijn nog enkele speeltuinen te vinden.

Ittersum grenst aan de noordoostzijde aan de provinciale weg N337 en aan de wijk Marslanden. En aan de westzijde aan de wijk Schelle. Op een afstand van circa 1,2 kilometer ten zuidwesten van Ittersum stroomt rivier De IJssel.

Houtpantserjuffer (iStock)

Eekhoorn (G.J. Assink)

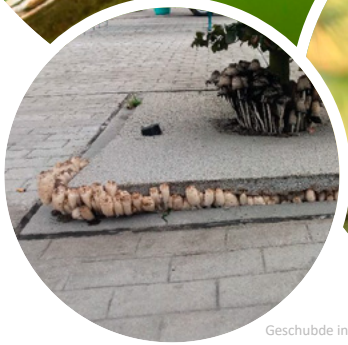

Geschubde inktzwam tilt betonplaat op (E. Witter)

Grote verassing onder de stoep

Heb je wel is paddenstoelen gezien op straat die tegels omhoog leken te duwen of probeerden door asfalt te komen? Dit kan behalve de geschubde inktzwam ook zomaar de straatchampignon zijn, die sterk genoeg is om tegels uit het trottoir te drukken. Maar waar de straatchampignon slechts tegels omhoog kan krijgen, kan de toverchampignon nog veel meer kracht laten zien!

Toverchampignons worden aangetroffen op de vreemdste plekken, zoals in kruipruimtes, loodsen en schuren. De champignon is verbazingwekkend sterk en kan met zijn forse hoed gemakkelijk tegels opzij drukken en zich overal een weg doorheen banen. Er is zelfs een situatie bekend waarin de champignon door beton heen groeide. Je kan de toverchampignon zien als een onverwachte vandaal die schade toebrengt aan vloeren, gazons en straten, maar het is een mooie verschijning die je bijna nergens kan vinden in Nederland. Het interessante is dat de champignon pas sinds 2010 ontdekt is in Nederland en niemand heeft ook maar enig idee waar de soort precies vandaan is gekomen. Daarnaast is de toverchampion in Vlaanderen en Nordrijn-Westfalen opgedoken en zijn er sinds 2000 twee vondsten gemeld in Engeland.

…naar de groenstructuren

Een redelijk deel van Ittersum behoort tot de hoofdgroen-structuur van Zwolle. De straten Nieuwe Deventerweg, Oldeneelallee, Ittersumallee, het park Ittersumerbroek en de gehele oostgrens van Ittersum vallen onder de groenstructuur. Het Ittersumerbroek park is een vrij eentonig grasveld waar veel wordt gegraasd door soorten als de nijlgans en de grauwe gans. Maar de oostzijde van Ittersum is veel gevarieerder en wordt veelvuldig gebruikt door soorten. Zoogdieren, waaronder reeën en eekhoorns, gebruiken het om door te trekken naar ander gebieden. Ook de steenmarter en de bunzing worden regelmatig waargenomen. Deze soorten kunnen je ook ineens midden in de woonwijk verrassen.

Ook vlinders en libellen maken veelvuldig gebruik van de groenstructuur. Zo legt het boomblauwtje eieren op de bovenste takken van bomen of struiken en voedt zich met nectar of sap van bloedende bomen. Langs de oostgrens stroomt een watertje waardoor het perfect leefgebied vormt voor diverse libellen en juffers, waaronder de houtpantserjuffer. Deze juffer zet eieren af onder de bast van takken van bomen naast water. De boom of struik reageert hierop met lichte galvorming. Gebruikte takken zijn daardoor te herkennen aan een spoor van bobbeltjes, waar de eieren onder zitten. Let hier maar eens op als je langs het water loopt!

Hangen er takken boven het water? Dan kan het zomaar voorkomen dat je ineens een ijsvogel ziet zitten. Of je ziet een visdief over het water heen scheren. De ijsvogel en de visdief geven aan dat er voldoende vissen in het water zitten. Ook de grote zaagbek is een opvallende verschijning. Deze soort is een echte wintergast en komt voor in gebieden met open water langs het rivierengebied.

1.339 WAARGENOMEN SOORTEN (zoals bekend in Nationale Databank Flora en Fauna)

0 — 1.339 — beste deelgebied 2.905

Vogels (121 waargenomen)		Vleermuizen (7 waargenomen)		Zoogdieren (18 waargenomen)	
Blauwe reiger	Koolmees	Gewone dwergvleermuis	Kleine dwergvleermuis	Bosmuis	Konijn
Gierzwaluw	Ransuil	Laatvlieger	Rosse vleermuis	Bunzing	Otter
Groenling	Sperwer	Meervleermuis	Ruige dwergvleermuis	Das	Ree
Huismus	Turkse tortel			Eekhoorn	Steenmarter
IJsvogel	Visdief			Egel	Veldmuis

Reptielen, Amfibieën & Vissen (13 waargenomen)		Dagvlinders (26 waargenomen)		Libellen (31 waargenomen)	
Baars	Kleine modderkruiper	Bont zandoogje	Kleine vos	Blauwe breedscheenjuffer	Paardenbijter
Blankvoorn	Kleine watersalamander	Boomblauwtje	Kleine vuurvlinder	Gewone oeverlibel	Platbuik
Brasem	Rietvoorn	Citroenvlinder	Koninginnenpage	Houtpantserjuffer	Steenrode heidelibel
Bruine kikker	Zeelt	Dagpauwoog	Scheefbloemwitje	lantaarntje	Vuurjuffer
Gewone pad		Groot koolwitje	Sleedoornpage		

Overige Ongewervelden (584 waargenomen)		Vaatplanten (450 waargenomen)		Overige (89 waargenomen)	
Blauwe metselbij	Heidewespbij	Akkerdistel	Gele kornoelje	Gladstelige heksenboleet	Rosse populierboleet
Gamma-uil	Huismoeder	Bolderik	Korenbloem	Grote aderbekerzwam	Paarssteelschijn-ridderzwam
Grote koekoekshommel	Kolibrievlinder	Ruige anjer	Franse silene	Gewoon varkensoor	Toverchampignon
Grote narcisvlieg	Limnephilus	Sikkelklaver	Wilde kievitsbloem		Lindeschildmos
	Roodsprietwespbij	Veldsalie			

Wat zijn de natuurwaarden?

- De grote aanwezigheid van groenlingen laat zien dat er groene, goed ontwikkelde achtertuinen aanwezig zijn. De hoeveelheid sperwers geeft weer aan dat er voldoende kleine vogels in de tuinen te bejagen zijn. Ondanks dat het al een groene wijk is bieden de voortuinen nog veel kansen. Voor elke tegel een nieuwe plant zou je kunnen zeggen. Zo kan de wijk nog groener gemaakt worden dan het al is.
- De groenstructuur binnen Ittersum geeft veel kansen voor zoogdieren die de structuur gebruiken om te verplaatsen. Ook veel vogels maken gebruik van de grote oude bomen langs de wegen Nieuwe Deventerweg en Oldeneelallee.
- Het park Ittersumlanden is een eentonig grasveld met enkele bomen en wat water. Hier worden veel ganzen aangetroffen. Voor andere soortgroepen is het geen heel interessant gebied wegens het ontbreken van kruidenrijke planten of nectarplanten.
- Het water in Ittersum is wegens aanwezigheid van de visdief en de ijsvogel duidelijk visrijk. Echter bieden de oevers nog veel kansen; door steile taluds en smalle rietkragen zijn er weinig kansen voor amfibieën.

Wat zijn de kansen?

- Natuurinclusieve renovatie en ontwikkelingen zijn gunstig voor gebouwbewonende soorten als vleermuizen, huismus en gierzwaluw.
- Door beschoeiingen om te vormen naar natuurvriendelijke oevers wordt de biodiversiteit vergroot en wordt de overgang van land naar water voor dieren mogelijk.
- Ecologisch verantwoord baggeren is gunstig voor vissen en ander waterleven. Dit is ook gunstig voor de dieren die afhankelijk zijn van vissen (o.a. ijsvogel, visdief).
- Overbodige verharding weghalen en wadi's realiseren.
- Vergroenen en verbeteren aanwezige groen rondom de Nieuwe Deventerstraatweg. Aansluitende lintbebouwing open houden en niet verdichten, waardoor het groen van de tuinen onderdeel wordt van de groenstructuur.
- Vergroenen van de boomspiegels.

Thema	Vermenigvuldigingsfactor
Bebouwing	3
Tuinen en erven	3
Natte omgeving	2
Groene buitenruimte	2
Verharding	1

"Ambassadeur" van dit deelgebied: de ijsvogel

IJsvogel (G. Assink)

IJsvogelwand (NMC Schijndel)

Basisvoorwaarden ambassadeur	Verbetermaatregel voor de ambassadeur
Voortplanting: de ijsvogel is een holenbroeder die zijn eigen gang graaft in een oever.	Het proces van afkalving van de beekoevers zorgt voor natuurlijk aanbod van nest-gelegenheid. Daar waar deze dynamiek ontbreekt kunnen oevers worden afgestoken worden of beschoeiing worden verwijderd om zo een steilwand te creëren. Er kan ook een ijsvogelwand geplaatst worden.
Voedsel: de ijsvogel zoekt kleine visjes, vooral stekelbaars.	Voor de bereikbaarheid van voedsel zijn uitkijkposten nodig. Zorg voor voldoende (overhangende) boomtakken langs de watergangen.
Veiligheid: de ijsvogel is een schuwe soort en vliegt al op grote afstand weg.	Zorg voor voldoende rustige delen langs de watergangen waar geen recreatie/toegang/ aanwezigheid van honden mogelijk is. Zoek de balans tussen beleefbaarheid en bescherming van de ijsvogel. Delen met dichtere vegetatie langs de watergangen is daardoor ook voordelig voor deze soort.

De "ambassadeur" van het gebied is de ijsvogel. Deze soort is gekozen als vertegenwoordiger omdat dit deelgebied het optimale leefgebied vormt. Net als alle anders soorten heeft de ijsvogel behoefte aan voedsel, voorplantingsplekken, veilige plekken om te rusten, vocht en verbindingen tussen de verschillende delen van het leefgebied. Als het goed gaat met de ambassadeur kunnen veel andere soorten meeliften op zijn succes.

Katerveer en Engelse Werk

Groene vinger

Wandelen door vochtige parken…

Trek de wandelschoenen maar aan en pak de verrekijker erbij, want hier kan iedere wandelaar en natuurliefhebber genieten van de soortenrijke omgeving. Rijksmonument het Engelse Werk is het oudste en meest bezochte park van Zwolle. Samen met Het Spoolderbos ten noorden van het park is het onderdeel van de Hoofdgroenstructuur van Zwolle.

Het noordelijk deel van Het Spoolderbos bestaat uit een vrij overwegend vochtig bosgebied waar deels elzenbroekbos is met bomen als zwarte els en zeggen. De wandeling loopt verder richting vochtig hooiland in Het Spoolderbos, waar waterleidingsbedrijf Vitens een natuurtuin, oftewel een heemtuin extensief beheerd. In de tuin zijn een sloot, vijver met daaromheen moeras en vier dijken te vinden waarin een grote verscheidenheid aan (stroomdal)flora zoals waterdrieblad, blaassilene en avondkoekoeksbloem groeien. Verspreid over het hooiland groeien zeldzame brede orchissen, maken wespspinnen hun web en fladderen er vlinders als oranjetipje. Ook de platte schijfhoren is waargenomen in het water met rijke begroeiing. Dit is een beschermde Rode Lijst soort en een indicator-soort voor schoon water. De natte laagtes in het terrein zijn waardevol voor paddenstoelen, zoals bevestigd wordt door de waarneming van, de zeldzame en Rode Lijst soort, het moerasmosoortje. Dit paddenstoeltje groeit op puntmos, wat vooral op vochtige plekken voorkomt.

Vitens natuurtuin (S. Fidom)

Wespspin (S. Fidom)

De wandeling loopt vervolgens naar de zuidkant van Het Spoolderbos, met een open karakter, wat tevens de overgangszone is richting het eeuwenoude park Engelse Werk.

Het Engelse Werk is ontworpen volgens de principes van de romantische Engelse landschapsstijl. Deze stijl kent veel water, kronkelende paadjes en (een grote) afwisseling in vegetatie. De afwisseling in plantensoorten blijkt een paradijs te zijn voor de eekhoorn, die meerdere nesten heeft in het park en zijn voedsel het gehele jaar door kan verzamelen. Het parkachtige structuur trekt ook groepjes staartmezen, appelvinken en vuurgoudhanen aan. In het park zijn relatief veel oudere bomen te vinden en dat betekent dus veel boomholtes en hoge bomen. De boomholtes vormen geschikte broedplekken voor holenbroeders als de bosuil en de middelste bonte specht. In de hoge bomen worden dan weer nesten gemaakt door roofvogels als buizerd.

De vochtige bodem in combinatie met een goed afbreekbare strooisel- en humuslaag (door verschillende loofbomen) zijn ideaal voor zachte naaldvaren, paddenstoelen en amfibieën. Veel amfibieën lokken weer bunzingen.

Vooral dichtbij beuken is de kans groot om de zeldzame spechtinktzwam te spotten. Zoals de naam al doet vermoeden, lijkt het patroon van de zwam sterk op de verenpracht van de grote bonte specht. De zwam is mede dankzij de vereniging voor mossen- en korstmossenonderzoek (BLWG) waargenomen, een werkgroep die actief is in het Engelse Werk.

De soorten zijn allemaal goed waar te nemen vanaf de kronkelende paadjes die uiteindelijk naar het Kieftegat lopen, het zuidelijke punt van het Engelse Werk. Dit gebied kent een constante hoge grondwaterstand, wat goed is voor moerasplanten, zoals ook terug te zien is in de vele waarnemingen van bosanemoon en moerasspirea. Soms staat bij hoogwater in de rivier het gebied blank door kwelwater.

Gebiedskenmerken

Oppervlakte	118,9 ha
Functie	wonen
Bodem	zavel en klei
Overige	

Het Landschap

Aan de noordzijde ligt het Spoolderbos dat aangelegd is ter gelegenheid van de viering van 750 jaar Zwolse stadsrechten in 1980. Een Koningslinde werd als symbolische eerste boom geplant door prinses Beatrix, daarna hebben inwoners van Zwolle toen zo'n 4.000 bomen of struiken geplant. Aan de zuidkant ligt de natuurtuin dat in beheer is door Vitens. Dankzij de ligging nabij de IJssel en zijn uiterwaarden, vormt de natuurtuin samen met het Engelse Werk het grootste waterwingebied van Overijssel.

Het Engelse Werk ligt tussen bebouwing en uiterwaarden van de IJssel. In de 80-jarige oorlog lag hier de verdigingslinie 'De Nieuwe Schans' vanaf de stad Zwolle naar de IJssel. De vesting werd in 1790 gesloopt en zorgt voor variatie in het bodemreliëf. Er zijn nog delen van de verdedigingslinie in het park, wat het oudste plekje van Zwolle is en tevens een Rijksmonument. Begin 19e eeuw werd het (druk)bezochte park aangelegd in de Engelse landschapsstijl, waar ook de naam van het park vandaan komt. Komende jaren worden er aanpassingen aangebracht in het park zoals het creëren van zichtlijnen richting de IJssel en komen er extra bomen als haagbeuk en tamme kastanje.

Aan de noordzijde van Het Engelse Werk en de Willemsvaart ligt een relatief groene woonwijk met een oude eikenlaan dat Het Katerveer genoemd wordt. Tot 1964 was de Willemsvaart een drukke vaarweg, totdat het bredere Zwolle-IJsselkanaal geopend werd. Hedendaags staan er nog de Katerveersluizen.

Vogeleiland (S. Fidom)

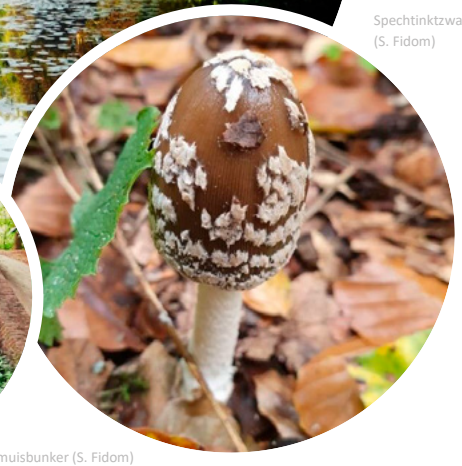

Spechtinktzwam (S. Fidom)

Vleermuisbunker (S. Fidom)

Groen uitzicht vanuit het Katerveer…

Bewoners van de Oude Veerweg in woonwijk het Katerveer hebben uitzicht op de groene parken. De vrijstaande woningen hebben relatief grote groene voor- en achtertuinen, die bijdragen aan de groene verbinding met omliggende stad. Tussen de woningen bevinden zich intensief beheerde wegbermen. Vooral bij de beschaduwde wegbermen groeit bijvoorbeeld gewoon speenkruid en straatchampignon. In de wijk staan ook iepen, een belangrijke waardplant van de grote vos een beschermde en Rode Lijst soort die daar in het verleden is waargenomen. De (bos)randen van de woonwijk zijn onderdeel van de Hoofdgroenstructuur en waardevol voor vogels als boomklevers, grote bonte specht en roodborst, maar ook vlinders als gehakkelde aurelia.

De sloten in de woonwijk hebben extensief of intensief beheerde oevers met soorten als gele lis en riet. De Willemsvaart heeft door zijn steile oevers vrijwel geen begroeiing, maar bestaat al een gelangere tijd. Door de oude muren hebben zeldzame soorten als muurvarens zich erop kunnen vestigen. Ook de ijsvogel vliegt graag tussen de oude muren van het kanaal waar geen drukke scheepsvaart meer te vinden is. Volgens de Zoogdierverenging werd de Willemsvaart wellicht in het verleden als migratieroute door otters gebruikt, waarschijnlijk verloopt de route nu via het Zwolle-IJsselkanaal.

…vleermuis- en vogelparadijs

Tijdens de nacht is het een heus vleermuizenparadijs in het Engelse Werk. Vanuit het Katerveer en omgeving komen vleermuizen als de gewone dwergvleermuis en de laatvlieger vanuit hun verblijfplaatsen in bebouwing via de Willemsvaart en oude beukenlaan richting het park om muggen of andere insecten te vangen. In het netwerk aan (oudere) bomen met kleine spleten en gaten verblijven soorten als de rosse en watervleermuis. Rond 2012 zijn er overigens ook kraamverblijfplaatsen van de watervleermuis aangetroffen in het park. Logisch, want ze hoeven niet ver te vliegen: een paar meter verderop is er al perfect foerageergebied boven het wateroppervlakte en de boomtoppen. Na de zomer is het tijd voor de vleermuizen om in ‘spaarstand’ te gaan in een constante binnenklimaat. Het voormalig kruitmagazijn in het Engelse Werk is geschikt hiervoor door zijn dikke muren en is toegankelijk met kleine openingen in de massieve deur. Mogelijk wordt dit nog steeds gebruikt door vleermuizen als winterverblijfplaats.

Ook voor andere dieren vormen de wateren een paradijs. Het Vogeleiland met steile oeverwanden is afgesloten voor publiek en vormt daardoor een oase van rust voor broedende ijsvogels. De vegetatie van het Vogeleiland zorgt voor beschaduwde oevers, waarin blauwe glazenmakers, metaalglanslibellen en smaragdlibellen zich graag voort planten. Ooit was er een vestinggracht in het Engelse Werk, die nu omgevormd is tot een meanderende bosbeek met bruggetjes. Blauwe reigers hebben hier een kolonie. Een andere vijver aan de noordzijde van het Engelse Werk heeft oevers met vrij hoge beplanting door intensief beheer. De randen van de vijver met vochtige bodem vormen een overgangszone naar bos, dat waardevol leefgebied is voor de grote keverorchis. Ook hier komen veelvuldig libellen voor die minder waargenomen worden bij de Willemsvaart door de relatief steile en kale oevers.

1.785 WAARGENOMEN SOORTEN (zoals bekend in Nationale Databank Flora en Fauna)

0 — 1.785 — deelgebied 2.905

Vogels (162 waargenomen)

- Blauwe reiger
- Boerenzwaluw
- Boomklever
- Bosuil
- Buizerd
- IJsvogel
- Middelste bonte specht
- Sperwer
- Vuurgoudhaan
- Bonte vliegenvanger

Vleermuizen (7 waargenomen)

- Gewone dwergvleermuis
- Gewone grootoorvleermuis
- Laatvlieger
- Rosse vleermuis
- Ruige dwergvleermuis
- Watervleermuis

Zoogdieren (17 waargenomen)

- Bosmuis
- Bunzing
- Dwergmuis
- Eekhoorn
- Egel
- Haas
- Konijn
- Ree
- Rosse woelmuis
- Steenmarter

Reptielen, Amfibieën & Vissen (21 waargenomen)

- Baars
- Bruine kikker
- Blankvoorn
- Geelbuikschildpad
- Gewone pad
- Kleine modderkruiper
- Kleine watersalamander
- Rietvoorn
- Zeelt

Dagvlinders (31 waargenomen)

- Bont zandoogje
- Boomblauwtje
- Bruin zandoogje
- Icarusblauwtje
- Klein koolwitje
- Kleine vos
- Kleine vuurvlinder
- Koevinkje
- Sleedoornpage
- Landkaartje

Libellen (32 waargenomen)

- Beekbrombout
- Bloedrode heidelibel
- Bruine korenbout
- Grote keizerlibel
- Kempense heidelibel
- Variabele waterjuffer
- Viervlek
- Vroege glazenmaker
- Vuurjuffer
- Watersnuffel

Overige Ongewervelden (529 waargenomen)

- Bosbesuil
- Doodshoofdvlinder
- Gestreepte eikenblindwants
- Grote voorjaarsspanner
- Karmozijnrood weeskind
- Kleine voorjaarsuil
- Kleine wintervlinder
- Kolibrievlinder
- Meidoornspanner
- Platte schijfhoren

Vaatplanten (523 waargenomen)

- Blauw walstro
- Brede orchis
- Duifkruid
- Grote keverorchis
- Gulden boterbloem
- Karwijvarkenskervel
- Waterdrieblad
- Wilde kievietsbloem
- Zachte naaldvaren
- Zomerklokje

Overige (463 waargenomen)

- Rechte koraalzwam
- Biefstukzwam
- Gele korstzwam
- Gewoon elfenbankje
- Gewoon elfenschermpje
- Melig takmos
- Paarse eikerschorszwam
- Platte tonderzwam
- Specht inktzwam
- Moerasoortje

Wat zijn de natuurwaarden?

- De hoge waterstand is een belangrijke natuurwaarde in dit deelgebied. De aanwezigheid van het waterwingebied, vijvers, sloten en moerassen, alles is te vinden in dit deelgebied. Zeldzame soorten als moerasmosoortje en grote keverorchis zijn afhankelijk hiervan, daarom is het belangrijk om dit zoveel mogelijk te behouden.
- Binnen het Engelse Werk zijn de delen die niet verstoord worden van grote waarde voor vele vogels, insecten en zoogdieren. De rust op het vogeleiland en rondom de kelders met winterverblijfplaatsen is daardoor een natuurwaarde.
- Oude bomen zijn belangrijk voor het gehele ecosysteem in het gebied. Deze natuurwaarde bepaald in grote mate de soorten die er voorkomen.
- Wilgen zijn belangrijk voor tal van insectensoorten, bijvoorbeeld zwart-rosse zandbij, vroege zandbij, grijze zandbij en roodbuikje.

Wat zijn de kansen?

- De toekomstige onderhoudsplannen voor het Engelse Werk geven aan dat rondom de vijvers oevers intensiever beheerd (gaan) worden. Door de oevers ecologisch te beheren, blijven de levensvoorwaarden van plant en dier behouden.
- Ecologisch bermbeheer in Katerveer, gunstig voor insecten.
- Optimaliseren van het kruidmagazijn als winterverblijf voor vleermuizen.
- Door de oevers van de watergangen binnen dit gebied ecologisch te beheren, wordt de natuurwaarde van deze verbindingen en het leefgebied sterk vergroot. Herstel van waterverbinding Willemsvaart-IJssel vergroot het ecologisch functioneren in de binnenstad.
- Het spoorwegcomplex vormt een barrière tussen het Engelse Werk en Landgoed Schellerberg. De aanleg van faunapassages en het aanhouden van ecologisch verantwoord lichtregime vermindert het barrière-effect.

Thema	Vermenigvuldigingsfactor
Bebouwing	1
Tuinen en erven	1
Natte omgeving	3
Groene buitenruimte	3
Verharding	2

“Ambassadeur” van dit deelgebied: de rosse vleermuis

Rosse vleermuis (RVO)

Vleermuiskast boombewonende soorten (Econsultancy)

Basisvoorwaarden ambassadeur	Verbetermaatregel voor de ambassadeur
Veiligheid: heeft veilige verblijfplaatsen nodig en is gebaat bij ecologisch beheer van bomen en groeiplaatsen.	Deze boombewonende soort verblijft in oude spechtenholen, achter loshangend schors en in andere boomholtes. Maar de soort kan een handje geholpen worden door het plaatsen van vleermuiskasten voor boombewonende soorten. Deze kast moet op min. 4 meter hoogte aan bomen worden geplaatst waarbij die niet op het zuid/westen hangt.
Voortplanting: de kraamkolonies van deze soort bevinden zich in (oude) bomen.	Kraamkolonies van deze soort verblijven veelal in (oude) bomen. Kraamkolonies komen minder snel in vleermuiskasten voor, waardoor het behoud van oudere bomen cruciaal is. Door tijdige boominspecties en eventueel door groeiplaatsverbetering, blijven bomen gezond en worden ze ouder.
Verbinding: de rosse vleermuis jaagt in waterrijk gebied en boven landbouwgrond.	De rosse vleermuis jaagt boven wateren zoals de IJssel en Vecht en verplaatst zich daarvoor langs donkere, lijnvormige structuren. Door minder kunstmatig licht te gebruiken rondom vegetatie, kan de vleermuis zich beter en veiliger verplaatsen.

De “ambassadeur” van het gebied is de rosse vleermuis. Deze soort is gekozen als vertegenwoordiger omdat dit deelgebied het optimale leefgebied vormt. Net als alle anders soorten heeft de rosse vleermuis behoefte aan voedsel, voorplantingsplekken, veilige plekken om te rusten, vocht en verbindingen tussen de verschillende delen van het leefgebied. Als het goed gaat met de ambassadeur kunnen veel andere soorten meeliften op zijn succes.

Maatgraven en Marshoek
Landbouw

Boerenland

Maatgraven en Marshoek zijn gebieden die gekenmerkt worden door agrarisch landschap bestaande uit permanent grasland. Een kenmerkende soort voor dit landschapstype is de kievit. De kievit valt meteen op door zijn zwart-witte kleur en in het oog springende kuif. In het vroege voorjaar worden 4 eieren gelegd in een kuiltje in de grond. Direct na het uitkomen van de eieren zullen de jongen het nest verlaten, erg veel aandacht voor het bouwen van een nest is dan ook niet nodig. De wulp is een andere weidevogelsoort die broedt in Maatgraven en Marshoek. De wulp is ook een zeer opvallende verschijning, niet alleen door zijn harde roep maar ook door zijn lange kromme snavel. Deze snavel komt goed van pas bij het zoeken naar voedsel in de vochtige bodem.

Over de velden kun je hazen zien rennen en met een beetje geluk zie je zelfs een ree grazen. Langs een klein boerenslootje staat een grote zilverreiger muisstil te wachten tot een nietsvermoedende kikker of vis voorbij komt. Ook voor de buizerd is er meer dan genoeg voedsel te vinden in de graslanden van Maatgraven en Marshoek. Je vindt deze grote roofvogel gemakkelijk wanneer hij uitrust op een paaltje of hoog in de lucht speurt naar prooidieren.

Overzichtsfoto (Streetview)

Kievit (G.J. Assink)

Op een aantal plekken in Maatgraven en Marshoek zijn boerderijen te vinden die worden omgeven door een dichte beplanting van struweel en grote bomen. Een soort die afhankelijk is van deze structuren middenin het agrarisch landschap is de spotvogel. Deze kleine zangvogel komt helemaal vanuit tropisch Afrika om hier te broeden. De spotvogel arriveert in mei en begint na ongeveer 3 maanden alweer aan de terugreis. In de tussentijd kun je vlakbij de boerenerven in Maatgraven en Marshoek genieten van zijn langgerekte zang waarin allerlei soorten vogels geïmiteerd worden.

Ook de steenuil leeft op boerenerven. Op een paar boerderijen in Maatgraven en Marshoek broedt de steenuil. De steenuil is een kleine uil, nauwelijks groter dan een merel, die broedt in stille hoekjes van boerderijen en schuren of holtes in knotwilgen of fruitbomen. De steenuil is gek op de zon, op zonnige dagen zal je ze dan ook vaak vlakbij hun nestplaats in de zon zien zitten.

In het noordelijke deel dit deelgebied is wat meer ruimte voor ruigte en struweel. Enkele stroken langs de dijk van de Vecht en langs het spoor zijn al genoeg voor de aanwezigheid van de roodborsttapuit. De roodborsttapuit is een zangvogel die afhankelijk is van ruigte en struweel.

Ruig grasland is ook het leefgebied van de kwartel. Hoewel je deze vogel niet zo snel te zien zal krijgen, komt hij wel voor in de omgeving van Maatgraven en Marshoek. De kwartel scharrelt goed verborgen tussen ruige, kruidenrijke graslanden rond. De manier waarop kwartels zoeken naar zaden en allerlei insecten doet een beetje denken aan een kip. Het gaat hier echter toch echt om een trekvogel die jaarlijks grote afstanden aflegt van de overwinteringsgebieden in Zuid-Europa of de Sahel naar de broedterritoria.

Gebiedskenmerken

Oppervlakte	626 ha
Functie	landbouw
Bodem	zand
Overige	

Het Landschap

Van oudsher waren Maatgraven en Marshoek drassige streken door de laaggelegen ligging. Bewoning in dit gebied was alleen mogelijk op iets hoger gelegen rivierduinen. Deze rivierduinen zijn gevormd tijdens de laatste ijstijd. Doordat de wind vat kreeg op drooggevallen zandbanken in het stroomdal van de Vecht werden duinen gevormd. De zandruggen in het landschap worden ook wel horsten genoemd en bovenop de horsten zijn de dorpen Hoonhorst, Wijthmen en Herfte ontstaan.

Het overgrote deel van Maatgraven en Marshoek bestaat echter uit landbouwpercelen. Het grootste deel van de landbouwgrond is blijvend grasland. De landbouwpercelen in dit gebied zijn relatief groot, waardoor er weinig ruimte is voor afwisseling met ruigte of houtopstanden. Op de boerenerven vind je hier en daar nog groen in de vorm van bomen, hagen en struiken. Deze optimale agrarische inrichting vindt zijn oorsprong in de uitvoering van de ruilverkaveling Marshoek-Hoonhorst.

Slechts enkele smalle stroken van Maatgraven en Marshoek maken deel uit van de hoofdgroenstructuur. Deze stroken bestaan uit enkele bermen en braakliggende stroken langs de weg, het spoor of de watergangen.

Kolganzen (E. Witter)

Grote zilverreiger (G.J. Assink)

Zuringspanner (G.J. Sieperda)

Wintergasten

In de winter komen grote hoeveelheden ganzen, eenden en zwanen naar Nederland om hier de winter door te brengen. Het eiwitrijke gras dat op de landbouwgronden in Maatgraven en Marshoek groeit, vormt het perfecte krachtvoer voor deze vogels om de winter door te komen. De meest algemene wintergast in Nederland is de kolgans. De kolgans broedt op de Siberische toendra's en vliegt in de winter naar zuidelijk gelegen streken. Intensief gemaaide graslanden zijn erg aantrekkelijk voor deze dieren, het gras is gemakkelijk toegankelijk en zit bovendien boordevol met voedingsstoffen.

Sinds de eeuwwisseling weet ook de grote zilverreiger Nederland te vinden als overwinteringsgebied. Hoewel deze sierlijke witte vogel nog niet heel lang geleden een zeldzaamheid was, kun je met name in de winter tegenwoordig grote aantallen vinden in ons polderlandschap. Een bijzondere wintergast in Maatgraven en Marshoek is de zeldzamere kleine zwaan. Maar liefst driekwart van de wereldwijde populatie overwintert in Nederland, hoewel dit aantal wel terugloopt de afgelopen jaren. Dat maakt de kleine zwaan een gast om goed op te passen.

Ruimte voor ruigte

Permanent agrarisch grasland is in Nederland vrijwel altijd zeer arm aan soorten. Door vaak te maaien en bemesten krijgen bloemen en kruiden in deze graslanden geen kans. Voor de natuur zijn overblijvende stukjes groen in dit landschap erg belangrijk. Op deze plekken kunnen bloemen, kruiden en struiken groeien waar insecten van profiteren. Hierin zijn bermen en slootkanten erg belangrijk. Waar minder intensief beheerd wordt, schieten allerlei kruiden en bloemen op tussen het gras. Zo ontstaan kleine stukjes ruigte in een strak landschap.

Deze plaatselijke soortenrijkdom van planten trekt weer insecten aan die dienen als voedsel voor vogels en zoogdieren. Zo kan een klein beetje ruigte al heel veel impact hebben op het aantal soorten dat voorkomt in de omgeving. In Maatgraven en Marshoek is vooral in het noordelijke deel van het deelgebied ruimte voor ruigte.

In de bermen en langs het spoor vind je planten als fluitenkruid, jacobskruiskruid en zelfs de gewone bevernel. Langs de waterkant is ruimte voor bloemen als gele lis, harig wilgenroosje en grijskruid. Allerlei insecten zijn afhankelijk van deze kruiden en bloemen. Vaak eten rupsen en larven maar van één of enkele plantsoorten. Een voorbeeld hiervan is de zuringspanner: de rupsen van de zuringspanner eten alleen van veld- en schapenzuring. Doordat deze planten te vinden zijn in de bermen kun je dit prachtig gekleurde nachtvlindertje ook in Maatgraven en Marshoek bewonderen.

Langs de bermen tref je hier ook onverwachte soorten. Het Hertshoornweegbree en Deens lepelblad zijn planten die alleen groeien op zilte en zanderige bodems. Normaal gesproken tref je deze plantjes dan ook alleen aan langs de kust, maar door het gebruik van strooizout ontstaan ook in de bermen van Zwolle geschikte groeiplaatsen voor deze soorten.

398 WAARGENOMEN SOORTEN (zoals bekend in Nationale Databank Flora en Fauna)

0 — 398 — beste deelgebied 2.905

Vogels (136 waargenomen)		Vleermuizen (5 waargenomen)	Zoogdieren (14 waargenomen)	
Kieviet	Kleine zwaan	Gewone dwergvleermuis	Ree	Steenmarter
Wulp	Kolgans	Laatvlieger	Haas	Konijn
Spotvogel	Knobbelzwaan	Rosse vleermuis	Mol	Dwergmuis
Steenuil	Buizerd	Ruige dwergvleermuis	Egel	Otter
Roodborsttapuit	Grote zilverreiger		Vos	Eekhoorn

Reptielen, Amfibieën & Vissen (3 waargenomen)	Dagvlinders (17 waargenomen)		Libellen (22 waargenomen)	
Bastaardkikker	Atalanta	Oranjetipje	Blauwe breedscheenjuffer	Paardenbijter
Groene kikker	Bont zandoogje	Landkaartje	Bandheidelibel	Vroege glazenmaker
Grote modderkruiper	Klein geaderd witje	Citroenvlinder	Bruine korenbout	Gewone pantserjuffer
	Hooibeestje	Dagpauwoog	Grote keizerlibel	Azuurwaterjuffer
	Kleine vos	Groot dikkopje	Lantaarntje	Gewone oeverlibel

Overige Ongewervelden (44 waargenomen)		Vaatplanten (148 waargenomen)		Overige (9 waargenomen)	
Bont schaapje	Grasbloemwants	Kleine bevernel	Grijskruid	Gele trilzwam	Gewoon watervorkje
Langsprietgraswants	Wilgenhoutrups	Fluitenkruid	Harig wilgenroosje	Geschubde inktzwam	Groot dooiermos
Ratelaar	Weidevlekoog	Gele lis	Hertshoornweegbree	Gewoon dikkopmos	Kapjesvingermos
Wekkertje	Gewone haft	Gewone engelwortel	Deens lepelblad	Gewoon sterrenmos	Vliegenzwam
Zuringspanner	Riempje	Jacobskruiskruid	Holpijp		

Wat zijn de natuurwaarden?

- Bomen en struiken rondom boerderijen bieden veiligheid en broedgelegenheid voor bijzondere soorten. Groene erven brengen structuur en variatie in het landschap.
- Stroken langs landbouwgrond, waterwegen en spoor bieden ruimte aan ruigte vegetaties en kruidenrijke graslanden. Op deze plaatsen vind je meer insecten, waar vervolgens een tal van andere soorten van profiteren.
- De grote, open graslanden vormen geschikte overwinteringsgebieden voor ganzen, eenden en zwanen. Maatgraven en Marshoek wordt door de kleine zwaan gebruikt als pleisterplaats.

Wat zijn de kansen?

- Natuurinclusief weiderandenbeheer en akkerrandenbeheer zouden kansen bieden voor het vergroten van de biodiversiteit middels een samenwerking tussen gemeente Zwolle en desbetreffende boeren.
- Intensief beheer van sloten en slootkanten maakt dat slootkanten armer worden in soorten. Ecologisch beheer van sloten en oevers geeft de ruimte aan kruidenrijke oevervegetaties en is daarnaast goed voor de waterkwaliteit.
- Het versterken van de watergang Maatgrave met natuurvriendelijke oevers en doorgangen voor otters.
- Er is weinig ruimte tussen de landbouwpercelen in Maatgraven en Marshoek, daardoor ontbreekt het aan heggen en houtwallen die kunnen dienen als groene verbindingszones.

Thema	Vermenigvuldigingsfactor
Bebouwing	1
Tuinen en erven	1
Natte omgeving	3
Groene buitenruimte	3
Verharding	1

“Ambassadeur” van dit deelgebied: de ree

Ree (G. Assink)

Houtwallen langs graslanden vormen geschikt en veilig gebied voor de ree (A. Wolma)

Basisvoorwaarden ambassadeur	Verbetermaatregel voor de ambassadeur
Voedsel: kruiden, grassen, scheuten, bladeren en knoppen.	Natuurvriendelijke landbouw en het behoud van verschillende vegetatiestructuren (grassen, struiken, houtwallen etc.) zorgt voor een groot en gevarieerd voedselaanbod.
Veiligheid: reeën zijn alerte dieren die graag beschut herkauwen en rusten.	Dichte, hoge vegetatie is belangrijk voor de ree. Hierin voelt de ree zich veilig en kan rustig het eten worden herkauwd. Door het behoud en het aanleggen van houtwallen, struweel en haagstructuren wordt deze veiligheid gegarandeerd.
Verbinding: houtwallen en dichte structuren zorgen voor veilige verbindingen.	De beschutting zoals hierboven beschreven dient daarnaast in lijnvormige structuren door het landschap te vinden te zijn, zodat de dieren zich veilig kunnen verspreiden over een groot gebied.

De “ambassadeur” van het gebied is de ree. Deze soort is gekozen als vertegenwoordiger omdat dit deelgebied het optimale leefgebied vormt. Net als alle anders soorten heeft de ree behoefte aan voedsel, voorplantingsplekken, veilige plekken om te rusten, vocht en verbindingen tussen de verschillende delen van het leefgebied. Als het goed gaat met de ambassadeur kunnen veel andere soorten meeliften op zijn succes.

Marslanden Bedrijventerrein

Het dak op!

Als je door de Marslanden loopt, lijkt er op het eerste oog weinig ruimte voor planten en dieren. In deze stenige omgeving, vol asfalt en bedrijfspanden, heeft de natuur niets te zoeken, toch..? Niets is minder waar! De bedrijvigheid in de lucht verklapt al welke soortgroep van de Marslanden hun thuis heeft gemaakt.

Op het immense grinddak van het distributiecentrum van de Albert Heijn broedt sinds jaar en dag een kolonie visdieven. Deze sternsoort komt van oorsprong voor langs de kust en visrijke wateren, waar ze bij voorkeur broeden op kale zanderige eilandjes, uit het zicht van roofdieren. In combinatie met het visaanbod in het Almelose kanaal, zijn de platte daken bedekt met grind voor deze soort prima alternatieve eilandjes om te broeden. Geen vos zal hier de nesten weten te bereiken.

Een andere vogel, die de afgelopen decennia de grinddaken heeft weten te koloniseren, is de scholekster. Waar het aantal broedparen op de weilanden en rond de Waddenzee sinds de vorige eeuw hard achteruit zijn gegaan door intensieve landbouw en voedselafname, is het broedsucces in de stad juist toegenomen. De wadpieren zijn ingeruild voor regenwormen en een klein kuiltje in het grind doet dienst als nest, waarin de eieren perfect gecamoufleerd zijn, alsof ze op een schelpenbankje langs de kust liggen.

Vanaf half maart is vanaf de dakrand weer een andere typische vogel te horen, die de daken van de bedrijfspanden in Marslanden heeft weten te vinden. Waar de platte daken voor de visdief en scholekster een alternatief zijn voor het strand en de wei, is in de ogen van de zwarte roodstaart onze bebouwing een mooie rotspartij. In plaats van holtes in de rotswanden, nestelt de zwarte roodstaart bij gebrek aan hooggebergtes, hier in spleten en nisjes in de bebouwing. Met zijn knarsende zang laat hij andere mannetjes weten, dat dit ‘rotsblok’ bezet is.

Tussen alle bebouwing, wandelpaden en autowegen doorkruisen verschillende bermen en waterwegen de aanwezige verharding. Langs de ontsluitingswegen zijn brede, kruidenrijke bermen aanwezig met aan weerszijden lange bomenrijen. Een van de gasten waar je hier soms letterlijk ‘niet omheen kunt’, is de Canadese gans. In het broedseizoen trekken grote groepen richting de Marslanden om hier hun jongen groot te brengen. Door de relatieve veiligheid van de aanwezige waterwegen; de afwezigheid van roofdieren zoals de vos; en het onbeperkte voedselaanbod in de bermen, is de Marslanden een meer dan geschikte plek om de kuikens op te laten groeien.

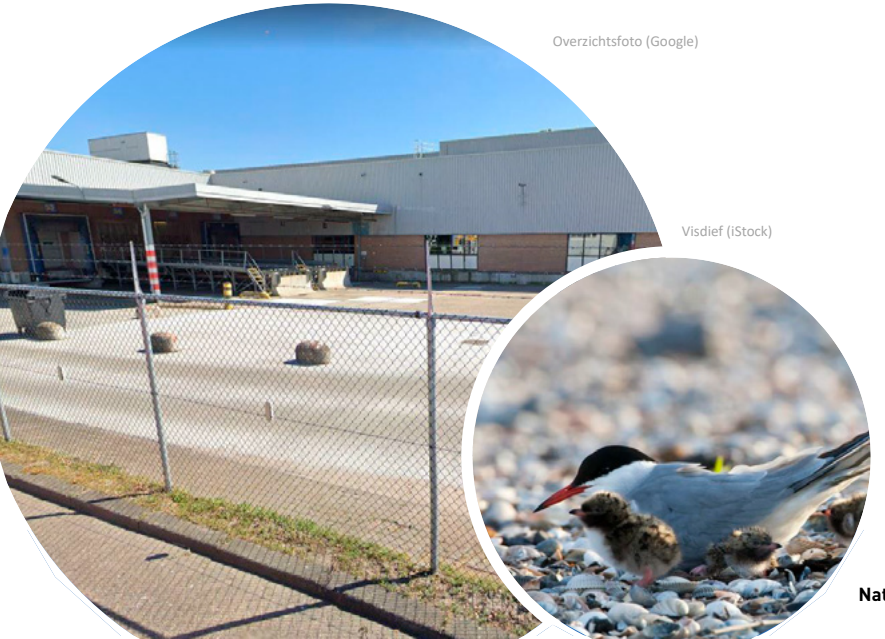

Overzichtsfoto (Google)

Visdief (iStock)

Gebiedskenmerken

Oppervlakte	285,4 ha
Functie	bedrijventerrein
Bodem	zand en klei
Overige	

Het Landschap

Marslanden is een bedrijventerrein gelegen aan de zuidkant van Zwolle. De naam stamt waarschijnlijk af van de oude benaming voor de stadsweide (Marsch). Het gebied bestond uit een uiiterwaardengebied van de weteringen, wat van oudsher als agrarisch weidegebied in gebruik was. Hier kwam de kievitsbloem zo massaal voor dat dichter Rhijvis Feith (Boschwijk) hierover lyrisch schreef.

In de jaren ‘50 van de vorige eeuw vestigden zich de eerste bedrijven. De eerste industriële bebouwing was de IJsselcentrale aan de Weteringkade (Marslanden A). Hier staat nog een groot transformatorstation en hiervandaan loopt een viertal hoogspanningsleidingen.

In de decennia die volgden, is het bedrijventerrein uitgegroeid tot de grootste van Overijssel. De omvang van het bedrijventerrein is dan ook terug te zien in het grote aantal bedrijfspanden in het gebied.

Marslanden wordt ‘omsloten’ door enkele van de drukste verkeerswegen van Zwolle (N337 en N35) en twee spoorwegen. Dwars door het bedrijventerrein ligt het Almelose Kanaal, die halverwege vertakt in de Nieuwe Wetering en Soestwetering. Deze kanalen vormen samen met de bermen en bomenrijen langs de ontsluitingswegen de Hoofdgroenstructuur in het gebied.

Icarusblauwtje (E.Witter)

Gulden boterbloem (Istock)

Grijs slanke amaniet (Dreamstime)

Van de één profiteert de ander

In de Hoofdgroenstructuur van de Marslanden zijn enkele bijzondere voorbeelden te vinden van soorten die in hun voortbestaan afhankelijk zijn van een andere soort. Veel vlindersoorten zijn bijzonder kieskeurig in hun keuze op welke planten zij hun eitjes afzetten. De sleedoornpage zet, zoals de naam al prijsgeeft, behoedzaam haar eitjes af onder de stekels van de sleedoorn. Het oranjetipje geeft juist weer de voorkeur aan de pinksterbloem, die rijkelijk bloeit langs het Almelose kanaal.

In sommige gevallen profiteren zelfs beide soorten van elkaars aanwezigheid. Aan de voet van de oude populieren en abelen langs de Marsweg schieten zeldzame schimmels zoals de populierridderzwam en de grijze slanke amaniet uit de grond. De schimmels werken via schimmeldraden en boomwortels samen met de bomen. De schimmels absorberen mineralen uit de bodem die ze vervolgens afstaan aan de boom, in ruil daarvoor krijgen ze suikers terug voor hun eigen voeding.

Groene en blauwe wegen

Waar de auto's zich over het asfalt verplaatsen en de voetgangers over de stoep, vormen bermen verbinding voor verschillende dier- en plantensoorten. Het grootste gedeelte van de bermen in Marslanden wordt extensief gemaaid. Hierdoor krijgen verschillende vaatplanten de kans om te groeien en tot bloeien te komen. Bijzondere soorten zoals de Oosterse morgenster en de veldsalie, die vaak door middel van zaaimengsels in bermen terecht komen, groeien in Marslanden. De bloeiende bermplanten bieden voedsel en verbinding voor verschillende ongewervelden zoals (algemene) dagvlinders als de atalanta en icarusblauwtje. Vlindersoorten zijn afhankelijk van de planten voor nectar, maar ook voor de voortplanting. Eitjes worden op deze specifieke planten afgezet, omdat de kieskeurige rupsen alleen die plantensoorten eten.

Niet alleen langs de autowegen profiteren vaatplanten en dieren van de verbindingen en het extensieve maaibeleid. Dwars door de Marslanden doorkruist het Almelose kanaal de stenige omgeving als een heuse 'Grand Canyon'. Verschillende soortgroepen zijn bijzonder afhankelijk van dit kanaal. Het vormt leefgebied voor (bijzondere) vissen zoals de kleine modderkruiper; eieren worden op de vele waterplanten afgezet door de blauwe breedscheenjuffer; de dodaars en bosrietzanger houden zich schuil tussen het riet en de bomen langs de waterkant en de visdief vangt hier zijn maaltje. Tevens biedt het Almelose kanaal een veilige verbinding tussen het buitengebied en de binnenstad voor zoogdieren als de otter en de gewone dwergvleermuis.

Doordat ook de dijken en uiterwaarden van het kanaal extensief gemaaid worden, gedijen hier zeldzame plantensoorten zoals de gulden boterbloem, kruisbladwalstro en wilde kievitsbloem.

661 WAARGENOMEN SOORTEN (zoals bekend in Nationale Databank Flora en Fauna)

0 — 099 — beste deelgebied 2.905

Vogels (136 waargenomen)

- Bosrietzanger
- Buizerd
- Dodaars
- Grote Canadese gans
- Scholekster
- Putter
- Visdief
- Waterhoen
- Zwarte roodstaart

Vleermuizen (4 waargenomen)

- Gewone dwergvleermuis
- Laatvlieger
- Ruige dwergvleermuis
- Watervleermuis

Zoogdieren (15 waargenomen)

- Konijn
- Otter
- Bosmuis
- Bunzing
- Egel
- Haas
- Mol
- Steenmarter
- Vos
- Wezel

Reptielen, Amfibieën & Vissen (16 waargenomen)

- Baars
- Blankvoorn
- Driedoornige stekelbaars
- Gewone pad
- Kleine modderkruiper
- Poelkikker
- Rietvoorn
- Tiendoornige stekelbaars

Dagvlinders (23 waargenomen)

- Atalanta
- Bruin blauwtje
- Bruin zandoogje
- Citroenvlinder
- Dagpauwoog
- Hooibeestje
- Icarusblauwtje
- Kleine vuurvlinder
- Oranjetipje
- Sleedoornpage

Libellen (21 waargenomen)

- Blauwe breedscheenjuffer
- Bruine korenbout
- Gewone oeverlibel
- Lantaarntje
- Grote keizerlibel
- Grote roodoogjuffer
- Vroege glazenmaker
- Weidebeekjuffer

Overige Ongewervelden (99 waargenomen)

- Bruine sprinkhaan
- Gewone haft
- Grote groene sabelsprinkhaan
- Notitobia
- Kustsprinkhaan
- Ratelaar
- Sint-jacobsvlinder
- Zuidelijke boomsprinkhaan

Vaatplanten (301 waargenomen)

- Beemdkroon
- Gulden boterbloem
- Pinksterbloem
- Kruisbladwalstro
- Oosterse morgenster
- Sleedoorn
- Veldsalie
- Wilde kievitsbloem

Overige (45 waargenomen)

- Grijze slanke amaniet
- Groot dooiermos
- Harde populierboleet
- Kruipwildrussula
- Populiermelkzwam
- Populierridderzwam
- Schubbige bundelzwam
- Vals dooiermos

Wat zijn de natuurwaarden?

- De platte daken van de bedrijfspanden op de Marslanden bieden nestgelegenheid voor verschillende vogelsoorten. De combinatie van deze veilige nestplaatsen met het voedselaanbod in het Almelose kanaal en de wegbermen biedt een uniek leefgebied voor soorten als de visdief en scholekster.
- In dit gebied zijn de groene (en blauwe) stroken van groot belang. De groenstroken vormen niet alleen geschikt leefgebied voor dier- en plantensoorten, maar zijn ook van belang voor migratie door het gebied heen. Hieronder vallen de wegbermen, bomenrijen, dijken van het Almelose kanaal en het kanaal zelf die van belang zijn voor diverse soorten.
- De uiterwaarden van het kanaal vormen groeiplaatsen van bijzondere plantensoorten

Wat zijn de kansen?

- Verdere verstening van het gebied kan lijden tot verdroging en afname van leefgebied voor verschillende soorten.
- Bermen zijn gebaat bij ecologisch beheer. Delen van de Marslanden worden intensief gemaaid, wat weinig natuurwaarde en biodiversiteit biedt. Gazon kan worden omgevormd naar begroeiing met bloeiende heesters.
- Versterking van de groenstructuur langs de spoorlijn tussen Zwolle en Groningen zorgt voor een groter leefgebied en meer verbinding voor vele soorten.
- Verbetering van groeiplaatsen voor de laanbomen.
- Bij transformatie van bedrijven meer de hoogte in bouwen en op die manier meer groen / maaiveld creëren.
- Bij het vervangen van essen omvormen naar andere inheemse soorten en soorten met natuurwaarde.

Thema	Vermenigvuldigingsfactor
Bebouwing	3
Tuinen en erven	1
Natte omgeving	2
Groene buitenruimte	3
Verharding	2

“Ambassadeur” van dit deelgebied: de scholekster

Scholekster (E. Witter)

Grinddak (iStock)

Basisvoorwaarden ambassadeur	Verbetermaatregel voor de ambassadeur
Voedsel: regenwormen, emelten en insecten.	Het vervangen van verharding door gazon. Bij nieuwe ontwikkelingen zorgen voor een natuurvriendelijke inrichting met groen.
Veiligheid: platte, open daken zijn open en bieden weinig beschutting. Het broeden op hoogte is daarnaast gevaarlijk voor de kuikens die nog niet kunnen vliegen.	Veiligheid voor de jonge scholekster kan op verschillende manieren worden verhoogd. Door schuilmogelijkheden te plaatsen (afdakje, kleine buizen, pallets) op het dak, kunnen kuikens schuilen voor hitte, regen en roofdieren. Een zachtere landing voor de kuikens wordt gerealiseerd door rondom bebouwing een ondergrond als gazon of planten van circa 1 meter aan te planten.
Vocht: kuikens die nog niet kunnen vliegen, kunnen water uit vijvers en plassen in de omgeving niet bereiken.	Plaats een ondiepe bak met water op het (grind)dak met warme dagen en vul deze in warme periodes geregeld bij. De bak mag niet te diep zijn, dan kunnen de kuikens verdrinken.

De “ambassadeur” van het gebied is de scholekster. Deze soort is gekozen als vertegenwoordiger omdat dit deelgebied het optimale leefgebied vormt. Net als alle anders soorten heeft de scholekster behoefte aan voedsel, voorplantingsplekken, veilige plekken om te rusten, vocht en verbindingen tussen de verschillende delen van het leefgebied. Als het goed gaat met de ambassadeur kunnen veel andere soorten meeliften op zijn succes.

Mastenbroek en Stadsbroek

Landbouw

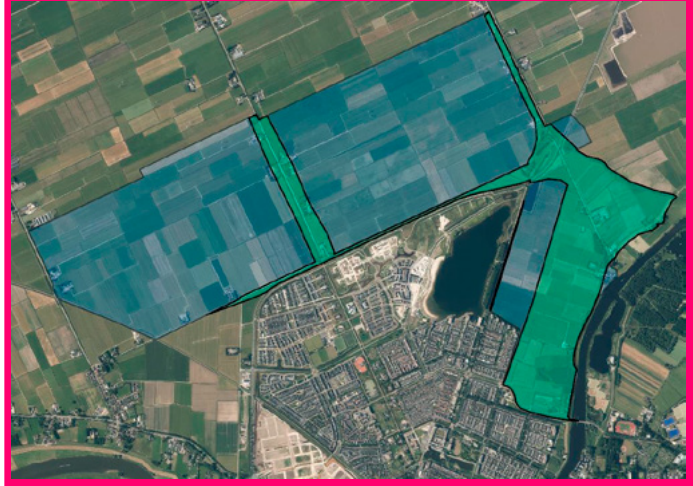

Het leven in open landschap…

Mastenbroek en Stadsbroek worden gekenmerkt door veel monotone, open graslanden bestaande uit raaigras. Binnen het gebied bevinden zich verschillende veehouderijen. Het land van deze veehouders bestaat uit eiwitrijk gras, waar een specifieke groep vogelsoorten op afkomt. Grauwe gans, kolgans en soms zelfs kleine zwanen worden aangetrokken door het eiwitrijke gras. Maar ook knobbelzwanen hebben hun plek veroverd binnen deze landbouwgebieden. Naast de graseters komen nog andere typische vogelsoorten af op het open landschap. De blauwe reiger en de grote zilverreiger komen in veelvoud voor in het landbouwgebied. Deze reigers staan voornamelijk aan de slootranden om te jagen op vis, maar kunnen ook het veld intrekken om te zoeken naar onder andere kikkers, muizen en kleine vogels. De aanwezigheid van reigers, vertelt dus niet alleen dat er in de sloten voldoende vis aanwezig is, maar ook dat de graslanden ruimte bieden aan andere diersoorten.

Typische soorten die verder te verwachten zijn binnen deze graslanden zijn natuurlijk de geliefde weidevogels. Grutto's, tureluurs, wulpen, kemphanen, scholeksters, watersnippen en kieviten zijn hier allemaal waargenomen. Echter zijn er weinig broedgevallen van deze weidevogels bekend. De waargenomen kuikens binnen het gebied zijn voornamelijk van de kievit. De kievit broedt graag in kort grasland met afwisselende kale plekken. Kuikens moeten vanaf de geboorte gelijk zelfstandig voedsel zoeken. Totdat ze vliegvlug zijn de ouders erg beschermend en vallen elke mogelijke belager, zoals een reiger of een zwarte kraai, aan.

Je verwacht het misschien niet, maar op de graslanden wonen nog meer kleine roofdieren: de wezel, hermelijn en de bunzing. Deze kleine marterachtigen jagen op hazen, muizen, kleine vogels, eieren en kikkers. De kans dat je een kleine marterachtige een keer ziet is zeer klein en veel mensen weten niet van hun bestaan af. Deze kleine dieren verstoppen zich in begroeiing aan de randen van sloten en weilanden of op de boerenerven, maar kunnen soms tijdens hun voedseltochten zichtbaar zijn in het open gebied. Een kievit moet zijn kuikens dus niet alleen tegen andere vogels beschermen, maar ook tegen deze kleine marters!

Mastenbroek en Stadsbroek lijken op het eerste gezicht een monotoon landschap met weinig diversiteit aan soorten. Maar als je echt goed oplet, valt er toch veel te zien en is het een belangrijk gebied voor velen. Zo zijn de graslanden niet alleen een belangrijke locatie voor overwinterende vogels zoals de ganzen en zwanen, maar ook voor bijvoorbeeld spreeuwen en kieviten. Bij zachte winters blijven de kieviten namelijk in Nederland. De Stadskolk is een andere, populaire plek voor vogels en dus ook voor vogelaars. Het is een perfecte plek om rustig te zitten en te kijken naar boerenzwaluwen en oeverzwaluwen die scherend over het water voedsel zoeken. Daarnaast kun je kijken naar de watervogels, zoals de brilduiker, dodaars, geoorde fuut en het nonnetje, die op het water dobberen.

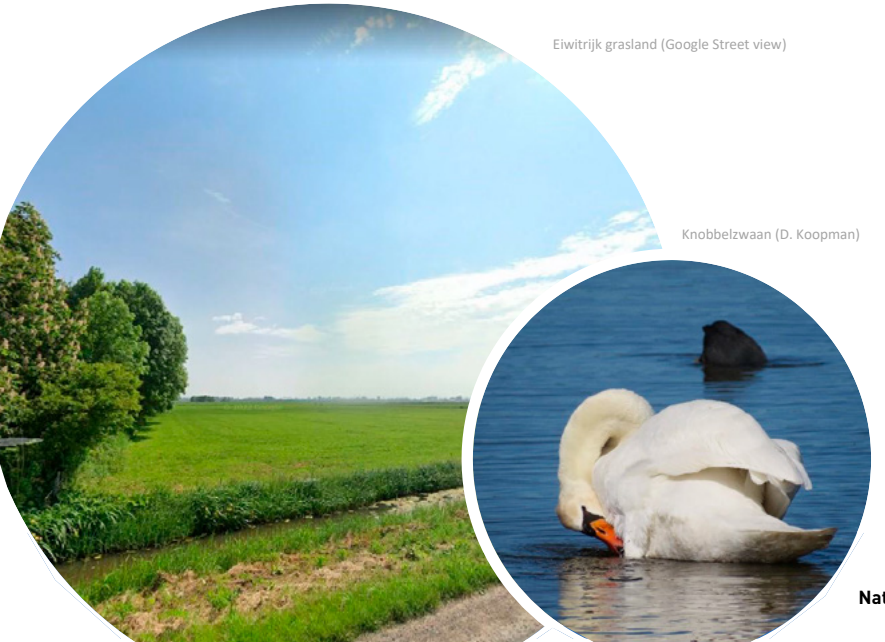

Eiwitrijk grasland (Google Street view)

Knobbelzwaan (D. Koopman)

Gebiedskenmerken

Oppervlakte	792,5 ha
Functie	landbouw
Bodem	zand, zavel en klei
Overige	

Het Landschap

Mastenbroek is één van de oudste polders in Nederland en is in de middeleeuwen ontstaan. Het is mede daarom onderdeel van Nationaal Landschap IJsseldelta. Een beschermd landschap, waarvoor Zwolle, Kampen en Zwartewaterland één bestemmingsplan hebben opgesteld.

De bodem van de oude polder bestaat voornamelijk uit een dunne laag rivierklei op een laag veen. Onder deze veenlaag ligt dan weer zand. Door ontwatering in het verleden werd uiteindelijk akkerbouw mogelijk. Echter werden de omstandigheden weer ongunstig voor akkerbouw door bodemdaling. Hierna werd Mastenbroek voornamelijk gebruikt voor veeteelt. In de afgelopen eeuw is de polder opnieuw ontwaterd, waardoor tegenwoordig zowel veeteelt als akkerbouw (voornamelijk maïs) mogelijk is.

Stadsbroek is gelegen ten zuidoosten van de N331 en grenst aan de westzijde aan de wijk Stadshagen en de Milligerplas. Stadsbroek wordt voornamelijk gebruikt voor veeteelt. Echter is het gebied niet volledig bezet door veeteelt. In het zuidelijke deel ligt namelijk de Stadskolk. Dit pareltje is een circa 30 hectare groot natuurgebied met een doorbraakkolk. De oevers van de doorbraakkolk zijn bedekt met riet en her en der liggen ruigtes in de vorm van bomen en struiken.

Spotvogel (E. Witter)

Ree (M. de Haas)

Grote modderkruiper (123rf.com)

Wat verstopt zich daar in de modder?

In diverse watergangen van Mastenbroek en van Stadsbroek zijn de geheimzinnige, slangachtige, modderkruipers aangetroffen. Modderkruipers zijn te onderscheiden in twee soorten: de kleine modderkruiper en grote modderkruiper. Vooral de grote modderkruiper heeft een bijzonder lichaam en kan overleven in situaties met lage zuurstofgehaltes. Zelfs drooggevallen wateren vormen geen probleem. De slijmlaag van de vis voorkomt uitdroging wanneer de soort zich in de modder ingraaft.

De grote modderkruiper is sterk afgenomen in het verleden en is vrij zeldzaam geworden. Best bijzonder dus, dat deze vis hier te vinden is. Aanwezigheid van de grote modderkruiper geeft aan dat de watergangen ondiep zijn met een dikke modderlaag en veel waterplanten. Dat plaatselijk veel vegetatie aanwezig is blijkt ook uit de aanwezigheid van de zeelt en de rietvoorn. Ook de zeelt houdt namelijk van plantenrijke wateren met modderige bodems. En jonge rietvoorns voeden zich met plantaardig materiaal.

..versus leven langs de randjes

Binnen Mastenbroek en Stadsbroek bevinden zich monotone graslanden en meer diverse boerenerven. Deze erven vormen andere habitats waardoor je er hele andere soorten kan vinden. Wat een opvallende verschijning is op deze erven is de spotvogel. Het gebied bestaat uit klei- en veengronden en laat deze vogel daar net van houden… De spotvogel houdt ook van open boerenland met erfbeplanting en singels. De vogel is slechts 3 maanden in Nederland om te broeden waarna ze de rest van het jaar weer vertrekken naar Afrika. Om de spotvogel te “spotten” heb je dus alleen een kans tussen half mei en half juli.

Ook de steenuil maakt veelal gebruik van boerderijerven met veel natuurlijke variatie om te rusten, te broeden en te jagen. Jagen gebeurt op het open land. Vanaf paaltjes en andere verhogingen probeert deze uil muizen te vinden.

Naast boerenerven zijn enkele ruigtes in het gebied aanwezig waar op hun beurt weer andere soorten te vinden zijn. De ruigtes rondom de Stadskolk bieden veel mogelijkheden voor onder andere de dwergmuis en de ree. De ree is afhankelijk van de ruigtes om dekking en rust te vinden. Afhankelijk van hoeveel mensen rondlopen, zoekt de ree overdag de rust op in de ruigtes en komt in de schemering tevoorschijn om te gaan eten op open plekken.

De uiterste noordrand wordt gevormd door de Riete Ruimzicht een oude afwateringskreek, van voor de bedijking van de polder Mastenbroek en in het verre verleden een oude Vecht arm (Oer Vecht). Deze Riete is hersteld door het terugbrengen van veel water. Het open landschap is versterkt door het weghalen van ruilverkavelingsbosjes en de oude riete langs de weg naar Hasselt te herstellen. De Oude en Nieuwe Wetering hebben een natuurvriendelijke oever gekregen en in Stadsbroek zijn moerasstroken aangelegd.

656 WAARGENOMEN SOORTEN (zoals bekend in Nationale Databank Flora en Fauna)

0 — 656 — beste deelgebied 2.905

Vogels (173 waargenomen)		Vleermuizen (6 waargenomen)		Zoogdieren (18 waargenomen)	
Blauwe reiger	Knobbelzwaan	Gewone dwergvleermuis	Ruige dwergvleermuis	Bunzing	Ree
Buizerd	Kolgans	Laatvlieger	Watervleermuis	Dwergmuis	Steenmarter
Grote Canadese gans	Spotvogel	Meervleermuis		Haas	Veldmuis
Kievit	Steenuil	Rosse vleermuis		Hermelijn	Wezel
	Ringmus			Otter	Woelrat

Reptielen, Amfibieën & Vissen (21 waargenomen)		Dagvlinders (21 waargenomen)		Libellen (26 waargenomen)	
Baars	Kleine modderkruiper	Atalanta	Icarusblauwtje	Azuurwaterjuffer	Lantaarntje
Bittervoorn	Kleine watersalamander	Bont zandoogje	Klein koolwitje	Gewone oeverlibel	Variabele waterjuffer
Blankvoorn	Rietvoorn	Dagpauwoog	Kleine vos	Glassnijder	Vroege glazenmaker
Grote modderkruiper	Zeelt	Distelvlinder	Kleine vuurvlinder	Grote roodoogjuffer	Vuurjuffer
		Groot koolwitje	Landkaartje		

Overige Ongewervelden (121 waargenomen)		Vaatplanten (260 waargenomen)		Overige (10 waargenomen)	
Bosbijvlieg	Tuinloopkever	Akkerdistel	Herderstasje	Breekbaar kransblad	Geweizwam
Gamma-uil	Wespspin	Beemdkroon	Gulden boterbloem	Geschubde inktzwam	Kogelhoutskool-zwam
Grijze runderdaas	Wilgenhoutrups	Boerenwormkruid	Veenreukgras	Gesnaveld klauwtjesmos	Sinaasappelkorst
Moerassprinkhaan	Zevenstippelig lieveheersbeestje	Doorwaskervel	Veldzuring		Zilveren boomkussen
Snorzweefvlieg		Gele plomp			

Wat zijn de natuurwaarden?

- De sloten binnen Mastenbroek en Stadsbroek vallen deels binnen de Zwolse hoofdgroenstructuur en hebben een hoge natuurwaarde. De watergangen zijn ondiep, hebben een dikke modderlaag, en bevatten veel watervegetatie. De grote modderkruiper, een Rode Lijst soort, heeft veel belang bij deze sloten. Ook diverse andere vissoorten vinden de modder en de vele watervegetatie prettig.
- De graslanden zijn belangrijk voor overwinterende ganzen en andere typische graslandsoorten, zoals de knobbelzwaan, spreeuwen en natuurlijk de weidevogels.
- De boerenerven en ruigtes in het gebied huisvesten hele andere soorten dan de graslanden. De afwisseling van grasland, ruigtes en erfjes maakt het gebied divers waardoor een hogere soortenrijkdom ontstaat. Het af en toe 'rommelige' karakter zorgt voor een hogere natuurwaarde. Het biedt beschutting aan vele soorten die niet te vinden is op het grasland.
- De Stadskolk vormt een interessant gebied voor vogelaars. Op het water en langs de oevers zijn meer dan 50 (!) verschillende soorten vogels waargenomen. Hierin zit een hoge variatie aan watervegetatie, zangvogels en roofvogels.

"Ambassadeur" van dit deelgebied: de grote modderkruiper

Grote modderkruiper (123rf.com)

Natuurlijk waterpeil behouden (iStock))

Wat zijn de kansen?

- Vernatting van de hele polder Mastenbroek om oxidatie van veen te voorkomen en daarmee inklinking en maaiveldsdaling. Daarnaast biedt dit kansen voor herstel van de weidevogelpopulatie en het verbeteren van het slotenmilieu.
- Het verbeteren van waterkwaliteit is gunstig voor de grote modderkruiper.
- Ecologisch maaibeleid waardoor inheemse bloemen en kruiden meer kans krijgen te groeien. Dit leidt vervolgens tot meer vlinders en insecten wat het belangrijkste voedsel is voor kuikens van weidevogels.
- Meer natuurontwikkeling op de 'reststroken' in het gebied, zoals rond verkeersknoop bij Ruimzicht.

Thema	Vermenigvuldigingsfactor
Bebouwing	1
Tuinen en erven	1
Natte omgeving	3
Groene buitenruimte	3
Verharding	1

Basisvoorwaarden ambassadeur	Verbetermaatregel voor de ambassadeur
Veiligheid: larven van grote modderkruiper worden opgegeten door vissen.	Door een natuurlijk waterpeil te behouden, staat de sloot soms droog/met laag water. De grote modderkruiper overleeft dan in de modder en de eieren en larven kunnen beter overleven door het gebrek aan jagende vissen. Andere vissen overleven deze situatie slechter. Veel watervegetatie behouden, zodat de larven zich kunnen verstoppen.
Voortplanting: eitjes worden in ondiepe wateren gelegd tussen waterplanten.	Door het schonen van sloten buiten de gevoelige periode van voortplanting en de opgroeiperiode (maart – augustus) uit te voeren, zullen meer eitjes uitkomen. Bij het schonen dient 25-50% van de water- en oevervegetatie; de meest ondiepe slootdelen (slootkoppen); en oevers van sloten die 25-50 meter aaneengesloten zijn, volledig te worden ontzien.
Verbinding: diepe en ondiepe slootdelen moeten op elkaar worden aangesloten.	Verbindingen maken tussen leefgebieden, door watergangen optimaal te beheren (zie voortplanting) en een natuurlijk waterpeil in de sloten in te stellen.

De "ambassadeur" van het gebied is de grote modderkruiper. Deze soort is gekozen als vertegenwoordiger omdat dit deelgebied het optimale leefgebied vormt. Net als alle anders soorten heeft de grote modderkruiper behoefte aan voedsel, voorplantingsplekken, veilige plekken om te rusten, vocht en verbindingen tussen de verschillende delen van het leefgebied. Als het goed gaat met de ambassadeur kunnen veel andere soorten meeliften op zijn succes.

Oeverwallen Vecht

Groene vinger

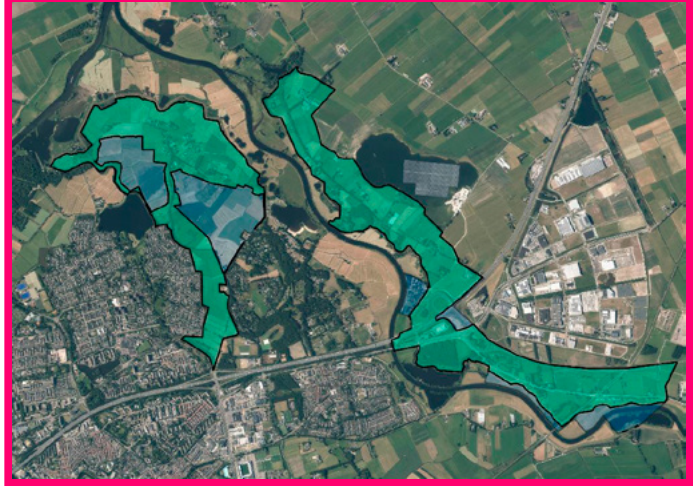

Vruchtbare grond

Door het buiten de oevers treden van de Vecht is er achter de oeverwallen vruchtbaar slib afgezet. Daarom wordt dit gebied al sinds de Middeleeuwen gebruikt voor veeteelt. Vandaag de dag is dit gebied in gebruik als paardenweiden, hooilanden, maïs- en graslandpercelen. Dit afwisselende landschap biedt mogelijkheden voor een verscheidenheid aan planten en dieren.

Op de voedselarme hooilanden komen enkele zeldzame planten voor, zoals veenreukgras. Op deze bijzondere planten komen dan weer vlinders af, zoals bruin zandoogje. Deze dagvlinder legt haar eitjes op diverse grassoorten, meestal laag bij de grond. Ook voor de roodborsttapuit en het paapje zijn hooilanden een geschikt leefgebied. Deze twee vogelsoorten maken een goed verstopt nest op de grond en eten met name insecten.

De graslanden zorgen voor voedsel en onderkomen voor ganzen, zoals kolgans, brandgans, grauwe gans en grote Canadese gans. De uiterwaarden van de Vecht zijn aangewezen als speciale ganzengebieden, waardoor deze dieren ook kunnen rusten en eten in het gebied achter de oeverwallen van de Vecht. Ook weidevogels kunnen gebruikmaken van de weilanden, zo is de kievit vaak waargenomen in het gebied.

Boerderij met paardenweide (Google)

Kerkuil (iStock)

Ook de ernstig bedreigde velduil wordt een enkele keer waargenomen in dit gebied. De velduil broedt op de grond, dus genoeg beschutting in het boerenland is voor deze vogel erg belangrijk. Deze soort is landelijk sterk achteruitgegaan door het verdwijnen van dergelijke vochtige gebieden en de modernisering van de landbouw, waardoor de velduil op de Rode Lijst staat.

Tussen de agrarische percelen lopen veel sloten, die leefgebied voor vissen, amfibieën, insecten en planten vormen. Overbemesting, een lage waterstand en baggeren vormen vaak bedreigingen voor een goede kwaliteit van boerensloten. Gelukkig zijn er in het gebied een aantal soorten waargenomen die aangeven dat de kwaliteit juist goed is, zoals het zeldzame wier gewoon kransblad. Voor de Rode Lijst-soort grote modderkruiper is watervegetatie erg belangrijk. Daarnaast heeft deze vis ondiepe delen nodig, waar de jonge individuen kunnen opgroeien. Het vetje is een vis met minder eisen en kan snel opduiken in nieuw gegraven watergangen: een echter pioniersoort. Zolang er watervegetatie aanwezig is, zijn de sloten in het agrarisch gebied geschikt voor het vetje. Ook de platbuik is een pioniersoort, die vooral voorkomt bij door mensen aangelegde wateren. Deze libel houdt juist van weinig begroeiing op de oevers en in het water.

Tot slot vormen de boerenerven ook een thuis voor veel dieren. Zo broedt de kerkuil in nestkasten die vaak aan schuren worden gehangen en jaagt deze soort in het open veld op muizen. Ringmussen kun je op het erf rond een boerderij aantreffen, waar ze graan, onkruidzaad en insecten eten. Ook zijn in het gebied alle soorten marterachtigen waargenomen die ons land rijk is: otter, das, boommarter, steenmarter, wezel, hermelijn en bunzing. Van deze marterachtigen zijn de steenmarter, hermelijn, wezel en bunzing echte bewoners van het boerenland die profiteren van de kleinschalige landerijen in dit gebied achter de oeverwallen. Marterachtigen hebben dekking nodig om zich te verplaatsen en maken hiervoor gebruik van de greppels, sloten, houtwallen en hagen.

Gebiedskenmerken

Oppervlakte	552,4 ha
Functie	natuur, recreatie
Bodem	zand, zavel en klei
Overige	

Het Landschap

De Vecht is een regenrivier die in Duitsland ontspringt. Het gedeelte van de Vecht dat langs Zwolle stroomt kronkelt sterk door het landschap.

De oeverwallen van de Vecht zijn ontstaan doordat zand en leem werd afgezet wanneer de rivier buiten haar oevers trad. Door het jaarlijks buiten de oevers treden werd er vruchtbare, kleiachtige slib afgezet in het overstromingsgebied. Vanaf de middeleeuwen werden deze natte, lage gronden achter de oeverwallen gebruikt voor veeteelt. De overstromingen van de Vecht werden hinderlijk en daarom begon de bedijking van het gebied.

In de 17^{e} en 18^{e} eeuw werden op deze oeverwallen grote huizen gebouwd voor rijke kooplieden uit Amsterdam. Deze riante optrekjes staan er deels nog steeds. Achter deze woningen ligt agrarisch gebied.

De oeverwallen van de Vecht grenzen aan het Natura 2000-gebied ‘Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht’.

Hermelijn (iStock)

Boerensloot (Google)

Grote modderkruiper (iStock)

Klein bos, groot belang

Door het gebied heen liggen hier en daar kleine bosschages. Langs sommige wegen staan rijen met bomen. Deze bosschages en bomenlanen zijn ondanks hun kleine formaat van groot belang voor vleermuizen, zoogdieren, vogels en insecten.

Vleermuizen gebruiken de bomenlanen om langs te migreren, een zogeheten vliegroute. De bosschages kunnen vleermuizen dan weer gebruiken om tussen de boomtoppen insecten te zoeken. Sommige soorten vleermuizen, zoals de rosse vleermuis, water-vleermuis en ruige dwergvleermuis hebben ook hun verblijfplaatsen in bomen; achter loshangend schors of in boomholtes.

Ook paddenstoelen en (korst)mossen leven in deze bomenlanen, zoals purperkring en reuzenzwam, die beide voorkomen op loofbomen. Een klein stukje bos kan ook al voldoende zijn voor zoogdieren als eekhoorn en das om er hun onderkomen te vinden. Dassen maken hun burcht vaak aan de rand van zo'n bosschage en zoeken 's nachts in de weilanden naar eten (vooral regenwormen), terwijl eekhoorns nestelen en foerageren in bosrijker gebied.

Leven langs de wegen

In het gebied is goed zichtbaar dat bermen van landwegen een bron van leven kunnen zijn. De wegen zijn doorgaans rustig en men rijdt er niet harder dan 60 kilometer per uur. Daarnaast worden de bermen niet vaak gemaaid, waardoor veel plantensoorten de kans krijgen om op te komen. In het gebied zijn dan ook veel plantensoorten langs de landwegen waargenomen, zoals gewone vogelmelk, fluitenkruid en pinksterbloem.

Bloemen produceren nectar en trekken daarmee allerlei insecten aan, zoals icarusblauwtje, kleine vos, oranjetipje en kleine vuurvlinder. Vlinders zijn voor de voortplanting afhankelijk van specifieke planten, ook wel waardplanten genoemd. Voor icarusblauwtje zijn dit vooral kleine, rol- en hopklaver, terwijl de kleine vuurvlinder hiervoor zuringsoorten gebruikt. Het oranjetipje zoekt de pinksterbloem en look-zonder-look hiervoor op.

Ook de bermen van drukkere wegen kunnen een groeiplaats zijn voor planten, zoals de bedreigde wilde kievitsbloem. Deze paars gevlekte of witte bloem wordt ook wel de Zwolse tulp genoemd. Deze plant heeft een voorkeur voor uiterwaarden, licht bemest grasland en hooiland. De mogelijke groeiplaats, de afslag van de A28, was vroeger buitendijks gebied, waardoor de bodemomstandigheden er goed zijn voor de plant..

Ook grote pimpernel is vaak langs deze afslag van de A28 aangetroffen. Grote pimpernel is de waardplant van het ernstig bedreigde pimpernelblauwtje. Helaas is deze vlinder niet waargenomen in het gebied.

Ook langs de drukke wegen komen insecten voor, zoals sprinkhanen. De grote groene sabelsprinkhaan leeft hier in de ruigere bermen en struiken.

881 WAARGENOMEN SOORTEN (zoals bekend in Nationale Databank Flora en Fauna)

Vogels (174 waargenomen)		Vleermuizen (14 waargenomen)		Zoogdieren (23 waargenomen)	
Blauwe reiger	Kerkuil	Bosvleermuis	Meervleermuis	Bever	Hermelijn
Buizerd	Kievit	Gewone dwergvleermuis	Rosse vleermuis	Boommarter	Konijn
Grauwe gans	Kolgans	Gewone grootoorvleermuis	Ruige dwergvleermuis	Bunzing	Ree
Grauwe klauwier	Ringmus	Laatvlieger	Tweekleurige vleermuis	Das	Steenmarter
Grote zilverreiger	Velduil		Watervleermuis	Haas	Wezel

Reptielen, Amfibieën & Vissen (15 waargenomen)		Dagvlinders (26 waargenomen)		Libellen (27 waargenomen)	
Bittervoorn	Marmergrondel	Argusvlinder	Eikenpage	Beekrombout	Grote keizerlibel
Blankvoorn	Poelkikker	Atalanta	Hooibeestje	Blauwe breedscheenjuffer	Platbuik
Groene kikker	Rietvoorn	Bont zandoogje	Icarusblauwtje	Bruine winterjuffer	Vuurjuffer
Grote modderkruiper	Vetje	Bruin blauwtje	Kleine vuurvlinder	Gewone oeverlibel	Watersnuffel
Kleine modderkruiper	Zeelt	Bruin zandoogje	Oranje zandoogje	Glassnijder	Weidebeekjuffer

Overige Ongewervelden (190 waargenomen)		Vaatplanten (344 waargenomen)		Overige (68 waargenomen)	
Bramesprinkhaan	Kuifvlinder	Boerenwormkruid	Grote vossenstaart	Dun schaduwmos	Groot dooiermos
Bruine sprinkhaan	Kustsprinkhaan	Engels raaigras	Kamgras	Eikenmos	Papegaaizwammetje
Doornsprinkhaan	Moerassprinkhaan	Gele kornoelje	Kweek	Fijn knoopjeskorst	Purperkring
Eikenprocessierups	Ratelaar	Gewone reigersbek	Wilde kievitsbloem	Gewoon kransblad	Reuzenzwam
Grote groene sabelsprinkhaan	Sikkelsprinkhaan	Gulden boterbloem	Zwanenbloem	Gewoon purperschaaltje	Vliegenzwam

Wat zijn de natuurwaarden?

- De vochtige graslanden verrijken de biodiversiteit en bieden veel nectarplanten voor dagvlinders, bijen, hommels en andere insecten. Dit soort landschappen nemen op landelijk niveau af en zijn daardoor waardevol.
- In het gebied liggen verscheidene bosschages en staan een aantal bomenlanen, waarin veel dieren en schimmels leven. Daarnaast functioneren bomenlanen vaak als vliegroute voor vleermuizen. Het is daarom belangrijk zuinig met deze, vaak oude, bomen om te gaan.
- Langs de landwegen zijn veel planten en insecten waargenomen. Wanneer de bermen niet te vaak gemaaid worden, vormen zij dus een belangrijk toevluchtsoord voor veel soorten, die op monotone akkers/graslanden niet kunnen gedijen.

Wat zijn de kansen?

- Boerensloten vormen belangrijk habitat voor amfibieën, insecten, planten en vissen. Hiervoor mogen de sloten niet te vaak gebaggerd worden en dient dit gefaseerd te gebeuren. Ook overbemesting en een lage waterstand doen veel soorten vertrekken uit zulke sloten.
- Ecologisch bermbeheer is gunstig vele planten- en dierensoorten.
- Door met de biologische stadsboeren nog meer doelen en beheerdoelen af te stemmen, kunnen de natuurwaarden in deze delen nog meer worden verbeterd.
- Kleinschalige bosaanleg en natuurbouw in de gemeentelijke weilanden naast de Zwartewaterallee.
- Versterking van de ecologische passage in de A28 van de Vecht, als onderdeel van Ruimte voor de Vecht.

Thema	Vermenigvuldigingsfactor
Bebouwing	2
Tuinen en erven	1
Natte omgeving	3
Groene buitenruimte	3
Verharding	2

“Ambassadeur” van dit deelgebied: de ringmus

Ringmus (E.Witter)

Hagen en houtkanten voor de ringmus (E. Witter)

Basisvoorwaarden ambassadeur	Verbetermaatregel voor de ambassadeur
Zaden en insecten van de grond	Verbeteren van voedselaanbod waardoor wintersterfte afneemt. Dit kan door het behouden van voedselrijke percelen en/of overhoeken met graan of kruiden.
Dichte houtwallen en struiken	Hagen en houtkanten zijn cruciaal voor deze soort omdat de ringmus vanuit deze dekking korte voedselvluchten maakt. Dichte hagen met inheemse struiken als meidoorn, sleedoorn, Spaanse aak en liguster bieden veiligheid.
Holen of nestkasten	De ringmus broedt in natuurlijke holtes en onder dakpannen. Natuurinclusieve daken bieden nestgelegenheid aan deze soort. Ook het behoud van oudere bomen en het hangen van nestkasten vergroot de nestgelegenheid.

De “ambassadeur” van het gebied is de ringmus. Deze soort is gekozen als vertegenwoordiger omdat dit deelgebied het optimale leefgebied vormt. Net als alle anders soorten heeft de ringmus behoefte aan voedsel, voorplantingsplekken, veilige plekken om te rusten, vocht en verbindingen tussen de verschillende delen van het leefgebied. Als het goed gaat met de ambassadeur kunnen veel andere soorten meeliften op zijn succes.

Park Wezenlanden & Nooterhof

Groene vinger

Verschil mag er wezen

Park Wezenlanden is een drukbezocht park, niet alleen door mensen maar ook door dieren. Het park wordt niet alleen bezocht door wandelaars, maar er worden ook regelmatig activiteiten en festivals georganiseerd. Ondanks het geluid en de verstoring die dit oplevert, zijn er enkele vogels aanwezig die zich er niks van aantrekken en gewoon gaan broeden. Watervogels, zoals de meerkoet en de fuut, bouwen hun nest op het water en zoeken voedsel op het water. Deze watervogels trekken zich niks van de drukte aan! Ook holenbroeders, zoals de grote bonte specht, broeden in dit park. Deze vogels nestelen ergens hoog in een boom, in een klein holletje, waar niemand bij kan komen. Dus waarom zou een specht zich laten tegenhouden door wat geluid? Soorten die echt van rust houden zijn niet te vinden in het gebied.

In park Nooterhof is het iets rustiger en krijgen onder andere zangvogels de kans om te broeden. Verstopt tussen het struikgewas kunnen de zwartkop en de winterkoning in alle rust broeden. Op de graslanden binnen park Wezenlanden zijn soorten als roek, zwarte kraai, ekster en spreeuw vaak actief voedsel aan het zoeken, terwijl deze binnen park Nooterhof weinig te vinden zijn. In Nooterhof zijn minder open graslanden aanwezig en is er meer struikgewas waardoor het aantrekkelijk is voor andere soorten.

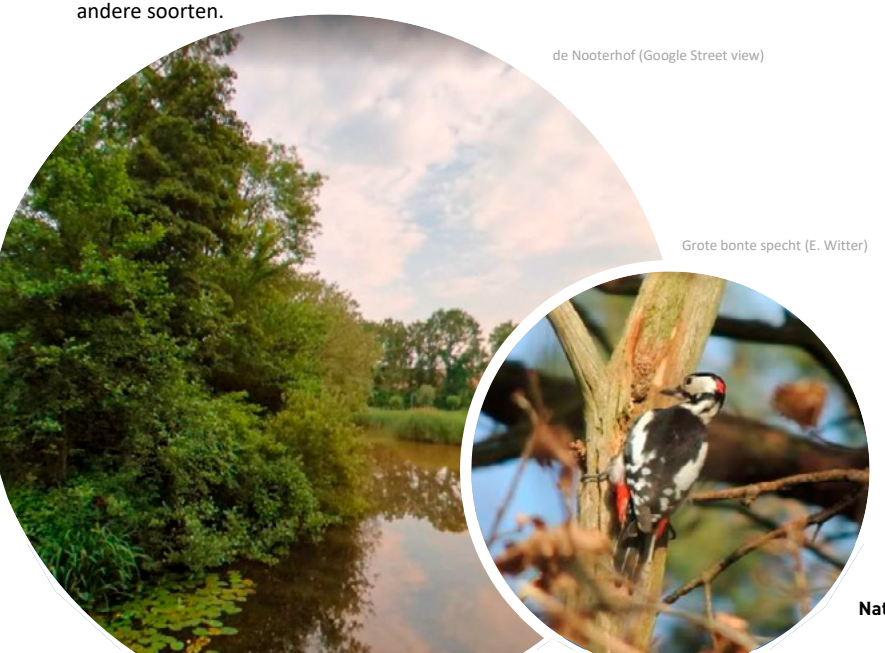

de Nooterhof (Google Street view)

Grote bonte specht (E. Witter)

Zo zijn de nachtegaal en de grauwe vliegenvanger enkel in Nooterhof aangetroffen. Deze soorten houden van struikgewas en open bossen en zullen niet snel binnen het kalere Wezenlanden te vinden zijn.

Verspreid over de twee parken zijn veel verschillende vaatplanten te vinden die op de Rode Lijst staan. In totaal zijn 16 soorten waargenomen waarvan 6 in Wezenlanden en 13 in Nooterhof. Met name in de zuidwestelijke hoek van Nooterhof ligt een wild stukje met meerdere van deze beschermde soorten, waaronder de steenanjer, beemdkroon, bevertjes en veldsalie. Een mooi stukje verruigd grasland! Ook zijn er meer dagvlindersoorten te vinden in Nooterhof. Elk vlindersoort heeft een unieke dieetbehoefte en specifieke eisen voor planten om eitjes af te zetten. Vlinders zijn dus een graadmeter voor diversiteit; des te meer soorten, des te gevarieerder het landschap. Zo heb je de grote weerschijnvlinder welke eitjes afzet aan wilgen en zich als volwassen vlinder voedt met honingdauw en sap van bloedende bomen. Maar de kleine vuurvlinder zet voornamelijk eitjes af aan de schapenzuring en als volwassen vlinder voedt deze soort zich enkel met nectarplanten, zoals gewone ereprijs, beemdooievaarsbek, rode klaver en grote centaurie.

De parken zijn onderdeel van de hoofdgroenstructuur van Zwolle. Diverse zoogdieren gebruiken het om te verplaatsen en om voedsel te zoeken. De Nooterhof vormt door de vele bomen geschikt leefgebied voor de eekhoorn. En langs het Almelose Kanaal aan de noordzijde zijn meerdere malen otters waargenomen die zich via het water verplaatsen naar nieuwe leefgebieden. Ook de bunzing, een soort die van vochtige landschapselementen houdt, is meermaals aangetroffen. Niet alleen zoogdieren maken gebruik van deze structuur. De visdief broedt op het industrieterrein Marslanden, ten zuidoosten van de parken, maar verplaatst zich via deze groenstructuur om voedsel te zoeken boven het Almelose Kanaal.

Gebiedskenmerken

Oppervlakte	42,9 ha
Functie	natuur
Bodem	
Overige	

Het Landschap

Park de Wezenlanden ligt aan de noordzijde van de wijk Assendorp en in de buurt Weezenlanden. Aan de noordzijde van het park stroomt het Almelose Kanaal. Het park is het drukst bezochte park van Zwolle. Jaarlijks worden hier meerdere festivals gehouden, waarvan de grootste het Bevrijdingsfestival is met ruim 150.000 bezoekers. Binnen het park is verder een kinderboerderij, speeltuin, skatebaan, basketbalveld, pannaveld en een parkpaviljoen aanwezig. Het park biedt verder voldoende wandelmogelijkheden. Diverse waterpartijen, graslandjes en bosjes maken het een enigszins gevarieerd park.

Park Nooterhof ligt eveneens aan de noordzijde van de wijk Assendorp en Pierik en ten oosten van park Wezenlanden. Nooterhof is in 1961 aangelegd en heeft sindsdien altijd een bijzondere bestemming gehad, namelijk natuur- en milieueducatie. Er worden diverse lezingen gegeven, het Natuurrijk Zwolle Natuurfestival vindt hier plaats en expedities voor wilde planten en biodiversiteit worden georganiseerd. Langs het fietspad welke door het park heen loopt zijn rijen knotwilgen te vinden. Binnen het park zit een kinderopvang, een waterspeelplaats, een blote voetenpad en er zijn drie verschillende tuinen aanwezig: een moestuin, kruidentuin en boerentuin. In de Vlindertuin is tevens een amfibieënpoel aangelegd.

Watervleermuizen (E. Witter)

Groot avondrood (G.J. Assink)

Viervlek (M. de Haas)

Een libellen-walhalla

De wateren in de parken Wezenlanden en Nooterhof zijn zeer geliefd bij libellen. In totaal zijn 26 verschillende soorten waargenomen. De wateren hebben twee functies voor de libellen; het dient als leefgebied voor voortplanting en om voedsel te zoeken, maar ook als verbindingsbaan naar nieuwe leefgebieden.

Een goede waterkwaliteit is voor libellen van belang, omdat de larven leven in het water. Veelal is de kwaliteit van het oppervlaktewater in Nederland negatief beïnvloed door stikstof en fosfaat. Hierdoor kunnen algen heel goed groeien, met als gevolg dat het zuurstofgehalte en het doorzicht afneemt.

De larven van sommige soorten, zoals van de viervlek en de gewone oeverlibel, kunnen wel tot 3 jaar in het water leven! Hierna 'sluipen' de larven het water uit en kunnen ze vervolgens als volwassen libel met wel 60 kilometer per uur over het water scheren om te jagen op andere kleine en vliegende insecten. Sommige vogels, zoals de grauwe vliegenvanger, zijn weer gespecialiseerd in het jagen op libellen. Libellen zijn dus niet alleen mooi, maar hebben ook veel nut in de voedselketen.

Het Zwolse nachtleven

Als iedereen weer vertrokken is uit de parken, verwacht je dat het rustig wordt. Maar als mensen weg zijn, komen andere dieren eens om de hoek kijken. Vleermuizen worden dan actief en komen naar de parken om voedsel te zoeken boven de waterpartijen en tussen de vele bomen. Wellicht zitten er zelfs vleermuisverblijfplaatsen in holtes van bomen. Vleermuissoorten als de rosse vleermuis en watervleermuis gebruiken verlaten spechtenholen of holen die door rotting bij een afgebroken tak ontstaan zijn. Andere vleermuizen komen vanuit bebouwing in de omgeving, of vanuit de verstopte vleermuizenkelder in Nooterhof. Wist je dat een enkele vleermuis wel 3000 muggen, motjes en kevertjes per nacht kan verorberen? Laat staan wat een hele kolonie kan bereiken!

Je denkt er misschien nooit over na, of hebt ze misschien nooit echt goed gezien, maar in de nacht worden ook nachtvlinders actief. Nachtvlindersoorten komen in heel veel verschillende kleuren en maten. Door fanatieke waarnemers in de Nooterhof weten we dat er zeker 50 verschillende soorten leven. De meeste soorten hiervan hebben een grauwe donkere kleur en vallen niet op. Maar andere soorten, zoals groot avondrood en witte tijger, zijn een stuk opvallender! Nest als dagvlinders, helpen deze nachtvlinders onder andere mee met het bestuiven van bloemen als ze op zoek zijn naar nectar. Dit zorgt ervoor dat binnen de parken Wezenlanden en Nooterhof verschillende plantensoorten, zoals akkerwortel, teunisbloem en gulden boterbloem, zich kunnen verspreiden en behouden kunnen blijven. Wist je dat er zoiets bestaat als 'dagactieve' nachtvlinders? Het klinkt vreemd, maar er zijn nachtvlinders, zoals de Sint-Jacobsvlinder, die ook overdag actief is. Als je een vlinder ziet moet je dus goed bekijken of het een dag- of nachtvlinder is!

958 WAARGENOMEN SOORTEN (zoals bekend in Nationale Databank Flora en Fauna)

0 — 958 — beste deelgebied 2.905

Vogels (126 waargenomen)		Vleermuizen (6 waargenomen)		Zoogdieren (14 waargenomen)	
Fuut	Spreeuw	Gewone dwergvleermuis	Watervleermuis	Bruine rat	Mol
Grote bonte specht	Sijs	Laatvlieger		Bunzing	Otter
IJsvogel	Visdief	Rosse vleermuis		Eekhoorn	Rosse woelmuis
Meerkoet	Winterkoning	Ruige dwergvleermuis		Egel	Steenmarter
	Zwartkop			Konijn	Wezel

Reptielen, Amfibieën & Vissen (13 waargenomen)		Dagvlinders (25 waargenomen)		Libellen (26 waargenomen)	
Baars	Rietvoorn	Bont zandoogje	Grote weerschijnvlinder	Azuurwaterjuffer	Glassnijder
Driedoornige stekelbaars	Snoek	Boomblauwtje	Kleine vos	Blauwe breedscheenjuffer	Grote keizerlibel
Gewone pad	Tiendoornige stekelbaars	Dagpauwoog	Oranjetipje	Bloedrode heidelibel	Lantaarntje
Kleine watersalamander	Zeelt	Gehakkelde aurelia	Scheefbloemwitje	Gewone oeverlibel	Viervlek
					Smaragdlibel

Overige Ongewervelden (460 waargenomen)		Vaatplanten (267 waargenomen)		Overige (21 waargenomen)	
Agaatvlinder	Limnephilus	Akkerwortel	Steenanjer	Gekraagde aardster	Harde populierboleet
Groot avondrood	Sint-jacobsvlinder	Beemdkroon	Teunisbloem	Geschubde inktzwam	Kapjesmorielje
Populierenwesp-vlinder	Wespspin	Bevertjes	Wilde kievitsbloem	Grote parasolzwam	Muurschotelkorst
Leptocerus	Witte tijger	Gewone ereprijs	Veldsalie		Rond schaduwmos
	Zwart weeskind	Grote centaurie			

Wat zijn de natuurwaarden?

- Beide parken zijn anders ingericht; park Wezenlanden heeft wat meer eentonige graslanden, terwijl park Nooterhof voornamelijk dichter begroeid is met meer struiken en bomen. Deze variatie zorgt voor een grote diversiteit aan vogelsoorten; sommige soorten worden meer aangetrokken door de open graslanden en andere juist meer door de dichte begroeiing. Deze variatie zorgt voor een hogere natuurwaarde.
- De waterpartijen binnen Wezenlanden en Nooterhof hebben een hoge natuurwaarde door de vele libellensoorten. De oevers van de waterpartijen zijn begroeid en er is veel (drijvende) watervegetatie aanwezig. Libellenlarven kunnen tussen de waterplanten jagen op kleine waterdieren. Sommige soorten rusten als libel op drijvende waterplanten.
- Met name Nooterhof is een belangrijk plantengebied. In het gebied groeien veel verschillende nectarplanten. Vlinders, zowel dag- als nachtvlinders, hebben erg veel baat bij de variatie aan planten.
- In het gebied zijn nog restanten van kievitsbloemhooilanden.
- Beide parken geheel vallen binnen de hoofdgroenstructuur van Zwolle. Veel soorten maken hier gebruik van om te verplaatsen naar nieuwe leefgebieden of om naar plekken te gaan om te zoeken naar voedsel.

Wat zijn de kansen?

- Het maaibeleid is een belangrijk onderdeel binnen de parken. Binnen Nooterhof wordt ecologisch maaibeleid toegepast, maar hier is nog winst te behalen binnen Wezenlanden. Door (verbindings)delen meer te laten verruigen, kunnen meer vlindersoorten en andere insecten vanuit Nooterhof zich vestigen en verplaatsen.
- Door het gebied tussen het Almelose Kanaal en Koelwaterkanaal zo groen mogelijk in te richten en alleen extensieve recreatieve activiteiten toe te staan, worden de natuurwaarden vergroot en wordt de rust in het gebied behouden.

Thema	Vermenigvuldigingsfactor
Bebouwing	1
Tuinen en erven	1
Natte omgeving	3
Groene buitenruimte	3
Verharding	1

“Ambassadeur” van dit deelgebied: de zwartkop

Zwartkop (iStock)

Meidoornhaag (iStock)

Basisvoorwaarden ambassadeur	Verbetermaatregel voor de ambassadeur
Voedsel: insecten, bessen en vruchten.	Grote delen van het park worden vaak gemaaid en het gras is kort. Door enkele delen te laten verschralen (minder te maaien en maaisel weg te halen), komen er meer kruiden en bloemen. Dit trekt dan weer veel insecten aan, waardoor er meer voedsel is voor vogels. Het aanplanten van inheemse, besdragende struiken en bomen is ook gunstig.
Voortplanting: maakt een nest in dicht struikgewas.	Het aanplanten van dicht, stekelig struikgewas zoals eenstijlige meidoorn is gunstig voor de zwartkop. Deze soort kan hierin een nest maken dat veilig is en beschut.
Veiligheid: beschutting van honden en roofdieren in dichte struiken.	Dichte struiken, zoals meidoorn-stekelstruiken of bramen zijn elementen waar de zwartkop zich thuis voelt en beschutting kan vinden van de honden en roofdieren in het park.

De “ambassadeur” van het gebied is de zwartkop. Deze soort is gekozen als vertegenwoordiger omdat dit deelgebied het optimale leefgebied vormt. Net als alle anders soorten heeft de zwartkop behoefte aan voedsel, voorplantingsplekken, veilige plekken om te rusten, vocht en verbindingen tussen de verschillende delen van het leefgebied. Als het goed gaat met de ambassadeur kunnen veel andere soorten meeliften op zijn succes.

Parklandschap Herfte - Wijthmen

Groene vinger

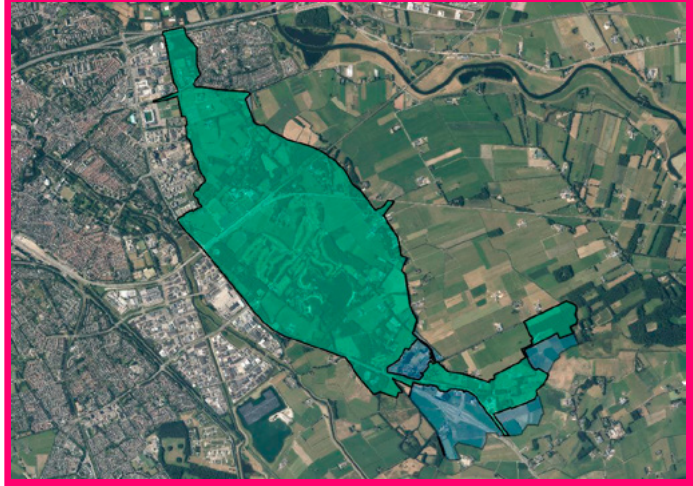

Waar natuur en recreatie samengaan

Het landschap van dit gebied bestaat uit een hoofdgroenstructuur ook wel de “groene vinger” genoemd. Dit zijn groene verbindingen tussen de stad en het buitengebied. In dit gebied bevindt zich een variatie aan landschapstypen. Zo is er de Wijthmenerplas wat naast een recreatieplek ook een habitat is voor een tal van soorten. Denk aan ijsvogel, fuut en zeldzame gasten als de parelduiker. Deze soorten jagen onder water op de diverse vissoorten die hier leven als de stekelbaars, rietvoorn en zeelt. Ook vormt de plas in de nachtelijke uren het foerageerhabitat voor de watervleermuis.

In het gebied bevindt zich ook rietmoeras. Het rietmoeras vormt voor een tal van soorten een perfect habitat. Soorten planten met de toepasselijke naam als moeraskartelblad, moerasandoorn en gevlekte rietorchis zijn hier te ontdekken. Wie goed oplet kan ook hier een kleine schuwe watervogel zien genaamd de dodaars. De dodaars is de kleinste futensoort van Nederland. Andere opvallende vogelsoorten die hier voorkomen zijn de blauwborst en baardman. De blauwborst leeft in dit soort vochtige gebieden met een gevarieerd landschap, zoals de overgangszone tussen moeras- en bosgebied.

Gebiedsfoto (Google)

Ringslang (G.J. Assink)

Door de aanwezigheid van water en waterplanten vormen de moerassen geschikte plekken voor libellen. Naast algemene soorten als de viervlek en glassnijder zijn ook de zeldzamere noordse winterjuffer, beekrombout en sierlijke witsnuitlibel hier waargenomen. Ook de zeldzame grote weerschijnvlinder is er gezien.

Een andere vochtige plek in het gebied is het rabattenbos langs de Kroesenallee. Een rabattenbos ken herkend worden aan de lange greppels en een verhoogde strook. De greppels vangen regenwater op en houden het tijdelijk vast. De combinatie van natte en droge delen maakt het geschikt voor amfibieën, zoals de bruine kikker. Wegens het ontbreken van vissen is de kans om opgegeten te worden als dikkopje een stuk kleiner. Al is er wel een echte rover aanwezig in het rabattenbos en dat is de ringslang. De ringslang is eveneens watergebonden. Voor het leggen van eieren is het belangrijk dat er in omgeving bladhopen en of composthopen aanwezig zijn. Ook zal de ringslang zich thuis voelen in het rietmoeras. Nederland kampt met een toenemende verdroging door het verlagen van de grondwaterstand. Rabattenbossen zijn nog zelden echt vochtig.

Naast natte bossen zijn hier ook droge bossen. Er is zoveel variatie in het gebied dat alle zeven van de in Nederland voorkomende marterachtigen hier zijn waargenomen. De grootste soort hiervan is de das. Gebieden als deze zijn uitermate geschikt. In de droge bossen bevindt zich de veilige burcht van de dassenfamilie waar ze overdag in verscholen zitten. Als eenmaal de schemering komt trekken ze vanuit hun burcht naar de velden toe. Hier wordt gezocht naar allerlei soorten voedsel, maar vooral in de graslanden naar insecten(larven) als emelten en engerlingen.

In dit gebied zijn er niet alleen veel putters in de houtwallen en op boerenerven te vinden, er bevindt zich namelijk ook een golfbaan binnen dit deelgebied. De baan kent door ecologisch beheer bloemrijke graslanden en vele vogels, waardoor de baan hoge natuurwaarden heeft.

Gebiedskenmerken

Oppervlakte	862,2 ha
Functie	natuur
Bodem	zand, zavel en klei
Overige	

Het Landschap

Het landschap van Herfte Wijthmen, dat hier de maat heeft van een "metropolitaan park", is een parklandschap en maakt onderdeel uit van de hoofdgroenstructuur, ook wel groene vinger genoemd, van Zwolle. Dit deelgebied is heel divers en bestaat uit boerenland met boerderijen, landgoederen (als De Helmhorst, Boschwijk, Landwijk) met bossen en graslanden, recreatie en bewoond gebied. De Westerveldse Aa, vormt samen met kleiner beekdalen in afwisseling met dekzandruggen een zeer gevarieerde bodem (zand, veen en klei). Ook metershoge rivierduinen in het heel oude Erfgenamenbos en bij Herfte zijn specifiek voor dit gebied.

In de jaren ’70 is ten behoeve van de bouw van wegen en dijken zand gewonnen en is de Wijthmenersplas ontstaan. Tegenwoordig is het een druk bezochte recreatieplek waar gedurende het jaar duizenden recreanten te vinden zijn. Ten noorden van de plas bevindt zich een golfbaan waar een unieke vorm van natuur te vinden is. Door het gebied heen loopt sinds 1880 een spoorweg.

In het deelgebied bevinden zich de buurtschappen de Herfte, Veldhoek en Wijthmen. Sporen laten zien dat er bewoning is geweest sinds de jonge steentijd.

De variatie die het gebied kenmerkt is terug te zien in de biodiversiteit. Met 2.177 aantal waargenomen soorten is het een vna de meest diverse en soortenrijke gebieden in gemeente Zwolle.

Spreeuwen in een stal (G.J. Assink)

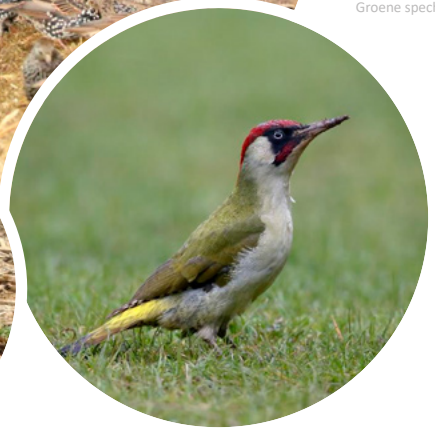

Groene specht (IStock)

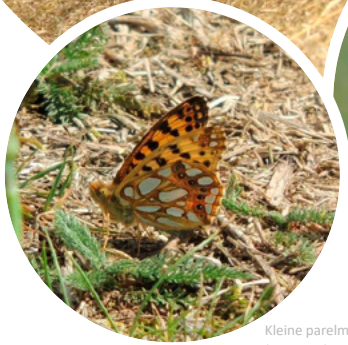

Kleine parelmoervlinder (E. Witter)

Kleine doch drukke dorpjes

In de tuinen zijn verscheidene vogelsoorten te vinden. Naast de bosvogels die vanuit de nabijgelegen bossen de tuinen bezoeken, zijn er ook de meer typische tuinvogels te vinden. Merels nestelen maar al te graag in een tuin waar een struik of haag beschutting biedt. Dichte begroeiing in de tuin of tegen de schutting is perfect voor deze soort. Een vogelhuisje in de tuin zal dan weer een uitkomst bieden aan de mezensoorten als de koolmees. Mezen zijn namelijk echte holenbroeders en maken graag gebruik van nestkastjes.

Huizen worden niet alleen door mensen bewoond, ook de huismus maakt graag gebruik van bebouwing door te nestelen in muuropeningen of ruimtes onder de dakpannen. Groene tuinen zorgen dat deze soort voldoende voedsel als zaden, insecten en bloemknoppen kan vinden. Deze koloniebroeders blijven graag bij elkaar en nestelen jaarlijks op dezelfde plek. Ook vleermuizen maken graag gebruik van onze huizen. De stootvoegen in woningen bieden perfecte verblijven voor de gewone dwergvleermuis en laatvlieger, maar een kier onder de dakpannen is ook geschikt.

Het leven in de wei

Het korte gras van het boerenland in combinatie met oude bomen in de omgeving maakt het een zeer geschikte leefomgeving voor de groene specht. Oude bomen hebben sneller gaten en holtes, waar nesten worden gebouwd door deze soort en op het korte gazon wordt gezocht naar voedsel. Wie goed luistert kan het typische “gelach” van de groene specht horen. Waar de groene specht meestal alleen te zien is, zijn het de spreeuwen die vaak in grote getalen de weilanden en grasvelden afspeuren opzoek naar insectenlarven. Naast de graslanden worden soms zelf stallen bezocht door een kolonie spreeuwen.

De delen waar extensief beheerd wordt, kunnen kruiden groeien waar insecten van profiteren. In het gehele gebied komen algemene dagvlindersoorten voor maar ook minder algemene soorten leven hier.

Eén van de belangrijkste voorwaarden voor het voortkomen van specifieke soorten is de aanwezigheid van de waardplant. Zo groeit hier het akkervioltje en dit is de waardplant van de kleine parelmoervlinder. Deze kustsoort kan grote afstanden afleggen en komt zo in dit gebied zwerven.

Andere planten die hier te vinden zijn, zijn typische akkerplanten als akkerdistel, akkerereprijs en akkerklokje. De veelvoorkomende akkerdistel is een ontzettend waardevolle plant vanwege de nectar. Soorten als de distelvlinder, dagpauwoog en akkerhommel bezoeken de bloemen van de akkerdistel dan ook graag.

Daar waar rondom de boerenerven nog rommelhoekjes te vinden zijn met bijvoorbeeld een stapel snoeihout kunnen marterachtigen zoals de wezel en steenmarter hun verblijf hebben. Deze marterachtigen jagen op kleine knaagdieren en helpen om deze populaties in toom te houden.

2.177 WAARGENOMEN SOORTEN (zoals bekend in Nationale Databank Flora en Fauna)

0 — beste deelgebi… — 2.177 — 905

Vogels (176 waargenomen)		Vleermuizen (12 waargenomen)		Zoogdieren (24 waargenomen)	
Baardmannetje	Huismus	Bosvleermuis	Rosse vleermuis	Boommarter	Otter
Blauwborst	IJsvogel	Laatvlieger	Ruige dwergvleermuis	Bunzing	Ree
Dodaars	Rietzanger	Meervleermuis	Gewone dwergvleermuis	Das	Steenmarter
Draaihals	Roodborsttapuit	Watervleermuis	Gewone grootoorvleermuis	Haas	Vos
Groene specht	Spreeuw			Hermelijn	Wezel

Reptielen, Amfibieën & Vissen (30 waargenomen)		Dagvlinders (27 waargenomen)		Libellen (40 waargenomen)	
Baars	Gewone pad	Atalanta	Eikenpage	Beekrombout	Grote keizerlibel
Bastaardkikker	Kleine modderkruiper	Bont zandoogje	Grootdikkopje	Bloedrode heidelibel	Noordse winterjuffer
Bermpje	Kleine watersalamander	Bruin blauwtje	Grote vos	Bruine winterjuffer	Sierlijke witsnuitlibel
Blankvoorn	Rietvoorn	Dagpauwoog	Hooibeestje	Gewone oeverlibel	Viervlek
Bruine kikker	Ringslang	Distelvlinder	Kleine parelmoervlinder	Glassnijder	Vuurlibel

Overige Ongewervelden (903 waargenomen)		Vaatplanten (581 waargenomen)		Overige (384 waargenomen)	
Akkerhommel	Blindebij	Akkerdistel	Gevlekte rietorchis	Amaniet	Roetkluifzwam
Appeltak	Bloedcicade	Akkervioltje	Kleine zonnedauw	Baardige melkzwam	Roodvoetknotsje
Berkeneenstaart	Boomhommel	Blauw glidkruid	Moerasandoorn	Berkenridderzwam	Schaapje
Bessenglasvlinder	Boomsprinkhaan	Boswilg	Moeraskartelblad	Bleke elzenzompzwam	Slijmerige blekerik
Bessenwants	Bossteekmier	Dubbelloof	Zomereik	Leemstippel	Sneeuwzwammetje

Wat zijn de natuurwaarden?

- Het grote oppervlakte van dit gebied vormt een natuurwaarde. Hierdoor is het een grote, brede overgang tussen het bewoonde gebied en het buitengebied. Soorten die hun verblijf hebben in de steden kunnen hier foerageren. Daarnaast vormt het gebied een groene migratiezone voor allerlei verschillen soorten.
- De natte omstandigheden zorgen voor een variatie aan specifieke habitatten en daardoor neemt de soortenrijkdom toe. Zo zijn er rietmoerassen, is er open water en zijn er vochtige bossen.
- De bossen in de omgeving zijn van belang voor bosgebonden soorten. De oude dode bomen in de bossen zorgen voor nestgelegenheid voor verschillende holenbroeders. Maar ook omgevallen bomen zijn van grote waarde, voor verschillende schimmels, mossen en insecten.
- Nederland zoemt geeft voor dit gebied aan dat het geschikt is voor soorten als grote klokjesbij, pluimvoetbij en gewone slobkousbij. Deze soorten maken ondergrondse nesten in droge zandgronden.

Wat zijn de kansen?

- Meer ruimte bieden aan nieuwe voorzieningen voor extensieve en amfibische recreatie, zoals het aanleggen van bos en recreatieplassen. Deze voorzieningen gaan hand in hand met natuurontwikkeling.
- Het behoud en ontwikkelen van een gebied waar donkerte en rust prioriteit is. Dit is van groot belang voor veel planten en dieren en vormt een enorme natuurwaarde naast een (drukke) stad.
- Stimuleren van extensieve landbouw en omslag naar biologische landbouw, het uitbreiden van het ecologisch randenbeheer en natuurvriendelijke akkerbouw.
- Optimaliseren van het ecologisch beheer van de natuur-stroken op de golfbaan zal de natuurwaarden doen verhogen.

Thema	Vermenigvuldigingsfactor
Bebouwing	1
Tuinen en erven	2
Natte omgeving	3
Groene buitenruimte	3
Verharding	1

“Ambassadeur” van dit deelgebied: de das

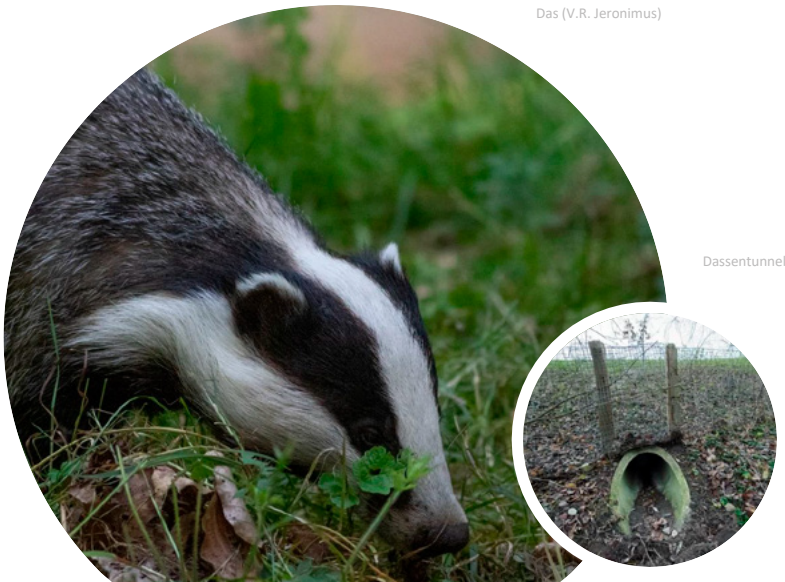

Das (V.R. Jeronimus)

Dassentunnel (Econsultancy)

Basisvoorwaarden ambassadeur	Verbetermaatregel voor de ambassadeur
Voortplanting:	Het aanbieden van nieuwe plekken voor burchten, door het aanleggen van grondhopen of creëren van open, zandige delen in bosrijke gebieden. Het liefst worden deze plekken gerealiseerd in de omgeving van graslanden.
Verbinding:	Dassen verplaatsen zich graag door beschutte landschapselementen, zoals hoog gras; houtwallen en heggen. Door het aanplanten van heggen en houtwallen, kan deze soort zich beter verplaatsen door het gebied en worden leefgebieden vergroot.
Veiligheid: één van de grootste bedreiging voor dassen is sterfte door verkeer.	Door ecopassages rond de wegen en spoorwegen aan te leggen, kan de das zich veilig verplaatsen.

De “ambassadeur” van het gebied is de das. Deze soort is gekozen als vertegenwoordiger omdat dit deelgebied het optimale leefgebied vormt. Net als alle anders soorten heeft de das behoefte aan voedsel, voorplantingsplekken, veilige plekken om te rusten, vocht en verbindingen tussen de verschillende delen van het leefgebied. Als het goed gaat met de ambassadeur kunnen veel andere soorten meeliften op zijn succes.

Ruiten en Veenekampen
Landbouw

Tussen de loeiende koeien door…

Het jonge ontginningslandschap ligt voornamelijk op een veenbodem. Veengronden zijn natte, zure maar vruchtbare gronden die vooral geschikt zijn als grasland voor de melkveehouderij. Dit is ook terug te zien in buurtschap de Ruiten en Veenekampen. In het open landschap is de kans namelijk groot dat je een paar loeiende koeien hoort en als je goed kijkt zie je tussen de koeien door grazende hazen en reeën. De graslanden bestaan uit soorten als grote vossenstaart, gewoon reukgras en ruwe smele, die voornamelijk extensief beheerd worden door de koeien.

Het grasland is niet alleen waardevol voedsel voor deze zoogdieren, maar (boerenland)vlinders als bruin zandoogje en argusvlinder gebruiken de grassen ook om eitjes af te zetten en hierin te overwinteren als rups. Vooral de waarde van de extensief beheerde grassen op wisselende vochtige bodem blijkt uit de waarneming van de argusvlinder, die de laatste jaren sterk achteruitgegaan is, maar ook van de kneu (Rode Lijst) - een echte zaadeter. Distels groeien voornamelijk op vochtige graslanden, zoals de akkerdistel en kale jonker. Kale jonker is iets unieker en is tevens een belangrijke nectarplant voor het bruine zandoogje, maar ook de distelvlinder haalt zijn nectar bij de distels.

Koeien en De Koperen Hoogte (S. Fidom)

Distel(vlinder) (E. Witter)

Het gebied vormt belangrijk leefgebied voor weidevogels. Onder andere doordat er in het gebied een groot aantal zandwegen ligt waar de verkeersintensiteit laag is en heeft het een lage dichtheid aan boerderijen. Dit blijkt ook uit de waarnemingen van grutto (Rode Lijst), kievit en de wulp (Rode Lijst). De wulp heeft ook broedsels in dit gebied; maakt één keer per jaar een nest en helaas is er zelfs dan nog de kans dat de kuikens worden bejaagd door torenvalken en buizerds. Weidevogels zijn niet de enige vogels die profiteren van het boerenland, de combinatie van graslanden met vele sloten zijn namelijk ook waardevol voor de graspieper.

Langs de rechthoekige kavels zijn zowel verharde als onverharde wegen te vinden. Vooral langs de verharde wegen staan bomenrijen met soorten als de iep en es in waardevolle bermen. De bermen in de omgeving zijn ‘botanisch’ waardevol. In de bermen groeien soorten als grote pimpernel en diverse klaversoorten, waar het icarusblauwtje weer van kan profiteren. De bomenrijen zijn lijnvormige elementen die gebruikt kunnen worden door vleermuizen om zich een weg te banen tussen leefgebieden. Toch worden vleermuizen weinig waargenomen, want er zijn weinig oudere bomen met boomholtes en er staan slechts sporadisch boerderijen: weinig verblijfplaatsen dus. Bij de boerderijen zijn nesten van ooievaars te vinden, ideaal voor de vogel aangezien hij een paar meter verderop zijn voedsel kan vinden in de graslanden.

Een bijzonder type grasland dat te vinden is richting de noordoostelijke hoek van het gebied is blauwgrasland in beheer door Staatsbosbeheer. Opmerkelijk is de plantengemeenschap van schraal, nat grasland die bij dit type landschap voorkomt. Waardevol voor soorten als blauwe knoop (Rode Lijst), pijpenstrootje, groot rimpelmos, stijve ogentroost (Rode Lijst) en de naamzegger van dit landschap: blauwe zegge. Ook het klein geaderd witje leeft graag in dit half natuurlijke cultuurgebied.

Gebiedskenmerken

Oppervlakte	532,2 ha
Functie	landbouw en natuur
Bodem	zand en veen
Overige	

Het Landschap

Eén ding valt je gelijk op aan de vorm van dit gebied, het lijkt op een ‘pizzapunt’ ingeklemd tussen het Haersterbroek en de Tolhuislanden. Aan de noordzijde van het gebied loopt de Dedemsvaart en de provinciale weg N377. Oostelijk van het gebied ligt ook een drukke weg: autosnelweg A28. De percelen in het gebied zijn voornamelijk in gebruik door de melkveehouderij, maar ook Staatsbosbeheer heeft een aantal kavels in beheer die onderdeel zijn van natuurgebied: het Staphorsterveld.

Om het gebied geschikt te maken voor de melkveehouderij is omstreeks 1900 een begin gemaakt met de ontginning van de woeste grond. De Ruiten en Veenekampen liggen namelijk op een overgang van veen naar moerig zand, natte grond dus. Door het aanleggen van lange, evenwijdige en brede sloten langs de percelen kan het veen worden ontwaterd en kunnen de koeien er gemakkelijk rond lopen.

Over het algemeen heeft het landschap een open karakter met enkele boerderijen. In de noordoostelijke hoek is er echter een opvallende verschijning in het landschap: het hotel en restaurant De Koperen Hoogte. Zoals de naam al doet vermoeden is het een voormalige watertoren van 55 meter hoog, gelegen naast De Koperen Plas. Door het afgraven van zand- en grind voor de A28 is de plas ontstaan, wat tegenwoordig een betaalde vislocatie is.

Waterschorpioen (iStock)

Pijlkruid (S. Fidom)

Begroeide sloot (S. Fidom)

Hét insect van 2022: de waterschorpioen!

Dacht je dat er alleen schorpioenen op het land leven? Zeker niet! Ook in het water kun je ze tegenkomen, zoals in de sloten van dit gebied. Het zijn alleen geen echte schorpioenen, maar een soort waterwants. Om meer waardering en bekendheid voor insecten te krijgen wordt er jaarlijks een insect van het jaar gekozen. Een bekende Nederlander wordt als ambassadeur gekozen voor een insect en het Nederlandse publiek kiest zijn favoriet. Cabaretier en columnist – Pieter Derks – bracht de waterschorpioen tot zijn overwinning in 2022. Door zijn uiterlijk lijkt het platte en ovale insect op een dor blad. Met zijn twee 'klauwen' grijpt het zijn dagelijkse portie eten als kleine visjes en muggenlarven. De lange 'angel' aan het einde van zijn lichaam is niet om slachtoffers te steken, maar dient als adembuis. Ook al heeft de soort vliegspieren ontwikkeld dan nog is de kans zeer klein om vliegende dieren waar te nemen. Waterschorpioenen zijn dus vooral lopend over de bodem in het water te spotten dicht bij de oever en wateroppervlak, want het zijn ook nog eens slechte zwemmers. Het water moet het liefst voedselrijk, schoon en stilstaand zijn. Al met al zien ze er 'gevaarlijker' uit dan de wantsen eigenlijk zijn.

…naar de watertijger in de sloot

Het open jonge ontginningslandschap ligt op een bodem van veen en moerig op zand. Moerige gronden zijn mineraalrijk, hebben een ondiepe grondwaterstand en vormen in dit geval de overgang tussen veen- en zandgronden. Over het algemeen betekent dit natte voeten wanneer je over zulke terreinen heen wandelt. De sloten met langzaam tot stilstaand zoet water vormen waardevol habitat voor diverse soorten. Pijlkruid valt gelijk op, want steekt met zijn pijlvormige bladeren uit het water. Ook grote waterweegbree groeit in het water en langs de kant staat bijvoorbeeld grote kattenstaart en gele lis. Gele lis en grote waterweegbree zijn bovendien waardplanten voor de nachtvlinder het goudvenstertje. Sloten langs de Steenwetering (westzijde) zijn breder, hebben kale oevers, vrijwel geen waterplanten en geen krooslaag. Dit in combinatie met de aanwezige bodemtypes, vormt belangrijk leefgebied voor de beschermde en Rode Lijst-soort: gestreepte waterroofkever. De Steenwetering is onderdeel van de Hoofdgroenstructuur. De algemenere staafwants verstopt zich ergens in de sloot, die bovendien verwant is aan de waterschorpioen. Het is soms oppassen in de slootjes, want de geelgerande watertor – ook wel watertijger genoemd – zwemt in het water. Dit zijn felle rovers die in de langzaam stromende wateren jagen op allerlei insecten maar ook op kleine jonge vissen en amfibieën. Er leeft dus van alles in de sloten. De grote modderkuiper, ook een beschermde en Rode Lijst soort, voedt zich gedurende de nacht met de kleine insectjes. Overdag is de grote modderkuiper vooral verstopt in de dikke modderlaag. Hoewel er vooral vissen in de sloten worden waargenomen, zijn er vrijwel geen amfibieën. Mogelijk staan de sloten soms droog of is er sprake van intensief beheer in en rondom de sloten, waardoor het ongeschikt leefgebied is. Of komt het toch door die geelgerande watertor?

283 WAARGENOMEN SOORTEN (zoals bekend in Nationale Databank Flora en Fauna)

283

beste deelgebied 2.905

Vogels (90 waargenomen)

- Buizerd
- Graspieper
- Grutto
- Kievit
- Kneu
- Ooievaar
- Roodborsttapuit
- Spotvogel
- Torenvalk
- Wulp

Vleermuizen (3 waargenomen)

- Gewone dwergvleermuis
- Laatvlieger
- Rosse vleermuis

Zoogdieren (10 waargenomen)

- Bruine rat
- Egel
- Haas
- Konijn
- Mol
- Otter
- Ree
- Steenmarter

Reptielen, Amfibieën & Vissen (11 waargenomen)

- Baars
- Bermpje
- Gewone pad
- Grote modderkruiper
- Kleine modderkruiper
- Marmergrondel
- Rietvoorn
- Snoek
- Tiendoornige stekelbaars
- Zeelt

Dagvlinders (12 waargenomen)

- Argusvlinder
- Atalanta
- Bruin zandoogje
- Distelvlinder
- Icarusblauwtje
- Klein geaderd witje
- Klein koolwitje
- Kleine vos
- Kleine vuurvlinder
- Oranjetipje

Libellen (9 waargenomen)

- Azuurwaterjuffer
- Bandheidelibel
- Bruine glazenmaker
- Bruinrode heidelibel
- Glassnijder
- Grote keizerlibel
- Houtpantserjuffer
- Vuurjuffer
- Zwervende heidelibel

Overige Ongewervelden (24 waargenomen)

- Aardappelprachtblindwants
- Bleek bootsmannetje
- Geelgerande watertor
- Staafwants
- Goudvenstertje
- Grote spinnende watertor
- Gestreepte waterroofkever
- Waterschorpioen
- Zoetwaterpissebed

Vaatplanten (121 waargenomen)

- Poelruit
- Blauwe knoop
- Blauwe zegge
- Pijpenstrootje
- Tormentil
- Stijve ogentroost
- Gewone dotterbloem
- Pijlkruid
- Grote pimpernel
- Gewone dotterbloem

Overige (3 waargenomen)

- Gewoon puntmos
- Groot rimpelmos
- Kapjesvingermos

Wat zijn de natuurwaarden?

- De diversiteit aan landbouwslootjes. Dit zorgt voor veel diversiteit in habitat waardoor er relatief veel verschillende (beschermde) soorten er voor kunnen komen. Vooral in combinatie met de (vochtige) matig voedselrijke bermen zorgt dit voor een waardevol landschap. De diversiteit in de landbouwslootjes en bermen is zo een natuurwaarde.
- Er zijn weinig boerderijen, zandpaden en het landschap is open. Sommige kavels zijn ook in beheer door Staatsbosbeheer. De kavels worden zoveel mogelijk extensief beheerd. Die combinatie zorgt voor leefgebied van weidevogels, die het al moeilijk hebben in Nederland. Dit type landschap in combinatie met rust en veiligheid vormt een natuurwaarde.
- Het gebied kent nog veel zandpaden.

Wat zijn de kansen?

- Ecologische verbindingen kunnen worden verbeterd door de ecopassage bij de kruising A28-Steenwetering te optimaliseren en door de ecologische barrière van de N377 op te heffen middels ecopassages.
- Behoud van bestaande extensieve landbouw en het stimuleren van biologische en natuurinclusieve landbouw. Dergelijk agrarisch beleid vergroot de potenties voor weidevogels. Het behoud van ‘ouderwetse’ boerenland-elementen als weidepaaltjes, overhoeken en rommel-hoekjes is daarnaast essentieel voor boerenlandsoorten.
- Verbeteren van de groenblauwe dooradering door ecologisch beheerde sloten, kruidenrijke akker- en weideranden.

Thema	Vermenigvuldigingsfactor
Bebouwing	1
Tuinen en erven	1
Natte omgeving	3
Groene buitenruimte	3
Verharding	2

“Ambassadeur” van dit deelgebied: de gewone dotterbloem

Gewone dotterbloem (H. Looman)

Natuurvriendelijk oever-beheer (A. Wolma)

Basisvoorwaarden ambassadeur	Verbetermaatregel voor de ambassadeur
Vocht: groeit op vochtige tot natte grond.	Door het handhaven van een hoge(re) grondwaterstand wordt optimaal groeigebied voor deze plant gemaakt.
Veiligheid: te vroeg of te vaak maaien is nadelig voor de plant.	Ecologisch maaibeleid houdt rekening met het groei- en bloeiseizoen van planten. Gebieden met de gewone dotterbloem slechts één of twee keer per jaar te maaien. De periode is afhankelijk van de andere flora-soorten in de omgeving.
Voeding: de gewone dotterbloem houdt van voedselrijke grond.	Deze soort groeit daarom goed op veen, klei- en lössgronden. Daardoor hoeft er geen extra voeding aan de grond te worden toegevoegd.

De “ambassadeur” van het gebied is de gewone dotterbloem. Deze soort is gekozen als vertegenwoordiger omdat dit deelgebied het optimale leefgebied vormt. Net als alle anders soorten heeft de gewone dotterbloem behoefte aan voedsel, voorplantingsplekken, veilige plekken om te rusten, vocht en verbindingen tussen de verschillende delen van het leefgebied. Als het goed gaat met de ambassadeur kunnen veel andere soorten meeliften op zijn succes.

Schelle
Bebouwde kom

Parken voor mens en dier...

Het gebied Schelle heeft drie parken: het Schellerpark, het Oldenelerpark en de Schellerdriehoek. Deze parken zijn van groot belang voor mensen om te kunnen ontspannen en recreëren. Maar ook voor veel planten en dieren zijn deze parken erg belangrijk. Veel soorten die zich niet kunnen handhaven in de woonwijken, vinden in deze parken wel een onderkomen.

Door de vele watergangen in het Schellerpark komen er in dit park veel watervogels voor. Zo zijn aalscholver, blauwe reiger, knobbelzwaan, waterhoen en smient vaste bewoners. Door het riet langs deze watergangen komen ook rietvogels als rietgors, rietzanger, kleine karekiet en sprinkhaanzanger in de parken voor. Het Schellerpark biedt daardoor vooral onderkomen aan de kleine karekiet en rietgors. De mannetjes van de rietgors lijken op de huismus, maar hebben een zwarte kop en keel. De graslanden trekken ook bepaalde soorten aan. Grauwe gans, kolgans en grote Canadese gans komen veel in dit gebied voor en eten net als smienten veel gras. Als laatste watergebonden vogel kan de ijsvogel worden genoemd. Deze schuwe viseter zie je meestal pas als je hem hebt verstoord. De felblauwe rug hebben deze soort zijn bijnaam de “blauwe flits” gegeven.

Schellerpark (Google)

Rietgors (E. Witter)

Ook voor de ekster, een vogelsoort die zich goed kan handhaven in stedelijk gebied, is het Schellerpark een belangrijke plek. In de winter komen eksters hier namelijk samen om de nacht door te brengen in de bomen. Deze vogels eten in natuurlijkere gebieden insecten en kleine (zoog)dieren, maar in stedelijk gebied doen ze zich ook tegoed aan menselijk afval en zoeken ze in de ochtend naar verkeersslachtoffers.

Dat de parken belangrijk zijn voor de biodiversiteit in het gebied is ook te zien aan het aantal insecten dat is waargenomen. Met name in het Oldenelerpark zijn veel soorten aangetroffen. De aanwezigheid van veel soorten insecten laat zien dat er ook veel soorten planten aanwezig zijn. Daarnaast dienen insecten als voedselbron voor veel vogels en amfibieën, die op hun beurt weer als voedsel dienen voor zoogdieren en roofvogels.

Veel van de aan te treffen insecten zijn afhankelijk van bomen, zo ook de pauwoogpijlstaart. Deze nachtvlinder is afhankelijk van de populier, appel of wilg om zich voort te kunnen planten. Naast nachtvlinders profiteren ook dagvlinders en libellen van het groen in Schelle. In de parken en bermen wordt niet overal met regelmaat gemaaid, waardoor kruiden de kans krijgen op te komen. Hierdoor kunnen soms zelfs zeldzame planten worden waargenomen, zoals de orchideeënsoorten de moeraswespenorchis en rietorchis. De kruidenrijke vegetatie is belangrijk voor veel vlinders, bijen, wespen, hommels en zweefvliegen. Daarnaast is het gebied ook erg waterrijk, waar dan weer vele libellen op af komen. De larven van libellen leven namelijk in het water en volwassen libellen zoeken boven het water naar kleine insecten als muggen.

Gebiedskenmerken

Oppervlakte	391,1 ha
Functie	wonen
Bodem	zand, zavel en klei
Overige	

Het Landschap

Schelle is een gebied dat bestaat uit woonwijken, een campus, het Schellerpark, het Oldenelerpark, de Schellerdriehoek, Archenaultplantsoen, een sportpark, volkstuintjes en veel water.

Het Oldenelerpark ligt in het zuidwesten van de wijk Ittersum, tegen de IJsseldijk aan. Het park is 16,7 hectare groot en bestaat uit kruidenrijke vegetatie, bomen en een aantal vijvers.

Het Schellerpark is met 18,4 hectare iets groter dan het Oldenelerpark. Het Schellerpark bestaat uit een bosschage, veel watergangen, kruidenrijke vegetatie, gazon en heeft een skatebaan en een voetbalveldje.

De woonwijken in Schelle bestaan voornamelijk uit rijtjeswoningen, gebouwd in de jaren ’80 en ’90. De bomen in de wijken zijn daardoor ook nog niet zo oud. Door de woonwijken lopen watergangen met beschoeide en gemaaide oevers. Middenin een woonwijk ligt de Schellerdriehoek, een park dat vooral voor recreatiedoeleinden is ingericht.

Het Oldenelerpark en het Schellerpark zijn onderdeel van de hoofdgroenstructuur van Zwolle. Ook lopen er door de woonwijken stroken die onderdeel zijn van de hoofdgroenstructuur.

In het oosten wordt Schelle begrensd door een spoorlijn en in het noorden door de N337. Ten zuiden en westen van Schelle liggen uiterwaarden en agrarisch gebied en ten westen daarvan loopt de IJssel.

Woonwijk in Schelle (Google)

Bunzing (V. Jeronimus)

Pauwoogpijlstaart (E. Witter)

Oude IJsselcentrale

In het zuiden van het gebied stond de Centrale Harculo, ook wel de IJsselcentrale genoemd. Sinds 2015 is deze centrale niet meer in werking en tussen 2016 en 2018 is de centrale gesloopt. De centrale werd gebruikt door de slechtvalk als uitkijkpost. De slechtvalk broedt nu nog steeds in een communicatiemast ten oosten van de voormalige IJsselcentrale. Het gebied wordt nu gebruikt door vleermuizen om te jagen. Ten noorden van de communicatiemast ligt een bosschage, waar eekhoorns voorkomen. Ook de schuwe wezel, een kleine marterachtige die op de Rode Lijst staat, is hier een aantal keer gezien.

Er liggen plannen om het gebied opnieuw in te richten. Door verder natuurinclusieve ontwerpen toe te passen, wordt er meer leefgebied gecreëerd voor gebouwbewonende soorten als vleermuizen, huismussen en gierzwaluwen. Bomenrijen en lage, dichte vegetatiestroken zorgen daarnaast voor migratieroutes voor dieren als marterachtigen en egels, maar zijn ook vliegroutes voor de vleermuizen en vogels in het gebied.

.. woonwijken voor mens en dier

In de woonwijken wonen niet alleen mensen, ook verschillende soorten planten en dieren hebben hier een plekje weten te vinden. Door heel Schelle heen zijn veel gierzwaluwen en huismussen waargenomen, soorten die voor hun voortbestaan afhankelijk zijn van gebouwen.

Naast woningen zelf zijn ook de tuinen van groot belang. De tuinen kunnen als stapstenen voor dieren fungeren. Door de hele wijk zijn daardoor vlinders waargenomen als citroenvlinder, dagpauwoog en atalanta. Ook de egel benut de tuinen hier. Dit zoogdier heeft beschutting nodig om langs te migreren en om overdag en 's winters in te slapen. Een ander zoogdier dat van de woonwijken een thuis heeft gemaakt is de steenmarter. Deze marterachtige heeft ook beschutting nodig om zich te verplaatsen. Verblijfplaatsen kunnen takkenhopen, dichte struwelen, zolders of kruipruimtes zijn.

Tot slot bieden de groenstroken en watergangen in de wijk ook onderkomen aan veel planten en dieren. De waterral, een geheimzinnig en schuwe moerasvogel, is door de vele verbindende watergangen tot diep in de woonwijk getrokken.

Doordat veel oevers beschoeid zijn en het gras op de oevers kort gemaaid is, zijn de watergangen nauwelijks geschikt voor libellen en amfibieën. Wel zwemmen er verschillende soorten vis in de watergangen, zoals snoek en baars. Doordat er vis zwemt komen ook vogels in de wateren voor die vis eten, zoals grote zaagbek. Deze vogel heeft doorgaans een voorkeur voor grote wateren, maar komt dus zelfs in de woonwijken van Schelle voor. Ook de otter wordt in de wijk gezien.

De groenstroken, die met name uit bomen bestaan, trekken onder andere dagvlinders aan, zoals bruin zandoogje en eikenpage. Aan de randen van Schelle is de sleedoornpage, een doelsoort van Zwolle, veelvuldig gezien.

1.964 WAARGENOMEN SOORTEN (zoals bekend in Nationale Databank Flora en Fauna)

0 — beste gebied 2.905 — 1.964

Vogels (175 waargenomen)		Vleermuizen (6 waargenomen)		Zoogdieren (22 waargenomen)	
Aalscholver	Rietgors	Gewone dwergvleermuis	Watervleermuis	Bever	Haas
Blauwe reiger	Slechtvalk	Laatvlieger		Bosmuis	Huisspitsmuis
Ekster	Smient	Rosse vleermuis		Bunzing	Konijn
Kleine karekiet	Waterral	Ruige dwergvleermuis		Eekhoorn	Steenmarter
Kolgans	Winterkoning	Tweekleurige vleermuis		Egel	Vos

Reptielen, Amfibieën & Vissen (25 waargenomen)		Dagvlinders (31 waargenomen)		Libellen (33 waargenomen)	
Baars	Kleine modderkruiper	Atalanta	Groot koolwitje	Azuurwaterjuffer	Plasrombout
Bittervoorn	Kleine watersalamander	Bont zandoogje	Grote vos	Bandheidelibel	Rivierrombout
Blankvoorn	Rietvoorn	Bruin blauwtje	Kleine vos	Bruine korenbout	Sierlijke witsnuitlibel
Bruine kikker	Ringslang	Bruin zandoogje	Oranjetipje	Bruine winterjuffer	Vroege glazenmaker
Gewone pad	Snoek	Citroenvlinder	Sleedoornpage	Lantaarntje	Weidebeekjuffer

Overige Ongewervelden (924 waargenomen)		Vaatplanten (561 waargenomen)		Overige (184 waargenomen)	
Aangebrande spanner	Grijze stipspanner	Boerenwormkruid	Rapunzelklokje	Amoebekorst	Muurschotelkorst
Agaatvlinder	Pauwoogpijlstaart	Brede orchis	Rietorchis	Boomgaardvuurzwam	Purper geweimos
Akkerhommel	Populierenpijlstaart	Groot hoefblad	Sleedoorn	Geschubde inktzwam	Reuzenbovist
Berkenkielwants	Vuurrode eikenlichtmot	Grote ratelaar	Weidegeelster	Goudporieboleet	Rond schaduwmos
Beukeneenstaart	Witte tijger	Moeraswespenorchis	Wilde kievitsbloem	Lindeschildmos	Weidekringzwam

Wat zijn de natuurwaarden?

z

- Het Oldenelerpark, Archenaultplantsoen en het Schellerpark zijn van grote waarde voor de biodiversiteit in Schelle. De bomen bieden onder-komen aan veel vogels en insecten. Ook het vele water in de parken trekt veel soorten aan, zoals watervogels, vissen en libellen. Doordat er niet vaak gemaaid wordt in het Oldenelerpark kunnen zeldzame planten opkomen. Op de kruidenrijke vegetatie komen veel dagvlinders, bijen en zweefvliegen af.
- De woonwijken van Schelle zijn waterrijk en de waterkwaliteit is dusdanig goed dat er vis zwemt in de watergangen. Ook trekt het water verschillende watervogels aan, zoals grote zaagbek en waterral.
- De volkstuintjes in het noordwesten van Schelle zijn belangrijk voor dieren. In de tuintjes zijn veel dagvlinders waargenomen en ook in de groenstroken om de tuintjes heen zitten veel vogels.

Wat zijn de kansen?

- Door de oevers natuurvriendelijk in te richten en beschoeiing te verwijderen, worden de natuurwaarden vergroot. Op deze manier kunnen zelfs soorten die voornamelijk in het buitengebied voorkomen, zoals rivierrombout, naar de woonwijk gelokt worden. Het creëren van ruige hoekjes waar geen mensen of honden kunnen komen biedt de otter rust.
- Ecologisch maaibeleid en meer gelaagdheid in de vegetatie aanbrengen vergroot de biodiversiteit en trekt meer soorten aan.
- Bij de herinrichtingsplannen van het gebied bij de oude IJsselcentrale zijn kansen voor de natuur door tijdens de werkzaamheden en inrichting rekening te houden met de huidige ecologische waarden. Daarnaast kan de biodiversiteit worden versterkt door natuurinclusief te ontwerpen en bouwen.

Thema	Vermenigvuldigingsfactor
Bebouwing	3
Tuinen en erven	3
Natte omgeving	3
Groene buitenruimte	2
Verharding	1

“Ambassadeur” van dit deelgebied: de sleedoornpage

Sleedoornpage (iStock)

Sleedoorn (Econsultancy)

Basisvoorwaarden ambassadeur	Verbetermaatregel voor de ambassadeur
Voortplanting: elke vlindersoort kent een plantensoort(en) waar de rupsen goed op gedijen (de waardplant).	Aanplanten en behouden van sleedoornstruwelen en pruimenbomen op zonnige plaatsen. Deze sleedoorns moeten vaak worden verjongd door ze gefaseerd te snoeien. Snoei eens in de vijf jaar, tussen eind juni – begin augustus. Bij wintersnoeien moet rekening worden gehouden met aanwezige eitjes.
Voedsel: de sleedoornpage heeft bloemen nodig om nectar te drinken.	Voor in de tuin, balkon of op het terras kunnen daarvoor worden aangeplant: koninginnenkruid en guldenroede.
Verspreiding: vlinders kunnen gebruik maken van groene verbindingen tussen de percelen en omliggende gebieden.	Door struweel, houtwallen en de sleedoornstruwelen te verbinden, wordt het leefgebied van de soort vergroot.

De “ambassadeur” van het gebied is de sleedoornpage. Deze soort is gekozen als vertegenwoordiger omdat dit deelgebied het optimale leefgebied vormt. Net als alle anders soorten heeft de sleedoornpage behoefte aan voedsel, voorplantingsplekken, veilige plekken om te rusten, vocht en verbindingen tussen de verschillende delen van het leefgebied. Als het goed gaat met de ambassadeur kunnen veel andere soorten meeliften op zijn succes.

Schelle-Oldeneel en Windesheim

Landbouw

Erven en landgoederen

Schelle-Oldeneel en Windesheim vormt het agrarisch buitengebied tussen de IJssel en Zwolle en wordt gekenmerkt door de kleinschalige weilanden met ruige bermen en hagen.

Op de extensief beheerde graslanden krijgen tal van vaatplanten de kans om te groeien. Zo zijn er typische akkersoorten te vinden zoals de veldlathyrus, rode klaver, boterbloem en akkerdistel. De nectar van de bloemen zijn een belangrijke voedselbron voor de akkerhommel, weidebij en atalanta.

Een andere veelvoorkomende soort in de weilanden is de haas. In tegenstelling tot het konijn graaft de haas geen hol, maar houdt zich schuil in een 'leger'. Een soort kuil tussen het hoge gras, waar vooral jonge hazen zich schuil houden voor roofdieren zoals de vos. Een groot gevaar lopen jonge hazen dan ook wanneer vanaf half juni de grasmaaiers weer over het land uitrijden. Maar de een zijn dood, is de ander zijn brood. Nadat de boer over het land is geweest struint de ooievaar het land af, op zoek naar onfortuinlijke slachtoffers.

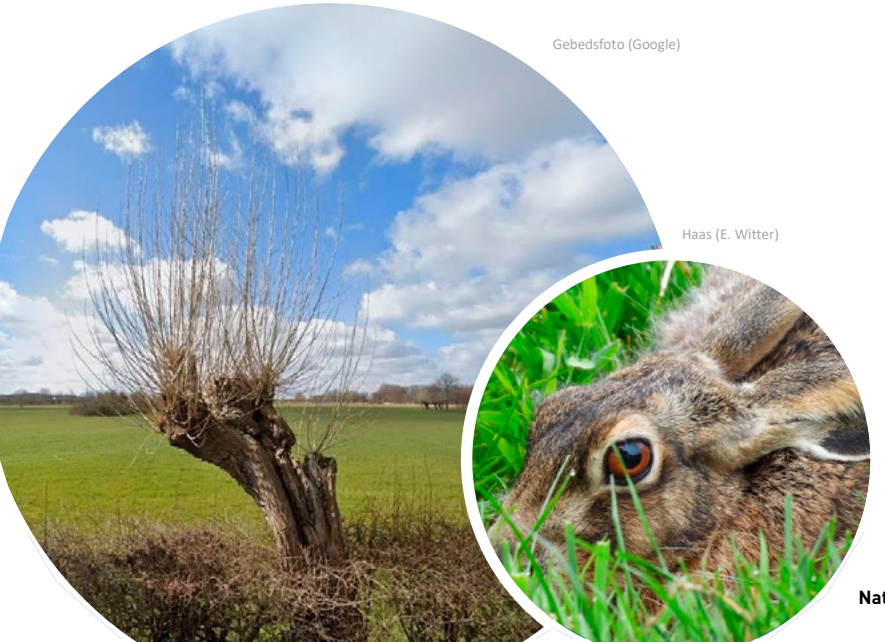

Gebedsfoto (Google)

Haas (E. Witter)

De vele weilanden in Schelle-Oldeneel en Windesheim worden gescheiden door meidoornhagen en ruige bermen. Deze beschutte stroken bieden een uitstekende plek voor de hermelijn om te jagen en zich veilig door het gebied te verplaatsen. Ook de ree en tal van vogels zoeken de beschutting op van deze hagen.

In de ruige bermen en de dijkhellingen groeien veel bijzondere plantensoorten die een voorkeur hebben voor kalkrijke hellingen zoals de kleine pimpernel, gulden boterbloem en klein bevernel. In deze bermen komen wel 7 verschillende soorten sprinkhanen voor. Het zeldzame locomotiefje, wiens geluid doet denken aan een optrekkende trein, is hier nog niet bekend maar het gebied heeft wel potentie om leefgebied voor deze soort te vormen.

Op de boerderijen in Schelle-Oldeneel en Windesheim komen we typische boerenerfvogels tegen. Zoals de naam al verklapt broedt de boerenzwaluw in grote groepen in de stallen en schuren op de boerderij. Als een ware luchtacrobaat jaagt de boerenzwaluw op vliegen die op de koeien zijn afkomen.

Een andere typische bewoner van boerenerven is het kleinste uiltje van Nederland, de steenuil. De steenuil bouwt zijn nest het liefst in holten van fruitbomen, knotwilgen en oude schuurtjes. Ze gebruiken ook speciaal voor de steenuil ontworpen nestkasten. Ze jagen het liefst vanaf een uitkijkpost zoals afrasteringspaaltjes van weilanden, waar ze jagen op kevers, insecten, wormen en muizen die zich tussen het gras en de struiken verscholen houden.

In de bosrijke omgeving van Landgoed Schellerberg komen juist weer hele andere soorten voor dan op de weilanden. In de onderlaag scharrelt de koperwiek naar zaden en bessen en de groene specht naar mieren. Echter moeten zij op hun hoede zijn voor de havik, die sinds een aantal jaar op het landgoed broedt.

Gebiedskenmerken

Oppervlakte	502 ha
Functie	landbouw
Bodem	zand, zavel en klei
Overige	

Het Landschap

Schelle-Oldeneel en Windesheim is een groot gebied langs de IJssel in het buitengebied van Zwolle. Het gebied is opgedeeld in twee deelgebieden: de buurtschappen Schelle en Oldeneel, gelegen ten westen van de stad Zwolle; en het buurtschap Harculo en het dorp Windesheim, ten zuiden van Zwolle.

Het gebied is gelegen op een oude rivierduin. Doordat de IJssel in de vroege jaren niet bedijkt was, zette de rivier bij hoogwater slib en klei af. Door de eeuwenlange afzettingen en afbraak door de stroming, ontstond een dynamisch en gevarieerd landschap. Ondanks dat het gebied nu veilig achter de dijk ligt, is deze geschiedenis terug te zien in het huidige landschap. Op de vruchtbare bodem zijn boerenerven en weilanden aanwezig, die afgewisseld worden door kruidenrijke graslanden en meidoorn-hagen. Op het hoger gelegen deel is Landgoed Schellerberg gelegen, gekenmerkt door de eeuwenoude boomgaarden. Door het gevarieerde landschap aan de rand van Zwolle is Schelle/ Oldeneel en Windesheim een populaire bestemming voor fietsers en wandelaars.

Langs de Schellerdijk ligt een oude rivierarm, de Schellerwade, omringd met moerasbos. De bewoning in het gebied bestaat uit naoorlogse huizen in de kern Windesheim en wisselende bebouwing en oude boerderijen in de gebieden er buiten.

Steenuil (iStock)

Zwarte stern op nestvlotje (iStock)

Nunvlinder (H. Looman)

Zoekt en gij zult vinden..

Men denkt vaak dat de meeste diersoorten in natuurgebieden als het bos te vinden zijn, maar in onze eigen huizen en tuinen gaat vaak meer schuil dan je denkt. Het is alleen een kwestie van weten waar (en vooral wanneer) je moet zoeken. Zo heeft een fanatieke waarnemer in Windesheim laten zien dat de biodiversiteit in je achtertuin eindeloos kan zijn. Hij heeft in zijn eentje al meer dan 300 soorten nachtvlinders waargenomen!

Andere fanatieke nachtbrakers in Windesheim zijn de laatvliegers en gewone dwergvleermuizen. Deze vleermuissoorten verblijven overdag onder dakpannen of in spouwmuren van huizen en trekken ’s avonds naar hun foerageergebied. Laatvliegers jagen voornamelijk in het buitengebied en aan de randen van bebouwd gebied. Vanaf april zoeken de vrouwtjes elkaar op om gezamenlijk hun jongen groot te brengen. Een grote groep vleermuizen vond in Windesheim hun thuis, want hier bevindt zich een kraamkolonie van zowel de gewone dwergvleermuis als van de laatvlieger.

Een reddingsboei

In 2017 heeft Christelijke natuurbeweging A Rocha nestvlotjes voor zwarte sterns uit gelegd in de oude rivierarm van Schellerwade. De zwarte stern is een zeldzame soort die normaal op drijvende planten zoals krabbenscheer broedt. Doordat in de vorige eeuw de waterkwaliteit op veel plaatsen afnam en daarmee ook de hoeveelheid krabbenscheer, kwam de zwarte stern in het nauw. Gelukkig bleken de uitgelegde vlotjes een schot in de roos. Na dit succes besloot A Rocha een jaar later nog twintig vlotjes bij te plaatsen. Momenteel broedt er een stabiele populatie in de Schellerwade. Daarnaast zie je de krabbenscheer ook steeds meer terug in het water.

De Schellerwade is niet alleen voor de zwarte stern een belangrijke plaats om zich voort te planten. Ook libellen en amfibieën trekken naar het water om hier hun eieren af te zetten. Schone stilstaande wateren met een goed ontwikkelde oevervegetatie zoals in de Schellerwade, zijn ideaal voor soorten als de vroege glazenmaker en smaragdlibel of de kleine watersalamander.

Naast de libellen en amfibieën die de Schellerwade opzoeken voor hun voortplanting, bieden de begroeide rietoevers en moerasbossen ook een veilig onderkomen voor veel vogelsoorten zoals de bosrietzanger en de kuifeend. En in de ondiepe delen van de Schellerwade en de sloten tussen de weilanden, houdt zich tussen de waterplanten en het slib de bijzondere grote en kleine modderkruiper op. Modderkruipers zijn unieke vissoorten die in drooggevallen wateren enige tijd kan overleven, door zich in te graven in de modder. Overdag houden deze vissen zich schuil in de dichte watervegetatie, om in de nacht te jagen op insecten en andere kleine waterdieren.

1.137 WAARGENOMEN SOORTEN (zoals bekend in Nationale Databank Flora en Fauna)

0 — 1.134 — beste deelgebied 2.905

Vogels (203 waargenomen)

Aalscholver	Ooievaar
Boerenzwaluw	Spreeuw
Havik	Steenuil
Kolgans	kuifeend
Koperwiek	Zwarte stern

Vleermuizen (4 waargenomen)

- Gewone dwergvleermuis
- Laatvlieger
- Rosse vleermuis
- Ruige dwergvleermuis

Zoogdieren (20 waargenomen)

Bosmuis	Konijn
Bruine rat	Ree
Egel	Steenmarter
Haas	Vos
Hermelijn	Wezel

Reptielen, Amfibieën & Vissen (10 waargenomen)

Baars	Grote modderkruiper
Bruine kikker	Kleine modderkruiper
Gewone pad	Kleine watersalamander
Groene kikker	
Zeelt	

Dagvlinders (27 waargenomen)

Atalanta	Kleine vos
Bont zandoogje	Koevinkje
Bruin zandoogje	Oranje luzernevlinder
Dagpauwoog	Oranjetipje
Icarusblauwtje	

Libellen (25 waargenomen)

Bruine korenbout	Lantaarntje
Gewone oeverlibel	Smaragdlibel
Glassnijder	Variabele waterjuffer
Grote keizerlibel	Vroege glazenmaker

Overige Ongewervelden (444 waargenomen)

Appeltak	Nunvlinder
Doodskopzweefvlieg	Meidoornspanner
Grasbij	Rosse metselbij
Grote voorjaarsspanner	Sint-jacobsvlinder
	Weidebij

Vaatplanten (344 waargenomen)

Akkerwinde	Karwijvarkenskervel
Gewoon speenkruid	Kleine bevernel
Gewone veldbies	Klein pimpernel
Gulden boterbloem	Rode klaver
	Veldlathyrus

Overige (57 waargenomen)

Dennevlamhoed	Paarssteelschijnridderzwam
Hulstdekselbekertje	Populierleemhoek
Gewoon dikkopmos	Populierridderzwam
Gewoon purperschaaltje	Vroege leemhoed

Wat zijn de natuurwaarden?

- De mozaïek aan extensief beheerde graslanden, ruige bermen en houtwallen vormt het leefgebied van een verscheidenheid aan diersoorten en zorgt voor een gevarieerde soortenrijkdom.
- De kleinere erven met kleinschalige landbouw vormen leefgebied en nestgelegenheid voor vogelsoorten als boerenzwaluw, huismus en steenuil.
- De Schellerwade en de sloten die door het gebied heen lopen, bieden een breed habitat voor allerlei soorten flora en fauna. In het water en langs de oevers zijn specifieke omstandigheden waar soorten zich kunnen vestigen.
- Oude woningen met pannendaken bieden voor vleermuizen belangrijke verblijfplaatsen. Zo zijn er in Windesheim kraamkolonies van de laatvlieger en gewone dwergvleermuis.
- De bosrijke omgeving van Landgoed Schellerberg biedt habitat voor bosgebonden soorten. De oude bomen zorgen voor nestgelegenheid voor verschillende holenbroeders en nestenbouwers.

Wat zijn de kansen?

- Extensief en ecologisch maaibeheer zorgt voor een toename van biodiversiteit in bermen en weilanden. Daarnaast is dit gunstiger voor jonge hazen, reeën en weidevogels.
- Natuurinclusieve renovaties en nieuwbouw zijn gunstig voor gebouwbewonende soorten.
- Een kans voor het verbeteren van de natuurwaarden is het beter inrichten en zoneren van het recreatief gebruik van het landschap tussen de IJsseldijk en Zwolle-Zuid, voornamelijk in de IJsseluitweraarden.
- Terugbrengen van landschappelijke elementen als meidoornhagen en knotwilgen zijn gunstig voor soorten als de steenuil en kleine marterachtigen.
- Het beter ecologisch verbinden van Landgoed Zandhove en Landgoed Windesheim middels aanplanten van landschappelijke elementen als meidoornhagen.

Thema	Vermenigvuldigingsfactor
Bebouwing	1
Tuinen en erven	2
Natte omgeving	3
Groene buitenruimte	3
Verharding	1

“Ambassadeur” van dit deelgebied: de steenuil

Steenuil (iStock)

Weidepaaltjes, ruigte en knotwilgen als erfscheiding voor de steenuil (Econsultancy)

Basisvoorwaarden ambassadeur	Verbetermaatregel voor de ambassadeur
Voedsel: de steenuil heeft een zeer gevarieerd dieet. Grote insecten zijn favoriet.	Om jachtgebied te maken in dit gebied is afwisseling tussen korte en lange vegetatie belangrijk. Agrarische percelen kunnen ‘oud-Hollandse’ afscheidingen maken / behouden van knotwilgen, weidepaaltjes en takkenrillen. Overhoeken, takkenrillen en ruigte zorgen voor meer insecten en muizen.
Veiligheid: een steenuil is vooral nachtactief en moet overdag meerdere verstopplekken hebben.	Speciale nestkasten voor steenuilen kunnen ook dienen als rustplaats. Plaats verdeeld over een aantal rustige plekken dergelijke kasten. Zorg voor voldoende bomen om de kasten te plaatsen.
Verbinding: de steenuil heeft een klein territorium. Verbinding met een bestaande populatie is belangrijk.	De (omliggende) landbouwgebieden huisvesten nog enkele paartjes steenuil. Zorg voor een bescherming van de soort in de omgeving. Tref ook daar maatregelen ten gunste van het jachtgebied en de voorplanting.

De “ambassadeur” van het gebied is de steenuil Deze soort is gekozen als vertegenwoordiger omdat dit deelgebied het optimale leefgebied vormt. Net als alle anders soorten heeft de steenuil behoefte aan voedsel, voorplantingsplekken, veilige plekken om te rusten, vocht en verbindingen tussen de verschillende delen van het leefgebied. Als het goed gaat met de ambassadeur kunnen veel andere soorten meeliften op zijn succes.

Spoolde en Zalkerveerweg
Landbouw

Grondige indeling…

Ga je in het veld staan om bodemprofielen te nemen, dan kom je er al snel achter waarop de inrichting van het gebied is gebaseerd. Tussen de Zalkerdijk en de N331 bestaat de bodem bestaat de bodem grotendeels uit lichte zavel en gedeeltelijk uit zand. Zand laat water en voedingsstoffen snel door en lichte zavel is een mix tussen klei en zand en bevat dus meer voedingsstoffen en houdt water langer vast dan alleen zand. Ideaal voor 'Volkstuinen Zalkerdijk' met ongeveer 100 tuinen. Iedere tuin heeft weer een andere indeling en productie. Zo zijn er bessensoorten aangeplant als aal- en bosbes. Dit zijn niet alleen waardevolle voedselplanten voor mensen, maar ook voor insecten zoals de bessentakvlinder een nachtvlinder met een Rode Lijst-status. Aalbes is overigens ook voor andere insectensoorten een waardevolle nectarleverancier. De kans is groot dat een klein geaderd witje en de opvallende koninginnenpage erop afvliegen. Net zoals framboos waarop de vuursteenvlinder graag vertoeft. Ook groenten als sla en andijvie zijn waardevolle voedselplanten voor insecten zoals blijkt uit het voorkomen van de grauwe monnik. De parkachtige omgeving van de volkstuinen, met hier en daar een regenton, trekt ook minder kieskeurige soorten aan als de blauwe glazenmaker.

Volkstuinen (S. Fidom)

Bont kroonkruid (S. Fidom)

Nemen we een bodemprofiel aan de oostzijde van de Vreugderijkerweg dan zien we zware zavel. Zware zavel bevat meer klei dan lichte zavel. Dit is logisch gezien de ligging naast het Natura 2000-gebied Rijntakken (IJssel). Dijken bestaande uit zavel zijn soortenrijker en bevatten meer gras- en kruidensoorten als bont kroonkruid en herik, die minder hoog uitschieten dan dijken bestaande uit alleen klei. De Zalkerdijk die overloopt in de Veecaterdijk en Vreugderijkerweg is een waardevol verbindend landschappelijk element dat deel uitmaakt van de Hoofdgroenstructuur van Zwolle. De ratelaar is hier ook te vinden, een veldsprinkhaan. De soort eet vooral grassen en cypergrassen op de dijk. Ook dagvlinders maken gebruik van deze groenstructuur zoals de distelvlinder, kleine vos en het icarusblauwtje. In deze omgeving is de Zalkerveerweg aangelegd met knotbomen, watergangen en nattige ruige stukjes. Zo nu en dan ook erfjes met bijvoorbeeld wilgentenen of een schapenboerderij. Vooral de natte lijnvormige ruigere delen (met wilgen) zijn interessant voor de hermelijn, die hij als dekking gebruikt om zich te verplaatsen tussen leefgebieden. Maar ook ransuilen maken dankbaar gebruik van de bomen om in te slapen.

Iets meer richting het oosten vanaf de Schellerdijk bestaat de bodem uit zware klei. Zoals al eerder benoemd is, houdt kleigrond meer vocht vast maar is ook zwaarder van structuur. Minder geschikt dus om te tuinieren, maar wel geschikt voor paarden- en koeienweides. De dieren kunnen genieten van de relatief kleinschalige, ietwat schrale, kruidenrijke graslanden, waar soorten als rode klaver en engels raaigras groeien. Dit soort vochtige en kruidenrijke gebieden zijn kostbaar als foerageergebied voor verschillende soorten, vooral door de ligging naast de IJssel. Grasetende vogelsoorten als brandgans, kolgans en smienten worden hier veelvuldig overdag gezien, en zullen later op de dag terugvliegen naar hun slaapplaats op of nabij de IJssel. Hazen eten hier ook graag en trekken later terug naar hun ondiepe uithollingen (leger) tussen de ruigtes in de omgeving.

Gebiedskenmerken

Oppervlakte	264,8 ha
Functie	landbouw
Bodem	zand, zavel en klei
Overige	

Het Landschap

Het Spoolde en Zalkerveerweg en de omgeving vormen een belangrijk overgangsgebied van de stad Zwolle naar het Natura 2000 gebied 'Rijntakken'. Het Zwolle-IJsselkanaal en bedrijventerrein Voorst delen Spoolde op in twee delen. De buurtschap Spoolde ligt op een rivierduin, de Spoolderberg, die in de loop der jaren steeds verder is afgegraven voor onder andere aanleg van wegen. Rivierduinen zijn vrij zeldzaam in het Nederlandse landschap. Een opvallende laan in de buurtschap is de Beukenallee, die zijn naam dankt aan het vroegere zandpad omzoomd door metershoge beuken. In de loop van de tijd werd bij de laan het 'rode dorp' gebouwd. Dit waren arbeiderswoningen met elk een eigen moestuin, maar vanwege de driehoekige kavel lopen de tuinen in een punt uit. De tuinen hebben tegenwoordig nog steeds deze vorm. De stad Zwolle breidt zich uit en dat is merkbaar in de buurtschap. Markante onderdelen maken tegenwoordig deel uit van het uitzicht in de buurtschap, namelijk de snelweg A28, IJsseltoren en het gebouw van Engie.

Vanuit de buurtschap slingert de Zalkerveerweg door het Spoolder landschap. Aan de westzijde van de weg is de rivierdijk de IJsseldijk met aan de andere zijde de IJssel te zien. Langs de weg is vooral het 'kleinschalige' platteland te zien. De weg stopt aan aan het einde aan de Zalkerdijk. Waar Volkstuinen Zalkerdijk te vinden zijn.

Steenuil (iStock)

Boerenerfjes (S. Fidom)

Boerenzwaluw (iStock)

Wat gluurt daar op mijn erfje?

Heb je soms het idee dat je begluurd wordt op je erfje? Mogelijk staart één van de zes voorkomende uilensoorten van Nederland je vanuit een hoekje aan: de steenuil. Mensen zijn niet de enige zonaanbidders, maar ook kleine steenuilen zitten graag in de zon. Je kan van geluk spreken als je een steenuil op je erf hebt. Steenuilen zijn indicators voor de kwaliteit van de natuurlijkheid van het gebied. De standvastige soort stelt namelijk hoge eisen aan zijn leefgebied waar het hele jaar aan moet worden voldaan. Gevarieerde erven, houtwallen, knotbomen, lage vegetatie, hobby vee, rommelige hoekjes en zitplaatsen als paaltjes zorgen voor schuilplekken, foerageer- en voortplantingsplekjes. Als gevolg van deze erfindeling trekt dit voedsel aan voor de steenuil zoals muizen, insecten en kleine vogeltjes. Gaat het goed met de steenuil, dan is er een algehele balans in muizen- en insectenstand en variatie op je erf. Dit soort kleinschalige erven zijn erg kostbaar voor de steenuil, vooral gezien het feit dat het erg slecht gaat met de soort en deze op de Rode Lijst staat. Ook in dit deelgebied worden ze relatief weinig waargenomen, met maar vier territoria.

...bij het Spoolde

Tussen het Zwolle-IJsselkanaal en de A28 ligt Spoolde. De bodem bestaat uit zand, lichte en zware zavel. Geschikte bodem voor kleinschalige hobbyboeren. In het gehucht zijn dan ook relatief oudere boerderijen te vinden met onder andere kleine schuren, struwelen, rommelige hoekjes en weides voor paarden, koeien en schapen.

Dit type boerenland vormt geschikt leefgebied voor boerenzwaluw, spotvogel en gele kwikstaart. Alle drie de soorten staan op de Rode Lijst, waaruit blijkt dat dit soort kleinschalige boerenerfjes steeds minder voorkomen in Nederland. Algemenere vogels vliegen ook rond als de putter, zwarte roodstaart en de ooievaar die hier ook graag hogerop broedt.

Een pronkstuk in het dorp zijn de oude beuken aan de Beukenallee die een verbinding vormen tussen de Hoofdgroenstructuren aan de randen van het dorp. De combinatie in dit lijnvormig element en woningen met pannendaken zijn waardevol voor vleermuizen. Vanuit de woning kunnen soorten als de gewone dwerg- en ruige dwergvleermuis de Beukenlaan richting hun maaltijd vliegen. Vooral de laatvlieger gebruikt deze waardevolle lange rechte vliegroute richting beschutte plekjes om te foerageren. Beschutte plekjes zijn onder andere te vinden aan de rand van Spoode, zoals de bosranden tegen de A28. Buizerds broeden graag in dit soort randen, vooral ook met de geschikte weilanden in de buurt waar hij zijn voedsel vandaan kan halen. Langs de noordzijde van Spoolde ligt het Zwolle-IJsselkanaal met de meer kleiige grond. In dit voedselrijke water groeit het zeldzame rivierfonteinkruid die vooral bij de grotere rivieren van Nederland groeit.

740 WAARGENOMEN SOORTEN (zoals bekend in Nationale Databank Flora en Fauna)

0 — 740 — beste deelgebied 2.905

Vogels (171 waargenomen)		Vleermuizen (7 waargenomen)	Zoogdieren (15 waargenomen)	
Boerenzwaluw	Ransuil	Gewone dwergvleermuis	Bunzing	Konijn
Buizerd	Roek	Laatvlieger	Eekhoorn	Mol
Gele kwikstaart	Spotvogel	Rosse vleermuis	Egel	Ree
Ooievaar	Steenuil	Ruige dwergvleermuis	Haas	Steenmarter
Putter	Zwarte roodstaart		Hermelijn	Vos

Reptielen, Amfibieën & Vissen (8 waargenomen)		Dagvlinders (22 waargenomen)		Libellen (14 waargenomen)	
Bittervoorn	Groene kikker (onb.)	Bruin blauwtje	Hooibeestje	Paardenbijter	Lantaarntje
Driedoornige stekelbaars	Kleine watersalamander	Citroenvlinder	Icarusblauwtje	Bruine glazenmaker	Vroege glazenmaker
Geelbuikschildpad	Lettersierschildpad	Dagpauwoog	Kleine vos	Blauwe glazenmaker	Grote keizerlibel
Gewone pad		Distelvlinder	Koninginnepage	Tengere grasjuffer	Kleine roodoogjuffer
Goudwinde		Gele luzernevlinder	Oranje luzernevlinder	Bruinrode heidelibel	Vuurlibel

Overige Ongewervelden (115 waargenomen)		Vaatplanten (359 waargenomen)		Overige (29 waargenomen)	
Bessentakvlinder	Meidoornspanner	Aalbes	Kleine bevernel	Geschubde inktzwam	Groot dooiermos
Grauwe monnik	Ratelaar	Akkerleeuwenbek	Overblijvende hardbloem	Gestippeld schriftmos	Kapjesmorielje
Koolwants	Rozenblaadje	Akkerwinde	Rode ogentroost	Gewoon purperschaaltje	Kapjesvingermos
Kroonvogeltje	Vogelwiekje	Bont kroonkruid	Steenanjer	Gewoon purperschaaltje	Nevelzwam
Locomotiefje	Wilgenhoutrups	Engelse alant	Voorjaarsganzerik	Grijze bisschopmuts	Witte schotelkorst

Wat zijn de natuurwaarden?

- Dit deelgebied zorgt voor een relatief ‘rustige’ overgang van stad naar Natura 2000 gebied ‘de Rijntakken’. De rust (qua geluid en verlichting) en de extensief beheerde graslanden in dit deelgebied zijn goed voor foeragerende brandganzen, smienten en andere soorten.
- Hobbyboeren bieden waardevolle leefgebieden voor veel soorten met hun boerenerf. ‘Rommelige’ boerenerven zijn essentieel voor boerenerfsoorten als de steenuil.
- Relatief weinig amfibieën zijn waargenomen. Langs de Zalkerveerweg zijn watergangen die potentie in leefgebied kunnen bieden aan deze soortgroep. Verruigen van de waterkanten kan het geschikter maken.

Wat zijn de kansen?

- Het behoud van de waardevolle terreinen en elementen als kleinschalig boerenlandschap, vochtige ruigtes en oudere bomen in dit gebied.
- Wanneer oudere boerderijen met ‘rommelige’ erfjes worden opgekocht en herontwikkeld: focus op natuurinclusieve inrichting door het behoud van enige rommeligheid. Het gras niet te kort, schuren behouden of een nestkast plaatsen. Het voorkomen/verminderen van ‘vernetting’ zorgt voor het behoud van (Rode Lijst) soorten als steenuil en boerenzwaluw.
- De zeer waardevolle stadsrand valt qua natuurwaarden nog te verbeteren/optimaliseren door het simuleren van kleinschalige en/of biologische landbouw; het aanplanten van hoogstambooggaarden, knotwilgen, hagen etc.

Thema	Vermenigvuldigingsfactor
Bebouwing	2
Tuinen en erven	2
Natte omgeving	3
Groene buitenruimte	3
Verharding	1

“Ambassadeur” van dit deelgebied: de boerenzwaluw

Boerenzwaluw (G.J. Assink)

Kruidenrijke / bloemrijke bermen (A. Wolma)

Basisvoorwaarden ambassadeur	Verbetermaatregel voor de ambassadeur
Voortplanting: deze soort nestelt in groepen in kleikommetjes in de boerenschuur.	Door boerenschuren niet volledig af te sluiten, kunnen boerenzwaluwen hier voedsel vinden en nestelen. Kunstnesten kunnen worden geplaatst om de zwaluw te helpen. Deze dienen in groepen in open schuren, onder een fors dakoverstek of onder balkons te worden geplaatst. Er moet genoeg ruimte boven het nest (ongeveer 15 cm) blijven voor de vogels om hun jongen te voeren.
Voeding: vliegende insecten worden in de vlucht gevangen.	Veedieren brengen vliegen met zich mee, het favoriete maaltje van de boerenzwaluw. Maar ook andere vliegende insecten worden gegeten. Door meer kruiden en ruigtevegetatie in te zaaien of te laten staan en overhoekjes te creëren, wordt het voedselaanbod vergroot.
Veiligheid: pesticiden vormen een gevaar voor de boerenzwaluw.	Natuurvriendelijke landbouw gebruikt geen pesticiden op het land. Door geen pesticiden te gebruiken, krijgen insecten en uiteindelijk de boerenzwaluwen dit ook niet binnen.

De “ambassadeur” van het gebied is de boerenzwaluw. Deze soort is gekozen als vertegenwoordiger omdat dit deelgebied het optimale leefgebied vormt. Net als alle anders soorten heeft de boerenzwaluw behoefte aan voedsel, voorplantingsplekken, veilige plekken om te rusten, vocht en verbindingen tussen de verschillende delen van het leefgebied. Als het goed gaat met de ambassadeur kunnen veel andere soorten meeliften op zijn succes.

Stadshagen
Bebouwde kom

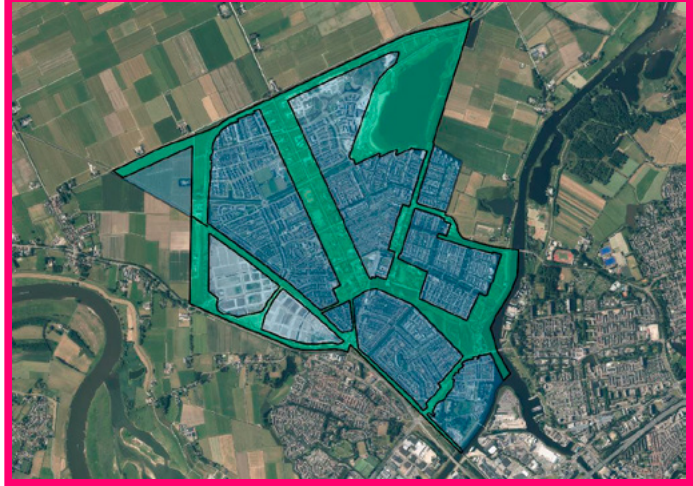

Van weiland naar huizen

Ondanks dat Stadshagen pas 25 jaar bestaat, is de wijk bruisend van het leven. Vele mensen hebben hun plek in de wijk gevonden, maar ook vele vogels, vleermuizen en andere zoogdieren. Zo zijn er vele typische stadsbewoners als de huismus en de gierzwaluw, die hun plek al hebben gevonden en broeden in openingen van de aanwezige woningen. Ook gebouwbewonende vleermuizen als de gewone dwergvleermuis zijn blij met de bebouwing. Zo is aan de Boogmakerstraat een grote kolonie aangetroffen in een woning met wel 40 individuen. Naast dat vleermuizen verblijfplaatsen hebben in gebouwen zijn er voldoende insecten te vinden in de omgeving. Alle waterpartijen in de omgeving en de parken (o.a. Park de Stadshoeve en het Twistvlietpark) kunnen gebruikt worden om te jagen op muggen en andere vliegende insecten.

Naast vliegende dieren, wordt de wijk ook veel gebruikt door de egel en de steenmarter. Deze dieren struinen de straten door op zoek naar voedsel. Beide soorten vertonen zich niet graag op geheel open terrein en kiezen het liefst een route langs of door struiken. Dat deze zoogdieren in de wijk zitten geeft dus aan dat er voldoende beschutting aanwezig is. De steenmarter staat erom bekend schade aan te brengen aan auto's, maar ter geruststelling; in de meeste gevallen dat een steenmarter een auto bezoekt, gebeurt er niks. Het is echter wel lastig voor kleine zoogdieren om tuinen in te komen. De woningen binnen Stadshagen zijn namelijk van elkaar gescheiden door stenen muren. Deze muren zijn wel vaak begroeid met klimop, wat weer goed is voor de biodiversiteit. Klimop is een plant die vaak onderschat wordt, deze kan namelijk veel bijdragen aan de tuinnatuur en je kan er veel plezier van hebben. Klimop bloeit en produceert nectar wanneer andere planten allang zijn uitgebloeid. Soms blijft het zelfs in bloei tot ver in de winter! Voor sommige vlindersoorten, zoals de dagpauwoog en de atalanta, kan klimop van levensbelang zijn. Deze vlinders kunnen nog flink nectar eten in het najaar voordat ze in winterslaap gaan. Ook voor vogels is klimop erg in trek. Klimop biedt schuilmogelijkheden voor de vogels, maar ook bessen in een tijd van schaarste. De bessen van klimop zijn rond eind februari/begin maart rijp, wat best vroeg is! Veel typische tuinvogels, waaronder de merel, vink, groenling, heggenmus en houtduif, kunnen hierdoor goed de winter doorkomen. Doordat veel klimop in Stadshagen staat draagt de wijk flink bij aan de biodiversiteit in de omgeving.

Boogmakerstraat (Google Street View)

Egel (iStock)

Naast de 'klassieke' tuinvogels, zijn er veel andere vogels in het gebied te vinden. Buiten het bebouwde gebied bevindt zich boerenland waar verscheidene boerenland- en weidevogels voorkomen die soms het bebouwde gebied of de Milligerplas bezoeken. Maar ook soorten als de blauwborst en Cetti's zanger zijn hier te vinden. Normaliter worden dergelijke vogelsoorten voornamelijk in natuurgebieden als de Biesbosch en Oostvaardersplassen aangetroffen, maar door de grote omvang van de groene en blauwe delen binnen deze wijk voelen deze soorten zich binnen Stadshagen ook thuis. De Cetti's zanger wordt aangetrokken door de dichte vegetatie in de buurt van water en ook de blauwborst zoekt nattere gebieden op, met een grote diversiteit aan landschapselementen en veel insecten.

Gebiedskenmerken

Oppervlakte	713,1 ha
Functie	wonen
Bodem	zand, zavel en klei
Overige	

Het Landschap

De wijk Stadshagen is gelegen in het noordwestelijke gedeelte van Zwolle. De wijk bestaat uit de buurten Milligen, Schoonhorst, Breecamp, Breecamp-West, Werkeren en Frankhuis. In de toekomst komen hier nog de buurten De Tippe en Breezicht bij. De wijk bestaat nu 25 jaar en is ontwikkeld in polder Mastenbroek. Voordat de wijk ontstond was er hier dus voornamelijk weiland.

Het openbaar groen binnen Stadshagen bestaat vooral uit gazon, bomenspiegels en bomen langs de wegen. De wijk heeft drie parken; het Twistvlietpark, Park de Stadshoeve en het Frankhuispark. De voortuinen binnen de wijk zijn afwisselend groen en verhard.

Wat niet kan ontbreken binnen de omschrijving van Stadshagen is de Milligerplas. Deze plas is in de jaren 60' ontstaan na zandwinning voor de verbreding en verhoging van de A28. Later is de plas nog groter gemaakt. De zuidkant van de plas is hedendaags bestemd voor recreatie en de noordkant is een natuurgebied.

Aan de oostzijde van de wijk stroomt rivier 'Zwarte Water' en aan de overkant van deze rivier ligt de wijk Holtenbroek. Aan de zuidzijde grenst Stadshagen aan de wijk Westenholte en verder ten zuiden ligt de wijk Spoolde. Stadshagen, Westenholte en Spoolde vormen samen het Zwolse stadsdeel West. Ten noorden van Stadshagen liggen de open delen van polder Mastenbroek.

Roerdomp (E. Witter)

Baardman (M. de Haas)

Europese aal (iStock)

Samenleven op de Milligerplas

De Milligerplas is een geweldige plek voor recreanten om rustig aan te doen, te zonnen en te zwemmen. Waar veel mensen niet aan denken, is het feit dat er onder water veel en druk leven te vinden is. De meest bijzondere verschijning binnen de Milligerplas is bij uitstek de Europese aal. In april 2022 is de aal hier pas voor het eerst gezien. Hij heeft dus via alle slootjes, kanalen en rivieren zijn weg gevonden naar deze plas. De Europese aal wordt geboren op een grote diepte in zout water. Eenmaal geboren start de weg naar zoet water, ze kunnen honderden kilometers afleggen om de perfecte plek te vinden. En zodra ze volwassen zijn vertrekken ze weer op een soms lange tocht naar de zee om voort te planten.

Niet alleen in het water, maar ook erbuiten gebeuren speciale dingen bij de Milligerplas. Zo zijn er voor oeverzwaluwen speciale voorzieningen gemaakt. Deze vogels maken holen in zandige steilwanden. Tijdens het broeden kunnen de oeverzwaluwen zonder veel moeite en zonder ver te hoeven vliegen voedsel zoeken boven de Milligerplas. Een heus hotel!

Veelzijdig leven in riet

Het Twistvlietpark is een prachtig stukje natuur binnen Stadshagen. Het gehele park valt binnen de hoofdgroen-structuur van Zwolle. In het park is het water ondiep en bestaan de oevers uit rietkragen. Verspreid over het park staan niet veel bomen. Hiermee sluit het aan op het buitengebied van Stadshagen en het rivier- en polderlandschap. Hierbij kan je denken aan het Zwarte Water en aan de polder Mastenbroek.

Dieren die gebonden zijn aan water, waaronder de otter, kunnen vanuit het Zwarte Water Stadshagen binnenkomen en via de wateren in het Twistvlietpark doortrekken naar andere delen. Maar er zijn ook dieren die het park prima vinden als leefgebied. Zo zijn de rietkragen van het Twistvlietpark erg in trek bij de mysterieuze roerdomp en waterral. De roerdomp vinden tussen het riet is een ingewikkeld zoekplaatje. De vogel staat in een ‘paalhouding’ stijf rechtop en beweegt niet. En met kleuren die lijken op riet zijn ze gemakkelijk te missen. Zowel de roerdomp als de waterral zijn alleseters, ze jagen onder andere op kikkers, vissen en insecten. Aanwezigheid van deze vogels geeft dus aan dat het Twistvlietpark een divers park is met verscheiden-heid aan vissen en amfibieën.

Het riet is ook zeer in trek bij de baardman, die nergens anders in Stadshagen voorkomt. De naam van de vogel zegt eigenlijk alles. De mannetjes hebben karakteristieke bakkebaarden waardoor ze makkelijk te herkennen zijn.

Het Twistvlietpark is niet alleen in trek bij dieren, maar ook bij enkele bijzondere planten. Moeraskartelblad is er één van. Deze Rode Lijst soort is één van de weinige halfparasitaire planten die doordringen in het wortelstelsel van andere planten om water en mineralen af te tappen.

1.877 WAARGENOMEN SOORTEN (zoals bekend in Nationale Databank Flora en Fauna)

0 — 1.877 — leefgebied 2.905

Vogels (210 waargenomen)		Vleermuizen (8 waargenomen)		Zoogdieren (26 waargenomen)	
Baardman	Kwartelkoning	Gewone dwergvleermuis	Ruige dwergvleermuis	Bunzing	Otter
Blauwborst	Oeverzwaluw	Laatvlieger	Watervleermuis	Dwergmuis	Ree
Heggenmus	Roerdomp	Meervleermuis		Haas	Steenmarter
Kleine karekiet	Tureluur	Rosse vleermuis		Hermelijn	Veldmuis
Kievit	Waterral			Konijn	Wezel

Reptielen, Amfibieën & Vissen (31 waargenomen)		Dagvlinders (29 waargenomen)		Libellen (31 waargenomen)	
Baars	Rietvoorn	Atalanta	Keizersmantel	Bruinrode winterjuffer	Houtpantserjuffer
Europese aal	Tiendoornige stekelbaars	Dagpauwoog	Kleine vos	Gewone oeverlibel	Lantaarntje
Grote modderkruiper	Vetje	Grote vos	Koninginnepage	Grote roodoogjuffer	Paardenbijter
Gewone pad	Zeelt	Grote weerschijnvlinder	Scheefbloemwitje		Steenrode heidelibel

Overige Ongewervelden (711 waargenomen)		Vaatplanten (758 waargenomen)		Overige (73 waargenomen)	
Blauwe metselbij	Huismoeder	Akkerandoorn	Oosterse morgenster	Echt judasoor	Groot dooiermos
Blinde bij	Limnephilus	Klimop	Steenanjer	Kapjesmorielje	Muurschotelkorst
Gamma-uil	Locomotiefje	Knolspirea	Veenreukgras	Gewoon purperschaaltje	Reuzenbovist
Gelobd halmuiltje	Vierlijneendags-vlieg	Moeraskartelblad	Veldsalie	geschubde inktzwam	Rond dambordje
Gewone worteluil		Moeraslathyrus			Parapluutjesmos

Wat zijn de natuurwaarden?

- Het Twistvlietpark valt geheel binnen de Zwolse hoofdgroenstructuur en het vormt een unieke locatie. Door de vele waterpartijen en de dichte rietkragen is het een walhalla voor vele (riet)soorten, zoals de kleine karekiet, baardman of de blauwborst. Maar ook de mysterieuze roerdomp of waterral. Dit zijn soorten die niet altijd te vinden zijn in een stad, wat het park extra waardevol maakt. De variatie aan water, rietkragen, ruigtes en grasland maakt het een park met een zeer hoge natuurwaarde.
- De klimop die veelvuldig gebruikt wordt als afscheiding tussen woningen zorgt voor een hogere biodiversiteit. Het trekt diverse vlinders aan, overige insecten en vogels. Het heeft daarmee een hoge natuurwaarde.
- Ondanks dat Stadshagen veel nieuwbouw betreft is de wijk al gevonden door gebouwgebonden soorten als de huismus, gierzwaluw en gewone dwergvleermuis. De huismus en gierzwaluw broeden in de woningen en de vleermuizen hebben er verblijfplaatsen.
- De Milligerplas is een gebied waar oeverzwaluwen kunnen broeden. Ook biedt de plas een huis aan de Europese aal (een Rode Lijst soort).
- De visie voor de noordelijke zijde van de Milligerplas is het versterken van het natuurlijke karakter van de oever. Er worden natuurvriendelijke oevers gerealiseerd met robuuste rietzones. Voor recreatieve voorzieningen is de ruimte zeer beperkt, waardoor rustruimte ontstaat voor o.a. watervogels.

“Ambassadeur” van dit deelgebied: de wezel

Wezel (iStock)

Takkenril / vluchtheg (Econsultancy)

Wat zijn de kansen?

- Inzetten op natuurinclusief bouwen en renoveren is gunstig voor gebouwgebonden soorten.
- Door zachte erfafscheidingen te gebruiken, kunnen egels en andere dieren zich beter verplaatsen door het gebied.
- Door de graslanden en bermen binnen Stadshagen wat meer te laten verruigen, wordt de natuurwaarde verhoogd. Dit kan worden bereikt door ecologisch te maaien.
- Aan de noordzijde van de Milligerplas is er ruimte voor natuurontwikkeling, door de ontwikkeling van een brede groenzone en natuurvriendelijke oevers met rietzones.
- Meer natuurontwikkeling rond de verkeersknoop bij Ruimzicht (o.a. op oude tracé Werkerlaan en het weiland tussen Milligersteeg en N331)
- Het versterken van de natuurwaarden in het Frankhuispark.

Thema	Vermenigvuldigingsfactor
Bebouwing	3
Tuinen en erven	3
Natte omgeving	2
Groene buitenruimte	2
Verharding	1

Basisvoorwaarden ambassadeur	Verbetermaatregel voor de ambassadeur
Verbinding: de wezel gebruikt lijnvormige groene verbindingen in het landschap om zich te verplaatsen tussen leefgebiedjes.	Behoud en breng kleine landschapselementen terug in het landschap, zoals houtwallen en singels. Bosjes, rietkragen en ruige randen in het landschap zijn ook goed. Gebruik snoeihout om takkenrillen te maken.
Voedsel: per dag staan één of twee muizen per dag van de wezel.	Maak composthopen van groen- en snoeiafval, dit trekt muizen aan. Maak het terrein niet te ‘netjes’, maar behoud zoveel mogelijk rommelige hoekjes zoals takkenhopen en tolereer bramen of brandnetels.
Voortplanting: de wezel heeft meerdere rustplaatsen in zijn territorium en paart meestal van februari-april.	Zorg dat er meerdere geschikte verblijfplaatsen zijn binnen het gebied, dat kan middels bovenstaande maatregelen.

De “ambassadeur” van het gebied is de wezel. Deze soort is gekozen als vertegenwoordiger omdat dit deelgebied het optimale leefgebied vormt. Net als alle anders soorten heeft de wezel behoefte aan voedsel, voorplantingsplekken, veilige plekken om te rusten, vocht en verbindingen tussen de verschillende delen van het leefgebied. Als het goed gaat met de ambassadeur kunnen veel andere soorten meeliften op zijn succes.

Tolhuislanden
Landbouw

Van de bodem naar de top

De uitgestrekte graslanden in de Tolhuislanden vormen in de zomer de thuishaven voor een breed scala aan weidevogels die vanuit het zuiden naar Nederland zijn gekomen om te broeden. Het gebied kent daardoor een grote diversiteit aan verschillende weidevogels. In het gebied is sinds 1998 dan ook de weidevogelgroep Tolhuislanden actief. De weidevogelgroep helpt met het beschermen van weidevogelnesten zodat de jongen groot kunnen worden door het monitoren van de nesten en de populatietrend door de jaren heen.

Bij de weidevogels die hier voorkomen kan er gedacht worden aan de grutto, tureluur, wulp en kievit. Ondanks dat ze allemaal een ander verenkleed hebben komt wat betreft uiterlijk één ding overeen en dat is de lange snavel. Deze lange snavel hebben ze niet voor niets! De lange snavel wordt gebruikt om in de bodem naar voedsel als regenwormen en emelten te kunnen zoeken. De juiste omstandigheden van de bodem zijn dus van cruciaal belang voor de weidevogels. De bodem dient niet alleen vochtig te zijn zodat de snavel makkelijk de grond in kan, maar er dient ook genoeg voedsel in de grond te zitten. Het menu van de weidevogel bestaat uit larven, regenwormen en insecten. De kuikens van de weidevogel hebben nog geen lange snavel waardoor ze voornamelijk insecten als langpootmuggen eten.

Gebiedsfoto (Google)

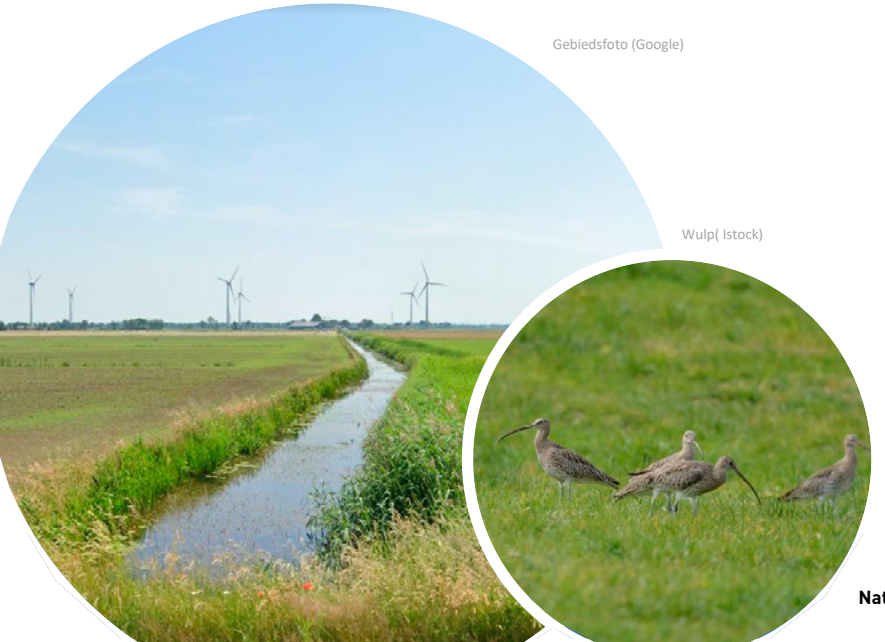

Wulp(Istock)

Hoewel het lijkt alsof de habitatseisen van alle weidevogels gelijk zijn, zit er wel degelijk een verschil tussen de behoefte van bijvoorbeeld de grutto en de kievit. De kuikens van de grutto's eten voornamelijk grote vliegende insecten en snuitkevers die voornamelijk in een open vegetatie te vinden zijn. Ook slootranden kunnen hierbij door extensief beheer een belangrijk foerageerhabitat vormen. De kievitskuikens eten met name loop- en kortschildkevers die juist voorkomen op een bodem van kort gemaaid gras.

Het aanbod aan diverse insecten is afhankelijk van de aanwezige plantensoorten. Soorten als de dagkoekoeksbloem, adderwortel en wilgenroosje zorgen voor de aanwezigheid van insecten door het aanbod van nectar. Wat er groeit op een grasland heeft ook te maken met de bodemomstandigheden. Enkele belangrijke factoren zijn vocht, zuurgraad en beheer. Deze bodemfactoren bepalen ook het aanbod aan bodemleven waar de volwassen weidevogels van leven.

In gezonde bodem leven veel verschillende bacteriën, schimmels, aaltjes, mijten en verschillende soorten wormen. Deze organismen en hun bodemleven speelt een belangrijke rol. Hier zijn namelijk soorten aanwezig die van belang zijn voor het afbreken van organisch materiaal. Het organische materiaal wordt vervolgens door deze soorten weer omgezet in voedingsstoffen. Dit zorgt ervoor dat de bodem op zichzelf een complex ecosysteem vormt die tevens ook kwetsbaar is voor verandering en aantasting. Boeren spelen hierdoor op meerdere niveaus een cruciale rol in het behoud van het leefgebied van de weidevogel; van bodemkwaliteit tot het maaibeleid.

Gebiedskenmerken

Oppervlakte	677,4 ha
Functie	landbouw en natuur
Bodem	zand
Overige	

Het Landschap

Waar Tolhuislanden vroeger bestond uit natte gebieden met moerassige broekbossen, is het in het begin van de twintigste eeuw ontgonnen. De Tolhuislanden liggen dan ook op de overgang naar veenrijk gebied. Het gebied is sinds de ontginning in gebruik voor landbouw, waar het voornamelijk als grasland wordt benut.

Om het gebied geschikt te maken voor de landbouw zijn er veel greppels en brede sloten gegraven om het gebied te ontwateren. De percelen in het landschap zijn onregelmatig verdeeld en het gebied heeft een open karakter. In het gebied zijn meerdere windmolens aanwezig en er zijn plannen om in het gebied meer duurzame energie te produceren.

Het gebied wordt aan de oostelijke zijde begrensd door de spoorlijn en langs de westelijke zijde door de snelweg A28. De Steenwetering en de weg naar Nieuwleusen (N758) maken onderdeel uit van de hoofdgroenstructuur.

Grutto (G.J. Assink)

Groene kikker (onbepaald) (iStock)

Zwanenbloem (H. Looman)

Kansen voor de bermen

Verreweg de meeste bermen in de Tolhuislanden zijn kort gemaaid en/of bestaan uit monotone vegetatie. Hier liggen grote kansen voor het gebied! Door het bermbeheer aan te passen, kunnen hier kruidenrijke vegetaties ontstaan. De kruiden die tot bloei komen, kunnen onder andere dienen als waardplanten voor vlinders en nectarbloemen voor diverse insecten. Uniekere soorten als argusvlinder en groot dikkopje zullen hiervan profiteren, maar ook algemene soorten als atalanta, distelvlinder en kleine vos komen hier op af. Waardplanten zijn de plantensoorten waar deze soorten afhankelijk van zijn; hier zetten ze hun eitjes op af en dit zijn de enige planten die de rupsen willen eten.

Meer insecten leiden vervolgens tot een groter voedselaanbod voor de aanwezige (weide)vogels en zoogdieren. Ook kunnen ruige bermen voor aanwezige soorten als de otter, bunzing en hermelijn veilige looproutes vormen, die daardoor beschut en veilig door het gebied kunnen trekken.

Leven in en langs de sloot

In het gebied zijn veel sloten aanwezig die het waterpeil regelen. Een sloot kan een plek zijn waar volop leven is! Ook hierbij speelt het beheer van de sloot en de oever een belangrijke rol. Langs de randen van oever groeien planten als de spindotterbloem, gele lis, zwanenbloem, riet en moerasspirea. De ruige oevers bieden plekken waar vogels als de meerkoet en wilde eend hun nest in kunnen maken. Het overjarige riet wordt hierbij aan nestmateriaal gebruikt.

Maar ook de vegetatie in het water zelf is van belang. Hier groeien waterplanten als pijlkruid en gewone dotterbloem. De planten die met hun wortels onderwater staan en met een deel van de stengel bovenwater staan zijn enorm belangrijk voor libellen. Het grootste gedeelte van het leven van een libelle speelt zich namelijk onder water af. Hier leven ze als libellelarve en zijn het echte jagers.

Alle waterbeestjes die kleiner zijn dan zijzelf, vallen ten prooi. Het lantaarntje, de vuurlibel en de watersnuffel zijn libellesoorten die hier langs de sloot te vinden zijn.

De libellelarve staat echter niet boven aan de voedselketen. Vissen als de baars en snoek jagen op hun beurt graag op dergelijke larven. Een typische vissoort van sloten die hier voorkomt is de grote modderkruiper. De grote modderkruiper kan in water voorkomen waar de zuurstofgehalte laag is. Zelfs in drooggevallen sloten kan de modderkruiper enige tijd ingegraven in de modder overleven.

Maar een nog grotere jager in dit gebied is de otter! Deze marterachtige is met name in de nacht actief. Overdag zit de otter verstopt ergens tussen de dichte oevervegetatie. Helaas zijn er al meerdere otters in het gebied verkeersslachtoffer geworden.

333 WAARGENOMEN SOORTEN (zoals bekend in Nationale Databank Flora en Fauna)

0 — 333 — beste deelgebied 2.905

Vogels (124 waargenomen)		Vleermuizen (3 waargenomen)	Zoogdieren (13 waargenomen)	
Bruine kiekendief	Kievit	Gewone dwergvleermuis	Bruine rat	Konijn
Buizerd	Meerkoet	Laatvlieger	Bunzing	Mol
Goudplevier	Tureluur	Rosse vleermuis	Egel	Otter
Grasmus	Wilde eend		Haas	Ree
Grutto	Wulp		Hermelijn	Steenmarter

Reptielen, Amfibieën & Vissen (8 waargenomen)		Dagvlinders (19 waargenomen)		Libellen (16 waargenomen)	
Baars	Snoek	Atalanta	Distelvlinder	Bandheidelibel	Viervlek
Bastaardkikker	Tiendoornige	Bont zandoogje	Hooibeestje	Bruine korenbout	Gewone pantserjuffer
Driedoornige	stekelbaars	Bruin zandoogje	Icarusblauwtje	Gewone oeverlibel	Watersnuffel
stekelbaars	Zeelt	Citroenvlinder	Kleine vos	Glassnijder	Lantaarntje
Grote modderkruiper		Dagpauwoog	Oranjetipje	Grote keizerlibel	Vuurlibel

Overige Ongewervelden (24 waargenomen)		Vaatplanten (126 waargenomen)		Overige (0 waargenomen)
Gamma-uil	Sint-jacobsvlinder	Adderwortel	Moerasspirea	
Gewone grasuil	Zandhalmuiltje	Akkerhoornbloem	Riet	
Grote beer	Zilverstreep	Dagkoekoeksbloem	Spindotterbloem	
Haarbos	Zuringspanner	Gele lis	Wilgenroosje	
Huismoeder	Citroenlieveheersbeestje	Grote kattenstaart	Zwanenbloem	

Wat zijn de natuurwaarden?

- Het gebied is in gebruik als weidevogelgebied. Weidevogels nemen landelijk enorm af vanwege het afnemen van geschikt habitat. Openheid, rust en een hoog waterpeil zijn te behouden waarden. Het feit dat hier ruimte wordt geboden aan de weidevogel en dat er een werkgroep aanwezig is die zich hiervoor inzet, vormt een grote natuurwaarde.
- De sloten die door het gebied heen lopen, bieden een breed habitat voor allerlei soorten flora en fauna. In het water en langs de oevers zijn specifieke omstandigheden waar soorten zich kunnen vestigen.
- De bermen in het gebied hebben een hoge natuurwaarde, door enkele schrale zandige plekken er bestaat er uniek habitat waar verscheidene soorten (waaronder bepaalde insecten) van profiteren.

Wat zijn de kansen?

- Natuurvriendelijke landbouw is gunstig voor insecten en (weide)vogels. Er liggen kansen voor het uitbreiden van het weidevogelbeheer.
- Verbetering / behoud van ecologisch beheer vergroot de diversiteit van planten en dieren. Hierdoor ontstaan meer randen of vlaktes met bloeiende kruiden.
- Betere samenwerking met agrariërs ter bevordering van het ecologisch beheer.

Thema	Vermenigvuldigingsfactor
Bebouwing	1
Tuinen en erven	2
Natte omgeving	3
Groene buitenruimte	3
Verharding	1

“Ambassadeur” van dit deelgebied: de wulp

Wulp (H. Looman)

Behoud van greppels en sloten (A. Wolma)

Basisvoorwaarden ambassadeur	Verbetermaatregel voor de ambassadeur
Voedsel: vooral regenwormen en insecten(larven).	Gevarieerd kruiden- en structuurrijk grasland met een hoog waterpeil is optimaal voor de wulp. Door greppels en sloten te behouden of aan te leggen wordt geschikt leefgebied en voedselaanbod behouden/gecreëerd.
Vocht: de wulp houdt van vochtige leefgebieden.	Vernatting van een gebied kan bijvoorbeeld middels het afvlakken van slootkanten. Of met het opzetten van het slootwaterpeil door schotten te plaatsen of drainagepijpen af te sluiten.
Veiligheid: landbouwwerkzaamheden en recreatie verstoren de wulp.	De wulp is snel verstoord. Door delen van het gebied tot rustgebied te benoemen, kan de wulp onverstoord leven en nestelen. Pas het maaibeleid aan op de ecologie van de wulp (kuikentijd, nestperiode etc.).

De “ambassadeur” van het gebied is de wulp. Deze soort is gekozen als vertegenwoordiger omdat dit deelgebied het optimale leefgebied vormt. Net als alle anders soorten heeft de wulp behoefte aan voedsel, voorplantingsplekken, veilige plekken om te rusten, vocht en verbindingen tussen de verschillende delen van het leefgebied. Als het goed gaat met de ambassadeur kunnen veel andere soorten meeliften op zijn succes.

Veerallee
Bebouwde kom

Gebiedskenmerken

Oppervlakte	48,3 ha
Functie	wonen
Bodem	
Overige	

Het Landschap

De Veerallee of Veeralleekwartier is genoemd naar de voormalige veerweg met bomen. Veerallee is een woonwijk met zowel oude huizen als nieuwbouw, en heeft woningen met verschillende bouwstijlen. Een groot deel van de wijk bestaat uit huizen die rond 1900 zijn gebouwd voor de middenklasse. Veel van deze woningen zijn gebouwd met typische stijlkenmerken van de Jugendstil. In het westen ligt de nieuwbouwwijk Prinsenpoort, bestaande uit 500 woningen die in 2021 zijn opgeleverd.

In het noorden van de wijk ligt het Prins Clauspark en in het zuiden, westen en noorden wordt de wijk omgeven door een groenstrook met bomen. Het park en de groenstroken behoren tot de hoofdgroenstructuur van gemeente Zwolle.

Het Prins Clauspark is aangelegd in de jaren ’60 en werd geopend in 1977. Het is een langgerekt park met hoogteverschillen. De begroeiing bestaat voornamelijk uit bomen en gazon. Ook zijn er volkstuintjes, speeltoestellen en is er een kinderboerderij.

De wijkgrenzen worden gevormd door de spoorbaan van het Kamperlijntje, N-weg de IJsselallee en de autosnelweg A28.

Groene tuinen als stapstenen

De woningen die rond 1900 zijn gebouwd hebben veelal ruime achtertuinen. Deze tuinen zijn doorgaans groen en er staan vaak oude bomen. Daardoor zijn deze tuinen van groot belang voor veel planten en dieren. Ze functioneren onder andere als stapstenen voor dieren die zich door de wijk willen verplaatsen.

Door een vaste waarnemer in het gebied is er een goed beeld van welke insecten, vogels en planten er in de groene tuinen kunnen voorkomen. Naast vogelsoorten die typisch zijn voor tuinen, zoals de roodborst, merel en huismus, komen er dankzij de oude bomen ook bijzondere vogelsoorten voor in de woonwijk. Zo is de sperwer een vaste bezoekers in de tuinen van Veerallee, waar deze roofvogel voornamelijk op kleine zangvogels als mezen, mussen en vinken jaagt. Zelfs de buizerd en havik, roofvogels die er niet om bekend staan ook in de bebouwde kom voor te komen, zijn waar te nemen in de woonwijk.

De oude bomen in de achtertuinen trekken vogels aan als grote bonte specht, glanskop, boomklever en grauwe vliegenvanger. Deze vogelsoorten maken hun nest in scheuren of holen in bomen. De grauwe vliegenvanger heeft een onopvallende kleur en zang en blijft daardoor vaak onopgemerkt.

Prins Clauspark (Google)

Grauwe vliegenvanger (E. Witter)

De aanwezigheid van vuurgoudhaan en goudhaan laat zien dat er naast loofbomen ook voldoende naaldbomen aanwezig zijn in de woonwijk. Deze kleine vogeltjes, met opvallend gekleurde kruinstrepen, hebben een voorkeur voor naaldbomen en komen daardoor voornamelijk voor in delen van Nederland met veel naaldbos.

De bomen zijn niet alleen belangrijk voor dieren, maar ook voor mossen en paddenstoelen, die vaak op of om de bomen voorkomen. Zo komt de Rode Lijst-soort zijdeachtige beurszwam voor op loofbomen en -struiken in deze wijk.

Naast bomen kunnen ook vijvers en sloten een boost geven aan de biodiversiteit in achtertuinen. Vijvers en sloten kunnen amfibieën en libellen aantrekken. Zo zijn de gewone oeverlibel, smaragdlibel en paardenbijter vaak te zien in het zuiden van de woonwijk. De naam van deze soort is misleidend, de paarden-bijter bijt namelijk geen paarden, maar jaagt vaak op insecten die in de buurt van mensen of dieren als paarden vliegen, waardoor het lijkt of hij ze bijt.

In de tuinvijvers komt de bruine kikkers het meeste voor van de amfibieëngroep in het Veeralleekwartier. Als er water, voedsel en voldoende dekking aanwezig is, is dit koudbloedige diertje tevreden. Andere amfibieën als de kleine watersalamander en gewone pad zijn ook te verwachten in de tuin.

In het zuidoosten van de wijk zijn de tuinen zo groot en groen dat zelfs zoogdieren als steenmarter en eekhoorn er kunnen voorkomen. Ook de egel is vaak waargenomen in Veerallee, wat laat zien dat er veel groene tuinen in de wijk zijn met gelaagde vegetatie zoals struiken en dat deze tuinen met elkaar in verbinding staan.

Straat in het zuiden van Veerallee (Google)

Eekhoorn (G.J. Assink)

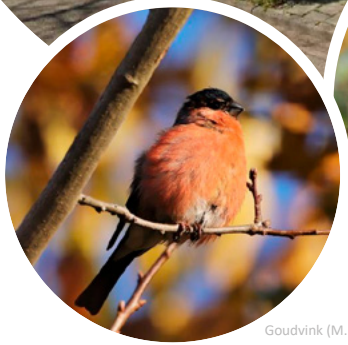

Goudvink (M. de Haas)

Samenleven met mensen

Sommige dieren hebben zich weten aan te passen aan een leven in de bebouwde kom. Gierzwaluw, huismus en vleermuizen zijn hiervan de meest bekende voorbeelden. De gierzwaluw en huismus maken hun nest onder dakpannen of in nissen. Sommige vleermuissoorten maken gebruik van ruimtes in de muur of onder het dak. Sloop- en renovatieprojecten kunnen daarom een bedreiging vormen voor deze soorten. Nieuwbouwhuizen zijn vaak niet geschikt, door het ontbreken van geschikte ruimtes in de muren en onder de dakpannen. In de Prinsenpoort zijn dan ook geen waarnemingen gedaan van gierzwaluw en huismus, en weinig van vleermuizen.

Ook veel plantensoorten weten te overleven in de bebouwde kom. Gele helmbloem is een vrij zeldzame soort die vooral op muren en andere stenige plaatsen voorkomt. In Veerallee is deze plant waargenomen op de stoep.

Zelfs een drukke plek als de snelweg biedt kansen voor bepaalde soorten, zoals het Deens lepelblad. Deze soort is zoutminnend en profiteert daarom van het strooien op de A28.

Prins Clauspark

In het noordwesten van het Veeralleekwartier ligt een park van ca. 6 hectare groot. In dit park staan vele, grote bomen. Sommige soorten die in de tuinen waar te nemen zijn, hebben zich in dit park gevestigd. De eekhoorn bouwt zijn nest graag in bosrijker gebied, maar komt de tuinen in om te foerageren. Hij zoekt dan naar boomzaden, knoppen, insecten en bessen. Ook de sperwer is een tuinbezoeker die in het park nestelt. Ook de grote bonte specht voelt zich dusdanig thuis in het park dat hij hier zijn jongen grootbrengt.

Grotere groepen zijn geliefd bij vleermuizen. Tussen het groen vinden zij hun voedsel, dat uit muggen en andere vliegende insecten bestaat. Boombewonende vleermuizen, zoals de rosse vleermuis, vinden in boomholtes of achter schors hun verblijfplaats. Naast boomgroepen zijn ook de bomenlanen die de woonwijk omgeven belangrijk voor vleermuizen: zij gebruiken zulke bomenrijen om langs te migreren.

Ondanks dat het park al waardevol is voor veel dieren, gaat er veel potentie verloren door de eenzijdige inrichting. Het park bestaat voornamelijk uit bomen en strakgemaaid gazon. Ondergroei is echter ook belangrijk voor veel soorten, zoals voor de goudvink. Deze vogel met een roodroze buik en wangen maakt zijn nest in de struiklaag.

Voor insecten is het daarnaast belangrijk dat er voldoende kruidenrijke plekken zijn. De meeste vlindersoorten die zijn waargenomen in Veerallee zijn algemene soorten. Door meer bloemen in te zaaien en minder te maaien, kunnen ook zeldzamere vlinders hun thuis vinden in het park en in de groenstroken en zullen de aantallen toenemen.

439 WAARGENOMEN SOORTEN (zoals bekend in Nationale Databank Flora en Fauna)

0 — 439 — beste deelgebied 2.905

Vogels (100 waargenomen)		Vleermuizen (5 waargenomen)	Zoogdieren (8 waargenomen)	
Appelvink	Grote bonte specht	Gewone dwergvleermuis	Bosmuis	Mol
Boomkruiper	Huismus	Laatvlieger	Eekhoorn	Steenmarter
Gierzwaluw	Koperwiek	Rosse vleermuis	Egel	
Goudvink	Roodborst	Ruige dwergvleermuis	Huismuis	
Grauwe vliegenvanger	Sperwer		Konijn	

Reptielen, Amfibieën & Vissen (3 waargenomen)	Dagvlinders (23 waargenomen)		Libellen (21 waargenomen)	
Bruine kikker	Atalanta	Gehakkelde aurelia	Beekrombout	Houtpantserjuffer
Gewone pad	Bont zandoogje	Groot koolwitje	Blauwe glazenmaker	Paardenbijter
Kleine watersalamander	Boomblauwtje	Kleine vos	Bruine korenbout	Smaragdlibel
	Dagpauwoog	Kleine ijsvogelvlinder	Gewone oeverlibel	Vroege glazenmaker
	Distelvlinder	Sleedoornpage	Grote keizerlibel	Vuurjuffer

Overige Ongewervelden (110 waargenomen)		Vaatplanten (142 waargenomen)		Overige (27 waargenomen)	
Brandnetelbladroller	Huismoeder	Akkerdistel	Muurvaren	Eikenmos	Schoorsteentje
Buxusmot	Kleine wintervlinder	Boerenwormkruid	Robertskruid	Groot dooiermos	Stoeprandvingermos
Gamma-uil	Kolibrievlinder	Deens lepelblad	Tongvaren	Heksenvingermos	Voorjaarspronkridder
Groene schildwants	Locomotiefje	Duizendblad	Vingerhelmbloem	Muurschotelkorst	Wieltje
Grijze stipspanner	Taxusspikkelspanner	Gele helmbloem	Vogelmuur	Oranje dooiermos	Zijdeachtige beurszwam

Wat zijn de natuurwaarden?

- De oude, grote, groene tuinen in de wijk zijn van grote waarde voor de planten en dieren in de wijk. Met name de oude bomen zijn erg waardevol en dienen daarom beschermd te worden.
- Het Prins Clauspark vormt een belangrijk onderkomen voor met name vogels, vleermuizen en de eekhoorn.
- De bomenrijen die de wijk omgeven bestaan uit oude bomen en zijn daarom belangrijk voor veel vogels. Daarnaast gebruiken vleermuizen zulke bomenrijen om langs te migreren.

Wat zijn de kansen?

- De biodiversiteit kan worden vergroot door meer gelaagdheid in de vegetatie van het Prins Clauspark aan te brengen. Denk aan: gazon, kruiden, struiken en bomen. Door meer bloemen in te zaaien en struiken te planten kan de biodiversiteit in de wijk aanzienlijk worden verbeterd.
- Weinig geschikte watergangen voor dieren door de beschoeide en gemaaide oevers van de Willemsvaart. Het aanbrengen van drijvende oevers biedt hier kansen.
- Zachte erfscheidingen als hagen en struiken i.p.v. schuttingen en muren zijn gunstig voor zoogdieren als de egel.
- Meer bomen in de nieuwbouwwijk zouden de natuurwaarden vergroten.
- Behouden en verbeteren van het groen langs de Kamperweg en langs / op de sportvelden meer ecologische waarden creëren waar dit mogelijk is.
- Ecologische verbinding creëren naar de Kamperpoort.

Thema	Vermenigvuldigingsfactor
Bebouwing	1
Tuinen en erven	3
Natte omgeving	2
Groene buitenruimte	2
Verharding	1

“Ambassadeur” van dit deelgebied: de eekhoorn

Eekhoorn (G.J. Assink)

Struiken, klimop en besdragende planten (E. Witter)

Basisvoorwaarden ambassadeur	Verbetermaatregel voor de ambassadeur
Voedsel: rode eekhoorns leven voornamelijk van boomzaden zoals noten en eikels.	Behoud in de wijk en in het park een diversiteit aan geschikte bomen zoals beuk, hazelaar en tamme kastanje. Zorg verder voor een diversiteit aan voedsel, laat paddenstoelen staan en plaats bessenstruiken zoals klimop, hulst of lijsterbes.
Vocht: de rode eekhoorn kan geen voldoende vocht uit zijn voedsel halen.	Plaats ondiepe schaaltjes of andere ondiepe objecten met water verspreid over het terrein waar de eekhoorn kan drinken. Ook kleine ondiepe poeltjes zijn geschikt.
Voortplanting: de rode eekhoorn heeft meerdere nesten binnen zijn territorium.	Laat oudere bomen zoveel mogelijk op het terrein staan. In de winter kan er goed worden gekeken of er nesten in de bomen zitten, laat deze ook zoveel mogelijk intact. Plaats eventueel grote nestkasten voor de rode eekhoorns.

De “ambassadeur” van het gebied is de eekhoorn. Deze soort is gekozen als vertegenwoordiger omdat dit deelgebied het optimale leefgebied vormt. Net als alle anders soorten heeft de eekhoorn behoefte aan voedsel, voorplantingsplekken, veilige plekken om te rusten, vocht en verbindingen tussen de verschillende delen van het leefgebied. Als het goed gaat met de ambassadeur kunnen veel andere soorten meeliften op zijn succes.

Voorst Bedrijventerrein

Tussen de bedrijven door…

Zoals de titel al aangeeft bestaat bedrijventerrein Voorst voornamelijk uit klein- en grootschalige bedrijven. De infrastructuur is groot. Hier en daar groeien stoepplanten die overhoekjes vormen, zoals boerenwormkruid en bijvoet, die als relatief kleine ‘stapstenen’ bijdragen aan de groene verbinding op het bedrijventerrein en het omliggende stad Zwolle. Vooral putters nuttigen hier graag insecten en zaden.

Kijk je tussen de bedrijven door, voornamelijk langs de grotere wegen, is Voorst onderdeel van een grotere groene verbindingszone: de Hoofgroenstructuur. De wegen die dit gebied doorkuizen zijn de Blaloweg, A28 en de Hasselterweg. Het bedrijventerrein is hierdoor grotendeels in vijf kleinere terreinen in te delen.

De Hasselterweg, gelegen in het midden van het bedrijventerrein, draagt het meest bij aan de Hoofdgroenstructuur binnen dit deelgebied. Er groeien iepenbomen, sleedoornstruiken en de bermen worden extensief beheerd. De extensief vochtige tot droge beheerde bermen langs de Hasselterweg vormen een bron van leven. Dit blijkt uit het voorkomen van het bruin blauwtje, dagpauwoog en nectar-leverende planten als gewone smeerwortel. Vooral het bruin blauwtje is een vrij schaarse standvlinder, die in minder hoge dichtheden voorkomt in het noorden van het land en staat dan ook op de Rode Lijst als gevoelig. De rupsen zijn gespecialiseerd op ooievaarsbek, die ook in de bermen staan. Ooievaarsbek doet het goed in drogere omstandigheden. Minder ruigere bermen zijn te vinden aan de Blaloweg, waar onder andere Deens lepelblad is waargenomen. De plant groeit op een droge tot vochtige bodem, maar vooral op een ziltige bodem.

‘Stapstenen’ van natuur (S. Fidom)

Bruin blauwtje (E. Witter)

Aan de Russenweg ligt een aantal braakliggende terreinen. Dit zijn stukken grond waar nog geen (eind)bestemmingen voor zijn en die soms jarenlang onbebouwd blijven. De gronden zijn een vorm van ruderale terreinen die ooit bewerkt zijn door mensen, hierdoor verstoord geraakt zijn en momenteel een hoop voedingsstoffen bevatten. Dit soort stukken grond zijn juist van ecologische waarde, want het zijn vormen van tijdelijke natuur waar met name pioniersoorten zich thuisvoelen. Dit is terug te zien in de vele waarnemingen van kleine vuurvlinder, bleekgele droogbloem en hooibeestje.

Ook zeldzamere soorten krijgen de kans om te groeien, zoals kaal breukkruid. De oranje luzernevlinder foerageert hier graag sporadisch. De trekvlinder komt vooral op vlinderbloemachtigen af zoals wikke en luzerne die op verstoorde terreinen als deze groeien. De braakliggende terreinen zijn grotere ‘stapstenen’ en dragen bij aan de groene verbinding tussen de andere wijken van Zwolle en verminderen het hitte-eiland effect. Steenmarters en konijnen gebruiken ook stapstenen als deze om zich te verplaatsen tussen leefgebieden.

Langs de noordzijde van het bedrijventerrein stroomt een klein deel van de rivier het Zwarte Water. Door het gebied heen loopt het Zwolle-IJsselkanaal; een industriële watergang met steile randen zonder oevervegetatie en is vrijwel ongeschikt voor libellen. Weinig libellensoorten worden hier dan ook waargenomen, wel soorten als de gewone oeverlibel die fan is van kale oeverranden. De watergang die parallel loopt aan de Hasselterweg heeft meer oevervegetatie, waar bijvoorbeeld de bruine glazenmaker met voorkeur voor rijk begroeide wateren voorkomt.

Gebiedskenmerken

Oppervlakte	259,8 ha
Functie	bedrijventerrein
Bodem	zavel en klei
Overige	

Het Landschap

Begin jarin zestig werd een nieuw bedrijventerrein genaamd Grote Voort aangelegd dieuitgroeide tot het hedendaags genoemde bedrijventerrein Voorst.

Voorst is het enige bedrijventerrein in Zwolle dat een eigen waterverbinding heeft via de Spooldersluis. De Spooldersluis is een schutsluis tussen de IJssel en het Zwolle-IJsselkanaal. Ook het Zwolle-IJsselkanaal werd begin jaren zestig gegraven, die overigens de verbinding vormt tussen het Zwarte Water ten noorden van het bedrijventerrein en de IJssel.

De Kop van Voorst, is een deel van het bedrijventerrein dat buitendijks ligt. De Gasthuisdijk is de oude verbinding naar Kampen. De Hasselterweg is de opvolger van die verbinding.

Het Balkengat, een restant van een oude Riete vormt de grens tussen de Kop van Voorst en de rest van het bedrijventerrein.

Ook onderdeel van het bedrijventerrein Voorst zijn de rioolwaterzuiveringsinstallaties (RWZI’s) gelegen aan de zuidwestzijde van het bedrijventerrein.

Locomotiefje (S. Fidom)

Kleine mantelmeeuw (E. Witter)

Platte daken (S. Fidom)

Hoor ik nou een locomotief?

Wanneer je gedurende de dag langs de bermen van de Hasselterweg fietst, is de kans groot dat je het idee hebt dat je een startende trein hoort. Dit is geen echte trein maar het locomotiefje, oftewel een veldsprinkhaan. Het geluid is vooral opvallend, verder is het een vrij kleine en bruine sprinkhaan met een ladderpatroon op de korte vleugels. Het locomotiefje is een van de meest zeldzame en mysterieuze insecten van Nederland en komt sinds 1991 in Zwolle voor. Er is verder nog maar een populatie bekend in Nederland ten westen van Haarlem. Het is ook meer dan logisch dat het locomotiefje op de Rode Lijst als gevoelig staat. Het is onduidelijk wat de soort precies nodig heeft. In Voorst lijkt de soort baat te hebben bij de vrij voedselarme, droge en bloemrijke bermen met extensief maaibeheer.

…boven de bedrijven langs

Wanneer je naar boven kijkt kun je allerlei vogelsoorten spotten die zich hebben aangepast aan de omgeving van een industrieterrein. Het bedrijventerrein Voorst ligt tussen het buitengebied Natura 2000 ‘de Rijntakken’ en de stadskern van Zwolle en heeft mede daardoor grote potentie voor vogelsoorten. Het landschap van het bedrijventerrein kent vooral pioniers en soorten van ruderale open terreinen. Karakteristieke soorten als zwarte roodstaart en scholekster worden hier dan ook met grote aantallen waargenomen. De zwarte roodstaart heeft een sterke voorkeur voor warme en droge plaatsen. De platte daken van de bedrijven vormen veilig broedlocaties voor de kleine mantelmeeuw. Bijzonder, want de Vogelbescherming meldt dat 90% van de broedparen in Nederland zich op de Waddeneilanden of in de Delta bevinden.

Dit is overigens niet de enige vogelsoort die een broedlocatie op een dak van een bedrijf in Voorst heeft gevonden. Ook de slechtvalk heeft al een aantal jaren zijn uitvalsbasis op de negende etage van de fabriek van ForFarmers. De Werkgroep Roofvogels Nederland ringt jaarlijks de jongen van dit broedpaar. De rioolwaterzuiveringsinstallaties met langzaam stromende wateren vormen dan weer ideaal foerageergebied voor vogels als de grote gele kwikstaart.

De hoofdgroenstructuur heeft langs de A28 een groot verbindend belang. Zo vliegen hier zelfs ijsvogels en groepen roeken. Om een ijsvogel te spotten moet je overigens snel kijken, deze kan snelheden bereiken van 80 km/u. Buizerds eten de muizen, die leven in de ruige bermen langs de A28. Een hele voedselketen in een snelwegberm.

588 WAARGENOMEN SOORTEN (zoals bekend in Nationale Databank Flora en Fauna)

0 — 588 — beste deelgebied 2.905

Vogels (122 waargenomen)

- Buizerd
- Ekster
- Grauwe gans
- Grote gele kwikstaart
- IJsvogel
- Kleine mantelmeeuw
- Roek
- Scholekster
- Slechtvalk
- Zwarte roodstaart

Vleermuizen (5 waargenomen)

- Gewone dwergvleermuis
- Laatvlieger
- Meervleermuis
- Rosse vleermuis
- Ruige dwergvleermuis

Zoogdieren (11 waargenomen)

- Bruine rat
- Dwergmuis
- Egel
- Haas
- Konijn
- Mol
- Ree
- Steenmarter
- Veldmuis

Reptielen, Amfibieën & Vissen (10 waargenomen)

- Baars
- Bittervoorn
- Brasem
- Gewone pad
- Kleine watersalamander
- Marmergrondel
- Tiendoornige stekelbaars
- Zeelt

Dagvlinders (20 waargenomen)

- Bruin blauwtje
- Bruin zandoogje
- Dagpauwoog
- Hooibeestje
- Icarusblauwtje
- Klein geaderd witje
- Kleine vos
- Kleine vuurvlinder
- Oranje luzernevlinder
- Oranjetipje

Libellen (14 waargenomen)

- Blauwe breedscheenjuffer
- Blauwe glazenmaker
- Bruine glazenmaker
- Bruine winterjuffer
- Gewone oeverlibel
- Grote keizerlibel
- Grote roodoogjuffer
- Lantaarntje
- Variabele waterjuffer
- Vroege glazenmaker

Overige Ongewervelden (93 waargenomen)

- Krasser
- Kuifvlinder
- Locomotiefje
- Ratelaar
- Rosse metselbij
- Sint-jacobsvlinder
- Snortikker
- Steenhommel
- Struiksprinkhaan
- Zuidelijk spitskopje

Vaatplanten (301 waargenomen)

- Bleekgele droogbloem
- Deens lepelblad
- Gewone smeerwortel
- Hertshoornweegbree
- Kaal breukkruid
- Korenbloem
- Lathyruswikke
- Sleedoorn
- Wilde ridderspoor
- Zacht vetkruid

Overige (12 waargenomen)

- Dun schaduwmos
- Geschubde inktzwam
- Gewoon purperschaaltje
- Gewoon rijpmos
- Groot dooiermos
- Kapjesvingermos
- Populierriderzwam
- Reuzenbovist
- Schoorsteentje
- Witte schotelkorst

Wat zijn de natuurwaarden?

- Sleedoorns in Voorst vormen belangrijke verbindingszones voor de sleedoornpage. De soort kan zich mogelijk in de toekomst verspreiden vanaf omliggende wijken naar andere omgevingen. Belangrijk is dat het sleedoornstruweel gefaseerd gesnoeid wordt om het leefgebied van de sleedoornpage te behouden.
- Locomotiefje is zeer zeldzaam en de unieke soort van Zwolle. Met gunstig maaibeleid kan deze soort behouden blijven.
- Braakliggende terreinen zijn een vorm van tijdelijke natuur waar met name pioniersoorten zich thuis voelen. Gebieden die minimaal nog één jaar wachten op een bestemming kunnen aangemeld worden bij Stichting Tijdelijke Natuur. Zonder zorgen bij de overheid of grondeigenaar kan de natuur zich ontwikkelen, omdat de natuur later weer verwijderd/aangepast mag worden via een ontheffing of gedragscode.
- Een aanvullende kans op braakliggende terreinen zijn bruine daken (ontwikkeld in Londen). De begroeide daken kunnen voedsel, nestgelegenheid en veiligheid bieden aan soorten als zwarte roodstaart en kleine mantelmeeuw. Daarnaast zorgt het ook voor een reductie in het hitte-eiland effect.

Wat zijn de kansen?

- Het locomotiefje is een grote natuurwaarde van Zwolle, maar daar komen gelijk ook bedreigingen bij kijken, gezien er vrij weinig over de soort bekend is. Door ecologische expertise in te zetten bij het maaibeheer, kan de populatie behouden worden of versterkt.
- Het versterken van de blauwgroenstructuur langs de Rieteweg.
- Natuurinclusieve maatregelen in de renovaties en nieuwbouw kan de hittestress verlagen en de biodiversiteit vergroten. Denk hierbij aan groene daken en minder gesloten verharding.
- Het verbeteren van de laanstructuren, daarbij ruimte maken voor de oudere en volwassen bomen. Dit kan onder andere door groeiplaatsverbetering.

Thema	Vermenigvuldigingsfactor
Bebouwing	3
Tuinen en erven	1
Natte omgeving	1
Groene buitenruimte	3
Verharding	3

“Ambassadeur” van dit deelgebied: het locomotiefje

Locomotiefje (S. Fidom)

Schrale bermen met variatie in de hoogte (Google Maps)

Basisvoorwaarden ambassadeur	Verbetermaatregel voor de ambassadeur
Voortplanting: losse bodem is nodig voor de ei-afzet.	De vrouwelijke locomotiefjes zetten de eitjes graag af in een losse zandbodem waar de zon op schijnt. Behoud of leg zandige, open plekken in de bermen aan om de soort hierin te ondersteunen.
Verbinding: hoge vegetatie om zich te laten horen en lage vegetatie om te eten en te verblijven.	Schrale, lage vegetatie afgewisseld door hogere vegetatie is optimaal voor het locomotiefje. Door binnen één wegberm (dus aan een wegzijde) verschillende hoogtes in de vegetatie aan te brengen, kan de soort zich hier goed handhaven en zich door de bermen verspreiden. De bermen mogen hiervoor niet worden geklepeld en het maaisel moet worden afgevoerd.
Voortplanting: baltszang is te horen vanuit de grastoppen.	Voor de voortplanting laten de mannetjes zich graag horen vanuit hoog in de vegetatie. Daarom dienen de grassen en aanwezige planten op sommige punten enige hoogte te bereiken. Pas ecologisch maaibeheer toe dat is gericht op het behoud van deze soort.

De “ambassadeur” van het gebied is het locomotiefje. Deze soort is gekozen als vertegenwoordiger omdat dit deelgebied het optimale leefgebied vormt. Net als alle anders soorten heeft het locomotiefje behoefte aan voedsel, voorplantingsplekken, veilige plekken om te rusten, vocht en verbindingen tussen de verschillende delen van het leefgebied. Als het goed gaat met de ambassadeur kunnen veel andere soorten meeliften op zijn succes.

Vrolijkheid en Oosterenk
Bedrijventerrein

Bedrijvige soorten

Vrolijkheid en Oosterenk betreffen twee bedrijventerreinen waardoor het een gebied vormt dat voornamelijk ten dienste staat van de mens. Dit wil echter niet zeggen dat het gebied ook alleen maar voor mensen geschikt is. Er zijn een tal van soorten die zich door de jaren heen hebben aangepast aan de menselijke omgeving.

Zo zien sommige dieren in de hoge, stenige bebouwing overeenkomsten met hun natuurlijke bergrijke habitat. Natuurlijk is een rots of gebergte niet zo strak en glad afgewerkt als bijvoorbeeld het gebouw van Thorbecke scholengemeenschap, toch weten vogelsoorten hier een geschikte broedplek te vinden. De zwarte roodstaart is zo'n soort waarvan het oorspronkelijke habitat uit een rotsachtige omgeving bestaat. Nu voelt de zwarte roodstaart zich ook thuis op bedrijventerreinen de Vrolijkheid en Oosterenk. Allerlei holten in de muren kunnen worden gebruikt als broedplek. Hoewel veel stenen in het stedelijk gebied zorgen voor hittestress voor de mens, zorgt juiste de warmte en het gebrek aan groen dat deze soort zich hier zo thuis voelt. Wanneer het aandeel groen in het leefgebied toeneemt, of de potentiële broedplekken verdwijnen, zal de zwarte roodstaart dan ook op zoek gaan naar een andere plek.

Gebiedsfoto (Google)

Zwarte roodstaart (G.J. Assink)

De scholekster is ook een soort die van bedrijventerreinen zijn thuis heeft gemaakt. Al is de scholekster geen soort van de stenige gebergtes, maar juist van het grasland of anders op kusten met schelpenstranden. Deze weidevogel heeft door extreme afname van geschikte, natuurlijke broed-plekken een nieuwe plek moeten zoeken. En wat is nou veiliger dan een hoog dak waar bijna geen predator kan komen? Dat moeten de scholeksters vast gedacht hebben toen ze de grind-daken van bedrijventerreinen tot hun nieuwe thuis maakten. Hun nest bestaat slechts uit een kuiltje, bedekt met enkele steentjes, schelpjes of stro. Op de grinddaken is het maken van een dergelijk nest in ieder geval een stuk makkelijker.

In het gebied staan verder grote bomen langs de wegen en dit zijn plekken die geschikt zijn voor de roek. Roeken zijn namelijk echte koloniebroeders die in grote getalen nestelen in (hoge) bomen, veelal langs wegen of open gebied. In dit gebied zijn er broedgevallen bekend en zijn er grote groepen die een gezamenlijke slaapplaats hebben. De roeken hebben een breed menu waaronder ook eetbaar, menselijk afval wat vaak op plekken als deze te vinden is.

Langs enkele wegen zijn relatief ruige bermen aanwezig waar soorten groeien als paardenbloem, wilde cichorei en gewoon biggenkruid. Maar ook een bijzondere paddenstoel kan in dergelijke bermen groeien, zoals de elfenwasplaat. Deze soort komt in Nederland weinig voor en staat dan ook op de Rode Lijst met de status 'gevoelig'. Voor deze paddenstoel is het van belang dat de bodem schraal is.

Gebiedskenmerken

Oppervlakte	131,2 ha
Functie	bedrijventerrein
Bodem	zand, zavel en klei
Overige	

Het Landschap

Waar het gebied vóór 1975 nog in gebruik was als boerengrond en sportterrein, is hier verandering in gekomen. Rond 1975 heeft het gebied een andere bestemming gekregen en is er een bedrijventerrein gerealiseerd. Dit begon met het noordelijke gedeelte "De Vrolijkheid" en in het zuidelijk gedeelte de "Oosterenk" met de bouw van het Sophiaziekenhuis.

Rond 1990 begon het gebied zijn huidige vorm te krijgen met de uitbreiding van het bedrijventerrein. Links langs het gebied loopt de N35 en zowel langs de noord- als de zuidzijde grenzen de bedrijventerreinen aan de Nieuwe Vecht. De Nieuwe Vecht loopt van de Vecht over naar de Stadsgracht.

Tegenwoordig staat het Isala ziekenhuis in het zuidelijke bedrijventerrein en bevindt zich in het midden van het gebied het voetbalstadion van PEC zwolle en diverse andere sportterreinen.

Het bedrijventerrein is niet rijk aan openbaar groen (met uitzondering van het zuidelijke deel). Maar er liggen aan de rand en soms net buiten dit deelgebied wel belangrijke groen- en waterstructuren, de Westerveldse Aa, Nieuwe Vecht en Ceintuurbaan.

Scholekster (E. Witter)

Gewone dwergvleermuis (iStock)

Kleine vuurvlinder (E. Witter)

Groen goed voor mens en dier

Het dak van het Isala ziekenhuis betreft een ‘groen dak’ en de directe omgeving van het ziekenhuis is groen ingericht. Door deze groene daken wordt de oppervlakte van geschikt leefgebied voor veel planten-, insecten- en vogelsoorten vergroot. Deze daken hebben ook vaak een verbindende functie, waardoor er niet te grote, stenige, bebouwde delen tussen groenere gebieden komen te liggen. Deze groene daken zijn niet alleen goed voor de biodiversiteit, maar ook voor de mensen zelf. Uit onderzoek is namelijk gebleken dat mensen in een groene omgeving sneller herstellen. Dit zorgt ervoor dat dergelijke initiatieven een win-win situatie opleveren, waarbij mens en natuur geholpen worden.

Er zijn rondom het ziekenhuisterrein diverse algemene vlinders waargenomen als de atalanta, citroenvlinder en kleine vuurvlinder, maar ook een uniekere soort als het bruin blauwtje. Deze laatste soort staat op de Rode Lijst als ‘gevoelig’ en kwam van oorsprong vooral op de duinen en in Limburg voor.

Groenzone

Op de bedrijventerreinen komen ook allerlei soorten vogels voor die zeldzaam zijn voor dit type terreinen. Dit is het resultaat van de groene stroken die zowel door als rondom het gebied aanwezig zijn. Deze groene stroken zijn van belang om verbindingen tussen gebieden te leggen waarlangs dieren kunnen mitigeren. Dieren kunnen zo vanuit het aanliggende buitengebied de bedrijventerreinen in trekken.

Een soort als de steenmarter profiteert bijvoorbeeld van dergelijke groene zones. Via deze stroken kan de soort het hele bedrijventerrein doorkruisen, zonder het gevaar te lopen om verkeersslachtoffer te worden. Dit is voor de steenmarter van groot belang, omdat deze materachtige een groot leefgebied heeft waarin hij per nacht zo’n tien kilometer kan afleggen.

Ook vormen de groenstroken foerageer- en migratiegebied voor vleermuizen. De gewone dwergvleermuis is een soort die overdag zich verscholen houdt in bebouwing. Wanneer de schemering begint, vliegt hij uit en vliegt langs dit soort groene lanen en stroken om hier voedsel te vinden, maar ook om te navigeren naar het buitengebied.

Niet alleen voor de verplaatsing van dieren zijn de groenstroken belangrijk, ze vormen ook het habitat voor insectensoorten als de bruine sprinkhaan, blinde bij en grauwe schildwants.

Het zuidelijk deel van de Oosterenk wordt gekenmerkt door groene delen met grote waterpartijen. Hier leven verscheidene vissen en amfibieën. Enkele soorten die hier zijn waargenomen zijn de kleine modderkruiper, baars, gewone pad en bastaardkikker.

466 WAARGENOMEN SOORTEN (zoals bekend in Nationale Databank Flora en Fauna)

0 — 466 — beste deelgebied 2.905

Vogels (114 waargenomen)

Blauwe reiger	Kauw
Ekster	Meerkoet
Fitis	Scholekster
Gierzwaluw	Wilde eend
Groenling	Zwarte roodstaart

Vleermuizen (5 waargenomen)

- Gewone dwervleermuis
- Gewone grootoorvleermuis
- Rosse vleermuis
- Ruige dwergvleermuis
- Watervleermuis

Zoogdieren (12 waargenomen)

Bruine rat	Konijn
Eekhoorn	Mol
Egel	Steenmarter
Haas	Veldmuis
Huiskat	Woelrat

Reptielen, Amfibieën & Vissen (12 waargenomen)

Baars	Kleine modderkruiper
Brasem	Rietvoorn
Gewone pad	Tiendoornige stekelbaars
Groene kikker	Driedoornige stekelbaars
Vetje	Zeelt

Dagvlinders (18 waargenomen)

Atalanta	Distelvlinder
Bruin blauwtje	Groot koolwitje
Bruin zandoogje	Icarusblauwtje
Citroenvlinder	Klein koolwitje
Dagpauwoog	Kleine vuurvlinder

Libellen (15 waargenomen)

Azuurwaterjuffer	Grote keizerlibel
Blauwe glazenmaker	Grote roodoogjuffer
Bruine korenbout	Lanaarntje
Gewone oeverlibel	Vroege glazenmaker
Weidebeekjuffer	Watersnuffel

Overige Ongewervelden (64 waargenomen)

Agaatvlinder	Honingbij
Blinde bij	Kegelbij
Bruine sprinkhaan	Lentebode
Gewone rookwants	Tuinhommel
Grauwe schildwants	Wachtervlinder

Vaatplanten (216 waargenomen)

Bezemkruid	Muursla
Bolderik	Paardenbloem
Brede wespenorchis	Riet
Duizendblad	Steenanjer
Gewoon biggenkruid	Wilde chicorei

Overige (10 waargenomen)

Elfenwasplaat	Panteramaniet
Gekroesde fopzwam	Poedergeelkorst
Geschubde inktzwam	Reuzenbovist
Groot dooiermos	Rood dooiermos
Kapjesvingermos	Roodgrijze melkzwam

Wat zijn de natuurwaarden?

- In dit gebied zijn de groenstroken van groot belang. Een groot deel van deze stroken zijn onderdeel van de Hoofdgroenstructuur, maar ook de daarbuiten gelegen groenblauwe stroken tussen de Dokter Eeftinck Schattenkerkweg en de Ceintuurbaan hebben grote waarde. De groenstroken vormen niet alleen geschikt leefgebied voor dier- en plantensoorten, maar zijn ook van belang voor migratie door het gebied heen. Hieronder vallen ook de smallere bermen langs de wegen die van belang zijn voor diverse soorten.
- Het openbaar groen en initiatieven zoals groene daken zijn zowel voor de mens als voor de biodiversiteit belangrijk. Door het toepassen van een royaal openbaar groenbeleid ontstaan er foerageergebieden voor dieren en een vestigingsplaats voor planten.
- Een bebouwd gebied zoals dit vormt ook het habitat voor aangepaste soorten. De kieren en gaten in de bebouwing en de platte daken zijn geschikt voor diverse soorten vogels en vleermuizen. Door natuurinclusieve bouw te stimuleren, creëer je meer vestigingskansen voor vogels en vleermuizen.

Wat zijn de kansen?

- Bermen zijn gebaat bij ecologisch beheer. Wanneer er een intensief maaibeheer wordt toegepast, zullen soorten verdwijnen en neemt de kwaliteit van migratieroutes af.
- Het verder vergroenen van het gebied en zorgen voor een betere aansluiting van de groenstructuren op het grotere netwerk van de naastgelegen Westerveldse Aa.
- Het doortrekken van de Nieuwe Vecht (ter hoogte van de entree van het stadion), met groene en/of blauwe structuren.
- Het verminderen van het maaiveldparkeren ten gunste van de vegetatie.
- Meer groene gevels en daken aanleggen.
- Het vergroenen van het voormalige Vishay-terrein.
- Het verlichtingsregime van de sportvelden beter afstemmen met de omliggende natuurwaarden.

Thema	Vermenigvuldigingsfactor
Bebouwing	3
Tuinen en erven	1
Natte omgeving	2
Groene buitenruimte	3
Verharding	3

“Ambassadeur” van dit deelgebied: de zwarte roodstaart

Zwarte roodstaart (iStock)

Bruine dak (Checklist Groen Bouwen)

Basisvoorwaarden ambassadeur	Verbetermaatregel voor de ambassadeur
Voortplanting: stenige holtes en spleten van gebouwen zijn geschikte nestplaatsen.	Deze soort broedt van nature in spleten en openingen van gesteente of bebouwing. Door het plaatsen van nestkasten of het inbouwen van neststenen bij nieuwbouw kan de soort geholpen worden. Plaats deze minimaal 2 meter van de grond en zorg dat de invliegopening op het noorden of oosten hangt.
Voedsel: insecten, rupsen en spinnen staan op het menu.	Braakliggende of open terreinen zijn geschikte foerageergebieden voor deze soort. Richt kleine delen van het gebied open/braak in of leg bruine daken aan.
Verbinding: in de buurt van het nest is zonnig, droog en open terrein met lage vegetatie nodig.	Bruine daken bieden in het broedseizoen al deze elementen en vormen een compleet habitat voor de soort. Plaats het bruine dak, bestaande uit een substraat van vermalen steen (25 mm tot gruis), op een plat dak. Breng hier enkele verschillende dieptes in aan (tussen 5 en 15 cm variërend).

De “ambassadeur” van het gebied is de zwarte roodstaart. Deze soort is gekozen als vertegenwoordiger omdat dit deelgebied het optimale leefgebied vormt. Net als alle anders soorten heeft de zwarte roodstaart behoefte aan voedsel, voorplantingsplekken, veilige plekken om te rusten, vocht en verbindingen tussen de verschillende delen van het leefgebied. Als het goed gaat met de ambassadeur kunnen veel andere soorten meeliften op zijn succes.

Westenholte
Bebouwde kom

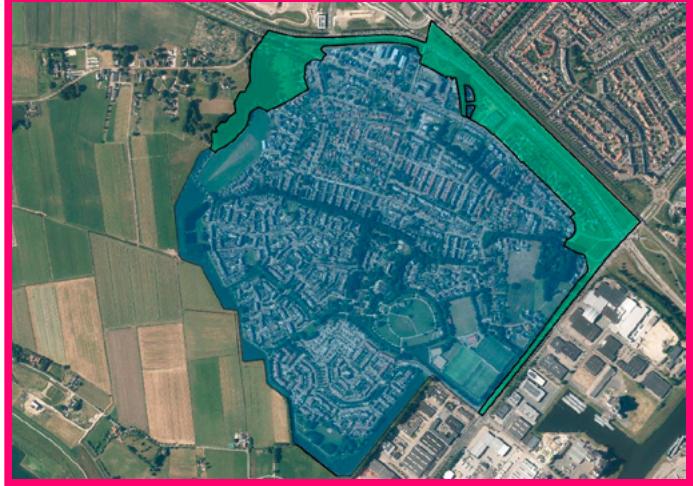

Safari in de tuin

Westenholte bestaat uit jaren ’60- en nieuwere woningen en deze hebben vaak een relatief groene voor- en/of achtertuin. Dit in tegenstelling tot de randen van de wijk, waar vooral agrarische landen of intensief beheerde graslanden bestemd voor recreatie te vinden zijn. In de tuin kan een schat aan biodiversiteit gevonden worden. Een safari in eigen tuin houden kan dan ook zeer interessant zijn. In de tuinen staan vaak sierplanten als boerenkrokus of blauwe druifjes, maar ook andere voedselplanten voor allerlei insecten. Veel vlinders zijn dan ook te vinden in de wijk en niet zozeer aan de randen van Westenholte. In moestuinen staan vaak planten als venkel en wilde peen aangeplant. Op deze plantensoorten zet de koninginnenpage graag haar eieren af. Daarnaast zijn vlindersoorten als het groot en klein koolwitje niet weg te denken in de stedelijke omgeving met (moes)tuinen. Een paar jaar geleden hebben de witjes er een familielid bij gekregen in Nederland: het scheefbloemwitje. Zoals de naam al doet vermoeden eet deze geen kool, maar voornamelijk scheefbloem. Scheefbloem is geen inheemse soort in ons land, maar wordt veel aangeplant in (rots)tuinen, zo ook in Westenholte. Hierdoor heeft het scheefbloemwitje zich binnen vijf jaar ontwikkeld tot een vrij algemene verschijning in ons land.

Terwijl men overdag veelal geniet van dagvlinders in de tuin, ontwaakt ’s nachts een voor velen onbekende insectenwereld. De dagvlinders maken plaats voor nachtvlinders, en sommigen zijn net zo mooi. Voorbeelden zijn bonte bessenvlinder en de bessentakvlinder die beiden op de Rode Lijst staan. De soorten zijn in het stedelijk gebied afhankelijk van bessenstruiken in tuinen. Algemenere soorten als de gamma-uil zijn ook goed vertegenwoordigd. Deze soort is zowel dag- als nachtactief en leeft van een groot aantal plantensoorten. Een meer spectaculaire nachtvlinder is het groot avondrood. Deze forse nachtvlinder met opvallende roze tekening op een olijfgroene grondkleur blijft zelfs voor de meest doorgewinterde nachtvlindertellers een feest om te zien. In tuinen worden de rupsen -ook wel olifantsrupsen genoemd- weleens gezien op fuchsia, waterdrieblad of wingerd. Tussen de planten door is de kans groot dat er een nachtactieve egel rondkruipt, die een tuinslakje nuttigt. Egels zijn overigens verassend snel en lenig en kunnen zich door smalle spleetjes in de schutting verplaatsen van tuin naar tuin.

Niet alleen op de grond is het vol met leven, maar ook hogerop in de tuinen is de natuurwaarde hoog. Groenstructuren in de tuin, zoals hagen en solitaire hoge bomen als de iep vormen al snel geschikt habitat voor verschillende vogelsoorten. Vier ‘hiphoppende’ ransuilen konden zelfs worden gefilmd in een achtertuin van Westenholte. Het is dus bekend dat Westenholte geschikt broed- en roestgelegenheid biedt voor de ransuil. Mede dankzij de jaarlijkse Nationale tuinvogeltelling worden ‘typische’ tuinvogelsoorten als heggenmus, zanglijsters en gaaien veelvuldig waargenomen. Veel van deze waarnemingen worden door een aantal enthousiaste wijkwaarnemers ingevoerd.

Ransuil (E. Witter)

Groene tuinen (S. Fidom)

Gebiedskenmerken

Oppervlakte	128,2 ha
Functie	wonen
Bodem	
Overige	

Het Landschap

Tot aan 1967 was Westenholte een dorp in de voormalige gemeente Zwollerkerspel. Overal in de wijk zijn lichte glooiingen, oftewel dalingen merkbaar. Dit is ontstaan in de tijdsperk van het Holoceen, waarin een rivierduin gevormd werd.

Westenholte is een buitenwijk die uit twee delen bestaat: Oud Westenholte en Westenholte Stins. De begrenzing van de twee delen is waarneembaar door een laan met oudere eiken. Oud Westenholte ligt ten noorden van de wijk met woningen gebouwd in de jaren ‘60 en ‘70. Het nieuwere Westenholte Stins ontstond vanaf de jaren ‘80. Hier ligt tegenwoordig het Stinspark, waar ooit het Kasteel Voorst stond. In 2022 zal er gestart worden met de herinrichting van het park.

Toekomstige ontwikkelingen binnen Westenholte bestaan onder andere uit nieuwbouwwoningen in de wijk. Verder zijn er sportparken, stukjes agrarisch land en een begraafplaats te vinden in Westenholte.

Lange tijd was er sprake van het idee voor een Bandweg rondom Westenholte. De gemeente heeft nog steeds gronden aan de westelijke rand van Westenholte in bezit, deels is dit ingericht met waterpartijen en wat beplanting.

Gewone dwergvleermuis (iStock)

Eikenlaan splitst oud en nieuw Westenholte (S. Fidom)

Koninginnenpage (S. Fidom)

Een territoriale beestenboel

Steden zijn ingericht naar de behoeften van mensen, maar ook zoogdiersoorten slagen erin om te leven in de door ons gecreëerde omstandigheden. Schuilplekken als kruipruimten, valse plafonds, zolders, rommelhoekjes en dakisolaties vormen geschikte schuilplaatsen voor bijvoorbeeld steenmarter. Steenmarters zijn territoriale dieren en zijn actief gedurende de nacht. Op het menu staat zowel plantaardig als dierlijk voedsel zoals muizen, egels, vogels, appels en bessen. In Nederland staat de steenmarter alleen op het menu van de vos, die overigens niet in Westenholte is waargenomen. Maar de steenmarter wordt soms gevangen door de huiskat. De huiskat is veelvuldig waargenomen in Westenholte en is tegenwoordig niet meer weg te denken uit het stadsbeeld. Hedendaags is bijna in ieder huisje een huiskat aanwezig. De huiskat is net zoals de steenmarter territoriaal en jaagt graag veelvuldig op vogeltjes in de tuin. De kans is dus ook groot dat je wel eens een ‘cadeautje’ van je kat hebt ontvangen. In tegenstelling tot de steenmarter is de huiskat een echte vleeseter.

Rijk aan dwergvleermuizen

Een grote verscheidenheid aan planten en tuinen uit zich in een grote verscheidenheid aan ‘typische’ tuinsoorten. Maar ook verschillende soorten bebouwing kan een bijdrage leveren aan de biodiversiteit. Zo zijn er vooral in het oude deel van Westenholte gebouwen waarin huismussen en/of gierzwaluwen kunnen leven. Ook vleermuizen maken graag gebruik van de woningen. Er zijn drie soorten dwergvleermuizen in Nederland die allen in Westenholte zijn aangetroffen. De meest algemene dwergvleermuis is de gewone, maar ook de ruige en de kleine komen hier voor. Net zoals mensen die graag zo nu en dan eens op reis gaan naar een andere woning, gaan ook vleermuizen graag op ‘reis’. Alle drie de vleermuissoorten hebben een netwerk aan verblijfplaatsen en verplaatsen zich relatief vaak. De gewone dwergvleermuis is vooral een standvleermuis, terwijl de ruige een migrerende soort is.

De gewone dwergvleermuizen overwinteren dus in Nederland. Of dit ook voor de kleine dwergvleermuis geldt is nog niet bekend, deze soort leidt een mysterieus leven. In Westenholte worden de watergangen, bomenlanen en allerlei lijnvormige structuren gebruikt door vleermuizen om zich een weg te banen door de stad, richting de IJssel of agrarische landen in Westenholte. De meervleermuis maakt hier ook al te graag gebruik van.

Alleen de noordzijde van Westenholte is een onderdeel van de Hoofgroenstructuur, daarbuiten is er vooral Wijkgroenstructuur te vinden waar de watergangen onderdeel van zijn. Ondanks dat er relatief veel watergangen in Westenholte zijn, worden en relatief weinig libellen en amfibieën waargenomen.

990 WAARGENOMEN SOORTEN (zoals bekend in Nationale Databank Flora en Fauna)

0 — 990 — beste deelgebied 2.905

Vogels (102 waargenomen)		Vleermuizen (9 waargenomen)		Zoogdieren (13 waargenomen)	
Boomkruiper	Heggenmus	Gewone dwergvleermuis	Ruige dwergvleermuis	Eekhoorn	Huismuis
Ekster	Huismus	Kleine dwergvleermuis		Egel	Huisspitsmuis
Gaai	Merel	Laatvlieger		Huiskat	Konijn
Groenling	Ransuil	Meervleermuis		Steenmarter	Mol
Gronte bonte specht	Zanglijster	Rosse vleermuis		Huiskat	Steenmarter

Reptielen, Amfibieën & Vissen (18 waargenomen)		Dagvlinders (22 waargenomen)		Libellen (19 waargenomen)	
Baars	Marmergrondel	Argusvlinder	Dagpauwoog	Bruine korenbout	Blauwe breedscheenjuffer
Bermpje	Rietvoorn	Atalanta	Groot koolwitje	Bruine glazenmaker	Steenrode heidelibel
Gewone pad	Snoek	Boomblauwtje	Klein koolwitje	Lantaarntje	Vuurjuffer
Grotte modderkruiper	Tiendoornige stekelbaars	Bont zandoogje	Koninginnenpage	Gewone oeverlibel	Paardenbijter
Kleine modderkruiper	Zeelt	Citroenvlinder	Scheefbloemwitje	Platbuik	Vroege glazenmaker

Overige Ongewervelden (478 waargenomen)		Vaatplanten (298 waargenomen)		Overige (31 waargenomen)	
Bessentakvlinder	Groot avondrood	Blauwe knoop	Grote ratelaar	Gekraagde aardster	Muurachterlichtmos
Blauwe metselbij	Goudvenstertje	Blauwe zegge	Kleine valeriaan	Geschubte inktzwam	Muurschotelkorst
Bonte bessenvlinder	Hommelnestmot	Echte koekoesbloem	Poelruit	Gewoon puntmos	Panteramaniet
Gamma-uil	Locomotiefje	Gewone dotterbloem	Stijve ogentroost	Gewoon purperschaaltje	Populierenmelkzwam
Gestippelde houtvlinder	Pluimvoetbij	Grote pimpernel	Stijve zegge	Grauw rijpmos	Reuzenbovist

Wat zijn de natuurwaarden?

- Ondanks dat grote delen van Westenholte geen onderdeel uitmaken van de Hoofdgroenstructuur, vormen de voor- en achtertuinen een groene verbinding. Insecten en andere dieren van omliggende wijken en bedrijventerrein Voorst kunnen zich hiermee een weg banen in de stedelijke omgeving. Deze tuinen vormen een verbindende natuurwaarde.
- Gebouwbewonende diersoorten kunnen zich hier goed vestigen en hebben foerageermogelijkheden in de directe omgeving.
- Het Stinspark heeft met zijn huidige landschapsindeling weinig potentie voor (park)soorten om zich te vestigen. Met de huidige plannen voor het park, waarbij nieuwe inheemse plantensoorten worden en structuren worden toegevoegd, ontstaan er (nieuwe) biotopen.
- Oevermilieus dragen bij aan de ecologische kwaliteit van het watersysteem. Veel (water)dieren zijn afhankelijk van de oevervegetatie. Er zijn in dit gebied relatief weinig waarnemingen van amfibieën en libellen die afhankelijk zijn van een geleidelijke overgang van land naar water, wat mogelijk duidt op een slechte kwaliteit van de oevervegetatie .

Wat zijn de kansen?

- Houd bij het natuurinclusief bouwen, renoveren en ontwerpen rekening met gebouwbewonende diersoorten zoals de huismus, gierzwaluw en vleermuizen. Vergeet grondgebonden diersoorten niet zoals de egel.
- Samen met bewoners onderzoeken of de westrand van Westenholte meer natuurwaarde kan krijgen.
- Verkennen of de bestaande ijsbaan een grotere natuurwaarde kan krijgen.
- Ecologische verbindingen in het gebied versterken, zoals de recreatieve verbinding naar de Tippe (Stadshagen), brug over de Hasselterweg.
- De huidige en toekomstige waterpartijen bieden kansen in oeverbeheer. Een natuurvriendelijke oever is een meerwaarde voor de waterkwaliteit en natuur.

Thema	Vermenigvuldigingsfactor
Bebouwing	3
Tuinen en erven	3
Natte omgeving	2
Groene buitenruimte	2
Verharding	1

“Ambassadeur” van dit deelgebied: de gewone dwergvleermuis

Gewone dwergvleermuis (E.Witter)

Vleermuiskast (iStock)

Basisvoorwaarden ambassadeur	Verbetermaatregel voor de ambassadeur
Voedsel: de gewone dwergvleermuis eet vliegende insecten en zoekt deze vooral in de boomkroon	Plant een boom in de achtertuin, behalve schaduw levert deze ook nog eens insecten voor vleermuizen. Vooral bij slecht weer dit belangrijk, zo hoeven ze niet te ver te vliegen om eten te vinden. Daarnaast jagen vleermuizen graag in het donker, dus minder kunstmatig licht in en rond het huis is gunstig voor de soort.
Vocht: ook de gewone dwergvleermuis moet regelmatig drinken.	Een kleine tuinvijver kan gewone dwergvleermuizen aantrekken. Ze zijn erg behendig en kunnen al vliegend een slokje nemen, al is de vijver nog zo klein.
Voortplanting: gewone dwergvleermuizen brengen gezamenlijk in één grote groep de jongen groot.	Plaats een vleermuiskast aan uw huis. Grote kasten zijn beter dan kleine kasten. Zorg dat ze zo hoog mogelijk opgehangen worden, aan de warme kant van het huis. Tot 2 meter onder de opening geen obstakels of licht plaatsen.

De “ambassadeur” van het gebied is de gewone dwergvleermuis. Deze soort is gekozen als vertegenwoordiger omdat dit deelgebied het optimale leefgebied vormt. Net als alle anders soorten heeft de gewone dwergvleermuis behoefte aan voedsel, voorplantings-plekken, veilige plekken om te rusten, vocht en verbindingen tussen de verschillende delen van het leefgebied. Als het goed gaat met de ambassadeur kunnen veel andere soorten meeliften op zijn succes.

Weteringen-gebied *Landbouw*

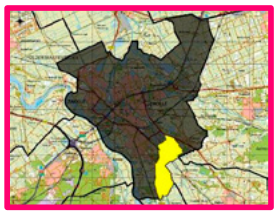

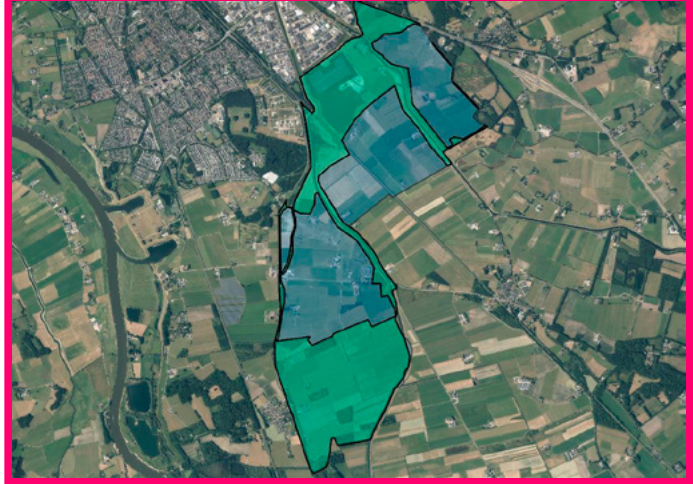

Natte voeten in nat Nederland

Wie door de polders van het Weteringen-gebied struint, kan maar beter laarzen aantrekken. Deze polders bestaan namelijk grotendeels uit drassig grasland. Een wandeling door de polder is echter zeker wel de moeite waard. Tal van bijzondere soorten zijn niet bang voor natte voeten en voelen zich uitstekend thuis in de natte natuur. Misschien wel het meest typerende voorbeeld hiervan is de grutto. Maar liefst 90% van de Europese grutto's broedt in Nederland, het is dan ook niet gek dat deze prachtige weidevogel werd uitgeroepen tot onze nationale vogel. In het vroege voorjaar vind je de grutto in grote groepen bij plassen en op drassige velden om aan te sterken van de reis vanuit de overwinteringsgebieden in westelijk Afrika. Daarna zoeken de trouwe gruttoparen elkaar op waarna droge grond wordt gezocht om te nestelen. Jonge grutto's zijn echte nestvlieders: na één dag wordt het nest verlaten en moeten de pullen zelf hun eten vangen. Voor de kuikens zijn bloemen erg belangrijk, deze trekken kleine vliegende insecten aan die de kuikens vangen met hun korte snavels. Niet alleen de grutto komt graag naar de polders van de Weteringen, ook de kievit, tureluur en scholekster voelen zich uitstekend thuis in het kruidenrijke grasland. Deze steltlopers verwelkomen je met veel kabaal in het voorjaar.

Overzichtsfoto (Google streetview)

Grutto (iStock)

De vochtige graslanden in het zuiden van het Weteringen-gebied worden in stand gehouden doormiddel van agrarisch natuurbeheer. Deze vorm van extensieve landbouw houdt rekening met de natuur en levert een bijzonder gebied op voor zeldzame diersoorten. Recent werd zelfs de aanwezigheid van de kwartelkoning vastgesteld op deze hooilanden. Deze zeldzame vogel vindt hier voldoende dekking tussen het hoge kruidenrijke gras in de hooilanden.

In het noordelijke deel van het Weteringen-gebied bevindt zich natuurterrein Sekdoorn dat wordt beheerd door Landschap Overijssel. Vanachter een vogelkijkscherm heb je goed zicht op de weidevogels in de polder. Je hebt ook kans om allerlei moerasvogels tegen te komen in de waterrijke delen van het natuurterrein. De blauwborst zingt in het hoge riet en een ijsvogel jaagt vanaf de oever op kleine vissen. Ook is het zeker de moeite waard om eens bij de zwaluwwand te kijken. Vanaf half april hebben de oeverzwaluwen het erg druk met hun nesten in de wand. Vlakbij ligt een knooppunt van hoogspanningsleidingen.

Tussen de graslanden van het Weteringen-gebied liggen enkele houtopstanden, houtwallen en ruigtes. Deze plekken bieden kansen voor vogels die in dichte begroeiing leven. Ook bieden ze nestgelegenheid aan grote roofvogels. Roofvogels zoals de torenvalk, buizerd, boomvalk en havik vinden meer dan voldoende voedsel in de omliggende weilanden. De bosjes bieden een beschutte plek om te rusten en een nest te bouwen.

Een bijzondere vogel in deze bosjes is de wielewaal. Deze felgekleurde vogel doet vermoeden dat het om een tropisch dier gaat. Toch hoort deze soort echt in de Nederlandse natuur. De wielewaal leidt een verborgen bestaan tussen dicht gebladerte, hoog in de bomen. De wielewaal wordt dan ook voornamelijk waargenomen door zijn bijzondere zang, het lied van de wielewaal klinkt als 'dudelido-dudelido'.

Gebiedskenmerken

Oppervlakte	733,1 ha
Functie	landbouw
Bodem	zand, zavel en klei
Overige	

Het Landschap

Het gebied is ontgonnen in de veertiende eeuw en bestaat uit de polders Sekdoorn en het Lierder- en Molenbroek. Door de verre afstand van de rivierbedding was de stroomsnelheid over deze polders bij hoogwater relatief laag. Hierdoor werd fijne klei afgezet in de laaggelegen polders Sekdoorn en het Lierder- en Molenbroek. Deze afzetting wordt ook wel komklei genoemd. Komklei houdt veel water vast waardoor zich drassig grasland ontwikkelt in de polders.

Het Weteringen-gebied werd na ontginning gebruikt als landbouwgrond. Vanwege de drassigheid van het grasland worden de polders van Weteringen veelal later gemaaid. Intensief gebruik van deze landbouwgronden wordt daardoor bemoeilijkt. Tegenwoordig wordt een groot deel van dit gebied beheerd met oog voor de natuur. Deze terreinen worden nog wel gemaaid of begraasd door vee, maar op een extensieve manier waardoor de graslanden aantrekkelijk blijven voor vogels. Op deze manier komen hooilandjes tot ontwikkeling die vol staan met bloemen en kruiden. Allerlei insecten en vogels voelen zich thuis in dit landschap.

Tussen de agrarische percelen is ruimte voor houtopstanden, houtwallen en ruigtes. In het noorden van het deelgebied vind je de Sekdoornse plas, een zandwinningsgebied met een drijvend zonnepark.

Wielewaal (iStock)

Gewone oeverlibel (E. Witter)

Hooibeestje (E. Witter)

Kleurrijk grasland

Doordat allerlei kruiden tot bloei komen tussen de grassen kleuren de hooilanden van het Weteringen-gebied mee met de seizoenen. Vroeg in het voorjaar ontstaat een paarse gloed over het landschap door de bloei van de vele pinksterbloemen en wilde kievitsbloemen. Daarna nemen de scherpe- en kruipende boterbloem het over waardoor het land felgeel kleurt. Langs de waterkanten vind je gele dotterbloemen.

Vlinders maken graag gebruik van de bloemrijke graslanden. In de hooilandjes vind je grote aantallen van het bruin zandoogje en ook het sterk gelijkende maar kleinere hooibeestje kom je hier regelmatig tegen. Tussen het hoge gras voelt ook de moerassprinkhaan zich thuis. De mannetjes van deze fraai gekleurde sprinkhaan kun je goed horen. Sprinkhanen produceren geluid door ruwe lichaamsdelen langs elkaar te bewegen. Het geluid van de moerassprinkhaan klinkt alsof iemand met zijn vingers knipt.

Waterleven

Vlakbij de vogelkijkhut van polder Sekdoorn is een paaibaai aangelegd voor vissen, met een ondiep gedeelte waarin waterplanten weelderig groeien en een brede oeverzone ontstaat. In deze oeverzone ontstaan schuilmogelijkheden waarin een explosie van waterleven zich ontwikkelt. Allerlei vissen zetten hun eieren af tussen de dichte waterplanten, waar de jongen relatief veilig kunnen opgroeien. In de paaibaai ontstaat geschikt leefgebied voor amfibieën en ook libellen profiteren van de oeverzones. Sommige libellensoorten zoals de gewone oeverlibel verblijven tot wel 3 jaar in het water als larve voordat ze uit het water klimmen en uitsluipen tot een volwassen libel. Libellenlarven zijn echte rovers die op kleine vissen, amfibieënlarven en onderwater levende insecten jagen. Dit doen ze met een zogenaamd vangmasker; de monddelen van de larve kunnen razendsnel ver naar voren schieten waardoor ze voorbij zwemmende diertjes kunnen grijpen met hun grote kaken. Mede door de plantenrijke oeverzones komen in de polders van het Weteringen-gebied veel libellen voor. Het dieet van de boomvalk bestaat in de zomer voor een belangrijk deel uit libellen. De boomvalk is wendbaar genoeg om de zeer snelle libellen uit de lucht te grissen.

Water speelt een belangrijke rol in dit gebied. Het biedt habitat aan vissen, amfibieën en insecten. Vogels uit de wijde omgeving komen in het voorjaar en najaar naar deze plekken om zich te goed te doen aan de voedselrijkdom die op deze plekken ontstaan. Trekvogels eten zich vol voordat ze aan hun lange reis beginnen. Ook de Sekdoornse plas vormt een belangrijke pleisterplaats voor trekvogels. Een bijzondere trekgast die je hier kunt aantreffen is de dwergmeeuw. In april rusten groepen dwergmeeuwen op de plas om vervolgens door te vliegen naar de broedgebieden in Finland.

696 WAARGENOMEN SOORTEN (zoals bekend in Nationale Databank Flora en Fauna)

0 — 696 — beste deelgebied 2.905

Vogels (189 waargenomen)		Vleermuizen (8 waargenomen)		Zoogdieren (17 waargenomen)	
Grutto	Bosrietzanger	Bosvleermuis	Ruige dwergvleermuis	Ree	Egel
Tureluur	Sprinkhaanzanger	Gewone dwergvleermuis	Watervleermuis	Wezel	Bruine rat
Torenvalk	Buizerd	Laatvlieger		Bunzing	Hermelijn
Boomvalk	Dwergmeeuw	Meervleermuis		Bever	Haas
Oeverzwaluw	Wielewaal	Rosse vleermuis		Boommarter	Otter

Reptielen, Amfibieën & Vissen (19 waargenomen)		Dagvlinders (24 waargenomen)		Libellen (29 waargenomen)	
Baars	Poelkikker	Atalanta	Icarusblauwtje	Bruine glazenmaker	Viervlek
Bittervoorn	Driedoornige stekelbaars	Bruin zandoogje	Oranjetipje	Blauwe glazenmaker	Weidebeekjuffer
Gewone pad	Blankvoorn	Dagpauwoog	Klein geaderd witje	Gewone oeverlibel	Grote roodoogjuffer
Kleine modderkruiper	Marmergrondel	Distelvlinder	Koevinkje	Glassnijder	Lantaarntje
Kleine watersalamander	Brasem	Hooibeestje	Kleine vos	Steenrode heidelibel	Smaragdlibel

Overige Ongewervelden (106 waargenomen)		Vaatplanten (258 waargenomen)		Overige (46 waargenomen)	
Koperuil	Kleine bijvlieg	Wilde kievitsbloem	Glanshaver	Heksenvingermos	Isidieus vingermos
Akkerhommel	Moerassprinkhaan	Pinksterbloem	Holpijp	Poedergeelkorst	Slanke grijze amaniet
Gekraagde wespvlinder	Ratelaar	Kruipende boterbloem	Echte valeriaan	Gekraagde aardster	Klein leermos
Gouden loopkever	Sint-jansvlinder	Rietorchis	Duizendblad	Grauw rijpmos	Krulhaarkelkzwam
Hageheld	Veldnachtwolfspin	Gewone dotterbloem	Geel walstro	Fijne knoopjeskorst	Kapjesvingermos

Wat zijn de natuurwaarden?

- Agrarisch natuurbeheer op vochtige hooilandjes levert geschikt leefgebied op voor weidevogels. De vele paartjes grutto's en kieviten maken de polders een belangrijk weidevogelgebied. De aanwezigheid van de kwartelkoning onderstreept de kwaliteit van sommige van de aanwezige hooilandjes.
- Brede oeverzones rondom de paaibaai zorgen voor moerasachtig habitat waar vissen, amfibieën en ook libellen van profiteren.
- Bosjes, houtwallen en ruigtes wisselen de graslanden af. Deze groene structuren zijn belangrijk broed- en rustgebied voor roofvogels. De variatie in het landschap vergroot de diversiteit aan soorten van het deelgebied.

Wat zijn de kansen?

- Verbetering en uitbreiding van de groene verbindende elementen in het gebied. Verbindingen als lanen, houtwallen en hagen zijn belangrijk voor zoogdieren zoals vleermuizen en kleine marterachtigen.
- Rond de zandwinplas zijn kansen voor vergroten van de natuurwaarden (ecologisch maaibeleid; natuurvriendelijke oevers; rustperiodes etc.).

Thema	Vermenigvuldigingsfactor
Bebouwing	1
Tuinen en erven	1
Natte omgeving	3
Groene buitenruimte	3
Verharding	1

"Ambassadeur" van dit deelgebied: de wilde kievitsbloem

Wilde kievitsbloemen (iStock)

Aardhommelsoort (H. Looman)

Basisvoorwaarden ambassadeur	Verbetermaatregel voor de ambassadeur
Voortplanting: hommels zijn de kruisbestuivers van deze plant.	Richt de omgeving hommel-vriendelijk in. Plaats daarvoor binnen een straal van 1500 meter droge hommeloverwinteringsplaatsen door stobben te laten staan of hopen zand aan te leggen.
Vocht: wilde kievitsbloem is vochtminnend en het af en toe overstromen van het gebied is dan ook gunstig.	Vernatting van een gebied kan bijvoorbeeld middels het afvlakken van slootkanten. Of met het opzetten van het slootwaterpeil door schotten te plaatsen of drainagepijpen af te sluiten.
Voedsel: schrale gronden zijn optimaal voor deze soort.	Pas ecologisch maai/beweidingsbeleid afgestemd op de ecologie van de wilde kievitsbloem. Laat maaisel daarbij niet liggen, om verrijking tegen te gaan. Nabeweiding kan in bepaalde situaties goed zijn voor de wilde kievitsbloem.

De "ambassadeur" van het gebied is de wilde kievitsbloem. Deze soort is gekozen als vertegenwoordiger omdat dit deelgebied het optimale leefgebied vormt. Net als alle anders soorten heeft de wilde kievitsbloem behoefte aan voedsel, voorplantingsplekken, veilige plekken om te rusten, vocht en verbindingen tussen de verschillende delen van het leefgebied. Als het goed gaat met de ambassadeur kunnen veel andere soorten meeliften op zijn succes.

Landgoed Windesheim

Landgoed

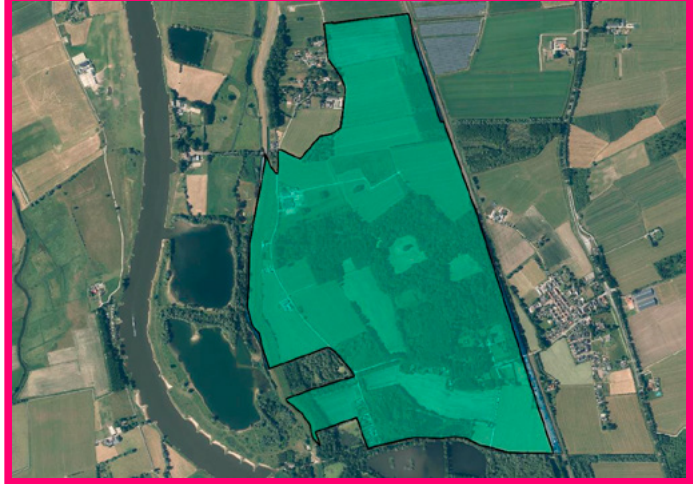

Goed leven op het landgoed

Landgoed Windesheim is onlosmakelijk verbonden met vleermuizen. De oude gebouwen op het landgoed in combinatie met het omliggende parkbos maakt dat er zeer geschikt habitat is voor verschillende soorten vleermuizen. Bijzonder is de verblijfplaats van de gewone grootoorvleermuis op de zolder van één van de bijgebouwen van het landgoed. De parkbossen op het landgoed vormen daarnaast belangrijk foerageergebied voor laatvliegers uit het nabijgelegen dorp Windesheim. Elke nacht komen de vleermuizen vanaf hun verblijfplaatsen overgevlogen naar gebieden waar ze voldoende insecten kunnen vangen. Vleermuizen maken gebruik van vaste routes vanaf hun verblijfplaats naar deze zogeheten foerageergebieden. Deze routes herkennen ze door lijnvormige elementen in het landschap in de vorm van water, laanbomen en heggen. Ook rosse vleermuizen komen voor in de bossen van Windesheim. De rosse vleermuis is één van de grootste vleermuissoorten van Europa. Rosse vleermuizen verblijven overdag in boomholtes in het bos en jagen 's nachts op nachtvlinders, kevers en muggen boven open gebieden.

Overzichtsfoto (Google streetview)

Bosuil (Istock)

Het bos van landgoed Windesheim biedt niet alleen aan vleermuizen een onderkomen. Op het landgoed broeden zowel de rode wouw en de wespendief. Vooral de rode wouw is een bijzonderheid, van deze roofvogel zijn slechts 20 broedparen in Nederland bekend. De rode wouw broedt in halfopen landschap, het liefst in een omgeving met extensieve landbouw en voldoende bos. Hoewel hij ook jaagt op vogels en kleine zoogdieren, eet de rode wouw voornamelijk aas.

De wespendief eet precies wat zijn naam doet vermoeden. Vanuit de lucht is hij op zoek naar wespennesten die hij daarna vakkundig uitgraaft. De wespendief leeft van de larven uit het wespennest, de wespenraten worden meegenomen naar het nest.

Andere roofvogels die je op het landgoed kunt aantreffen zijn uilen zoals de bosuil en ransuil. Vooral de bosuil is hier vaak waar te nemen. Uit braakballenonderzoek kan veel opgemaakt worden over het dieet van de uilen op landgoed Windesheim. In de braakballen bevinden zich de botten van de prooien van de uil. In de onderzochte braakballen werden maar liefst 6 soorten muizen aangetroffen: aardmuis, bosmuis, dwergmuis, gewone bosspitsmuis, rosse woelmuis en veldmuis. Zo geeft het dieet van de uilen op het landgoed een goede indicatie van de muizenpopulaties op en rond het landgoed.

Naast de spectaculaire hoeveelheid roofvogels op het landgoed biedt het parkbos ook zeer goed leefgebied voor zangvogels. De vink komt veel voor in het bos en wie goed zoekt kan ook een appelvink aantreffen. Langs de stammen van de laanbomen lopen boomklevers recht omhoog. Aan de rand van het bos hoor je de kenmerkende zang van de fitis en de tjiftjaf.

Gebiedskenmerken

Oppervlakte	164,7 ha
Functie	natuur en landbouw
Bodem	zand, zavel en klei
Overige	

Het Landschap

Windesheim is een landgoed ten zuiden van Zwolle, het grenst direct aan het dorp Windesheim. Het landgoed werd omstreeks 1600 gesticht als havezate. Hoewel het landhuis verloren is gegaan tijdens de Tweede Wereldoorlog, is het gehele landgoed een rijksmonument. Naast de ruïne van het landhuis is het landgoed bebouwd met een koetshuis, diverse dienstwoningen en enkele boerderijen en bijgebouwen. Ook het omliggende park is van historische waarde, de 18e eeuwse tuinarchitect Jacob Otten Husly ontwierp de tuinen. De tuinen van landgoed Windesheim vormen zijn enige goedbewaarde werk.

Het landgoed bestaat voor een groot deel uit parkbos. Daarnaast zijn er enkele kleine pachtboerderijen met bijbehorende agrarische percelen. Dit zijn relatief kleine percelen en hiertussen zijn veel groene structuren aanwezig. Het landgoed streeft ernaar de cultuurhistorische landschapswaarden te behouden. Hierbij gaat speciale aandacht uit naar de op het landgoed aanwezige knotwilgen en grienden. Grienden zijn natte stukken land waarop geen landbouw mogelijk was, hierop werden wilgenhakhoutbosjes aangeplant om wilgenhout te kunnen oogsten. Het gehele deelgebied is onderdeel van de hoofdgroenstructuur van Zwolle.

Grote bonte specht (G.J. Assink)

Gewone wimperzwam (E. Witter)

Boommarter (E. Witter)

Dood hout doet leven

Dood hout is heel belangrijk voor de natuur. Het ziet er misschien niet altijd even opgeruimd uit, toch is het belangrijk dat niet alle omgevallen bomen en afgevallen takken uit het bos worden gehaald. Dood hout wordt heel langzaam afgebroken en in de tussentijd knagen insecten gangen onder de schors en door het hout. Keverlarven, rupsen en larven van vliegen en muggen eten zich een weg door het rottende hout. De gangen die zij in het hout graven kunnen later weer gebruikt worden door bijvoorbeeld solitaire bijen. Deze rijkdom aan insecten trekt vogels en kleine zoogdieren aan. Spechten timmeren gaten in het dode hout, gericht op zoek naar de vele insecten die zich hierin bevinden. Op het landgoed van Windesheim komen maar liefst 5 soorten spechten voor: de zwarte specht, groene specht, grote bonte specht, middelste bonte specht en kleine bonte specht. Spechten broeden in zelf uitgehakte boomholtes. Vogels en vleermuizen maken handig gebruik van deze holen. Zo maken holenbroeders zoals de koolmees, pimpelmees en bonte vliegenvanger gebruik van de spechtengaten om in te broeden.

De rosse vleermuis kan deze holtes gebruiken om overdag in te verblijven. De zwarte specht maakt zelfs zulke grote holen dat zelfs een boommarter of een bosuil er graag gebruik van maakt. Behalve spechten staan ook dassen erom bekend dat ze insecten uit rottend hout graven. Hoewel je de das niet gemakkelijk waar zal nemen, is ook dit grote zoogdier een bewoner van het landgoed. Hoewel de das bij de familie van de marters hoort, jaagt hij niet zo actief als zijn familieleden dat doen. De das scharrelt 's nachts rustig door zijn territorium op zoek naar wormen, kevers en slakken maar hij eet ook eikels, noten en bramen.

Dode bomen voorzien zo in voedsel en verblijfsplaatsen voor heel veel soorten. Op deze manier komt er zoveel leven af op dood hout dat van echt 'dood' hout eigenlijk geen sprake meer is. Tientallen jaren nadat een boom is gestorven zit deze nog steeds vol met leven.

In de natuur zijn schimmels de belangrijkste afbrekers van organisch materiaal. Dood hout wordt langzaam verteerd waardoor de nutriënten in het hout opgenomen kunnen worden in de bodem. Op landgoed Windesheim zijn veel soorten schimmels waargenomen waaronder een aantal zeldzame soorten. Schimmels hebben vaak zeer specifieke groeiplaatsen. Zo groeit de varenmycena alleen op dode bladstelen en wortelstokken van varens. De stekelsporige wimperzwam groeit daarentegen alleen op kale, vochtige en beschaduwde bodems. Je kunt deze kleine paddenstoel bijvoorbeeld aantreffen in trekkersporen. Het algemenere, maar zeer bijzonder gevormde geel nestzwammetje komt alleen voor op dood hout. In dit bekervormige zwammetje liggen kleine eitjes die de sporen bevatten. Deze eitjes worden weggeslingerd wanneer er een regendruppel in het bekertje valt. Zo verspreidt de schimmel op een gecontroleerde manier zijn sporen.

678 WAARGENOMEN SOORTEN (zoals bekend in Nationale Databank Flora en Fauna)

0 — 678 — beste deelgebied 2.905

Vogels (160 waargenomen)		Vleermuizen (7 waargenomen)		Zoogdieren (25 waargenomen)	
Rode wouw	Goudhaan	Gewone dwergvleermuis	Ruige dwergvleermuis	Eekhoorn	Veldmuis
Bosuil	Kleine bonte specht	Gewone grootoorvleermuis		Boommarter	Aardmuis
Zwarte specht	Wespendief	Laatvlieger		Das	Mol
Appelvink	Kramsvogel	Rosse vleermuis		Bunzing	Vos
Boomklever	Vink			Bosmuis	Ree

Reptielen, Amfibieën & Vissen (7 waargenomen)		Dagvlinders (24 waargenomen)		Libellen (26 waargenomen)	
Bastaardkikker	Kleine watersalamander	Atalanta	Koevinkje	Bandheidelibel	Grote keizerlibel
Bittervoorn	Tiendoornige stekelbaars	Bont zandoogje	Kleine vos	Houtpantserjuffer	Lantaarntje
Bruine kikker		Bruin zandoogje	Grote weerschijnvlinder	Vuurlibel	Smaragdlibel
Gewone pad		Citroenvlinder	Grote vos	Bruine korenbout	Bruine winterjuffer
Groene kikker		Dagpauwoog	Landkaartje	Gewone oeverlibel	Azuurwaterjuffer

Overige Ongewervelden (346 waargenomen)		Vaatplanten (196 waargenomen)		Overige (371 waargenomen)	
Bonte eikendonswants	Groene eikenbladroller	Bosaardbei	Lelietje-van-dalen	Donkere fluweelmelkzwam	Ivoorzwam
Grote koekoekshommel	Boomzesoog	Bosanemoon	Mannetjesvaren	Bruine schijntrechterzwam	Wit viltkogeltje
Bosandoornbochelwants	Lindeboswants	Bosandoorn	Wilde kamperfoelie	Stekelsporige wimperzwam	Adonismycena
Brandnetelboorder	Pauwoogpijlstaart	Geel nagelkruid	Gewone vogelmelk	Tonnetjesmycena	Prachtamaniet
Eikensteilneus	Boomsprinkhaan	Hondsdraf	Groot springzaad	Glad speldenkussentje	Varenmycena

Wat zijn de natuurwaarden?

- Het halfopen coulissen landschap met parkbos en kleinschalige landbouw vormt een habitat met veel structuur waar een groot aantal soorten zich thuis voelt.
- Oude bomen zijn essentieel voor holenbroeders en boombewonende vleermuizen en op het landgoed zijn hier velen van aanwezig.
- Het landgoed bevat verscheidene verblijfplaatsen voor vleermuizen; oude bomen, ijskelders en zolders van oude gebouwen bieden verblijfplaatsen aan meerdere vleermuissoorten, waaronder de tamelijk zeldzame franjestaart.

Wat zijn de kansen?

- Dood hout is goed voor de biodiversiteit. Insecten, schimmels en vogels profiteren van het rottingsproces. Door dergelijke 'dode' elementen te laten liggen, worden de natuurwaarden gehandhaafd en geoptimaliseerd.
- Extensivering van de landbouwgronden en/of meer gemengde landbouw zal de natuurwaarden doen toenemen.
- Het beter faciliteren van de paddentrek bij de Fabrieksweg.
- Verbetering en/of verhoging van de slootwaterstanden voor de waterberging en aanwezige flora en fauna.
- Op de landbouwgronden kunnen landschappelijke elementen worden teruggebracht zoals meidoornhagen. Deze vormen groene verbindingen en leefgebied voor vele soorten.

Thema	Vermenigvuldigingsfactor
Bebouwing	1
Tuinen en erven	1
Natte omgeving	3
Groene buitenruimte	3
Verharding	2

"Ambassadeur" van dit deelgebied: de boommarter

Boommarter (iStock)

Houtwallen en struiken vormen voedsel en verbinding (E. Witter)

Basisvoorwaarden ambassadeur	Verbetermaatregel voor de ambassadeur
Voortplanting: in boomholtes of holen van andere dieren wordt het nest grootgebracht.	Geschikte nestholtes zijn veelal aanwezig in oudere bomen. Door het beheer van het bos af te stemmen op het behoud van oude bomen, worden geschikte nestbomen voor deze soort behouden en vermeerderd.
Voedsel: insecten, vogels, eieren, zoogdieren, bessen en vruchten staan op het menu.	In het najaar bestaat het dieet van de boommarter vooral uit bessen en vruchten. Door bes- en vruchtdragende bomen, struiken en heester aan te planten en te behouden in en rondom het bos, wordt het voedselaanbod vergroot.
Verbinding: de boommarter kan hoog door de boomtoppen klauteren en springen.	Het verbinden van de bosgebieden en bosrijke delen rondom dit deelgebied zou het leefgebied van de boommarter vergroten. Daarnaast kan het dier daardoor zich veiliger verplaatsen en nemen de verkeersslachtoffers af.

De "ambassadeur" van het gebied is de boommarter. Deze soort is gekozen als vertegenwoordiger omdat dit deelgebied het optimale leefgebied vormt. Net als alle anders soorten heeft de boommarter behoefte aan voedsel, voorplantingsplekken, veilige plekken om te rusten, vocht en verbindingen tussen de verschillende delen van het leefgebied. Als het goed gaat met de ambassadeur kunnen veel andere soorten meeliften op zijn succes.

Wipstrik
Bebouwde kom

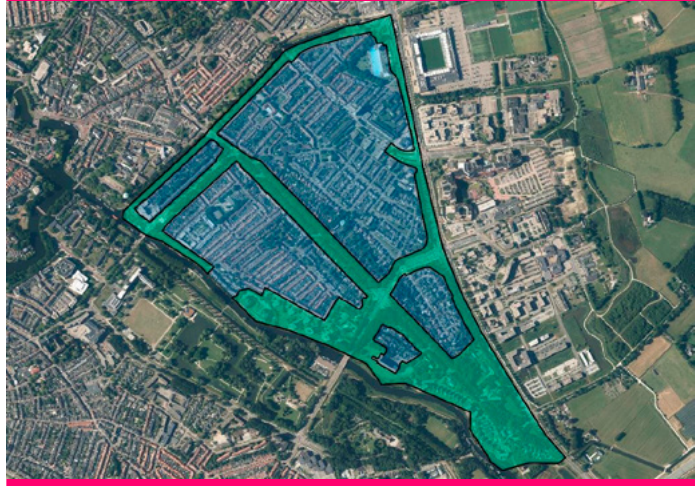

Onder de pannen

Door de jaren heen hebben veel soorten zich aangepast aan de bebouwde omgeving en zijn ze ondertussen niet meer weg te denken uit de woonwijken. Een bekend voorbeeld is de huismus. Deze soort maakt gebruik van de ruimte tussen de dakpannen en het dakbeschot om te schuilen en om daar zijn nest te maken. Soms broeden hele kolonies in hetzelfde huizenblok. Wanneer het mannetje eenmaal een geschikte nestplaats heeft gevonden onder een dakpan, tjilpt hij enthousiast op de dakrand opzoek naar een vrouwtje die bij hem intrekt. De combinatie van oude pannendaken met hagen en bosjes in de tuinen maakt Wipstrik een ideaal leefgebied voor de huismus. Door het gebrek aan geschikte openingen in nieuwbouw en het verduurzamen van oudere woningen wordt nestgelegenheid voor de huismus helaas steeds schaarser, wat ook terug te zien is in de teruglopende aantallen huismussen.

Een andere vogelsoort die graag onder de dakpannen nestelt, is de gierzwaluw. Deze soort brengt zijn hele leven door in de lucht. Slapen, paren en voedsel zoeken; alles wordt in de lucht gedaan. Alleen om te broeden komt de gierzwaluw naar beneden. In de zomermaanden zijn er soms wel tientallen gierzwaluwen te zien boven de huizen van de Wipstrik.

Gebiedsfoto (Google)

Huismus (iStock)

Niet alleen vogels vinden onderdak in onze huizen. Ook vleermuizen, zoals de gewone dwergvleermuis, verblijven graag onder de dakpannen of in de spouwmuur. Een opening van 1,5 cm is al groot genoeg als ingang. Alhoewel vleermuizen in de sprookjes en verhalen een bedenkelijke status hebben, is daar in de werkelijkheid weinig van waar. Onze vleermuizen zijn juist hele nuttige huisgenoten. Per nacht vangt één vleermuis tot wel 300 muggen! De lange bomenrijen langs de Nieuwe Vecht, Almelose kanaal en Wipstrikkerallee fungeren als belangrijke vliegroute tussen hun verblijfplaats en foerageergebied.

Niet alleen in onze huizen vindt je talloze soorten, ook op straat is van alles te vinden. Een aantal bijzondere plantensoorten die tegen muren groeien zijn de muurleeuwenbek en muurvaren. Tussen de voegen van de stoeptegels groeien de paardenbloem en zandraket; en de bermen worden in het vroege voorjaar opgevrolijkt met verschillende bolgewassen als de vroege krokus en blauwe druifjes.

Langs sommige wegen, bijvoorbeeld langs de Wipstrikkerallee staan grote oude bomen aan weerszijden van de weg. Deze grote bomen bieden veel kansen voor insecten en vogels. Hoog in de boomkroon bouwen eksters hun nest. Oudere bomen met loshangend schors zijn ook in trek bij de boomkruiper en grote bonte specht. Er zijn veel insecten te vinden en de vogels kunnen met hun lange snavels de insecten uit alle kleine hoeken en gaten peuteren.

Een bekende boombewoner uit de Wipstrik is de eekhoorn. De grote bomen, langs de Wipstrikkerallee en in de tuinen van de grote vrijstaande woningen, zijn geschikt voor deze soort om een nest in te bouwen. Via de zijtakken kan de eekhoorn zich van boom tot boom verplaatsen. In de tuinen wordt gescharreld naar boomzaden en paddenstoelen en in de struiken naar bessen en bloemknoppen.

Gebiedskenmerken

Oppervlakte	105,5 ha
Functie	wonen
Bodem	zand
Overige	

Het Landschap

De wijk wordt door de Wipstrikkerallee, waar de wijk naar vernoemd is, in tweeën gedeeld. De naam Wipstrik heeft een ietwat duistere oorsprong. In het verleden werden ter doodveroordeelden net buiten de stadspoort, langs de Wipstrikkerallee, aan de galg gehangen. De naam Wipstrik is dan ook de oude benaming voor galg.

Ten zuiden van de weg staan veel vooroorlogse ‘arbeiders-woningen’, ten noorden juist veel ‘statige’ huizen volgens het tuindorp principe. Deze variatie in type woning is ook terug te zien in de tuinen. Waar de tuinen in het zuidelijke deel erg versteend en compact zijn, worden de tuinen in het noordelijk deel gekenmerkt door de ruime opzet en groene erfafscheiding.

Langs de drukkere wegen in Wipstrik zijn aan weerszijden lange bomenrijen aanwezig met oude, volgroeide bomen. De nieuwe vecht met bijbehorend groen is belangrijkste deel van de groenblauwe structuur in de wijk.

De wijk grenst ten zuidwesten aan het Almelose kanaal en ten noordwesten aan de nieuwe Vecht. Aan de oostkant van de wijk ligt de N35.

Egel (iStock)

Boomkruiper (E. Witter)

Koffieboonspin (iStock)

Een spin op de koffie

Een andere bekende soortgroep waarmee de mens zijn huis (onvrijwillig) deelt, zijn spinnen. In een gemiddeld huis wonen er wel 1.500! Maar net als de vleermuizen zijn spinnen goede plaagdierbestrijders. Ze houden het aantal vliegen, muggen en zilvervisjes binnenshuis in toom.

Een van de vele soorten spinnen die we in de huizen van Wipstrik tegenkomen, is de koffieboonspin. De spin dankt zijn naam aan het ronde bruine achterlijf, dat doet denken aan een koffieboon en werd in 2018 zelfs benoemt tot Europese spin van het jaar. Ondanks dat de koffieboonspin, net als de beruchte zwarte weduwe, behoort tot de familie van de kogelspinnen; hoeven wij ons geen zorgen te maken. Insecten daarentegen wel. De koffieboonspin maakt een web van strak opgespannen draden, die onderaan kleefstof bevatten. Wanneer een prooi daar tegenaan loopt, blijft deze kleven en komt de draad los van de bodem. Dit type web wordt ook wel een "galgweb" genoemd. Toch vrij toepasselijk, voor een spin in Wipstrik.

Over de schutting

Soms lijkt het gras groener aan de overkant. In Wipstrik is dat misschien wel een beetje het geval. Waar de tuinen in het zuidelijke deel van de wijk vooral betegeld zijn en worden gescheiden door muurtjes en schuttingen, krijgt het gras in de noordelijke tuinen de ruimte om te groeien en bestaat de erfafscheiding uit hagen. Dergelijke groene tuinen in een woonwijk zijn een paradijs voor vogels, dagvlinders en andere soorten. In de struiken, heggen en bomen vindt de huismus schuilmogelijkheden en broeden vinken en merels. De grote variatie aan tuinplanten trekt soms bijzondere soorten aan, zoals de kolibrievlinder en gehakkelde aurelia. Waar de egel overdag ligt te slapen tussen de struiken en bladeren, scharrelt hij 's nachts in de tuinen zijn maaltje bij elkaar. Doordat de tuinen worden gescheiden door heggen kan de egel zich moeiteloos van tuin naar tuin verplaatsen. Dat is belangrijk, want hij legt soms wel een kilometer per nacht af op zoek naar voedsel, bestaande uit tuinslakken, kevers en regenwormen.

Maar het is niet alleen maar kommer en kwel in de zuidelijke tuintjes. Wanneer de winter aanbreekt moeten verschillende insecten een veilige schuilplaats vinden om aan de vrieskou te ontkomen. Ideale schuilplaatsen zijn de vele schuurtjes in de achtertuin. Via kleine gaten en kieren vinden ze hun weg naar binnen. Een van de soorten die graag overwintert in onze schuren is de dagpauwoog. Alhoewel de meeste soorten dagvlinders overwinteren als ei, rups of pop; overwintert de dagpauwoog als volwassen vlinder. Naast vlinders trekken ook lieveheersbeestjes, nachtvlinders en wantsen in het najaar massaal naar onze schuren. En zodra de eerste voorjaarszon schijnt, hebben zij de eerste keuze wat betreft voedsel en voortplantingsplaats.

409 WAARGENOMEN SOORTEN (zoals bekend in Nationale Databank Flora en Fauna)

0 — 406 — beste deelgebied 2.905

Vogels (95 waargenomen)		Vleermuizen (5 waargenomen)		Zoogdieren (10 waargenomen)	
Ekster	Grote bonte specht	Gewone dwergvleermuis	Ruige dwergvleermuis	Eekhoorn	Haas
Boomkruiper	Huismus	Gewone grootoorvleermuis		Egel	Huismuis
Groenling	Boomkruiper	Laatvlieger		Bosmuis	Mol
Gierzwaluw	Spreeuw	Rosse vleermuis		Bruine rat	Steenmarter
Vink				Bunzing	

Reptielen, Amfibieën & Vissen (6 waargenomen)		Dagvlinders (19 waargenomen)		Libellen (16 waargenomen)	
Baars	Kleine watersalamander	Atalanta	Distelvlinder	Azuurwaterjuffer	Bruine korebout
Bruine kikker	Rietvoorn	Citroenvlinder	Gehakkelde aurelia	Blauwe glazenmaker	Lantaarntje
Gewone pad		Bont zandoogje	Groot koolwitje	Bruine winterjuffer	Paardenbijter
Groene kikker		Boomblauwtje	Kleine vos	Platbuik	Vuurjuffer
		Dagpauwoog			Weidebeekjuffer

Overige Ongewervelden (83 waargenomen)		Vaatplanten (164 waargenomen)		Overige (8 waargenomen)	
Blinde bij	Kolibrievlinder	Gele helmbloem	Kransmuur	Eekhoorntjesbrood	Panteramaniet
Gewone tuinslak	Muntvlindertje	Muurvaren	Rode klaver	Gele trilzwam	Parelamaniet
Honingbij	Rosse metselbij	Muursla	Voorjaarsster	Gewone poederkorst	Reuzenchampignon
Huismoeder	Stadsreus	Paardenbloem	Vroege krokus	Groene knolamaniet	Reuzenzwam
Koffieboonspin	Vuurwants	Kruipertje	Zandraket		

Wat zijn de natuurwaarden?

- De huizen in Wipstrik zijn geschikte broedplaatsen voor huismus en gierzwaluw. Ook zijn gebouwbewonende vleermuizen te verwachten in de wijk.
- De schuurtjes in het zuidelijke gedeelte van de wijk zijn overwinteringsplaatsen voor dagvlinders, nachtvlinders en kevers.
- Groene tuinen (in het noordelijke gedeelte van de wijk) met heggen als erfafscheiding bieden veel voedsel en veiligheid voor vogels, zoogdieren en insecten.
- De oude bomen, met name langs de Wipstrikkerallee, zijn van hoge ecologische waarde, zowel als verbindend element, als gelegenheid voor soorten om te broeden of verblijven.

Wat zijn de kansen?

- Natuurinclusieve renovaties en nieuwbouw zorgen dat er verblijfplaatsen en leefgebied voor gebouwbewonende soorten behouden blijven in het gebied.
- Ecologisch berm- en maaibeleid is gunstig voor vele insecten, zoogdieren en plantensoorten. Dit beleid zal daarom de natuurwaarden in de wijk vergroten.
- Vermindering van verharding langs Wipstrikkerallee, dit verhoogt de vitaliteit van de bomen en de natuur.
- De landgoedstructuur aan de zuidoostkant van het gebied kan versterkt worden.
- Aanpassing van het beheer van de private tuinen van appartement-complexen langs het Almelose Kanaal om de natuurwaarden te verhogen.
- De semi openbare buitenruimte (bijvoorbeeld van scholen en zwembaden) bieden kansen voor verbetering.

Thema	Vermenigvuldigingsfactor
Bebouwing	3
Tuinen en erven	3
Natte omgeving	2
Groene buitenruimte	2
Verharding	1

“Ambassadeur” van dit deelgebied: de huismus

Huismus (H. Looman)

(Besdragende) struiken geven voedsel en beschutting (E. Witter)

Basisvoorwaarden ambassadeur	Verbetermaatregel voor de ambassadeur
Voedsel: de huismus eet vooral zaden en vruchten, maar voor de jongen bestaat het voedsel uit insecten	Voor insecten is het belangrijk dat er bloeiende planten in de tuin zijn, maar laat ook planten na het bloeien staan om zaad te kunnen zetten. Maai niet al het gras weg maar laat het op plekken staan, ook tussen tegels.
Veiligheid: roofvogels en huiskatten vormen gevaar. Huismussen hebben daarom vluchtplekken nodig.	Zorg voor een dichte struik waar huismussen in weg kunnen kruipen. Een beukenhaag is een mogelijkheid, liguster, hondsroos of taxus zijn nog beter, want leveren ook nog voedsel.
Voortplanting: het wordt steeds heter onder de pannen, de traditionele broedplaats van de huismus.	Huismussen broeden graag bij elkaar in de buurt. Als je een nestkast ophangt zorg dan dat er meerdere bij elkaar komen te hangen. Hang ze zo hoog mogelijk, zoals onder de dakgoot.

De “ambassadeur” van het gebied is de huismus. Deze soort is gekozen als vertegenwoordiger omdat dit deelgebied het optimale leefgebied vormt. Net als alle anders soorten heeft de huismus behoefte aan voedsel, voorplantingsplekken, veilige plekken om te rusten, vocht en verbindingen tussen de verschillende delen van het leefgebied. Als het goed gaat met de ambassadeur kunnen veel andere soorten meeliften op zijn succes.

Zandhove Bikkenrade

Groene vinger

Cultuur en natuur

Hoewel het gebied op het eerste oog er heel natuurlijk uitziet, was dit van oorsprong niet het geval. Het terrein omvat een landgoed waarin veel bomen zijn geplant en er vijvers zijn afgegraven. Dit wil niet zeggen dat er daarom geen natuurwaarden of natuurlijke situaties aanwezig zijn, in tegendeel zelfs! Het landgoed bevat hierdoor een mix van loof- en naaldbomen, met verscheidene grote bomen. Een soort die vaak in oude bossen te vinden is, is de bosuil. De bosuil maakt namelijk gebruik van oude bomen waar holtes inzitten. Dit zijn perfecte broed- en rustplekken voor deze uil. Wie goed oplet kan zelfs een slapende bosuil zien die zich tegen de stam van de boom verstopt heeft. Dit nachtdier jaagt in de nacht, op zoek naar muizen. Muizen als de bosmuis en rosse woelmuis zullen op hun hoede moeten zijn voor deze rover. Plekjes waar veel bladeren liggen en houtstapels aanwezig zijn, dienen als veilige plek voor de muizen.

De eekhoorn wordt ook regelmatig gezien in de bossen van Zandhove en rondom Bikkenrade. De eekhoorn kan de acrobaat van het bos worden genoemd, want op spectaculaire wijze wordt van tak naar tak gesprongen. Eekhoorns maken een nest van takken. Dit nest is te onderscheiden van een vogelnest door de unieke, ronde nestvorm en aanwezigheid van takken met bladeren en naalden.

Gebiedsfoto (Google)

Bosuil (V. Jeronimus)

Zowel naaldbomen als loofbomen zijn geschikt voor de eekhoorn al is het wel een vereiste dat de boom hoog is. Ook zorgen zowel naald- als loofbomen voor zaden die de eekhoorn graag lust.

De combinatie van bossen met naastgelegen graslanden maken het gebied uitermate geschikt voor de das. Er bevindt zich hier dan ook een dassenburcht waar dassen zich overdag veilig schuilhouden. Rond de schemer trekken de dassen het grasland in, op zoek naar insecten en emelten. Dassen zijn goed te vinden in de bossen, doordat ze sporen als een dassenputje achterlaten. Dit is een uitgegraven gat met daarin uitwerpselen van de das.

In bossen zijn paddenstoelen echt niet weg te denken en tevens onmisbaar. Het zijn namelijk de opruimers van het bos. Organisch materiaal als afgevallen dode takken en bladeren worden afgebroken door deze schimmels. Het afgebroken materiaal komt dankzij de paddenstoel weer terug in de bodem terecht. De paddenstoel zelf is slechts het vruchtlichaam van een schimmel en is het meest zichtbaar. Onder de grond vormt zich echter nog een heel web van de schimmels.

Er komen op het terrein diverse soorten paddenstoelen voor waaronder enkele zeldzaamheden als de spechtinktzwam, geel nestzwammetje, levertraanzwam en de paarssteelschijnridder-zwam. Dit zijn stuk voor stuk unieke soorten, die helaas allemaal op de Rode Lijst staan. Vaak zijn Rode Lijst-soorten afhankelijk van specifieke habitats die steeds meer verdwijnen; zoals de aanwezigheid van bepaalde bomen of het laten liggen van de dode bomen.

Omdat het bos nog steeds in het rivierengebied ligt, zijn hier plantensoorten te vinden die alleen in bossen van het rivierengebied groeien. Voorbeelden van deze plantensoorten zijn de boszegge en de bosandoorn. De bosanemoon groeit hier ook en is een typische soort van buitenplaatsen. Ook de weidegeelster is een soort die gebonden is aan het rivierengebied.

Gebiedskenmerken

Oppervlakte	146,1 ha
Functie	natuur
Bodem	zand, zavel en klei
Overige	

Het Landschap

Zandhove is van oudsher een landgoed met buitenplaats waar delen nog van te herkennen zijn. Zo zijn de waterpartijen, lanen en bossen nog aanwezig en laten een deel van de geschiedenis van dit gebied zien. Het landgoed is destijds aangelegd in Engelse stijl en bevindt zich op dekzandruggen en rivierduinen die door eeuwenlange overstromingen van de IJssel zijn ontstaan.

In het zuiden is ook een buitenplaats aanwezig genaamd Bikkenraden. De bakstenen hekpijlers die hier nog aanwezig zijn, laten jaartalstenen waarop 1842 staat zien. Bikkenrade is een onderdeel van het oorspronkelijke landgoed Zandhove. Het achtergelegen oude bos ligt op een prachtige oude paraboolvormige rivierduin.

Het landgoed was vroeger veel groter. De Oude Mars was als boerderij onderdeel van het landgoed. Deze boerderij is nu ook een zorginstelling en de weilanden zijn bestemd als villapark en een riant tussengelegen groen uitloopgebied.

Daarnaast is in het kader van het project "Zwolle Beter met Bos" het bestaande parkbos uitgebreid met ruim 20 hectare nieuw loofbos.

Eekhoorn (V. Jeronimus)

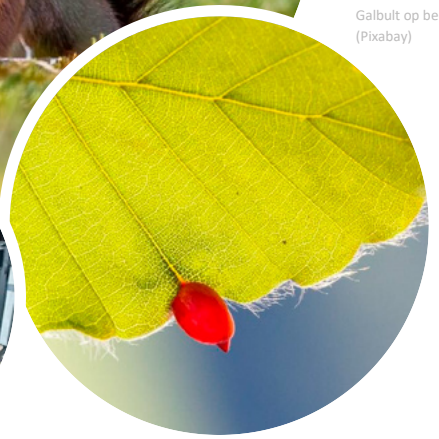

Galbult op beukenblad (Pixabay)

Inbouwkast voor vleermuizen (Econsultancy)

Niet alleen nieuwe huisvesting voor mensen

In het noordoosten van het gebied wordt ruimte geboden aan nieuwbouw. Inmiddels is een groot deel van de villawijk al gerealiseerd. Hoewel het areaal aan grasland afneemt en hiermee habitat verdwijnt voor bepaalde soorten, kunnen andere en eventueel nieuwe soorten hier juist weer een plekje vinden.

Het is echter wel belangrijk dat er natuur-inclusief gebouwd wordt, waarbij er in de woningen ruimtes ontstaan voor soorten als de gewone dwergvleermuis. Het gebied rondom de villawijk is namelijk uitermate geschikt voor vleermuizen om te foerageren, maar ze zijn afhankelijk van geschikte bebouwing om te verblijven en voort te planten.

Het openbaar groen oogt nu nog monotoon met dezelfde toegepaste soorten en strakke afwerking in deze nieuwe wijk. Door hier verandering in te brengen kan de biodiversiteit een boost krijgen. Door meer verschillende vegetatiesoorten en -hoogtes toe te passen, hoe weerbaarder de omgeving wordt.

Landschapstuin

Achter het oude landhuis van Zandhove is een landschapstuin aanwezig waar bijzondere bomen te vinden zijn. Op het terrein zijn zo'n zes bomen aanwezig die een monumentale status hebben. Vier van deze bomen zijn mammoetbomen. De mammoetboom is de zwaarste boomsoort in de wereld en komt van nature voor in Californië. De grootste boom op dit terrein heeft een lengte van ongeveer 37 meter hoog is meer dan 5,5 meter breed! Hoewel deze bomen indrukwekkend zijn en van historische waarde, voegen ze voor de biodiversiteit niet zo veel toe als inheemse soorten veelal doen. De in Nederland aanwezig insecten hebben zich namelijk aangepast aan de inheemse of oorspronkelijke vegetatiesoorten. De overige monumentale bomen betreffen een Hollandse linde en een beuk. Deze twee boomsoorten dragen, in tegenstelling tot de mammoetboom, wel bij aan de biodiversiteit.

De Hollandse linde is een goede leverancier van nectar voor bijen als de viltvlekzandbij en grote zijdebij. Ook leeft er op de linde een bladluis die honingdauw afscheidt, wat vervolgens verzameld wordt door bijen.

De beuk wordt dan weer gebruikt door de beukengalmug. De beukengalmug legt haar eitjes in de knoppen van de beuk. Als het blad eenmaal is uitgegroeid, ontstaan er galbulten op de bladeren waar de larven in zitten. De larven leven van de bladeren van de beuk.

Naast deze monumentale bomen zijn ook de jongere, of niet monumentale, bomen een bron van soortenrijkdom. Holenbroeders als spechten, uilen en soorten als de boomklever broeden in de holtes van de oude bomen. In de top van de bomen vinden roofvogels als de sperwer geschikte nestlocaties. Maar naast vogels zijn ook vleermuizen bij de bomen gebaat; boombewonende soorten rusten achter loshangend schors of in boomholtes.

1.132 WAARGENOMEN SOORTEN (zoals bekend in Nationale Databank Flora en Fauna)

0 — 1.132 — beste deelgebied 2.905

Vogels (125 waargenomen)

Appelvink	Gaai
Blauwe reiger	Middelste bonte specht
Bonte vliegenvanger	Ransuil
Boomklever	Sperwer
Bosuil	Vuurgoudhaan

Vleermuizen (6 waargenomen)

Bosvleermuis	Gewone dwergvleermuis
Watervleermuis	
Laatvlieger	
Rosse vleermuis	
Ruige dwergvleermuis	

Zoogdieren (18 waargenomen)

Boommarter	Eekhoorn
Bosmuis	Haas
Bunzing	Konijn
Das	Ree
Dwergmuis	Rosse woelmuis

Reptielen, Amfibieën & Vissen (12 waargenomen)

Baars	Kleine watersalamander
Gewone pad	Kleine modderkruiper
Groene kikker	Driedoornige stekelbaars
Rietvoorn	Snoek
Zeelt	Bruine kikker

Dagvlinders (26 waargenomen)

Sleedoornpage	Eikenpage
Bont zandoogje	Gehakkelde aurelia
Boomblauwtje	Groot dikkopje
Bruin zandoogje	Grote vos
Citroenvlinder	Hooibeestje

Libellen (28 waargenomen)

Azuurwaterjuffer	Grote roodoogjuffer
Bandheidelibel	Houtpansterjuffer
Bloedrode heidelibel	Platbuik
Bruine glazenmaker	Smaragdlibel
Glassnijder	Vroege glazenmaker

Overige Ongewervelden (325 waargenomen)

Agaatvlinder	Distelbok
Bessenwants	Eikenbleekpoot
Beukengalmug	Groot avondrood
Blauwrandspanner	Grote zijdebij
Boomhommel	Viltvlekzandbij

Vaatplanten (396 waargenomen)

Beuk	Gevlekte dovenetel
Bosandoorn	Hollandse linde
Bosanemoon	Mahonie
Boszegge	Mammoetboom
Echte koekoeksbloem	Taxus

Overige (196 waargenomen)

Baretaardster	Spechtinktzwam
Doolhofzwam	Geel nestzwammetje
Eikhaas	Levertraanzwam
Geel nestzwammetje	Paarssteelschijnridder -zwam
Gele aardappelbovist	

Wat zijn de natuurwaarden?

- In dit gebied zijn de oude bomen van grote waarden voor de biodiversiteit. Diverse insecten en vogels maken gebruik van de bomen. Ook is er een combinatie van naald- en loofbos, wat zorgt dat er specifieke soorten voorkomen. Ook zorgt het bos en de bosbodem voor de aanwezigheid van diverse bedreigde paddenstoelsoorten.
- De combinatie tussen bossen en graslanden en daardoor de afwisseling tussen open en dicht gebied, zorgt voor een leefgebied voor veel soorten die beide landschapstypen nodig hebben zoals de das. Het bos dient dan als schuilplek en de graslanden als foerageerterrein.
- De nieuwbouwwijk biedt kansen voor toekomstige natuurwaarden. Door rekening te houden met aanwezige soorten en natuur inclusief te bouwen, ontstaat er nieuw, geschikt leefgebied.
- Binnen Zwolle is het gebied inmiddels de toplocatie voor de zeldzame sleedoornpage. De Insecten- en Vlinderwerkgroep Zwolle telt jaarlijks de eitjes van deze vlindersoort om de populatiegrootte in beeld te krijgen.

Wat zijn de kansen?

- Het openbare gebied van de Oude Mars kan nog beter op de ontwikkeling van natuurwaarden worden ingericht. Er is weinig water, nieuwe poelen en waterlopen greppels bieden kansen.
- De ingesloten weilandcomplexen kunnen een hogere natuurwaarde verkrijgen door nadere afspraken te maken met de pachters van de gemeente (o.a. ontwikkeling van zoom- en struweelvegetaties).
- Streven naar het opheffen van de hoogspanningsmasten en leidingen, die na de ontmanteling van de elektriciteitscentrale Harculo, niet meer functioneel zijn (vergt nieuw transformatorstation Tennet). Daardoor kan het bos zich ongestoord ontwikkelen.
- (Nieuwe) bewoners meer bij de natuur in het gebied te betrekken. Bijvoorbeeld door voorlichting te geven over de effecten van verlichting of de inrichting van tuinen.

Thema	Vermenigvuldigingsfactor
Bebouwing	1
Tuinen en erven	2
Natte omgeving	3
Groene buitenruimte	3
Verharding	1

“Ambassadeur” van dit deelgebied: de middelste bonte specht

Middelste bonte specht (G.J. Assink)

Besdragende struiken (iStock)

Basisvoorwaarden ambassadeur	Verbetermaatregel voor de ambassadeur
Voedsel: insecten, bessen en noten.	In het bos is de middelste bonte specht gebaat bij dood hout. Dit dode hout krioelt namelijk van het leven en de middelste bonte specht weet alle kleine diertjes hierin goed te vinden. Plaats in de tuin een bedragende of zaaddragende struik of boom, zoals lijsterbes of coniferen.
Voortplanting: de middelste bonte specht nestelt in (zelfgemaakte) boomholtes.	Het behoud van oude bomen is gunstig voor de middelste bonte specht. Hiervoor dient het bosbeheer gericht te zijn op natuurlijker en ouder worden van loofbos. Door bomen met een ruwe bast, zoals eiken, te planten in de tuin creëer je nestgelegenheid.
Veiligheid: rust rond de nestplaats is belangrijk.	Door slechts extensieve recreatie toe te staan in het broedgebied van de middelste bonte specht, wordt verstoring van de nestplaats voorkomen.

De “ambassadeur” van het gebied is de middelste bonte specht. Deze soort is gekozen als vertegenwoordiger omdat dit deelgebied het optimale leefgebied vormt. Net als alle anders soorten heeft de middelste bonte specht behoefte aan voedsel, voorplantings-plekken, veilige plekken om te rusten, vocht en verbindingen tussen de verschillende delen van het leefgebied. Als het goed gaat met de ambassadeur kunnen veel andere soorten meeliften op zijn succes.

Colofon

Uitgave: Gemeente Zwolle
Vormgeving: Team Vormgeving

gemeente Zwolle
Postbus 10007
8000 GA Zwolle
postbus@zwolle.nl

www.zwolle.nl